

16570. vi. K. e. d

Ad
Usum P. Erasmi à Simone.

PRÆAMBULA

AD

UNIVERSUM JUS CANONICUM.

COLLECTA,

Ad usum, & Comodum Candidatorum
JURIS PRUDENTIÆ;

cum quibusdam Assertionibus Theoretice deductis

AC

EX LIBRI I. DECRETALIU GRE
GORIJ PAPÆ IX.

TITULIS I. II. III. ET IV. DESUMPTIS.

Reliquisque ad calcem apposis,

Publice propugnata

*In Ecclesia Eremitarum Discalceatorum S. P. Augu-
stini ad S. Josephum Labaci Anno M. D. CC. LVII.*

Die II. Mensis Aprilis.

PRÆSIDE

M. R. P. HERMANNO JOSEPHO à S. Hilario;
Ejusdem S. Ordinis SS. Theologiæ Lectore emerito, & SS. Cano-
num actuali, Archiducalis, & Academici Lycæi, Labacensis Cæsareo-
Regio Examinatore publico, & jurato, nec non Conventus La-
bacensis p. t. PRIORE.

DEFENDENTE

P. JOANNE BAPTISTA à S. Zacharia, Ejusdem Ordinis SS.
Theologiæ, & SS. Canonum Auditore.

Cum facultate Superiorum.

SUB
FAVENTISSIMIS AUSPICIIS
CELSISSIMI
PRINCIPIS
DOMINI DOMINI
ALPHONSI GABRIELIS
S.R.I. PRINCIPIS
DE
PORTIA, & MITTERBURG,

Comitis ad Dettensee in Suevia, regnan-
tis Comitis in Orttenburg, Portia, & Brugnera,
Hæreditarii Domini in Bremb, & Senoschetz, Do-
mini Dominiorum Pittersberg, Goldenstein, Superi-
oris Traaburg, Flaschberg, Grünburg, Möderndorff,
viciniæ Afritz, Weissenstein, Ratllegg, superioris &
inferioris Lauterbach, Horneegg, & Maylhofen &c.
Piæ memoriæ S. Cæsareæ Majestatis CAROLI VII.
& Electoratus Bavarix Camerarii, supremi hære-
ditarii Præfecti Comitatus Goritiensis, atque E-
quitis Ordinis S. Huberti.

PRINCIPIS, ac DOMINI
CLEMENTISSIMI, MUNIFICENTISSIMI
D. D. D.

Celsissime
PRINCEPS
DOMINE, DOMINE
GRATIOSISSIME!

*Um pro patula sese committere curæ gesti-
unt ipsa Juris Sacri praelimina, quem alium sibi
Tutorem, Patronumque perquirant; nisi Te Prin-
ceps Celsissime, gloriosissimum omnis justitiæ asserto-
rem? cui enim ipsa nascentis justitiæ exordia po-
tiori deberentur jure, nisi Tibi tanquam absolutissimo omnis equi-
tatis Prototypo? Neque hujus singularis gloriæ Tuæ use magna
stringit admiratio, dum mentis aciem in præmodum interminabi-
lem Avorum Tuorum conjicio seriem, in qua, quot à mille quin-
gentis, & ultra jam annis celeberrimos Athletas numero, tot for-
tissimos equitatis propugnatores admiror. Quid enim obsecro, erat
clarissimum illud Romane Urbis decus, ac ornamentum, labantif-
que Reipublicæ firmissima columna Portius cato, nisi invidissimum
omnis justitiæ propugnaculum? vir sane nulla posteritatis laude
pro meritis commendandus, nisi innocuam alioquin ejus vitam ido-
latriæ sordes defecassent. Alium in præsens afferro strenuissimum
equitatis Tutorem, nobilissimum Romane curiæ, Fabium illum
auro, cedroque dignissimum, qui cuique, quod suum est, tribuere,
& Casari, quæ sunt Casaris, Decque, quæ Dei sunt, conferre op-
time norat. Nec à Parentis imagine ablucebat filius Fabianus
Paternarum virtutum ex æsse heres locupletissimus, qui quantorum*

meritorum fuerit, vel ipse proclamat universus orbis christianus, dum Eum ut triplici sanctitatis laurea condecoratum submisso Dulia cultu veneratur. Dies me profecto deficeret, & oratio, si singula singulorum Portiani stematis Heroum facinora forent enarranda, in immensum laudum pelagus errabundus devenirem, si tot toga, sagoque celeberrimos Fredericos, Hieronymos, Arcticos, Hugones, Guidones, Bartolomæos, Gabrieles, Manfredos, & Leandros à suis virtutum singularem insignibus susciperem dilaudandos, quos ad summa quæque natos, vel mira in agendis dexteritas, vel rara in regendo prudentia, vel singularis vitæ sanctimonia fere commendavit posteritati. Omnem itaque mentis obtutum in Te defigo Princeps Celsissime! & jam totus a virtutum Tuarum splendore in stuporem rapior: sive enim spectem flagrantissimam illam in Superos Pietatem Tuam, sive effusa in egenos miserosque clementia, & liberalitatis viscera, utrumque abyssum dixerò, qua absorberi tenuis mentis acies non immerito reformidat. Omnium sibi devincit animos Tua amabilissima, plenaque benignitatis indoles, ac suavissima augustæ frontis serenitas, quæ nullis adversitatum procellis novit conturbari. Virtutum Tuarum undique diffusus odor Nomen Tuum nunquam interitura consignavit aternitati. Dum clementissima cbaritatis Tuæ viscera cunctis sese pandunt, ingens egenorum turma suum Te proclamat Parentem clementissimum. Singularis illa Tua in Viros Religiosos benignitas cunctis semper præsto adest, Aulamque Tuam splendidissimam mira hospitandi liberalitas felici sane metamorphosi in Religiosorum Asceterium commutavit. Neque his clementia Tuase circumscribi patitur terminis, perfectissimum munificentiae exemplar, ad supremum jam jam perfectionis culmen enixa, nobiliora longe liberalitatis edidit specimina, dum Te, ac Celsissimam Stirpem Tuam complura Religiosorum claustra ut Fundatorem suum venerentur Munificentissimum. Longius adhuc in laudum Tuarum excurrere possem prerogativas, nisi id Tua inbiberes modesta vere-

cundia

*ciundia, quæ laudum humanarum encomiis minime solet delectari;
Quare venerabundo silentio animi Tui dotes admirantes pro maxi-
ma in Religionem nostram Sacram munificentia laboris nostri con-
secramus tributum, & præsentia hæc folia Honoribus Tuis imper-
petuum devovemus.*

*Aspice ergo propitiis, quibus affoles, oculis hoc licet impar
Magnitudine Tua gratitudinis monumentum, æternumque devo-
tissimos gratiose dignare benevolentia. Immortale Numen Te pla-
ne sospitem Celsissimæ imprimis Familiæ Tuæ, nostræque dein Ere-
mitanæ Discalceatæ familiæ gaudio, ac bono quam diutissime
conserve. Ita precantur.*

**Humillimi Augustiniani Discalceati,
Provinciae Germano. Boemicæ.**

PROLOQUIUM

AD

BENEVOLUM LECTOREM.

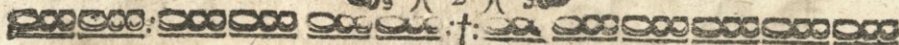
Rexambula hæc oculis tuis subijcio Juris
Candidate, non alio ex fine, nisi ut u-
sui, ac commodò tuo sint faciliore, &
promptiori. Scio innumera propemo-
dum extare volumina, in quibus eadem & tradita
sunt accurate, atque non minus sapienter, quam
copiose sunt pertractata: non me tamen latet, aut
tibi ad illa comparanda desse vires, aut ad illa per-
volvenda non suppetere otium: utrique occurre-
revolui: hic enim collecta in unum reperiēs, quæ
tibi in vastis voluminibus perscrutanda forent. U-
tere hisce foliis, quibus tibi januam ad Universum
Jus Canonicum pando, & à recto non aberabis tra-
mite, si ab iis monstratam elegeris viam. Lau-
da, si placet, conatus, quod si detractas, saltem li-
vidi instar Zoili intentionem non vitupera, nam
juxta can. 14. de penit. *Cogitationis penam nemo
patitur.* Vale, & studiis nostris fave.

PRÆAMBULA AD UNIVERSUM JUS CANONICUM.

Ntequam ad intimiora juris Canonici abdita pateat aditus, limina ejusdem studiosus salutet Auditor, necessum est : quod fiet, si Essentiam, Originem, Partes, & Authoritatem ejusdem indagaverit, ac memoriæ mandaverit. Ad quam juvandam præsentia servient præambula generalia. Nam ut monet J.C. in lib. i. ff. de origine juris : *Generalia præmittenda sunt particularibus.* Cui monito sequentes satisfaciunt Paragraphi. Quocirca sit

PARAGRAPHUS PRIMUS

DE JURE IN COMMUNI.

Existentiam Juris legalis inter plurima indubitatae veritatis argumenta, ipsa humanae infelicitatis origo ex primi parentis infelici lapsu contracta palam declarat; Cum primus homo non peccasset, nec peccare potuisset, nisi jus praestitisset legale: inquit Tarsensis Praeco Rom. 4. v. 15. *ubi non est lex, nec praevariatio.* Item Rom. 5. v. 13. *Peccatum autem non imputabatur, cum lex non esset.* Dubium proinde omne de juris legalis existentia evanescit.

An autem *Jus* sit primitivum nomen à nullo alio derivatum? An vero à *Justitia* appellatum? duplex est Authorum opinio, una affirmantium, altera negantium. Negantium probabilior est sententia, cui etiam cum plerisque tam Canonistis, quam Civilistis subscribo. Ratio est 1. quia Isidorus in Can. *Jus Generale* 2. dist. 1. asserit: *Jus inde dictum esse, quod justum sit.* Consentit etiam Ulpianus L. 1. in princ. ff. de J. & J. ubi disertis verbis *Jus à Justitia* appellatum promuntiat. Jus enim est medium, per quod intendimus justitiam: si ergo est medium, jus bene à justitia, non vero justitia à jure derivabitur, quia justitia totius jurisprudentiae finis est. Ratio est 2. quia causa prior est suo causato, argumento, L. penult ff. *Quae rei pignori, vel hypothecae datae obligari non possunt*: ergo quia justitia causa, & mater juris est, nomen juris à justitia, & non vicissim derivari debet. Ratio est 3. quia jus significat artem justitiae, atqui ars est posterior suo objecto: unde Cicero L. 5. de finibus ait: *artem descendere à re, cujus est ars*, ergo jus utpote posterius suo objecto, quod est justitia, ab eo descendere debet.

Nomen *juris* diversimodè accipi potest. 1. Pro loco, in quo deciduntur causae, & exercetur judicium: & in hoc sensu dicitur quis

quis in jus vocari, five in jure comparere. 2. Pro *sententia Judi*, *cis*, per quam alicui decernitur, vel dicitur jus, seu adjudicatur, quod debetur. 3. Pro *scientia juris*, nempe Canonum, vel legum, five pro ipsa jurisprudentia, quam Ulpianus L. i. ff. de J. & J. vocat *artem equi, & boni*. Unde qui huic arti, vel scientiæ, aut potius prudentiæ dant operam, *Juris Studiosi*, *Juris Professores*, aut *Juris Consulti* nominantur. 4 Pro ipsa lege, *Canone*, vel *regula just*i: & in hoc sensu opponitur facti: hinc enim sunt illæ phrasæ: *quæstio juris*, *quæstio facti*: *Ignorantia juris*, *Ignorantia facti*. 5. Pro *potestate*, seu *facultate* aliquid agendi, vel omittendi, vel alterum obligandi ad aliquid dandum, faciendum, vel omittendum: in hoc sensu dicitur aliquis conservare jus suum, transferre in alium, succedere in jus alterius, uti jure suo, de jure alterius pronuntiare, lædere jus alienum, &c. Et quidem jus hoc, quatenus est potestas obligandi alterum ad actionem, vel omissionem actionis, vocatur *Activum*: actio vero, vel omissio actionis ab altero præstanda dicitur jus *Passivum*, vel terminus juris activi, quia correspondet, & est correlativum juri activo alterius; v.g. Titius vendidit domum Cajo: per hanc venditionem Titius acquisivit jus activum adversus Cajum emptorem ad pretii solutionem: ista autem pretii solutio à Cajo emptore præstanda, vel obligatio solvendi pretii residens in Cajo emptore est jus passivum. Et sic semper, quando in aliquo datur jus activum, & potestas obligandi alios, in istis respondet jus passivum, & obligatio aliquid faciendi, vel omittendi: quod jus passivum etiam vocatur *Debitum*, & in *legale*, atque *Morale* à Moralistis subdividitur.

Jus activum dividitur in jus *Proprietatis*, & *Jurisdictionis*. Jus *Proprietatis* est legitima potestas libere obligandi alios ad aliquam actionem, vel omissionem illius, principaliter in bonum proprium obligantis: tale jus est omne dominium rerum corporali-um, & incorporali-um, jus utendi, fruendi, jus decimandi, venandi &c. Jus vero jurisdictionis est potestas publica subditos obligandi voluntate sua ad aliquid faciendum, vel omittendum in bonum communitalis, aut etiam privatorum: tale jus habent Papa, Imperator, Reges, Magistratus, & Judices omnes. Itaque jus *Proprietatis* immediate, directe, & principaliter tendit in bonum proprium obligantis, quamvis etiam simul possit cedere in bonum ali-

orum, & ultimatē in in utilitatē totius communitatīs. Jus autem Jurisdictionis immediate, directē, & principaliter tendit in bonum subditorum, & communitatīs, licet aliquo modo etiam tendat in bonum habentis jurisdictionem, qua ratione semper habet admixtum jus Proprietatis: quatenus nempe habens jurisdictionem simul habet jus, & facultatē obligandi alios, ne se impendant à possessione, vel exercitio jurisdictionis.

Jus activum Proprietatis aliud dicitur *in re*, & aliud *ad rem*. Jus *in re*, seu reale est, quando res ipsa mihi devincta, seu obligata est, ita ut ad quemcunque possessorem ea devenerit, semper transeat cum hoc onere, ut illam persequi, repetere, & vindicare valeam: sic equum, qui mihi venditus, & traditus est, possum persequi, & vindicare, à quocunque detineatur: sic beneficium Ecclesiasticum possum repetere, in quo canonice institutus fui: &c. Unde à posteriori, & ab effectu civili jus reale definiri potest, quod sit tale jus, quod *parit actionem realem*: quæ actio realis vocatur *rei vindicatio*, & pro varietate rerum, quæ vindicari, & repeti possunt in judicio, varias sortitur appellationes: nam alia vocatur actio *Confessoria*, alia *Publiciana*, alia *Rescissoria*, alia *Pauliana*, alia *Serviana*, & alia *quasi Serviana*, seu hypothecaria. Jus *ad rem*, seu Jus *Personale* datur tunc, quando non immediate ipsa res mihi devincta est, sed Persona, nimirum ex contractu, vel quasi contractu: ex delicto, vel quasi delicto: tale jus personale habet emptor, cui res empta nondum est tradita: electus ad Prælaturam ante obtentam Confirmationem: præsentatus ad beneficium Ecclesiasticum ante institutionem: passus ab altero injuriam, vel damnum. Ab effectu civili definiri potest, quod sit tale jus, quod *tribuit, vel parit actionem personalem*: quæ actio dicitur *Condictio*, id est, jus cogendi personam in judicio, ut satisfaciat. Jus *ad rem* igitur differt à jure *in re*, quod per illud sit res mea in spe, per istud vero sit mea in re.

Jus *in re* ordinarie acquiritur per traditionem actualem. *L. 20. Cod. de Pactis*: non vero per pacta, & contractus: quia sine traditione non datur applicatio rei, ut ea uti possim tanquam mea, quamvis per pactum, & contractum detur mihi titulus ad illam. Dicitur *ordinarie*: nam sæpius acquiritur jus *in re* sine Par-

partitione: nempe 1. In beneficiis Ecclesiasticis, ubi sufficit collatio, & acceptatio: *Cap. 17. de præb. in 6.* 2. In hæreditatibus ex testamento, ubi sufficit aditio hæreditatis. *L. 23 ff. de acquir. vel amitt. possess.* Aditur autem hæreditas, dum acceptatur verbo, vel facto: *§. 7. inst. de hæred. qual.* 3. In legatis à Testatore relictis, ubi iterum sufficit acceptatio: *per L. 86. §. 2. ff. de legat. 1.* 4. Quando aliquid donatur, relinquitur, vel venditur Ecclesijs, pijs locis, vel civitatibus. *L. fin. Cod. de SS. Eccl.* quia sufficit acceptatio Ecclesiæ, &c. 5. In contractu Societatis omnium bonorum per matrimonium. 6. Si quis alteri donet fundum, domum &c. sub ea conditione, ut sibi præbeat alimenta; si vero ea non præstet, statim iterum acquirit talis jus in re antea donata. 7. Si Princeps contrahat cum aliquo, vel donet, & intendat transferre dominium, tunc donatarius, vel contrahens cum Principe statim acquirit jus in re. 8. In hypotheca, vel pignore, in quo acquiritur jus in re sine apprehensione, vel traditione: siquidem in his 4. ultimis casibus sufficit consensus Conjugum, negatio alimentorum, voluntas Principis, ac nuda conventio, ut ex variis desumitur iuribus.

Inter jus reale, & personale assignatur jus medium, videlicet ex utroque mixtum. Et quidem tale jus ex reali, & personali conflatum est in casu, quo res injuste ablata partim adhuc extat, & ad hanc partem dominus habet *jus in re*: partim non extat, & ad hanc habet dominus *jus ad rem*, seu tantum adversus personam, ut cogatur satisfacere. Propterea admittuntur à multis actiones etiam mixtæ, quæ nimirum sunt partim reales, partim personales: Cujusmodi dicuntur tres illæ, quæ enumerantur *tit. 6. Inst.* quæ sunt *Actio Familiæ Herciscundæ*, qua petit hæres portionem hæreditatis sibi competentem à cohærede, & simul præstationes personales, v.g. compensationem damni emergentis, vel fructuum mala fide consumptorum &c. *Actio communi dividundo*, quæ datur illis, inter quos aliquid ex causâ legati, donationis, vel alia quacunque commune. Et *Actio Finium regundorum*: qua agitur de confusis finibus prædiorum rusticorum iterum dirigendis, & determinandis. Huc etiam adducuntur *Actiones ad exhibendum*: quæ datur illi, qui habet probabilem suspicionem, equum v.g. vel vestem suam latere apud alium, ut scilicet iste per

judicem cogatur præbere rem inspiciendam. Plures tamen actiones mixtas refugiunt.

Jus Proprietatis reale subdividitur in dominium plenum, seu perfectum, & in non plenum, seu imperfectum. *Dominium perfectum* est jus perfecte disponendi de re citra ullius injuriam: seu est legitima potestas disponendi de re quovis modo possibili, nimirum utendo, alienando, destruendo, &c. pro libitu, nisi forte lex obstat, & dispositionem per accidens reddat illi illicitam, vel invalidam: quæ tamen lex non obstat dominio, modo nulli alteri competat jus in tali re dispositionem liberam impediens. *Imperfectum* est quidem jus disponendi de re, at non perfecte, puta vel de rei substantia tantum, uti potest Proprietarius, & *Dominus directus*, non vero de fructibus ejus; vel vice versa de fructibus, & utilitate rei tantum, non vero de substantia, & proprietate, uti potest *Dominus utilis*, nempe Feudatarius, Emphyteuta &c. Species domini imperfecti sunt servitutes omnes, Emphyteusis, Feudum, Libellus, Superficies, Usus, Ususfructus, Habitatio, & reductivè etiam possessio: quamvis aliqui quasdam ex recensitis speciebus, præsertim ultimas non dominia, sed solum jura realia vocitent.

Cum ergo *Jus* ut dictum sumatur pro arte juris, seu scientia legum, & constitutionum, sic D. Justinianus in §. 1. *Instit. de J. & J.* illud optime describit, quod sit *Divinarum atque humanarum rerum notitia, justæ, atque injustæ scientia*. Nam *Jus* ita sumptum est talis notitia, quæ tradit, quid in rebus divinis, hoc est, rebus sacris, religiosis, sanctis, & humanis justum sit, atque injustum. Hic

Sciendum, quod apud jurisperitos *Rei* nomine veniat omne ens, quod vel existit, vel existere potest: adeo ut juridice acceptum hoc vocabulum & *Personas*, & *Actiones* comprehendat, ut habetur expressum L. 4. 5. & 6. ff. de V. S. Dicuntur autem apud Jurisperitos res esse duplices: vel enim sunt *in patrimonio nostro*, vel *extra patrimonium nostrum*: quod idem est dicere, *in Commercio*, vel *extra Commercio*. *Commercium* vero nihil est aliud, quam *emendi, vendendique jus*.

Res autem iuridice acceptæ aliæ vocantur *Communes*, aliæ *Publicæ*, aliæ *Universitatis*, aliæ *Singulorum*. *Res communes* illæ vocantur, quarum usus est omnium hominum, proprietas autem actu nullius: tales res sunt aer, mare, littora maris, & aqua profluens. *Res Publicæ* sunt, quarum usus communis est omnibus unius Reipublicæ, seu unius populi, ut flumina, & portus, id est, jus navigandi, & piscandi in fluminibus, & portubus. Dicitur autem *Portus* locus conclusus, & munitus, quo importantur, & apportantur merces, *L. Portus 59. de V. S.* *Res universitatis* sunt, quarum usus est omnium de aliqua Universitate, Collegio, seu corpore, vel civitate: proprietas vero illius Collegii, seu Universitatis tantum: v.g. Theatrum, vel pascua quædam communia. Dicitur autem *Universitas* corpus constans ex diversis, & distantibus capitibus: sic tres dicuntur facere Universitatem, seu Collegium, quamvis in uno jus conservetur *L. 7. ff. quod cuiusque Universitatis nomine*, duo *Rixam*, decem *Turbam*, seu populum, ut communiter tradunt DD. ad *L. 3. de Abigeis*. Hodie res Universitatis esse solent *Curiæ*, *Scholæ*, *fora*, *plateæ*, *balnea publica*, *campi Martii*, *pascua*, *nemora*, *sylvæ caduæ*, *aqueductus*.

Præterea etiam in jure reperiuntur *Res*, quæ nullius esse censentur: & hæ dicuntur esse extra commercium hominum, suntque triplicis classis, videlicet *Res sanctæ*, *Res sacræ*, & *Res religiosæ*. *Res sanctæ* dicuntur illæ, quæ adversus hominum injuriam munitæ sunt lege aliqua pœnali, ut *Portæ*, & *Muri Civitatis*, quæ sanctæ sunt. *Res sacræ* dicuntur illæ, quæ rite per Pontifices Deo sunt consecratæ, ut *ades sacræ*, & *altaria* &c. *Donaria* ad ministerium Dei dedicata: & tales res nec alienari, nec obligari possunt. Ratio est: quia quod nullius esse potest, id, ut alicujus fieret, nulla obligatio efficere potest, ut inquit *L. 182. ff. de R. J.* Item *cap. 3. de Rerum permut.* dicitur: *semel Deo dicatum, non est amplius ad humanos usus transferendum*. *Res Religiosæ* vocantur, quæ sepeliendis cadaveribus humanis sunt destinatæ, locus vero *Religiosus* juxta Jurisperitos censetur ille, qui humanis usibus exemptus, voluntate, & facto Religioni, id est, corporibus sepe-

sepeliendis destinatus est. Unde locus ille in quem corpus hominis, ut perpetuo ibi maneat, inhumatum est, servata corporis proportionem *Religiosus* dicitur à *relinquendo*, quod relinqui debeat, ne corpora humana sepulta inquietentur. Additur *humana* in genere, quia an liber, an servus sit sepultus, nihil refert.

Ultimo Res etiam aliquæ dicuntur *Singulorum*: & sunt illæ, quarum dominium à singulis acquiri potest, vel quæ in potestate singulorum sunt: & tales sunt res, quæ sunt in cujusque patrimonio.

His scitis facile intelligitur, cur in definitione jurisprudentiæ, sive juris pro ipsa scientia sumpti dicatur, quod sit *Divinarum*, atque *humanarum rerum notitia*: nam 1. per *Res Divinas* intelligitur Jus Publicum, quod in rebus divinis, id est, sacris, Sacerdotibus, & Magistratibus consistit; unde etiam provenit, quod Juris Consulti Sacerdotes appellentur. Per *Res vero humanas* intelligitur Jus privatum, quod in rebus humanis, quæ ad singulorum utilitatem spectant, continetur. 2. Quia non tantum Jus Canonicum, sed etiam Civile de rebus sacris tractat: siquidem in Codice Justinianus Imperator titulum habet *De Summa Trinitate & fide Catholica*: item *de SS. Ecclesiis*: *De Episcopis & Clericis*: quæ omnia quid divinum sunt. 3. Quia Jurisprudentia est rerum divinarum notitia, non eo modo, quo Evangelium notitiam divinam tradit (cum data definitio Jurisprudentiæ ante Justinianum inventa fuerit ab Ethnicis, qui in Deum Unum & Trinum non credebant, sed thura idolis immolabant) sed quatenus inter homines externis ritibus res divinæ tractantur: quarum cognitio etiam apud Ethnicos olim penes eorum imaginarium Collegium Pontificum erat, qui non modo decernebant, quibus hostiis, victimis, quo die, quo ritu, à quibus, & in quo templo hæc imaginaria sacra fieri deberent: sed etiam inibi congregati de jure respondebant, & Rituum modum per leges decernebant, quas sacras esse existimabant.

Additur in data definitione Jurisprudentiæ *Justi & injusti scientia*: ad differentiam aliarum scientiarum æque de rebus divinis, & humanis tractantium: quia aliæ scientiæ res divinas, & humanas non examinant ex Regulis *Justi & injusti*: neque æquum ab ini-

iniquo separant, licitum ab illicito discernunt, quod tamen est Jurisprudentiæ officium. Et dum dicitur Jurisprudencia *Injusti* scientia: per ly *Injusti* non intelligitur, ut fiat aliquid injusti, sed ut obvietur injustitiæ: nam & Medici agunt de venenis, & Theologi de peccatis: expedit siquidem mala scire, ut malis obviari possit: in quo sensu L. 18. in *Præfat. de injuriis* dici solet: peccata nocentium nota esse oportent. Itaque Jurisprudencia hoc docet: utrum causa, quæ in controversiam venit, aqua sit, vel iniqua? justa, vel injusta? an procedi debeat secundum Rigorem juris, vel Æquitatem? Dicitur autem *Rigor juris* tunc accidere, si pure spectentur verba juris: unde etiam venit, quod communiter pronuntietur: *Summum jus, summa est injuria.* Æquitas vero tunc dicitur accidere, si non tam verba, quam mens juris attendatur: vel Æquitas nihil aliud est, quam moderatio, & mitigatio juris scripti, qua mentem sententiæ, seu rationem legis scrutamur, & exequimur. Ex his

Colligitur 1. Jurisprudenciam in genere acceptam veram esse scientiam. Ratio est: quia quoad omnes species considerata format rei cognitionem certam, & evidentem, per causam formando demonstrationes undequaque perfectas de suo objecto. Sic enim Jurisprudencia *Naturalis* tam præcepta affirmativa, v.g. *Deum esse colendum, parentes honorandos, fidem servandam &c.* quam negativa, v.g. *furtum, adulterium, homicidium, &c.* non esse committendum, perfecte demonstrat ex illo principio immutabili: *Bonum est faciendum, malum fugiendum.* Sic Jurisprudencia *Canonica* ex illo inconcusso principio: quod *Summus Pontifex habeat Jurisdictionem spirituales in omnes Christianos*, evidenter demonstrat Imperatores, Reges, & Principes Christianos legibus Pontificiis in materia spirituali subiectos esse. Sic Jurisprudencia *Civilis* ex simili principio non minus immoto, quod *actus contra formam à legibus præscriptam positus non subsistat*, luculenter demonstrat, testamentum solenne coram quinque testibus confectum, donationem ultra quingentos solidos ad acta non insinuatam, conventionem onerosam pupilli sine tutoris autoritate celebratam &c. non valere: ergo. Neque obstat mutabilitas legum, vel singularitas actionum

humanarum : nam leges solum mutantur quoad existentiam, non vero essentiam, cum qua conveniunt in immoto suæ rationis ditamine. Pariter Jurisprudentia non tractat actiones humanas qua singulares, sed qua universales.

Colligitur 2. Jurisprudentiam etiam esse veram Artem. Ita habetur ex *L. juri operam* 1. in princ. de *J. & J.* ubi Celsus definit jus, hoc est, Jurisprudentiam, quod sit *Ars equi, & boni.* Ratio est: quia Jurisprudentia exercet officium, quod exercent artes aliæ, efficit nimirum actiones humanas justas, & quidem cum recta ratione, prout efficere solet ars, seu *habitus cum recta ratione factivus,*

Colligitur 3. Jurisprudentiam esse habitum practicum. Ratio est: quia non inania intellectus phantasmata perquirat, nec subtilioribus delectatur speculationibus, sed Regulas in eum tradit, & ordinat finem, ut homo per actiones legibus conformes Justitiam assequatur. Præterea Jurisprudentia non est habitus cognoscendi Jus, sed habitus applicandi jus ad casus.

Colligitur 4. Jurisprudentiam eminere tanquam absolutam Scientiam, nullique alteri proprie esse subalternatam, cum plurimis domesticis principiis abundet, ex quibus suas conclusiones deducit: nec cogitur alterius scientiæ fores pulsare, aut illius opulentia ditari, vel nobilitari, sola forma si excipiat.

PARAGRAPHUS SECUNDUS.

DE DIVISIONE JURIS.

CUM Jus etiam, ut superius dictum, accipiatur, & quidem hoc loco propriissime pro Regula justæ, seu pro Canone, vel lege, sic hoc modo acceptum optime definitur: *Ordinatio rationis in bonum commune, ab eo, qui curam communitatis habet, promulgata.* Dicitur 1. *Ordinatio rationis,* seu rationabilis dispositio superioris obligans subditos ad aliquid faciendum, vel omittendum,

dum. Per quod differt à *Consilio*, quod nullam imponit obligationem, sed tantum suadet. Dicitur 2. *Ad bonum commune*: per quod indicatur finis legis, quæ semper tendere debet ad bonum communitatis moraliter unitæ sub una gubernatione: per quod differt à *præcepto* stricte sumpto, nam jus, seu lex fertur pro communitate, & afficit territorium legislatoris: præceptum vero imponitur personis singularibus, & adhæret personis ipsis. Sæpe tamen *Jus*, *statutum*, *præceptum*, *lex*, in eadem significatione accipiuntur. Dicitur 3. *Ab eo, qui curam communitatis habet*: per quæ verba indicatur legislator, qui habet jurisdictionem sublimem, politicam, gubernativam se extendentem ad communitatem perfectam regendam. Dicitur 4. *Promulgata*: nam ut jus, lex, seu statutum, aut quæcunque dispositio subditos in actu secundo obliget, debet eis sufficienter esse intimata. Plura de his insequentibus.

Dividitur jus in Naturale, & Positivum. Illud est *Ordinatio Divinæ sapientiæ per dictamen Synderesis naturæ rationali manifestata, præcipiens ea, quæ rectæ rationi sunt consentanea, & prohibens contraria*. Hoc est, quod ex libera voluntate positum est. Unde Jus naturale *Necessarium*: positivum vero *voluntarium*, seu *arbitrarium* nominatur.

Circa Jus naturale observandum est 1. In ejus definitione dici 1. esse *Ordinationem*, ut significaretur genus proximum, seu convenientia Juris naturalis cum jure legali in genere. Dici 2. *Divinæ sapientiæ*, ut innueretur causa efficiens Juris naturalis, quæ non est alia quam Divina sapientiæ, cum inclusione tamen voluntatis Divinæ, sine qua nec est, nec esse potest ulla cujuscunque legis obligatio. Item ut innueretur, *legem naturalem* (pro ut loquitur D. Th. q. 71. a. 6. ad 4.) *contineri principaliter in lege æterna, & secundo in judicatorio rationis naturalis*. Dici 3. *Per dictamen Synderesis*: hoc est judicium practicum habitus primorum principiorum moralium: nam lumini naturalis rationis subservit Synderesis, quæ est virtus, vel mentis nostræ habitus, quo inducimur ad consequenda imperata per jus naturale, & ad fugienda, quæ prohibet. Dici 4. *Naturæ rationali*: per quas particulas indigitatur subjectum legis naturalis, quod est omnis, & solus ho-

mo. Cum inepte dicatur jure, & regula rationis gubernari, qui ratione non pollet. Dicitur 5. *Manifestata*: nam dictamen naturale non est formaliter ipsa lex naturalis, sed solum hujus applicatio, eo fere modo, quo dictamen rationis in subdito de servanda lege humana est hujus applicatio, non verò ipsa lex. Dicitur ultimo: *præcipiens ea, quæ recte rationi sunt consentanea, & prohibens contraria*: Hic duo notanda afferuntur: nempe 1. Jus naturæ aliud esse præceptivum, aliud prohibitivum. 2. Jus naturæ pro suo objecto agnoscere, quidquid rationi naturali qua tali vel convenit, vel disconvenit.

Observandum 2. Infantes, licet natura rationali consent, Jure tamen naturæ in actu 2do non obligari, antequam per usum rationis, & maturitatem judicii, quæ circa annum ætatis 7. communius advenire consuevit, promulgetur.

Observandum 3. Adæquatam regulam, ac mensuram Juris naturæ in tribus esse sitam: nempe 1. In subordinatione, ac unionem ad Deum. 2. In ordinatione, & dilectione sui ipsius. 3. In recta socialitate cum aliis. Unde quidquid ad has conservandas necessarium est, illud lege naturali præceptum est: quidquid vero illis repugnat, eadem lege prohibitum est. Unde Actus, quibus ad ultimum finem nos dirigi necesse est, Jure naturæ sunt præcepti: ideo tenemur Deum agnoscere, præ rebus omnibus creatis amare, spem æternæ felicitatis in ipso ponere. Item actus specialiter repugnantes, ac oppositi divinæ alicui perfectioni, v.g. odium, mendacium &c. adversantes, jure naturæ prohibiti sunt, utpote diffformes primæ regulæ morum, ac Authori juris naturæ. Item quidquid in decalogo (excepta circumstantia sabbathi) continetur, est juris naturæ: quia omnia illa in decalogo contenta sunt essentialiter conformia, vel diffformia lumeni rationis.

Observandum 4. Jus naturæ in multis discrepare à jure positivo. 1. in causa efficiente: dum jus naturæ Deum ut Authorem naturæ: positivum vero aut hominem, aut Deum sub ratione Authoris supernaturalis pro fonte, & origine agnoscit. 2. In causa materiali: nam juris naturalis objecta antecederent ad prohibitionem continent quandam bonitatem vel malitiam fundamentalem,

radicalem, & physicam. Objecta vero Juris positivi independenter à prohibitione, vel præcepto sunt indifferentia. 3. In causa formali: Jus naturale siquidem sola Dei tanquam naturæ naturantis voluntate constitutum, ac hominum mentibus inditum, nec voce, nec scriptura promulgatur. Jus vero positivum vel scripto datur, vel præconis ore publicatur, & non inaratur membranæ cordis. 4. In causa finali: finis enim naturalis legis est utilitas totius naturæ in se considerata: finis vero legis positivæ pro legum varietate varius est. 5. In effectu: nam jus naturæ devincit omnes, quotquot natura intellectuali fruuntur: Jus vero positivum non omnes, sed illos tantum obstringit, qui legislatori sunt subiecti.

Dividitur ulterius Jus positivum in *Divinum*, & *Humanum*. Illud est, quod à libera Dei voluntate in ordine ad finem supernaturalem immediate procedit. Hoc vero quod à libera voluntate hominum statuitur. Jus divinum positivum aliud est veteris, aliud novi testamenti. Illud est libera ordinatio Divinæ sapientiæ populo Hebræo per Moysen promulgata, præcipiens ea, quæ ad finem supernaturalem per merita Christi venturi consequendum sunt idonea, & prohibens contraria. Hoc vero est libera ordinatio Divinæ sapientiæ per verbum Incarnatum annuntiata, in die Pentecostes promulgata, ac per Apostolos universo mundo prædicata, præcipiens ea, quæ pertinent ad statum gratiæ in præfenti, & gloriam in futuro, ac prohibens contraria. Præcepta Juris divini positivi veteris testamenti alia fuere *cæremonialia*, ordinata ad rite instituendum Dei cultum per Sacramenta Circumcisionis, & Agni Paschalis, per Sacrificia, Festa, abstinentioniam à certis generibus ciborum, variasque observantias. Alia *Judicialia*, quæ concernebant Regimen politicum, officia Principum, & subditorum, commercia, ac Jura Civium inter se, & versus extraneos, ac privatam cujusque æconomiam. Alia demum *moralia*, ad morum honestatem pertinentia. Ex his præceptis sola *moralia* etiamnum perseverant: *Cæremonialia* vero & *Judicialia* solum durarunt usque ad mortem Christi.

Jus humanum aliud est *Sacrum*: aliud *Profanum*. Illud est or-

ordinatio ad felicitatem æternam : hoc vero ad felicitatem temporalem. Profanum aliud est *universale*, seu *gentium* : aliud *particulare*, seu *Civile*, & hoc vel *publicum*, vel *privatum*. *Jus gentium* est ordinatio rationis diuturnis gentium moribus ad communem utilitatem gentium qua talium constituta. *Jus Civile publicum* est ordinatio rationis immediate in bonum commune & publicum totius Imperii ab ejusdem supremo Capite promulgata. *Jus Civile privatum* est ordinatio rationis à legislatore politico in bonum temporale, & privatum Reipublicæ promulgata.

Quoad *Jus gentium* sunt quidam Authores negantes illud dari : moventur ad hoc partim ex impossibilitate convocandi nationes omnes ad commune aliquod *Jus* mutuo consensu condendum : partim ex eo, quia illa, quæ vulgo *Juris Gentium* esse dicuntur, ne quidem à gentibus moratioribus observantur. Verum dari *Jus gentium*, sana & evidens ratio persuadet : cum enim gentes defacto aliquam inter se societatem iniverint, oportet, ut regulam habeant, ad cujus normam illa societas ritè instituitur : hæc autem regula nil aliud denotat, quam *Jus gentium*. Motiva contraria levia sunt : ut enim gentes ad communem legem faciendam conveniant, aut consensum mutuum verbis exprimant, gratis requiritur : sufficit siquidem consensus tacitus, quem uniformi circa unam eandemque materiam operatione, ac subsecuta in transgressores animadversione gentes declarant. Quod verò gentes constitutum sibi *Jus* tam religiose non observent, non defectum, sed abusum *Juris* existentis indicat : hac ipsa namque de causa, quod una vel altera gens *Jus* hoc temere infringat, gentes alias ad arma, & vindictam provocat, comprobante hoc lugubri continuorum bellorum experientia.

Sunt & alij Authores, qui *Jus gentium* cum *Naturali* confundunt, ac sola denominatione extrinseca diversum esse asserant : nempe quod *Juris naturalis* dicantur ea, quæ naturæ rationali qua tali sunt conformia : *Juris* verò *gentium*, quæ eidem naturæ sunt quidem conformia : supposito tamen ratiocinio humanæ indigentia. Moventur hi Authores 1. Quod *Jus gentium*,

um, si à Naturali distingueretur, nequeat procedere ab aliquo Superiore. 2. Quod pleraque, quæ apud Juris Consultos Romanos, aliòsque ad Jus Gentium referuntur, v. g. Contractus, rerum acquisitiones &c. vel ad Jus Naturæ pertineant, vel ad Jus Civile Singulorum. 3. Quod Imperator in §. *Jus autem*. 1. Inst. de I. N. G. & C. Jus gentium describat, quod *naturalis ratio inter omnes homines constituit*. His tamen non obstantibus vera est sententia, quod Jus gentium à Jure Naturali adæquatè distinguatur. Cujus ratio est 1. quia Jus gentium habet objectum à Jure Naturali adæquatè distinctum: objecta siquidem Juris gentium non sunt in necessitate naturæ fundata, neque intrinsecam malitiam, vel honestatem continent, uti singula inspicienti patebit: ergo. 2. Quia Jus gentium magis societatem, quam naturam rationalem respicit: neque tam facere rectos homines, quam socios desiderat. Jus Naturæ è diametro felicitatem naturæ rationalis quæ talis intendit, neque magis socium, quam hominem per se primo informare studet: ergo cum ex fine primario differant Jus Naturale, & Gentium, differunt adæquatè. 3. Jus naturæ scriptum est in cordibus hominum, ac sine hominum voluntatè sanctum: Jus vero Gentium moribus utentium invaluit, nec sine gentium voto, & voluntate coaluit: ergo. Ad motiva AA. facile R. Ad 1. Superiorem, cujus Authoritate Jus Gentium virtutem legislativam, & obligativam imbibit, esse Deum, non tanquam Authorem naturæ (sic enim est Author Juris naturalis) Neque tanquam Authorem supernaturalem (sic enim est Author Juris Divini), sed ut Authorem humanæ societatis, seu supremum Politiarum, & Rerum publicarum Principem. Ad 2. R. Quod illa quæ ad jus gentium per se spectant, quoad modum, & formam v. g. acquirendi, contrahendi, &c. uti & effectus, qui contractus, & pacta inita consequitur, ad jus gentium non pertineant. Modus siquidem, & forma contrahendi, cum gentium communem utilitatem primario non respiciat, sed privatam magis commoditatem promoveat, ad Jus Civile pertinet: effectus vero, qui conventiones gentium consequitur, Juri naturæ annumeratur. Ad 3. R. Imperatorem in memorato §. vel Jus Gentium

tium pro naturali per abusum vocabuli usurpavisse; vel per rationem naturalem non regulam intrinsecæ honestatis, vel malitiæ, sed potius congruentiam aliquam, & convenientiam, quam stando in Juræ naturæ absque longiori indagine deprehendere licet, significare voluisse.

De Jure Gentium sunt sequentia 1. Bellum, non qualecunque, sed publicum, & solemne, quod geritur eo Authore, qui summam in Republica potestatem habet, ad injuriam ab extraneo illatam vindicandam. Tale enim bellum, sive ejus origo, sive conditiones spectentur, Juri naturæ ignotum est. 2. Immunitas legatorum. 3. Jus sepulturæ etiam hostibus concedendum. 4. Jus fœderum. 5. Jus repressalium: vi quarum, si Magistratus unius Reipublicæ in causa gravi & liquida civi alterius Reipublicæ justitiam administrare detrectet, huic à suo superiore datur facultas apprehendendi ac detinendi subditum Reipublicæ nocentis, aut bona illius, usque dum damni illati nomine satisfactionem acceperit. 6. Solemnis belli indictio, & denunciatio. 7. Ne in tali bello arma venenata assumantur, neque hostis veneno interficiatur: neque fontes, & aquæ veneno corrumpantur: etsi liceat aquas sine veneno ita deturpare, ut bibi nequeant. Hæc sunt potissimum Juris Gentium capita.

Circa Jus Civile observandum 1. Illud dividi in *scriptum*, & *non scriptum*: illud est, quod expresso olim populi, hodie Principis consensu constat. Dicitur *scriptum*, quia ejus species ordinarie scribebantur: sive dicitur *scriptum*; id est præscriptum, seu sancitum. Jus autem non *scriptum* seu consuetudo, vel accipitur pro usu, & frequentatis actibus, & sic acceptum dicitur consuetudo *facti*; vel accipitur pro Jure inde resultante: & sic acceptum dicitur consuetudo *Juris*: & definitur, quod tacito populi vel Principis consensu nititur: seu quod tacitis utentium moribus introductum est. Ad hoc Jus Civile consuetudinarium, seu non scriptum etiam jus feudale refertur, quod licet in scripturam sit redactum, quia tamen ea intentione non est redactum, ut scriptum reputaretur, manet jus non scriptum, & refertur ad jura consuetudinaria: sicut à simili patet de testamento nuncupativo, & substitutione pupillari.

Ob-

Observandum 2. Juris scripti species esse sex, quæ recensentur *J. constat*. 3. *Instit. de J. N. G. & Civ.* Item L. 7. ff. de *Just. & Jur.* Videlicet 1. *legem in specie*. 2. *Plebiscita*. 3. *Senatus consulta*. 4. *Principum placita*. 5. *Magistratum*, seu *Prætorum edicta*. 6. *Responsa prudentum*. Quas omnes sex species lex in genere sub se comprehendit: quæ definitur, *commune præceptum ab habente potestatem, ordinatum in bonum publicum*. id est utilitatem communem Reipublicæ. Respublica autem est *congregatio quædam hominum legibus, & moribus comprobata*. Et hæc Respublica est triplex: nempe *Monarchica*: in qua suprema Majestas est penes unum caput. *Aristocratica*: in qua Regimen est penes plures Optimates, seu Ephoros. *Democratica*: in qua regimen est penes totum populum. Democratica alio nomine vocatur *Anarchica*, seu *Poliarchica*. Singulæ autem hæc tres Respublicæ respicere debent utilitatem communem, seu bonum publicum, & parentium utilitatem: Si enim respiciant commodum privatum: tunc Monarchica in Tyrannidem: Aristocratica in oligarchiam: & Democratica in ochlocratiam defleat.

Observandum 3. *Legem in specie*, tanquam primam Juris scripti speciem, esse id, quod *populus Romanus Senatorio Magistratu interrogante, veluti consule* (quod exemplative, non restrictive accipitur, quia etiam Dictator solebat interrogare) *constituit*. *J. lex est*. 4. *Instit. de J. N. G. & Civ.* Ejusmodi enim Regibus, quando potestas consulibus data fuit, populus sibi tria præcipue reservavit. 1. Jus creandi Magistratus. 2. Jus pacis, & belli. 3. Ferendi leges. Quando igitur emergebat quæstio, quæ non erat soluta per legem, populus Romanus convocabatur per campanam ad Arengam, ad Arengā, ad Arengam: congregatoque populo loquebatur Magistratus Senatorum dicens: Domini mei, ecce talis quæstio emergit de novo, quam non reperimus decisam in nostro jure, placetne vobis, ut ad decisionem illius ita & ita statuatur? & populus simul vel divisim clamabat, sic fiat, sic fiat: illudque taliter constitutum lex dicebatur. Ut refert casus *J. constat* 3. *Instit. de J. N. G. & Civ.*

Plebiscitum tanquam secunda species juris scripti est id, quod *plebs plebejo Magistratu interrogante veluti Tribuno-plebis* (quod

restrictive intelligitur, cum alium Magistratum non habuerit) *constituit*: fiebatque simili modo ac lex. Plebs autem differt à populo sicut species à genere: nam populus significat universos cives connumeratis etiam Patriciis, & senatoribus: Plebs autem sine Patriciis & senatoribus ceteros cives significat. Plebiscita ab initio vim legis non habebant, sed primo lata lege Hortensia: ut habetur in §. 4. *Instit. de J. N. G. & Civ.* Hortensius enim dictator, qui pacem composuit inter Nobiles & plebejos, legem tulit, ut valeret plebiscitum, eoque jure, quod plebs statuisset, omnes Quirites tenerentur: quæ lex lata fuit, cum plebs in montem Janiculum secessisset. L. 2. §. 8. ff. *de Orig. Jur.*

Occasione dictæ legis Hortensia pro eruditione majori sciendum: quod quatuor fuerint secessiones, seu seditiones populi Romani. *Prima* fuit in montem sacrum ob crudelitatem fœneratorum: fœneratores enim nimis grave Interesse exigebant, ita, ut in corpus illorum, qui solvendo non erant, potestatem haberint, imo etiam illis licuerit debitorum corpora post mortem in frustra secare, quod quidem non frequentabatur, sed tamen graviter incarcerabantur, & accatenabantur: ob quam crudelitatem plebs primam fecit secessionem in montem sacrum. *Secunda* fuit in montem Aventinum ob libidinem Appii Claudii: cuius Secessionis origo fuit Verginius quidam ob libidinem Appii Claudii, qui Verginii filiam appellari iussit tanquam mancipium: seu quod idem est, voluit Verginii filiam pronuntiari servam ob suam libidinem, ut hoc prætextu juris eam ad se pelliceret, & stupraret: quod cum animadvertisset Pater Verginius, vidissetque ob potentiam Appii Claudii filiam liberari non posse, arrepto cultro de taberna lanionis ipse eam occidit, ne tanto probro domus ejus contaminaretur: postmodum vero collectis militaribus copiis subsidium paravit adversus Appium Claudium, populumque ad secessionem secundam in montem Aventinum concitavit. L. 2. ff. *de orig. Jur.* §. 8. & §. 24. Hinc Regibus, & Decemviris Romanis sola libido finem attulit. *Tertia Seditio, & Secessio* populi Romani fuit in montem Janiculum: quam incitavit Matrimoniorum dignitas, ne Plebeji cum Patriciis jungerentur duce Cornu-
lejo Tribuno. Fuit nimirum lex lata, ne ullus Senatorum, aut

Patri-

Patriciorum plebejam duceret, & vicissim, ne ullus Plebejus alt-
cujus Patricii filiam acciperet, quam legem plebs apprehendit,
secessitque in montem Janiculum, ad quam reconciliandam, & re-
ducendam Quintus Hortensius Dictator, alias plebi charissimus,
missus est, qui ea per ingeniosam paritatem reconciliata legem
tulit, ut plebiscita vim legis haberent. §. 4. *Instit. de J. N. G. &*
civ. Item L. 2. ff. de orig. Jur. Quarta denique discordia, seditio,
seu secessio fuit ob honorum cupidinem, ut Plebeji quoque Magi-
stratus crearentur: Ambustus enim Pater duarum filiarum, unam
Sulpitio Patricii sanguinis: alteram Stolori homini plebejo dede-
rat: unde cum uxor hujus uxorem Sulpitii vidisset in magna di-
gnitate constitutam, & in sella eburnea: statim ex invidia ho-
norum cupidine stimolata concitavit maritum suum, ut conaretur
efficere, quatenus plebeji quoque Magistratus crearentur:
quod cum maritus efficere non potuisset, concitavit plebem ad
quartam secessionem, seu seditionem.

Senatus Consultum, quod est tertia Juris scripti species, in §.
5. *Institut. de J. N. G. & civ.* definitur esse, quod *Senatus jubet*,
atque constituit: Senatus inquam *Romanus*, non cujuscunque civi-
tatis. Ratio introducti Senatus Consulti fuit necessitas. *L. pen-
ult. ff. de LL.* Cum enim auctus esset populus Romanus in tan-
tum, ut impossibile esset populum, & plebem semper posse con-
gregari, ideo æquum visum fuit populo, ut Senatores possent ju-
ra condere sine populo, & plebe: unde Senatus vice populi con-
sulebatur, & interrogabatur à Consule Senatorum eo modo, quo
supra de lege in specie dictum est. Similia Senatus consulta con-
tinentur plura in jure: v.g. *Scutum Macedonianum*, *Vellejanum*, &c.

Principium placita tanquam quarta juris scripti species, sunt
leges, seu constitutiones Principum: cum lege Regia, quæ de
Imperio ejus lata est, populus ei, & in eum omne Imperium
suum, & maxime potestatem condendæ legis transtulerit. §. 6.
cum glossa *Instit. de J. N. G. & civ.*

Quinta Juris species scripti sunt *Magistratum*, seu *Prætorum
edicta*: quæ à Prætoribus sunt statuta, & proposita: nam cum
Consules avocarentur bellis finitimis, neque esset, qui in Civi-

vitae jus reddere posset, factum est, ut Prætor quoque crearetur, qui *Urbanus* appellatus est, quod in Urbe jus redderet: *L. 2. §. 27. ff. de orig. Jur.* Post aliquot vero dein annos non sufficiente eo Præatore, quod multa turba etiam peregrinorum in civitatem veniret, creatus est alius Prætor, qui *Peregrinus* appellatus est, eo quod plerumque inter peregrinos jus diceret. §. 28. *cit. L. 2.* Tandem Prætores etiam usque ad octodecim audi fuerunt, qui jus in urbe dicerent, §. 32. *cit. L. 2.* Hæc autem Prætorum edicta non modicam juris authoritatem obtinebant, non à populo, sed ab ipso Magistratu, seu à Prætoribus, qui authoritatem huic juri dederunt, quod & ideo *Jus honorarium* dicitur in §. 7. *Instit. de J.N.G. & Civ.* Ad Prætorum edicta etiam *Ædilitia edicta* referuntur, quæ *cit. §. 7.* dicuntur *juris honorarii portio*. *Ædiles* enim (quibus demandata erat cura non tantum ædium, ludorum, viarum, sed etiam annonæ, & venditionum, observabantque, ne ruina, vel incendiis ædium deformaretur urbis aspectus) etiam proponebant edicta, dicebanturque *Curules* vel à cura, vel à curru, cui imposita erat sella eburnea, in qua vehebantur. Erant quoque *Plebeji ædiles*, qui frugum curam habebant: hi quoque edicta proponebant, ex quibus duo adhuc extant: unum *de morbosis, & vitiosis pecoribus venditis*. *L. 1. ff. de ædilitio edicto*. Alterum, *ne quis canem, verrem, aprum habeat, quo vulgo iter fit*. *L. 40. 41. 42. ff. de ædilitio edicto*.

Sexta denique species Juris Civilis scripti sunt *Responsa prudentum*: quæ sunt sententiæ, seu opiniones eorum, quibus permissum erat de jure respondere, vel ut loquitur textus §. 8. *Instit. de J.N.G. & Civ.* jura condere: hoc tamen intelligendum per *interpretationem*: nam antiquitus institutum erat, ut essent, qui jura publice interpretarentur: quibus à Cæsare Augusto jus respondendi datum est, qui jurisconsulti appellabantur: quorum omnium sententiæ, & opiniones eam authoritatem tenebant, ut Judici recedere à responsis illorum non liceret: quæ authoritas usque ad tempora Gordiani duravit. Hodie solius Principis, cujus est condere, est etiam interpretari leges. Interpretantur quidem *Jurisconsulti etiamnum hodie*, ita tamen, ut interpretatio vim legis

legis non habeat: aut interpretantur in hypothesi, non vero in thesi: vel si sit angustia verborum, non vero si sit angustia mentis.

Observandum 4. Originem Juris Civilis esse hanc. *Primo.* Ab initio civitatis Romanæ sub Romulo primo Rege populus erat sine legibus, & sine certo jure, manuque Regia tantum regebatur. *Secundo.* Romulus, alique Reges Romulum secuti, statuerunt leges *curiata*s, sic dictas, quod Romulus populum in triginta partes divideret, quæ curiæ appellabantur: postmodum vero illæ leges *Jus Papirianum* dictæ sunt, eo quod Sextus Papirius eas in unum librum conscripserit: quo jure gubernabatur populus usque ad Regifugium, donec expellerentur Reges, quorum status per 244. vel ut aliis placet, 250. annos duravit. *Tertio.* Ejectis Regibus (quorum ultimus fuit superbus Tarquinius ob libidinem ejectus) lata lege Tribunitia omnes leges *Curiatæ* exsoleverunt, iterumque cepit populus Romanus incerto magis jure, & consuetudine aliqua uti, quam lata aliqua lege, idque prope 20. annis. *Quarto.* Postmodum publica authoritate Decemviri constituti sunt, & Athenas missi, qui leges à græcis civitatibus ex libris Solonis in decem tabulis allatas, in rostris publice proposuerunt: quibus deinde additæ sunt duæ tabulæ tanquam supplementa, & ita appellatæ sunt leges 12. tabularum, quarum ferendarum Author fuit Hermodorus quidam Ephesius exul in Italia, ut habetur L. 2. §. 4. ff. de orig. Jur. *Quinto.* His legibus 12. tabularum latis, quæ perbreves erant, & obscuræ, cepit, ut interpretatio desideraret prudentum authoritatem: quæ subsequuta, & composita vocatur stricte Jus Civile: quæ interpretatio non statim pro jure accepta, sed tunc, ubi in foro agitata, & recepta esset. *Sexto.* Deinde ex his legibus certæ, solemnesque actiones, id est legis actiones, sive solemnes ac determinatæ agendi formulæ accesserunt, quales sunt v.g. manumissio per vindictam seu festucam, testamenti factio per æs & libram. Postea cum Appius Claudius has actiones proposuisset, & ad formam redigisset, Gnaeus Flavius scriba ejus subreptum librum populo tradidit, qui liber vocatur Jus Civile *Flavianum*, sicut leges *curiatæ* jus Civile *Papirianum* dictæ fuerunt. Tandem post multum temporis spatium Sextus Ælius alias actiones composuit, & librum populo dedit,

qui appellatur Jus Ælianum. L. 2. §. 6. & 7. de orig. jur. Septimo evenit, ut plebs in discordiam cum Patribus perveniret, & secederet, sibi que jura constitueret, quæ jura *plebiscita* vocantur, dicta L. 2. §. 8. Octavo aucto nimis populo æquum visum fuit Senatum vice populi Consuli, qui quidquid constitueret observabatur, appellabaturque *Senatusconsultum*. Dicta L. 2. §. 9. Nono Magistratus jura condere cæperunt, edictaque proponebant, quæ *edicta prætorum* jus *honorarium* constituerunt: ad quæ etiam referuntur edicta *edilitia*. Decimo denique & novissime Republica in Principes translata incæperunt *constitutiones*, seu *Principum placita* probabiliter sub Octavio Augusto, qui dum solus summam rerum obtinisset, ita populo se accomodavit, ut ferret legem Regiam: quam idcirco Paulus *Legem Augusti* appellat, & in qua probabiliter contentum fuit, ut imposterum unius imperio Respublica regeretur.

Observandum 5. Cum his ita stantibus Leges Civiles in imensam excreverint molem, Justinianus Imperator in ordinem, & compendiosorem formam exundantem legum multitudinem coactus primam primo Regiminis sui anno post Christum natum 527. manum apposuit; ex tribus præ existentibus codicibus, Gregoriano, Hermogeniano, & Theodosiano, unum à suo nomine Justinianæum componi, & anno sequenti promulgari fecit. Eum tamen anno 534. rursus emendari, immutari, ac sub nomine repetitæ prælectionis publicari jussit.

Observandum 6. Corpus Juris Civilis Justinianæi, seu Romanorum, aut Quiritum quatuor Tomis constare: videlicet *Institutionibus*, seu *Institutiis*: *Digestis* seu *Pandectis*: *Codice*, & *Novellis*.

Observandum 7. *Institutiones*, seu *Instituta* sunt legalis, seu totius Juridicæ scientiæ prima elementa seu principia: uno verbo, quoddam compendium juris, ideoque etiam per modum summarum in Corpore Juris primo loco ponuntur. Divisæ sunt in IV. libros, libri in titulos, tituli in paragraphos. Promulgatæ sunt una cum Pandectis anno Christi 529. Kal. Jan. suntque eandem Pandectarum veluti compendium. Hæ institutiones duabus præcipuis partibus absolvuntur; i. Proæmio Imperatoris, quo
juris

juris auctoritas hisce Institutionibus tribuitur. 2. Tractatu ipso, qui IV. libros complectitur. *Primus liber* cum prioribus duobus titulis universi juris prolegomena, justitiæ nimirum, jurisprudentiæ, ac juris naturalis, gentium, & Civilis explicat: in reliquis autem titulis 24. usque ad finem primum juris objectum nimirum *personas* explicat. *Secundus liber* cum titulis 25. & *tertius liber* cum titulis 30. Ac 5. titulis *libri quarti* explicat alterum objectum nempe *Res*: Reliquis vero 13. titulis libri quarti explicatur tertium objectum, nempe actiones civiles. Institutiones citantur per ly *Instit.* vel *Inst.* vel literam *J.* nominando titulum, & deinde paragraphum. v.g. *Inst. de mandato §. recti.* legatur: Institutione, vel Institutionibus titulo de *mandato*, paragrapho *recti*.

Observandum 8. *Digesta*, seu *Pandectæ* sunt L. libri, in quibus principaliter continentur responsa Jurisconsultorum, plebiscita, senatusconsulta à Romuli temporibus usque ad Justinianum Imperatorem: Verbo, in quibus omne jus antiquum collectum est. Dicuntur *Digesta*, eo quod ex confusa multitudine veteris jurisprudentiæ præcipua capita in hoc opus sint digesta: aliter etiam nominantur *Pandectæ*, eo quod omnem antiquam contineant jurisprudentiam: *Pandectarum* enim, seu *Pandectæ* nomine denotatur liber omni scientiarum genere, & doctrina refertus. Citantur autem digesta vel per D. majusculum: vel per græcum π circumflexum: & nunc ordinarie per duplex ff., eo quod literæ istæ geminatae denotent *pandectas* factas, id est perfectas esse: præterea etiam simul citatur *lex* vel per initialia verba, vel per adjectum numerum legis, aliquando etiam paragraphus adjungitur: semper autem penes titulus nominatur: v.g. *L. non erit ff. de jurejurando*: sic legatur: lege *non erit*: in *Digestis*: titulo de *Jurejurando*. Item *L. i. §. 2. ff. de just. & jur.* sic exprimat: lege prima, paragrapho secundo digestis de justitia & jure. Hic advertendum est, quod si titulus aliquis in jure civili citetur, & non addatur, an in digestis, vel codice, aut institutionibus contineatur, ille semper in *Digestis* quærendus sit: v.g. *L. i. de judiciis*. Sicut si titulus aliquis citetur in jure canonico, & non addatur particula *X*: vel in 6. semper in *Decretalibus* Gregorii IX. quærendus est.

Observandum 9. *Codex* (dictus repetitæ prælectionis, quia alteri priori codici Justiniano suffectus, & uno post Pandectas anno promulgatus est) sunt XII. libri, in quibus principaliter continentur constitutiones, sive rescripta Imperatorum: vocaturque *Jus novum*: & citatur per literam *C.* vel *per Cod.* nominando titulum, leges, & Paragraphos, sicut in Digestis: v.g. *L. Imperialis §. præsentii. C. de nuptiis*: sic exprimatur: lege *Imperialis*: paragrapho *præsentii*: Codice *de Nuptiis*: vel in codice, titulo *de Nuptiis*. Si autem sic ponatur: *L. fin.* vel *C. fin.* legatur: lege finali: capite finali.

Observandum 10. *Novellæ*, seu *Authenticæ* sunt novæ constitutiones à Justiniano latæ, & vocantur etiam jus novissimum: dividuntur in IX. Collationes, hæ in titulos, tituli in capita: citanturque per literam *N.* vel *Novell.* vel *Auth.* v.g. *In Auth. de nuptiis collat. 4. c. 1. duo igitur.* legatur sic: In Authentica sub titulo *de nuptiis*, qui habetur collatione quarta, & hujus tituli capite primo, incipiente *duo igitur*: vel brevius, ac usitatus: *Novel. 22. c. 1. id est*: novella 22. capite primo: quod idem est caput antea citatum.

Observandum 11. jussu Friderici II. Imperatoris in corpus Juris relatum esse volumen de *usibus Feudorum*: continet duos libros in titulos, & capita divisos: citaturque sic: de usib. feu. legatur: de usibus feudorum: vel sic *in lib. feu. de prob. feu. alien. per Frid.* legatur: in libris Feudorum de prohibita feudi Alienatione per Fridericum.

Observandum 12. Dum unum jus alteri contrariatur, sic *Novellæ* *Codici*, & *Codex* institutionibus, ac digestis derogat: cum posterior voluntas, quæ in *Novellis*, & *Codice* continetur, priori derogat: *L. fin. ff. de constit. Princ.* Institutiones vero nec derogant Digestis, nec Digesta institutionibus: ratio est: nec prius institutiones (sive hæ uno mense citius quam digesta in publicum fuerint editæ: sive posteriores sint digestis) in foro valere jussæ sunt, suumque robur obtinere, nisi ex quo die & Digesta valerent, nempe Calendis Januarii Anni 533. ut habet textus in *Constit. tanta de Confirmat. Digest. seu L. 2. cod. de vet. jur. enucleando §. penult. in verbis: leges autem. Item in L. 13. eodem tit.*

Ob-

Observandum 13. Etsi summi Pontifices Presbyteris, & Clericis in dignitate constitutis, Item Religiosis sub anathemate prohibeant audire jus Civile: nihilominus tamen privatum studium legum Civilium non est prohibitum, sed laudabile: imo Religiosis intra sua claustra Professore legum audire minime est vetitum. Defacto etiam totæ Universitates hoc privilegio Pontificio gaudent, ut etiam Religiosis, ac Clericis publice ibidem liceat audire Civilem jurisprudentiam; imo nec desunt, qui dicunt præfatos canones prohibitionem continentes contraria consuetudine jam penitus abolitos esse: cum ipsa experientia docuerit juris civilis scientiam ad jus Canonicum perfecte intelligendum prorsus necessariam esse, nec ab invicem separari posse: juxta illud tritum: *purus Canonista, est purus Asinista. Item leges sine Canone valent parum: canones sine lege nihil.*

PARAGRAPHUS TERTIUS

DE

ESSENTIA JURIS CANONICI.

Observandum 1. Jus Canonicum per excellentiam dicitur Jus Regulare à græca voce *Κανον* derivatum: quæ vox *regulam*, utique vivendi significat. Vocatur etiam alio nomine *Jus Ecclesiasticum*: quia in sola, & pro sola Christi Ecclesia latum est. Item *Pontificium*: quia cura, & Authoritate Pontificum Romanorum partim conditum, partim collectum, partim confirmatum, & promulgatum est. Item *Sacrum*, quia de personis, rebus, & actionibus sacris potissimum agit. Item *Divinum* originative: quia vel ex ipsis S. Literis tanquam divinæ veritatis, & voluntatis oceano SS. Canones tanquam flumina dimanarunt: vel quia authoritate divina, & potestate divinitus concessa à Christi in terris Vicario statuuntur.

Observandum 2. Jus Canonicum optime definiri: quod sit *Ordinatio rationis à potestate humana Ecclesiastica ad bonum spirituale,*

tuale, & supernaturale per actiones religiosas consequendum fidelibus promulgata. Explicantur singulæ hujus definitionis particulæ.

Dicitur 1. *Ordinatio rationis* : id est Jussio, & dispositio rationalis : est enim Jus Canonicum univoca species juris legalis : ideoque genericam illius naturam participare debet.

Dicitur 2. *A potestate humana Ecclesiastica* : per hæc verba differt Jus Canonicum à Divino, quod immediate à Deo constituitur : quod enim Jus Canonicum in observando 1. Divinum appelletur, id mediate tantum, originative, & radicaliter intelligendum est : & ex hoc

Colligitur 1. Causam efficientem Juris Canonici esse præ omnibus S. Pontificem, qui potestatem legislativam immediate à Deo concessam habet : ut patet ex illo Math. 16. *Quodcunque ligaveris &c.* Et ex illo Joan. 21. *Pasce oves meas.* Et ratio est : quia S. Pontifex est Vicarius Christi, non ab homine, sed à Deo constitutus : sicut ergo Deus, ita à Deo S. Pontifex potestatem legislativam concessam habet.

Colligitur 2. Pontificem Romanum legitime electum absque ulla confirmatione, consecratione, vel coronatione potestatem legislativam exercere posse. Ita habetur *can. in nomine* 1. dist. 23. ubi Nicolaus II. in Concilio lateranensi ita decernit : *Electus tamen sicut verus Papa, obtineat auctoritatem regendi Romanam Ecclesiam, & disponendi omnes facultates illius : quod Beatum Gregorium ante suam consecrationem fecisse, cognovimus.* Idem statuitur in *Extravag. ult. de sent. excommunicat. inter commun.* Ratio est : quia Romanus Pontifex, cum superiorem in terris non reveretur, confirmatione opus non habet : sed quamprimum legitime, & canonice electus est, divina autoritate tanquam verus Christi Vicarius, & D. Petri Successor potestatem Ecclesiasticam nanciscitur. Cardinales siquidem non ut Canonici Episcopo jus aliquod Summo Pontifici per electionem tribuunt, sed nudam personam designant, in quam immediate Deus supremam Ecclesiæ potestatem transfert. *cap. licet 6. de Elect.* Neque consecratio quidpiam de jurisdictione confert, sed ordinis duntaxat potestatem indulget. Minus coronatio aliquid præstat, cum magis caremonialis, quam substantia-
lis sit.

Colligitur 3. Summum Pontificem solum legem Ecclesiasticam universalem ferre posse independentem à Cardinalium consilio. Ratio est: quia Summus Pontifex eandem obtinet potestatem, quam obtinuit S. Petrus. *Extravag. unam Sanctam* 1. de *M. & O. inter commun.* Sed S. Petrus habuit potestatem condendi leges independentem à Concilio Cardinalium: illius enim ætate necdum erat erecta Cardinalium dignitas: & Apostoli, licet in ministerium, & adjutorium Petri fuerint assumpti, non tamen in plenitudinem, vel consortium summæ potestatis. Quod autem in constitutionibus Pontificiis sæpius occurrat hæc clausula: *de Fratrum nostrorum consilio*: nullam necessitatem adhibendi ad constitutionis valorem Cardinales, sed majorem deliberationem, & rei constitutæ ponderationem denotat. Neque ex verbis Matth. 18. ubi Christus omnibus Apostolis dixit: *Quæcunque alligaveritis super terram &c.* Et Joan. 20. *Sicut misit me vivens Pater,, & ego mitto vos*: inferri potest communis Apostolis cum Petro Jurisdictio indulta: neque potestas Petri legislativa Apostolorum concilio, & consilio alligata. Nam ibi potestas ligandi, atque solvendi Apostolis, eorumque in officio successoribus limitate tantum pro suis determinatis Ecclesiis collata fuit: claves vero totius Regni cælorum nulli, quam Petro, ejusque Successoribus sunt commissæ. Sicut enim aliud est claves ærarii, & aliud pecuniam ex ærario habere: quia illud plenitudinem, hoc portionem tantum potestatis ostendit: ita aliud est habere claves regni cælorum, aliud potestatem ligandi, & solvendi: hoc enim partem, aliud totum significat.

Colligitur 4. Concilia generalia leges universales condere posse, si autoritate Summi Pontificis congregata, & approbata fuerint. Constat hoc ex *Ast. Apost. cap. 15.* Item ex *can. Canones* 1. & 2. *dist. 15.* Item ex *L. nemo* 4. *L. cognoscere* 7. *S. 4. Cod. de SS. Trinit.* ubi Imperatores Marcianus & Justinianus catholicam suam de Conciliorum veneratione mentem aperte profitentur. Et ratio est: quia ex juris tam divini, quam naturalis præcepto æque Ethnicis quam Christianis semper mos erat, ut in rebus arduis ad plurium opem, & consilia se verterent, atque quod communi consensu placuerat, pro lege haberetur.

Dictum fuit : *Si auctoritate Summi Pontificis congregata , & approbata fuerint* : nam concilia , quæ proprio motu coalescunt , dicuntur Acephala , hoc est , corpus sine capite : dicuntur etiam conventicula , & conciliabula , ut ait Pelagius II. *in can. multis 5. dist. 17.* quia membra quantumcunque unita vigorem non habent , nisi à motu , & influxu capitis. Concilia vero , quæ summi Pontificis auctoritate quidem congregata , non tamen approbata sunt , ex eadem ratione destituuntur robore , & vigore , dum ab alio quam S. Ecclesiæ Summo Principe potestas ligandi respectu totius Ecclesiæ nequit exerceri. *Cum omnia Concilia per Romani Pontificis auctoritatem & facta sint , & robur acceperint.* Verba sunt Paschalis *in cap. significasti 4. de Elect.* Inde provenit , quod ex plurimis œcumenicis Conciliis octodecim solum ex toto sint authentica , quia non plura Sedis Apostolicæ auctoritate sunt approbata : nempe Nicænum I. & II. Constantinopolitanum I. II. III. & IV. Lateranense I. II. III. IV. & V. Lugdunense I. & II. Ephesinum , Chalcedonense , Viennense , Florentinum , Tridentinum. Nam Francofurtense , Constantinense , & Basileense partim approbata , partim non approbata sunt. Præterea Concilium in casu schismatis , vel sedis diu vacantis potest quidem leges Ecclesiasticas condere , in quantum exigit temporum necessitas : non habebunt tamen efficaciam , & durationem , nisi à Successore Pontifice confirmentur. Ratio est : quia absolutam potestatem Concilium tunc neque à Summo Pontifice habet , cum nullus adeste supponatur ; neque à Deo , utpote de quo nulla lex , vel traditio extat : ergo habet à jure naturæ , in quantum cuilibet corpori mystico conceditur , ut in defectu capitis se ipsum congregare , suoque bono prospicere possit. Hic claritatis gratia

Notandum : Concilium , sive à consulendo , sive à confidendo dictum , est Conventus publicus ad tractandum de rebus Ecclesiasticis institutus. Aliud est *Universale* , seu *Oecumenicum* : aliud *Nationale* : aliud *Provinciale* : aliud *Dioecesanum*. *Universale* est Conventus Præsulum , Ecclesiæque totius Pastorum legitima auctoritate indictus , factus , confirmatusque ad majora fidei , & Religionis definienda negotia. Sicut enim ob publicas , communesque om-

nium

nium Civium , & Reipublicæ necessitates convocantur à Principe comitia generalia: sic cum fidei Christianæ periculum , & bellum impendet, omnium Ecclesiarum Pastores evocantur, communem causam communi voto acturi. *Nationale* est conventus à Papa, vel Patriarcha, aut Primate, convocatis totius Nationis, Regni, aut plurium Provinciarum Archi- & Episcopis celebratus. *Provinciale* est conventus, ad quem omnes Suffraganei Episcopi, Abbates, & Clerici totius Provinciæ ab Archi-Episcopo, seu Metropolitano citati conveniunt. *Diaecesenum* est conventus, quem indicit Episcopus Capitulo Cathedrali, Abbatibus, & Clericis suæ Diæcesis.

Colligitur 5. Concilia Nationalia potestatem habent condendæ legis pro Natione: Provincialia pro Provincia: Diæcesana pro Diæcesi. Ratio est: quia potestas legislativa ad tantum spatium extenditur, ad quantum jurisdictio: ergo cum jurisdictio concilii Nationalis Natione, Provincialis Provincia, Diæcesani Diæcesi concludatur, concluditur quoque hisce limitibus potestas legislativa. Neque ut suos intra fines constitutiones talium Conciliorum obligent, requiritur approbatio Pontificia: tum quia in Concilio Tridentino *sess. 24. de Reformat. cap. 2.* diserte jubetur, ut quæ à Concilio Provinciali ordinata fuerint, observentur: tum quia Concilia præfata una cum jurisditione in suis territoriis potestatem legislativam accepisse videntur: dummodo contra jus commune SS. Canonum nil statuatur, aboleatur, aut abrogetur.

Colligitur 6. Cardinales in suis titulis particularia statuta condere possunt. Ita colligitur ex *cap. bis quæ 11. de M. & O.* ubi cum Cardinalibus adstruatur jurisdictio ordinaria in suis titulis, tacite potestas legislativa conceditur. Dicitur *in suis titulis*: quia pro tota Ecclesia, etiam Sede Apostolica vacante, Cardinales etiam collective sumpti leges condere nequeunt: quod probant textus in *cap. ubi periculum 3. de Elect. in 6. Clem. ne Romani 2. in pr. cod.* ubi dilucide decernitur, jurisditionem Romani Pontificis post obitum ad Cardinales non devolvi: ideo nempe, quia nec à Cardinalibus in Pontificem solius Christi Vicarium adminiculante electione transfertur: nec à Pontifice decedente, velut personalissima, in Cardinales devolvitur. Pariter quod Cardinales pro suis

titulis possunt, id ipsum etiam valent Archi-Episcopi, Primates, Patriarchæ, & Episcopi pro suis particularibus Ecclesiis: quinimo & Generales pro toto ordine, Provinciales pro Provincia, & Superiores locales pro suis conventibus.

Dicitur 3. In definitione Juris Canonici: *Ad bonum spirituale & supernaturale*: per quæ verba distinguitur Jus Canonicum à Jure Civili: hoc enim temporalem, & politicam Reipublicæ salutem: illud spirituales, & supernaturalem beatitudinem pro fine suo agnoscit.

Dicitur 4. *Per actiones Religiosas consequendum*: Actio igitur humana est objectum materiale proximum (nam remotum sunt Res, & personæ Ecclesiasticæ) juris & legis Canonice: non autem qualiscunque, sed Religiosa, hoc est, ad cultum divinum, & salutem animarum ordinata, adeoque spiritualis: cum enim nihil præcipiatur, aut prohibeatur jure Canonico, nisi in ordine ad finem supernaturalem, ut vel actibus imperatis illum assequamur, vel ut ejus assequendi impedimenta per fugam actuum prohibitorum removeamus, necessarium omnino est, actus eodem jure præceptos esse aliqua ratione spirituales, & supernaturales, habereque proportionem cum suo fine.

Dicitur 4. *Fidelibus*: per quam particulam denotatur subiectum legum Canoniarum: proinde solum illi legum Ecclesiasticarum sunt subiectum, qui legislatori Ecclesiastico sunt subditi, ac usu rationis præditi. Adeoque duo requiruntur ad hoc, ut lege Ecclesiastica quis teneatur. *Primo* ut sit subditus, vel quasi subditus: cum potestas præcipiendi in superiore supponat tanquam correlativum in inferiore obligationem parendi, ideoque subjectionem. *Secundo* ut sit capax rationis: quia lex Ecclesiastica utpote moralis, & directiva actuum humanorum regula, nequit actus illorum dirigere, qui defectu rationis directionem non ferunt. Ex hoc

Colligitur 1. Omnes Christianos, cujuscunque sexus, conditionis, & dignitatis sint, legibus universalibus Ecclesiasticis obstringi. *cap. Canonum 1. de constit.* Item *cap. omnes Principes 4. de M. & O.* Ratio est: quia Apostolo Petro totius Ecclesiæ cura est concessa,

cessa, ac omnium ovium sine differentia sexus & conditionis factus est concredita: ergo sine differentia sexus, & conditionis, supremi, & infimi, mares & feminae summo Pontifici legem universalem promulganti obedientiam præstare tenentur.

Colligitur 2. Hæreticos ab observantia legum Ecclesiasticarum non esse immunes *can. de Judæis 5. dist. 45.* Ratio est: quia quicumque sacro baptismatis fonte expiantur, januam Ecclesiæ ingrediuntur, ac Christo, ejusque Vicario subjiciuntur: sed hæretici per baptismi lavacrum in Ecclesiam sunt ingressi: ergo Christo, ejusque Vicario subjiciuntur, ejusque legibus tenentur: neque ex eo, quod refractarios sese exhibeant, immunitatem à legibus Ecclesiasticis merentur: absurdissimum quippe foret, ideo subditos eximere à lege, quia legem, & legislatorem vatiniāno, ut ajunt, odio persequuntur.

Dices 1. Etiam si Justinianus Imperator tulerit leges pro Clericis *L. 25. & 33. c. de Episc. & Cler.* Item Angli Catholicos variis pænis subjecerint, non sequitur tamen, quod Justinianus habuerit jurisdictionem in Clericos, Angli in Catholicos. Ergo etiam quamvis Summus Pontifex tulerit leges, & pænas statuerit in hæreticos, hodieque statuatur, non sequitur, quod ullam in illos habeat jurisdictionem. 2. Hæresis est actus internus: sed Pontifex, vel Romana Ecclesia nullam habet jurisdictionem in actus internos: *c. cogitationis 14. dist. 1. de pænit.* Ergo. 3. Romana Ecclesia nullam habet jurisdictionem in Judæos, Paganos, Catechumenos: ergo nec in hæreticos. 4. Hæretici sunt extra Ecclesiam, utpote excommunicati, ac veluti membra abscissa reputantur: ergo non subsunt illius legibus. Conseq. prob. Apost. 1. *ad Corinth. cap. 5. v. 12.* ait: *quid mihi de iis, qui foris sunt*: ergo. 5. Romana Ecclesia tulit legem irritantem matrimonium clandestinum: Trid. Sess. 24. c. 1. de Reformat. matrim. sed hæretici non obligantur tali lege: quia tale matrimonium valet apud hæreticos etiam in Germania, ubi Tridentinum est receptum: ergo. 6. Pacificatio Religiosa, & Monasteriensis obstat, quo minus Pontifex possit exercere jurisdictionem in hæreticos: ergo. R. ad 1. Conc. ant. neg. conseq. Disp. est: quia Justinianus excessit sphaeram potestatis suæ

ut cognovit Fridericus, S. Henricus, & ipse Justinianus in posteriori *Novel.* 123. c. 21. Contrarium habetur quoad hæreticos. Ad 2. *R.* transf. ant. neg. conseq. Disp. est: quia Ecclesia non punit hæresim mentalem, sed illam, quæ proditur signis externis. Dictum fuit transf. ant. quia suo loco dicetur, Ecclesiam posse præcipere actum pure internum. Ad 3. Conc. ant. neg. conseq. Disp. est: quia Judæi, Pagani, Catechumeni non sunt baptizati. Contrarium est quoad hæreticos. Ad 4. *R.* dist. ant. hæretici sunt extra Ecclesiam, id est, sunt exclusi à communione Sacramentorum, meritorum, conc. Ant. ab obligatione, & subditela, neg. ant. & conseq. Ovis etsi fugiat, potest cogi ad ovile: Hæretici ergo non sunt extra Ecclesiam absolute, cum adhuc retineant vinculum characteris baptismalis, quo & Ecclesiæ, & omnibus ejus membris colligantur: & ratione hujus adhuc subsunt jurisdictioni Ecclesiæ: Sunt tamen extra Ecclesiam aliquialiter, quatenus ei non communicant in communibus suffragiis in pœnam dissolutæ unionis cum visibili capite Ecclesiæ & cæteris membris in unitate veræ fidei coadunatis; ad cujus tamen unionis reparationem solum indigent vera, & supernaturali pœnitentia. Ex quo clare patet disparitas inter abscissum membrum corporis phyci humani, & corporis mystici Ecclesiæ. Ad prob. *R.* Apostolum loqui de iis, qui nec sunt, nec fuerunt per baptismum in Ecclesia, ut explicat Trid. *Sess.* 14. c. 2. quod hæreticis non convenit. Ad 5. *R.* conc. maj. dist. min. atqui hæretici tali lege non obligantur per accidens, ex conniventia, & tolerantia Ecclesiæ propter bonum commune, & ne fiant meræ fornicationes, sed hæretici facilius convertantur, prolesque fiant legitimæ conc. min. non obligantur per se, neg. min. & conseq. *R.* 2. conc. maj. dist. min. atqui hæretici tali lege non obligantur, quia ejusmodi legi derogavit conniventia Pontificis, quia actum talem habet pro valido, conc. min. quia tali legi derogavit consuetudo hæreticorum, quæ est irrationabilis, nullo nitens consensu Papæ, neg. min. & conseq. Ad causalem *R.* Matrimonium hæreticorum, si contrahatur coram Prædicautio, qui ab hæreticis putatur esse Parochus, valere propter conniventiam Papæ, & praxim Episcoporum, qui hæreticos conversos non urgent ad noviter contrahendum: stat
ergo

ergo pro lege irritante matrimonium conniventia Papæ, & sententia Catholicorum: non tamen pro legibus prohibentibus, vel præcipientibus, unde ab his non liberantur hæretici. Ad 6. R. dist. ant. obstat, quo minus tam libere, & quidem propter bonum publicum ad vitandam confusionem exercere possit jurisdictionem, conc. ant. obstat, quo minus simpliciter possit, neg. ant. & consequ. Etiam Rebelles à legibus Civilibus non liberantur, etiam si Princeps propter bonum publicum, & ad vitanda majora mala eos coercere non possit: ergo à pari.

Colligitur 3. Infideles, quales sunt Judæi, Saraceni, Ethnici, Mahometani &c. legibus Ecclesiasticis non subjici. *can. de Judæis 5. dist. 45. Concil. Trid. Sess. 14. de Reformat.* Ratio est: quia in infidelibus deficit jurisdictio Ecclesiastica: hæc enim non exercetur nisi in illos, qui per characterem baptismalem Christiano nomine insigniti Christo, & ejus Vicario subsunt: *quid enim ait Apost. 1. ad Corint. c. 5. mihi de iis, qui foris sunt.* Neque dicatur: Christum accepisse plenam potestatem juxta illud Psalm: *Deus judicium tuum Regi da:* non videretur autem diligens Paterfamilias, nisi Vicario suo, quem in terra dimittebat, plenam æque super omnes reliquisset potestatem. Item Petro, & Successoribus ejus dedit claves regni cælorum, & dixit: *quodcumque ligaveris &c.* Et alibi, *pasce oves meas.* Omnes autem tam fideles, quam infideles oves sunt Christi per creationem, licet non sint de ovili Ecclesiæ: ergo Papa super omnes habet jurisdictionem & potestatem de jure, etsi non de facto. Non inquam dicatur: nam tametsi ovium suarum curam indeterminate, & generatim Summo Pontifici demandarit Salvator: attamen non alias oves intellexerat, ac quæ de ovili Christiano sunt: tales autem non sunt infideles, sed fideles baptizati, ut ipsemet Apost. loc. sup. cit. confessus est.

Colligitur 4. Græcos esse subiectos legibus Ecclesiasticis juris Divini, vel Naturalis declarativis. Ratio est: quia lege divina, & naturali græci tenentur: ergo etiam lege declarativa juris divini, vel naturalis: quia lex declarativa non tam nova lex est, quam antiquæ legis major explicatio.

Colligitur 5. Græcos non esse subiectos legibus Ecclesiasticis pure humanis modernis temporibus latis. Ratio est : quia Summus Pontifex, etiam si quoad Græcos eandem ligandi, solvendi, pascendi, ac jubendi potestatem adeptus sit, quam adeptus est quoad Latinos : ex benigna tamen intentione, & consideratione non vult eandem potestatem adversus Græcos circa leges Ecclesiasticas pure humanas usurpare : sed ex indulgentia eos vult esse ab illis exemptos, ut constat *ex cap. cum olim 6. de Cler. conjug.* Item *cap. quæsitum 7. de penit. & remiss.* dum tres Pontifices Stephanus, Innocentius III. & Clemens III. præceptum Ecclesiasticum de servanda à Clericis in majoribus continentia Græcos non obligare dilucide profitentur. Constat etiam ex aliis præceptis Ecclesiasticis, v.g. de consecratione in fermentato, collatione ordinum, Sacrificio Missæ, quæ ad modum plane à Latinorum more alienum observant Græci. Dicitur *modernis temporibus* : ut excipiantur illæ leges, quæ, antequam orientalis à Romana Ecclesia divortium & secessum fecit, tam Græcis, quam Latinis communiter promulgatæ sunt, quarum numerosa pars per concilia in oriente celebrata in orbem Catholicum prodiit.

Colligitur 6. Summum Pontificem non teneri vi coactiva legibus Ecclesiasticis, nec propriis, nec ab Antecessoribus latis. Antequam hujus ratio detur, Notandum : Doctores distinguere inter vim legis coactivam, & directivam. Vis *coactiva* dicitur, quæ transgressorem pænæ reddit obnoxium. Vis *directiva* nominatur, quæ reatum conscientie inducit. Hæc vis *directiva* alia est *directa*, alia *indirecta*. *Directa* est : quæ directe, atque ex vi immediata legis obligat conscientiam. *Indirecta* est, quæ non tam ex virtute, & fine, quam occasione legis obligationem conscientie producit. Hoc notato ratio hujus colliges est : quia Summus Pontifex, cum in Ecclesiastica Hierarchia supremus sit, non habet judicem, à quo judicari, condemnari, & puniri possit ; ut in causa Marcellini Pontificis tempore Diocletiani Diis thura ex metu adolentis judicaverunt Patres in concilio congregati *can. nunc autem 7. dist. 21. summa Sedes à nemine judicatur*. Præterea : vis coactiva fundatur in iustitia vindicativa, quæ cum virtus respectiva sit, & directa ad alterum, duo subiecta supponit, agens, & patiens : vindicativa.

cans, & sustinens: judicem, & reum: quod respectu summi Pontificis locum non habet.

Neque dicatur 1. Pontificem teneri vi coactiva, dum pœna reus fit: *quæ punit cogitationibus se invicem accusantibus*. Ad Rom. 2. Non inquam dicatur: nam remorsus, & stimulus conscientia qui transgressionem tanquam pœna insequitur, & de quo loc. cit. Apostolus loquitur, non vim coactivam, sed directivam indicat: alias quippe vis coactiva in omni lege cum directiva concurreret, neque hæc ab illa separari, aut lex pure præceptiva constitui posset.

Neque dicatur 2. In can. nos si 41. II. q. 7. scribit Pontifex ad Imperatorem: *nos si incompetenter aliquid egimus, & subditis justæ legis tramitem non conservavimus, vestro, ac missorum vestrorum cuncta volumus emendare iudicio*: ergo: Non inquam dicatur: nam imprimis non discernitur ibi, fueritne causa ab Imperatore discutienda super transgressionem legis naturalis, vel positivæ fundata? Secundo patet, non potestatem judicariam in Imperatore agnitam, sed ipsius arbitrio intellectuali causæ censuram fuisse relictam, cujus causæ innocentia Pontifex confidebat.

Colligitur 7. Summum Pontificem non teneri vi directiva directa legibus Ecclesiasticis. Ratio est: quia *nemo imperare sibi, aut se ipsum prohibere potest*: ut dicitur *L. si de re 51. ff. de recept. qui arbitry*. Ad quam *L. Glossa fin.* tradit illud brocardicon. *Imperativus caret prima persona*. Nimirum omnis obligatio directa supponit imperante superioritatem, & in faciente subjectionem: quæ cum deficiat in legislatore respectu sui ipsius, deficit quoque obligatio directa per legem intentata: neque à suo Antecessore ita obligari valet, cum regula pariter nota sit, quod par in parem non habeat imperium. Et ita intelligendi sunt textus in *cap. innotuit 20. §. quamvis de elect.* ubi dicitur: *Successoribus suis nullum potuit hac in parte præjudicium generare*. Item: *cap. exiit. 3. §. ceterum sanctæ de V. S. in 6.* ubi dicitur: *nec successorem suum (subaudi lex Antecessoris) quomodolibet obligavit, cum non habeat par in parem imperium*. Ergo.

Si dicatur: quod ratio dicet, non aliter à Deo summo Pontifici potestatem legislativam fuisse concessam, quam ut pari ob-

ligatione patiatur legem à se ferendam: qui proinde instar Mini-
stri Dei inter cæteros sibi ferat tanquam membro communitalis
legem; sicque diversa consideratione sit sibi ipsi superior, & infe-
rior. R. Summo Pontifici concessam esse potestatem ligandi, &
leges ferendi pro ovibus, & fidelibus Ecclesiæ: ipse autem non est
ovis, sed pastor: non fidelis subditus, sed caput. Ergo recta ra-
tio non dicit, ut Pontifex tam sibi quam ovibus legem ponat:
aliàs si sibi legem poneret, nec ipse, nec Successor legem abolere
posset contra textus in Colliges 7. citatos. Neque contrarius est
textus in *can. contra 7. xxv. q. 1.* ubi negat Zosimus, quod Apo-
stolicæ Sedis Autoritas Patrum statuta immutare valeat: adeoque
supponere videtur, quod etiam Pontificem ligent. Nam Zosimus
ibidem per statuta Patrum intelligit decreta fidei, ad quæ non mi-
nus Pontifex, quam cæteri fideles tenentur: si enim SS. PP. ex-
tra fidei materiam quidpiam definiant, neque Pontificem, neque
privatos efficaciter obstringunt. Hæc responsio colligitur ex *can.*
sunt quidam 6. immediate præced. d. xxv. q. 1.

Colligitur 8. Summum Pontificem teneri vi directiva indire-
cta legibus Ecclesiasticis. Ratio est: quia cum S. Pontifex sit pars
Ecclesiæ non qualiscunque, sed principalis, tenetur ex ipso juris
naturalis dictamine bonum Ecclesiæ promovere, nec verbo tantum,
sed & exemplo: ergo S. Pontifex indirecte tenetur legibus Ecclesi-
asticis: nempe non ex virtute per legem intenta, sed occasione
legis, quæ excitat dictamen naturale, ut, quam aliis servandam
proponit legem, ipsemet servatu possibilem opere commonstret,
ne subditis ansam sequendi malum exemplum præbeat. Et ita
explicandi sunt textus juris, Principem quoque ad legis suæ ob-
servantiam trahentes: veluti *can. 2. dist. 9. Justum est, Principem*
legibus obtemperare suis. Item *can. non liceat 20. xii. q. 2. non li-*
ceat Papæ prædium Ecclesiæ alienare. Item *cap. cum omnes 6. b. t.*
Quod quisque juris in alterum statuit, ipse debeat uti eo. Item *L. 4.*
c. de LL. Digna vox est Majestate regnantis, legibus alligatum se
Principem profiteri. Nam omnes isti textus de vi directiva indi-
recta intelliguntur: sicut & *cap. satagendum 10.* Item *cap. à san-*
ctis 14. Item *can. Justitiæ 15. xxv. q. 1.* Imo cit. *cap. cum omnes*
non

non loquitur de constitutione Principis absoluti, sed de statuto capituli, quo utique membra singula etiam quoad vim coactivam ligantur.

Dices 1. Ergo Summus Pontifex arctius sua lege stringitur, quam fideles subditi: nam isti ex lege positiva, ille vero juxta mox dicta ex lege naturali obligatur. R. Etiam subditi fideles non solum ex lege positiva, verum etiam ex Divino, & naturali jure juxta mandantibus obtemperare coguntur: ergo non magis legislator, quam isti obligantur.

Dices 2. Pontifex dispensat in sua lege cum fidelibus; quia lex naturalis & divina non obligant, si fideles non amplius velit esse obligatos Pontifex: atqui in lege naturali distante & imperante, ut S. Pontifex legem suam servet, non dispensat Pontifex, quia lex ista non alligatur voluntati Pontificis: ergo arctior est obligatio Pontificis, quam fidelium. R. Sicut jus naturæ non vult, ut Pontifici obediant subditi, quando non imperat: ita jus naturæ non vult, ut S. Pontifex servet legem, ad quam servandam ex justa causa non tenetur: sicut ergo non obligatur sua lege, nisi juste voluerit: sic recte dispensat in sua lege, si ob justæ causæ interventum eum obligari jus naturæ non velit. Nam ex justa causa potest Pontifex juste contravenire suis vel Decessorum legibus, seque Canonum Dominum ostendere: *can. ideo 16. §. si ergo. caus. 25. q. 1.* Imo si materia non satis foret accommoda dignitati, & statui Pontificis (non enim æqua plane illius cum subditis conditio esse debet) omnino non tenebitur.

Hic Notandum: Dicta nostra esse intelligenda 1. tam de legislatore Ecclesiastico, quam Politico: cum ubique par militet ratio. 2. De Legislatore singulari, hoc est, qui solus omnibus imperet: si enim summa Imperii sit penes Senatum, ut in statu Aristocratico, vel penes populum, ut in statu Democratico, etiam is, qui præsidet, v.g. Dux Venetorum, Consul Cantonis Helvetici, legibus communiter latis vi quoque coactiva tenetur, velut subditus totius corporis, penes quod est legislatio. 3. De legislatore absoluto, qui nempe ita solus imperet omnibus, ut etiam independentem, id est, privative, nullis aliis concurrentibus leges possit condere, etiamsi consilium, vel consensum eorum exquirere

rere teneatur. Hac de causa etiam Prælati Monasteriorum, & Generales Ordinum autoritate condendarum legum sine convocatione decisiva suorum capitulorum, Assistentium, vel Definitorum carentes, legibus seu statutis quoad vim non minus coactivam, quam directivam obligantur: quia sine Capitulorum, Assistentium, vel Definitorum suorum concursu auctoritatem legislatoris non habent, sed ut pars communitatis obligatæ respiciuntur.

Dicitur tandem ultimo in definitione Juris Canonici *Promulgata*: Ratio est: quia jus legale Canonicum est allocutio publica ad populum directæ, quæ sine manifestatione nequit intelligi: est regula directiva actuum humanorum, quæ non cognita non potest dirigere: est imperium practicum obligans ad sui observantiam, quod in mente imperantis retentum subditos constringere non valet: ergo.

Neque obstat 1. si dicatur: *cap. ad hæc 1. de postulat. Prælat.* decernitur, ad hoc, ut constitutio obliget, sufficere, si quis novit eam solemniter editam, aut publice promulgatam: ergo sufficit esse solemniter editam, licet non publice promulgatam. 2. Lex naturalis ab æterno existit, quæ tamen ob defectum subditorum non poterat promulgari. 3. Promulgatio juris legalis præsupponit jus legale jam constitutum: quod enim non est, nequit promulgari. Ergo R. Nihil horum obstat: non imum, quia textus in cit. *cap. ad hoc.* non disjunctive, sed copulative, aut expositive est accipiendus, ut sensus sit: *legem obligare, si solemniter fuerit edita, & (id est) publice promulgata.* Hic sensus evincitur ex ipso contextu capituli, ubi in verbis immediate præcedentibus dicitur: non esse necessarium ad legis obligationem, *ipsius notitiam singulorum auribus per speciale mandatum, vel litteras inculcare.* Quæ verba abunde declarant, S. Pontificem non promulgationem generalem, sed specialem solum, quæ singulis subditis sigillatim fiat, excludere voluisse. Neque 2dum. quia lex naturalis, antequam crearetur rationalibus manifestata est, non fuit lex completa, sed incompleta &iativa. Neque 3tiū quia promulgatio præsupponit legē incompleta, & in actu primo constitutam: sed per promulgationem comple-

pletur, & habetur lex in actu secundo. Recolligantur ea, quæ in Tractatu meo sexto Theologiæ Scholasticæ de legibus, jure, & iustitia q. 2. §. 5. dicta sunt: nimirum promulgationem non esse prædicatum constitutivum legis nec per modum compartis, nec per modum complementi intrinseci: sed promulgationem esse conditionem essentialiter requisitam ad hoc, ut lex obliget in actu secundo.

PARAGRAPHUS QUARTUS.

DE

ORIGINE JURIS CANONICI.

Observandum 1. Primam originem juris Canonici à Deo desumi, non tantum ex ratione generali, quia cuncta bona ab ipso procedunt, sic enim cujuscunque etiam particularis juris origo Deus est: neque solum quia est Author juris naturalis, ex quo jus Canonicum sua mutuatur principia universalialia, sicut enim etiam jus Civile originem suam à Deo habet: sed ex ratione speciali, & propria juris Canonici, quia nempe Authoritas, qua conditum est, & conservatur jus Canonicum, proximiorē aliam causam non habet, quam ipsum Christum Dominum, qui super D. Petrum ejusque Successores ædificavit Ecclesiam suam, & claves dedit regni Cælorum: exinde tamen inferri nequit, quod jus Canonicum præscindendo à textibus sacrarum literarum, quibus etiam constat, sit simpliciter loquendo jus humanum Ecclesiasticum, & Author, seu conditor ipsius immediatus sit homo, non Deus: cum aliud sit Deum esse causam immediatam Authoritatis, qua conditur jus: & aliud, quod sit causa immediata ipsius juris: prius est verum, non posterius.

Observandum 2. Jus Canonicum tanquam à causa efficiente immediata exordium suum sumpsisse à nascente Ecclesia post Christi ad cælos Ascensionem ab ipsis SS. Apostolis, dum hi varia concilia congregarunt ad Ecclesiæ regimen, veramque catholicam doctrinam adstruendam, ut divinum cultum statuerent, & Evange-

licas leges stabilirent : hisce in Conciliis nonnullas Sanctiones ediderunt , & promulgarunt. Concilia autem , quæ Apostoli celebrarunt sunt sequentia.

Primum (de quo in cap. 1. act. Apost. fit mentio) fuit celebratum in domo Mariæ Matris Joannis A. C. 34. quando Apostoli convenerunt , ut eligerent duodecimum Apostolum loco Judæ proditoris : cum enim ibi orassent , statuerunt duos , Josephum qui vocabatur Barnabas , & Mathiam : dederuntque sortes , & cecidit fors super Mathiam , communeratusque est cum undecim Apostolis.

Secundum itidem celebrarunt Apostoli Jerosolymis eodem anno & loco ante martyrium D. Stephani , de quo in act. Apost. cap. 6. Crescente enim numero fidelium ortum est murmur Græcorum , hoc est , Discipulorum , qui ex Judæis conversi in Græcia commorabantur , adversus Hebræos Palestinam habitantes , eo quod despicerentur viduæ eorum in ministerio quotidiano , videlicet in servitio mensarum communium , ubi propositæ erant : cum ergo æquum non esset Apostolos derelinquere Verbum Dei , & ministrare mensis , placuit , ut eligerentur septem Diaconi , quibus manus imposuerunt , id est , eos ordinarunt , ut exponunt Patres Concilii Neocæsarensis relati in *can. Diaconi 12. dist. 93.* Eosque Episcopatus sui , & Ecclesiæ Ministros constituerunt. Expungitur ergo sententia existimantium Diaconos ab Apostolis tantum mensis communibus , non etiam ministerio Altaris fuisse præfectos , ut quidam docuerunt. Expungitur 1. Ex forma præscripta electioni Diaconorum : quid enim ad cibaria curanda , & esculenta ad mensas deferenda opus fuit ministris tam acurata sollicitudine electis , tam sacris ritibus initiatis ? Expungitur 2. Ex effectibus ipsius electionis : statim enim post hanc ordinationem ex eis Stephanus cepit prædicare , ut refertur *cap. 6. Act. Apost.* quod munus Diaconorum est *can. perlectis. §. ad Diaconum. dist. 25.* Item *cap. inter cætera. de officio ordin.* Initiati itaque fuerunt in dicto concilio Diaconi ab Apostolis , ut ministrarent mensis tam communibus , quam sacris : communibus nimirum , non ut cæteris fidelibus laicis accumbentibus , quæ ad cibum potumque pertinent , Diaconi dese-

deferrent, sed ut eleemosynas inter egenos pro singulorum necessitatibus dividerent. Mensis vero sacris, id est, Altaribus, ut Apostolis sacrificantibus ministrarent.

Tertium Concilium (ubi plena Synodorum forma tradita fuit) celebrarunt Apostoli itidem Jerosolymis Anno Christi 51. Anno 9. Imperii Claudii. Idque refertur in Act. Apost. cap. 15. Et ad Galat. cap. 2. Ansam huic Concilio dederunt Judæi fideles prædicantes, gentiles ad Christum accedentes non posse salvari nisi per circumcisionem secundum legem Moysis. Hujus controversiæ definiendæ causa cum præbyteris, & plebe christiana Apostoli per orbem terrarum late diffusi Jerosolymis convenerunt, ubi interfuerunt Apostoli tanquam legislatores, & Judices: Plebs autem ut leges ab eis latas susceperet. Post hujus causæ disceptationem suffragio Apostolorum statutum fuit, neminem Christianorum lege circumcisionis, vel aliæ cæremoniali Judæia teneri, sed solum, ut ab immolatis simulacrorum, & fornicatione, & suffocatis, & a sanguine abstinerent. In dicto proin Concilio retentum fuit præceptum, ut abstineant à suffocatis, & sanguine, ut refertur cap. 15. v. 20. Act. Apost. quod postea repetitum fuit, & extat in can. 62. Apostolorum: forte ideo, quod talis caro esset morbida: vel ob vitandum scandalum, quia gentiles dicebant, tales carnes esse cibum ipsorum dæmonum: vel quia illis primis Ecclesiæ temporibus gentiles sæpius contra Christianos stomachati sunt, quod infantes occiderent, eorumque sanguinem haurirent, eo quod audivissent Christianos in Missæ Sacrificio sub speciebus panis, & vini sumere carnem, & sanguinem Christi: vel denique, ut sic facilius Judæi, & gentiles ad fidem conversi inter se unirentur: quod præceptum postea abrogatum fuit.

Quartum Concilium Apostoli convocarunt Antiochiæ circa Festum Pentecostes Anno 58. post Christi Nativitatem: cujus mentio fit cap. 21. v. 18. Act. Apost. Huic Concilio præsens fuit D. Paulus cum Nazaræis: & in hoc statutum fuit ab Apostolis, ne Judæi credentes prohiberentur uti legalibus, dum duraret templum, figuraque veteris Synagogæ, ut illa paulatim cum honore sepeliretur, non statim ut impia & mortifera damnaretur.

Præter hæc quatuor Concilia alii etiam tres Conventus Apo-

Apostolorum recensentur. *Primus* habitus fuit Anno 44. ubi symbolum, quod vocatur Apostolorum, compositum fuit teste D. Cypriano in expositione symboli. D. Ambrosio serm. de jejun. Eliæ, & Epist. 1. ad Siricium. D. Clemente Epist. 1. & S. P. Augustino serm. 21: de Passione. Symbolum autem appellatum fuit a *Syn*, & *bolos*, quæ verba idem significant ac *simul*, & *particula*, quasi quod unusquisque Apostolorum, seu singuli eorum simul unam particulam apposuerint. *Secundus* Conventus Apostolorum contigit, cum Deipara Virgo Maria ultimum diem clausit, & in cælos assumpta est: tunc enim è longinquis Orbis partibus divinitus vocati Apostoli illuc convenerunt, ut testes essent illius glorioſæ Assumptionis. *Tertius* Conventus ab Apostolis celebratus est Antiochiæ Anno Christi 55. ad sedandas controversias illic exortas: cujus concilii meminit Innocentius I. Epist. 18. ad Alexandrum, & super illud se refert Concilium Nicænum: in hoc Concilio nomen *Religionis Christianæ* primo usurpatum fuit, & pietura ac cultus SS. Imaginum decretus fuit. Unde SS. Imaginum usus commendatur, & antiquitas earum probatur contra Iconomachos, videlicet Leonem, Constantinum Copronymum, Machometem, Wiclephum, & Calvinum &c.

Observandum 3. Canones, & leges Ecclesiasticas, quas in hisce conciliis, & alias statuerunt Apostoli, ab initio non scripturæ statim commendatæ, sed traditionum instar in cordibus fidelium servatæ sunt, sicut aliæ traditiones Christi Domini: Primis enim illis temporibus, cum Ecclesia hæreticos non novisset, traditionibus regebatur: nam ut ait Tertull. de anima cap. 5. *Prior fuit anima, quam litera, & sermo prior quam liber: & prior sensus quam stylus.* Traditionibus nempe observabantur v.g. jejunium quadragesimale: suffragia pro defunctis: ritus aquæ benedictæ: Pascha quotannis celebrandum: &c. Postea aliqua præcepta scribi cæperunt, & sic Christiana Respublica, ut alia quælibet bene fundata, partim jure scripto, partim non scripto, seu traditionibus regebatur. Tandem ex his traditionibus adhuc non scriptis, ab Apostolis tamen conditis, & statutis D. Clemens Apostolorum coætaneus, S. Petri Successor, & Discipulus regulas, vulgo *Canones Apostolorum* appellatas, in unum volumen græco idiomate collegit, quas

quas postmodum tempore Justinii Imperatoris Dionysius cognomento Exiguus in latinum transtulit : & sic ex traditionibus Apostolicis Canones manasse SS. PP. & Concilia testantur : qui Canones habentur tam in jure Canonico ante Decretales Gregorii IX. quam in Civili jure post constitutiones Imperatorias, quibus semper usa est, hodieque utitur Ecclesia. Sunt autem tales Canones Apostolorum numero 84. in quo numero & in jure Canonico, & Civili ponuntur. Quod si vero Canon XII. in duos distinguatur, ut plures faciunt, erunt numero 85. ut perhibet *Can. Placuit 4. dist. 16. Et can. quoniam 7. dist. 16.*

Non levis hæsitatio est inter Theologos, ac Jurisperitos circa auctoritatem Canonum Apostolorum, an nimirum sint Authentici, & vim legis humanæ Pontificiæ habeant? Nonnulli enim cum Magdeburgensibus heterodoxis hos Apostolorum canones velut adulterinos rejiciunt. Complures etiam ex Orthodoxis dicunt, licet in genere loquendo moraliter certum sit dari Canones Apostolorum, authentice tamen de illa ipsa collectione, quæ in juris corpore cernitur, non constare; eam esse veram, & genuinam. Plures tamen Doctores affirmant, prædictos Canones esse authenticos, eosque ab Ecclesia receptos esse tanquam ex Apostolicis traditionibus à D. Clemente collectos. Et hæc sententia affirmans, utpote probabilior est sequenda. Pro horum Canonum auctoritate facit textus in *can. placuit 4. dist. 16.* ubi expresse dicitur: *Placuit huic sanctæ Synodo, ut amodo confirmata, & rata sint Canonum Apostolorum 85. capitula:* eadem verba etiam in *can. quoniam 7. dist. 16.* referuntur, quibus ab Ecclesia recipiuntur Canones Apostolici, & approbantur tanquam authentici. Ratio est: quia certum est, quod Apostoli potestatem ligandi habuerint, dummodo certum esset, Canones hos ab Apostolis esse editos: editos autem ab iis esse, colligitur ex eo, quia omnes & singuli in posterioribus conciliis fuerunt approbati: plurima enim conciliorum, & Pontificum decreta sunt, in quibus tam generaliter, quam specialiter approbantur, & recensentur. Nam generaliter eos approbarunt Theophrastus Epist. 1. in princ. Victor Epist. 1. post princ. Zephirinus Epist. 1. circa medium. Fabianus Epist. 1. ante finem. Nicolaus ad consulta Bulgar. cap. 72. Specialiter vero eorum me-

minerunt Concilia, & Pontifices: ut jam à tempore immemoriali, quinimo à pluribus sæculis, scilicet post versionem Dionysii Exigui variis impugnationibus non obstantibus in firma manserint possessione, id est, suæ veritatis, & integritatis fama; ergo.

Quod si vero quæstio sit an hujusmodi Canones sint Canonici, & inter libros S. Scripturæ annumerentur, tunc omnino respondendum est, eos non esse Canonicos: quia nec ab ullo Romanorum Pontificum, vel Concilio Oecumenico pro talibus recensentur, ut pro objecto partiali divinæ fidei recipiendi sint, quemadmodum Scripturæ Canonica: imo novissimum, & accuratissimum Concilium Tridentinum sess. 4. in decreto de Canonicis Scripturis omnes enumerat Scripturas Canonicas, nec tamen de canonibus ullam facit mentionem.

Dices 1. Gelasius Papa in *can. Sancta* 3. dist. 15. Canones Apostolorum inter libros apocryphos numerat: ergo non sunt authentici. *R.* Gelasium Papam in citato Canone *Sancta* non loqui de canonibus Apostolorum, prout modo reperiuntur: sed de spurio quodam Canonum Apostolicorum libello ab hæreticis Priscillianistis conficto, & ab iis supposito, qui multa alia falsa sub Apostolorum nomine divulgant. Quod hæc explicatio sit genuina, patet ex eo, cum S. Gelasius ex Canonibus Apostolorum ipsemet sapius mutuatus fuerit testimonium, & auctoritatem teste Baronio *Anal. Eccles. tom. 2. ad annum 102. & Turiano lib. 1. c. 15.*

Dices 2. In *can. 1. dist. 16.* ex S. Isidoro perhibetur, Canones Apostolorum nec esse receptos à sede Apostolica, nec à Patribus probatos, sed ab hæreticis compositos sub nomine Apostolorum, sicque numerandos esse inter apocrypha, quamvis in eis utilia inveniantur: ergo non sunt authentici. *R.* Hæc contineri quidem in præfatione Isidori ad collectionem conciliorum, quæ ex Bibliotheca Ecclesiæ Toletanæ descripta Romam missa est: sed in illa, quæ vulgatæ Isidori collectioni præponitur, contrarium potius continetur, & refertur in sequenti *can. placuit 4. dist. eadem 16.* ubi expresse dicitur: propter eorum auctoritatem cæteris conciliis præponimus canones, qui dicuntur Apostolorum, licet à quibusdam apocryphi dicantur, quoniam plures eos recipiunt, & SS. Patres

eorum sententias Synodali auctoritate roborarunt, & inter Canonicas posuerunt constitutiones.

Dices 3. Magna Doctorum, & opinionum varietas est circa numerum Canonum Apostolorum: ergo non sunt, vel si sunt, saltem non sunt omnes authentici. Ant. prob. In cap. sexaginta 2. dist. 16. Zepherinus Pontifex sexaginta agnoscit canones: expresse enim dicitur: *sexaginta sententias Apostoli præscripserunt*. Similiter Leo IX. Papa in can. Clementis 3. eadem dist. 16. quinquaginta Canones tantum agnoscit, & reliquos inter apocrypha numerat: qui numerus quinquagenarius etiam apud Dionysium cognomento Exiguum reperitur, à qua ex græco in latinum translati sunt. Item in can. placuit 4. dist. 16. habentur Canonum Apostolorum 85. Capitula: & tamen hoc non obstante in corpore juris recensentur tantum 84. Ergo. R. Cum dicti Canones non fuerint ab Apostolis conscripti, sed tantum traditi, eos diversimode fuisse relatos, congestos, & approbatos: quandoque enim unus duas aut tres sententias continebat: unde aliquando sub numero 50. approbantur: aliquando sub numero 60. aliquando sub numero 85. Unde omnis hæc variatio provenit ex diversitate editionum dictorum Canonum: instantia sumi potest à numero librorum, & titulorum juris feudalis: alii enim ponunt quinque, alii duos libros juris feudalis. Pro confirmatione autem dictorum Canonum extat vetus illorum collectio in Bibliotheca Regis Christianissimi: & sub nomine Facundi Hermianensis hæc referuntur formalia: *Sancti Domini Discipuli, & Apostoli 85. Canones per Clementem ediderunt*. Neque obstat, quod in fine Decreti Gratiani, imo etiam in quibusdam juris Civilis Corporibus post novellas constitutiones ponantur tantum 84. Canones: si enim Canon xii. in duos distinguatur, erunt omnino 85. ut perhibet dictus can. placuit 4. dist. 16.

Dices 4. Canones Apostolorum non recensentur in Concilio Tridentino: ergo non sunt authentici. R. conc. Ant. neg. consequ. quia ex eo, quod non recenseantur in Tridentino sess. 4. in decreto de libris canonicis, tantum sequitur, quod non sint Canonici, quo tamen non obstante sunt authentici.

Dices 5. Inter Canones Apostolorum sunt quidam, qui hæresim sapiunt, veluti canon 45. 46. & 67. quibus damnatur baptismus, & ordo ab hæreticis collatus: ergo non sunt authentici. *R.* in dictis Canonibus reprobari baptismum, & ordinem tunc temporis collatos ab hæreticis contra formam sanctæ Romanæ Ecclesiæ: qualis est baptismus in eadem canonum compilatione damnatus can. 48. & 49. Eandem ob causam etiam Concilium Nicænum I. reprobavit baptismum Priscillianistarum, iussitque ab eis baptizatos, cum ad Ecclesiam reversi fuerint, rebaptizari, ut liquet ex can. 19. hujus Concilii.

Instabis: Gravissima controversia sæculo tertio circa annum 258. orta est circa baptismum ab hæreticis collatum. Nam Firmilianus Episcopus Cæsariensis cum Asiaticis, & S. Cyprianus cum Africanis magno ardore contendebant, baptismum ab hæreticis collatum esse nullum, atque irritum, ac consequenter ab hæreticis baptizatos esse iterum baptizandos. Contra vero S. Stephanus summus Pontifex allegans traditionem, constanter illis restitit, & docuit, baptismum hæreticorum, si materiam & formam à Christo institutam observent, esse validum, adeoque ab illis baptizatos non esse rebaptizandos. Certe cum Asiatici, & Africani omnia conquirent, quæ S. Stephano Papæ opponerent, non omisissent pro se citare Canonem 45. Apostolorum: qui habet: *Episcopum aut Presbyterum, qui hæreticorum baptismum, aut sacrificium suscepit, deponi præcipimus: quæ enim conventio inter Christum, & Belial, aut quæ particula fidei, cum infidei:* ergo *R.* 1. Asiaticos, & Africanos Episcopos non potuisse S. Stephano Papæ hunc Canonem Apostolorum objicere: nam ut mox dictum, per hunc Canonem tantum baptismus hæreticorum contra formam Ecclesiæ collatus est damnatus, non autem juxta formam Ecclesiæ collatus: adeoque non militasset contra S. Stephanum. *R.* 2. Hujusmodi Argumenta negativa plerumque nihil probare: quia multa fieri potuerunt, quæ tamen scripto relicta non sunt. Hæc eadem responsio datur AA. dicentibus, quod usque ad medium tertii sæculi nulla omnino Canonum Apostolorum habeantur vestigia, aut indicia, nec eorum fiat mentio.

Dices 6. In Canone Apostolorum 65. plane inconueniens aliquid decerni videtur: dicitur enim ibi: si quis dominicum diem, aut sabbathum, uno solo dempto, jejuna- re deprehendatur, dep- nitor: sin laicus, à communione ejicitor. Ergo. R. Quod in hoc Canone prohibeatur jejunium, ne- utiquam inconueniens esse: id enim à principio nascentis Ecclesiæ contigit, ne vel Judæi obre- verentiam sabbathi à fide Christiana abhorrerent: vel hæretici an- tiquam legem ceu nutritivam, aut præceptivam mali traducerent. Similiter quod jejunium die Dominico sit vetitum, error hære- ticorum diem illum in jejunio & planctu ad invidiam Catholico- rum obeuntium exigebat. Pro temporum igitur, & circumstan- tiarum varietate, quæ in se bona, & laudabilia sunt, vitari pos- sunt, & debent. Sic tempore Gelasii Papæ, ut refert Baronius ad annum Christi 496. præceptum erat omnibus Christianis Eu- charistiam sumere sub utraque specie, ut sic dignoscerentur Ma- nichæi, qui sub specie vini communicare volebant, eo quod vi- num tanquam creaturam malam à diabolo productam abomina- rentur: qua causa cessante præceptum illud respectu laicorum non modo fuit sublatum, sed etiam in prohibitionem ex aliis motivis con- versum: quidni idem fieri potuit circa jejunium sabbathinum.

Dices 7. Nulla publica, & specifica confirmatio, atque appro- batio ostendi potest, quæ fidem faciat, istam determinatam col- lectionem Canonum Apostolorum, quæ in corpore juris edita ha- betur, esse Clementis: ergo. R. Confirmationem utique publicam & specificam non habemus hanc determinatam collectionem esse genuinum S. Clementis partum: alias non tantum possessio legiti- mitatis eorundem, sed & iqsa proprietas probata, imo & demon- strata esset.

Observandum 4. Cum in universo mundo propagata esset Ec- clesia Catholica, iterata, & frequentata sunt concilia: latæ, & mul- tiplicatæ constitutiones Pontificiæ: petita, & edita Rescripta &c. quam plures Canonum Compilationes à diversis Authoribus, præ- fertim ex Ordine D. Benedicti, ut puta Martino Bracharen- si in Hispania circa annum 570. Circa hujus Authoris compilationem advertendum, Canones omnes, qui ex dicta collectione transcri- pti sunt, apud Gratianum plerumque citari sub nomine Martini

Papæ, cum inscribendus esset Martinus Episcopus Bracharenfis. Item alia Canonum Compilatio prodiit ab Isidoro : quæ, an sit Isidori Hispalensis, an vero Isidori Mercatoris, acriter disceptant Historiographi Ecclesiastici. Licet enim apud Gratianum continuo allegetur Isidorus Ethymologiarum Author, qui ex communi fama fuit ipsemet S. Isidorus Hispalensis Episcopus : dubiam tamen rem facit, quod dicta collectio ultra tempus vitæ hujus S. Doctoris progrediatur : cum etiam Concilii Toletani XI. Anno 675. celebrati : & sextæ Synodi generalis Anno 681. habitæ meminere : imo vero etiam Gregorii II. & III. ac Zachariæ SS. PP. primum in octavo sæculo Ecclesiam rexerunt, Epistolas recitet, ubi tamen ipse S. Isidorus jam anno 636. decessit. Nihilominus pro hoc S. Doctore stat Ecclesiæ autoritas in lectionibus Breviarii ad ejus festum 4. Aprilis. Unde ad prædictam antilogiam Chronicam tollendam, dicendum, quod quidem collectio illa S. Canonum primo facta sit à S. Isidoro Hispalensi, post ejus mortem vero pluribus additamentis aucta sit ab Isidoro Mercatore Setubensi Episcopo : quem alii potius dicendum volunt Isidorum peccatorem, quo nomine demissionis ergo in suis Epistolis se subscripsit, per errorem deinceps Mercator. Aliam rursus collectionem adornavit Burchardus Episcopus Wormatiensis sub Henrico Imperatore Anno 1020. Aliam Anselmus Episcopus Lucensis, qui eodem tempore sub Gregorio VII. inclaruit. Demum aliis celebrior, hodieque in scholis, & foro recepta est compilatio Gratiani Monachi Bononiensis ex ordine D. Benedicti : quo autem anno, est incertum : alii annum 1127. alii 1141. alii 1151. assignant. Comuni nomine appellatur *Decretum* vel simpliciter, vel cum addito Gratiani. Vocatur etiam hæc collectio *Concordia discordantium Canonum* : ex ratione, quod Gratianus ipforum Canonum vel veram, vel apparentem contrarietatem tollere, & ad consonantium revocare intenderit.

PARAGRAPHUS QUINTUS.

DE

PARTIBUS JURIS CANONICI CLAUSI.

Observandum 1. Libri Juris Canonici alii sunt in corpore juris clausi, hoc est, qui defacto in corpore juris Canonici inveniuntur: alii vero sunt, qui extra corpus juris vagantur, seu extra illud reperiuntur. Ad corpus juris Canonici clausi pertinent, illudque constituunt 1. *Decretum Gratiani*. 2. *Quinque libri Decretalium Gregorii IX*. 3. *Sextus Decretalium Bonifacii VIII*. 4. *Decretales Clementis V*. 5. *Extravagantes Joannis XXII*. 6. *Extravagantes Communes*, id est, aliorum Summorum Pontificum. Ex his ergo sex Partibus, constat universum jus Canonicum, seu Corpus juris Canonici. Sunt quidem alia huic corpori coimpressa, & colligata: videlicet *Canones Apostolorum*: *Canones penitenciales*, liber septimus *Decretalium Petri Matthæi*, *Institutiones Lancelloti*, & *loci communes* incerti Authoris. Tribus tamen ultimis, cum desit autoritas Pontificia, consequenter etiam deficit ad rationem juris sufficiens autoritas: imo dicti loci communes potius habent formam indicis, quam novæ collectionis Canonum. De Canonibus Apostolorum jam egimus in præcedenti §. De Canonibus penitentialibus agemus in præsentī §. Extra Corpus juris Canonici sunt *Concilium Tridentinum*: *Declarationes Cardinalium* ejusdem Concilii interpretum: *Bullarium Romanum*: *Decisiones Rotæ Romanæ*, & *Regule Cancellariæ Apostolicæ*. De quibus in sequenti §.

Observandum 2. Prima ergo pars, quæ constituit jus Canonicum, est *Decretum Gratiani*: quod in se continet IV. Partes. In prima parte agitur per centum & unam distinctiones divisas in canones (quia in decreto Gratiani præstat dicere *Canones*, non *Capitula*, ad differentiam *Decretalium*, & aliorum, quæ sunt extra decretum Gratiani) de jure legali in genere, & in specie: de origine, differentia, & requisitis officiorum, & Ministeriorum

G

Eccle-

Ecclesiasticorum : de examine , moribus , ordine , qualitatibus , & impedimentis ad illa promovendum : de vita , honestate , & obligatione Episcoporum , & Clericorum : de illorum promotione , electione , ordinatione , &c. Et hæc Decreti prima pars hoc modo solet citari v.g. *C. Consuetudo D. 1. Per D. distinctio : per C. Canon : per verbum vel nomen adjectum initium Canonis significatur. Unde sic legitur. Canone consuetudo : distinctio prima : aut Canone 1. qui incipit consuetudo , distinctio prima. Interdum etiam apponitur numerus Canonis v.g. Can. mala consuetudo 3. dist. 8. sic legitur : Canone 3. incipiente mala consuetudo , distinctio octava. In secunda parte per 36. causas divisas in quæstiones , & subdivisas in Canones examinantur variæ quæstiones , & negotia tum inter laicos , tum Ecclesiasticos controversa. Et hæc Decreti secunda pars hoc modo citari solet v.g. *C. si quis suadente 17. q. 4. sic legitur : Canone , si quis suadente , causa decima septima , quæstione quarta. Hic advertendum , quod vocabulum causa plerumque non exprimitur scripto , sed tantum pronuntietur : ut ergo sciatur , num cifra indicet numerum causæ , vel Canonis , & qualem , attendendum est , utrum sequatur litera q. seu quæstio : quotiescunque enim sequitur litera q. , seu quæstio , tunc hanc literam præcedens cifra etiam solitarie posita significat quotam causæ , non Canonis. Solet etiam sic citari v.g. 12. q. 1. *C. expedit* : sic legitur : *Causa duodecima , quæstione prima , Canone expedit. Aliter etiam sic citari solet v.g. Can. sciscitaris 47. VII. q. 1. sic legitur : Canone quadragesimo septimo , qui incipit sciscitaris , causa septima , quæstione prima. In tertia parte tractatur de Pænitentia : quæ includitur in causa 33. q. 3. Et habet septem distinctiones divisas in canones , cum addito de pænitentia , ut distinguatur à prima & quarta parte , quæ etiam continent distinctiones. Et hæc pars tertia ita solet citari v.g. *C. cogitationis dist. 1. de pænitentia. Sic legitur : Canone cogitationis , distinctio prima de pænitentia. Item C. lavamini. dist. 3. de penit. legitur : Canone incipiente lavamini , distinctio tertia de pænitentia. In quarta denique parte per 5. Distinctiones divisas in canones nervose tractatur de Consecratione , & Ecclesiæ Sacramentis. Hæc quarta pars ita citari solet v.g. *Can. perlatum. dist. 3. de Consecrat. sic legitur : in Canone incipiente perlatum distinctio tertia , de consecratione.*****

Observandum 3. Decretum hoc Gratiani non esse universim authenticum, ita ut secundum omnia, quæ in eodem continentur, vim legis obtineat. Ratio est: quia Gratianus tanquam Doctor & persona privata eidem Decreto vim juris, & auctoritatem legis Ecclesiasticæ dare non potuit: nec ab aliquo Pontifice ei tanta vis legitur fuisse communicata: ergo. Propter emendationem tamen & correctionem jussu & auctoritate Gregorii XIII. hujusque Pontificis approbationem meretur fidem, quod Canones ibidem allegati cum suis originalibus, aut veteribus codicibus, ac scriptis inventis, seu autographis sine errore, aut falsitate respondeant: itaque defacto Decretum Gratiani saltem vim habet *authenticæ exemplaris, & transumpti*. Et vel ideo Canones in hoc decreto contenti illam faciunt probationem, quam faciunt ipsi fontes, & originalia, juxta quæ fuerunt emendati: cum illi Canones revocari debeant ad primævam auctoritatem, id est illam, quam à suis conditoribus acceperunt. Hinc cum hoc Decretum Gratiani componatur 1. Ex Scripturis sacris. 2. Ex constitutionibus summorum Pontificum. 3. Ex canonibus Conciliorum Generalium. 4. Ex Decretis & Sanctionibus Conciliorum Provincialium. 5. Ex dictis SS. Patrum. 6. Ex Legibus Imperialibus. 7. Ex dictis & resolutionibus ipsiusmet Gratiani: itaque si Gratianus referat textus S. Scripturæ v.g. præcepta à Christo, vel ab Apostolis tradita, vel traditione legitima ad nos usque deducta: ea auctoritatem juris, ligandique potestatem habent. Si summorum Pontificum, vel Conciliorum Generalium à Pontifice confirmatorum constitutiones alleget: illæ etiam vim legis, & auctoritatem decisivam obtinent ex supposito, quod emendatores in memoratis notis, nempe textibus in Decreto subjunctis, affirmant, earundem constitutionum originalia fuisse inventa; quia quemadmodum ipsa originalia, si exhibeantur, vi decisiva pollent, ita & transumptum ipsorum authenticum. Si vero Canones, & constitutiones alleget (etsi Pontificum, aut universalium Conciliorum nomen præferant) quarum originalia non fuerunt reperta, sed vel alii tantum antiqui Codices, aut scripta, vel de quibus plane nescitur, unde fuerunt extractæ, nequeunt dici absolute authentica:

tica: sicut enim ipsi Codices, quamvis antiqui, authentici non sunt, ita nec transumpti Canones, aut constitutiones, multo minus illæ, quarum sedes nos latet: interim licet tales Canones & constitutiones absolutam fidem non faciant: tamen ex usu indutæ in scholis & foro Ecclesiastico eisdem defertur, nisi de errore aut constet, aut urgentissima sit suspicio. Si Gratianus afferat decreta, & Sanctiones Conciliorum Provincialium, quando pro tota Ecclesia fuerunt à summo Pontifice generaliter approbata, & ad imitandum in Ecclesiasticis judiciis proposita, uti de pluribus hujusmodi Conciliis à Leone IV. factum fuisse legitur in Can. de libellis 1. dist. 20. tunc rationem juris universalis habent: alias tantum in particulari loco & Diœcesi vim obtinent. Si Gratianus adducat dicta SS. Patrum v.g. S. P. Augustini, Ambrosii, Hieronymi: magnæ quidem authoritatis, non tamen absolute infallibilia, & decisiva censentur, nisi quatenus à summis Pontificibus recepta, & approbata sunt: cum in materiis disputabilibus, & judicialibus SS. Patres plerumque ut privati Doctores locuti, & sapius sibi invicem contradicentes fuerint, ut ex can. 1. & 2. dist. 26. apparet. Similiter etiam, si Sanctiones Pontificum non animo obligandi latæ sint, sed tantum animo tanquam à privatis Doctoribus conscriptæ, vim obstringendi non habent: sicut Gregorius Magnus, & Innocentius III. multa scripserunt Decreto Gratiani inserta, pro instructione, & directione, non pro legibus habenda. Si Gratianus referat leges Civiles, & constitutiones Imperatorias, illæ eatenus in foro Ecclesiastico observandæ erunt, quatenus suppleant defectum juris Canonici, & non contrariantur immunitati Ecclesiasticæ. Si Gratianus propriam sententiam ponat: ea probabilis solum habebitur: uti & aliorum privatorum Authorum. Pro approbatione totius Decreti Gratiani.

Dices 1. Decretum Gratiani approbatum fuit ab Eugenio III. Sixto III. imo & Gregorio XIII. Ergo. R. neg. ant. quia nullibi apparent Bullæ Eugenii III. & Sixti III. Gregorius vero XIII. ut ait Rota decis. 480. sua constitutione Gratiani librum non authenticavit, cum solum emendari jussisset, & emendationes sine additionibus, aut detractationibus mandaverit observari.

Dices 2. Si in Decreto Gratiani reperirentur spuria, & contradictiones, aut perplexitates ob errores, qui in illud volumen irrepererunt, jam sublatis fuerunt per Gregorium XIII. qui illud tradidit purgandum viris doctis ab omnibus mendis, ut constat ex ejus Epistola in princ. Decreti apposita: ergo dubitari non potest, volumen hoc esse ab ipso Pontifice approbatum: *Cum omnia nostra faciamus, quibus nostram impertimur auctoritatem L. I. Cod. de veteri jure enucleando.* R. Transeat ant. neg. consequ. quia Correctores hoc præstiterunt, ad quod erant constituti: collatis nempe variis exemplaribus textum Decreti, quoad fieri valebat, castigarunt: sed vim legalem eidem nec ipsi dare potuerunt: nec hoc Pontificem voluisse ex ipsa eorum conditione, & Pontificis proposito aperte colligitur.

Dices 3. Decretum Gratiani cum scientia, & tolerantia Pontificis quotidie allegatur, & in scholis publice exponitur. 2. Ipsi Romani Præsules illud sæpius citarunt. Ut Alexander III. in cap. 6. de despons. Impub. Clemens III. C. 25. de Jure Patronat. Iterum Alexander III. cap. 9. de testam. Ergo R. ad 1. Conc. ant. neg. consequ. quia hæc omnia non tribuunt majorem auctoritatem Canonibus Gratiani, quam in autographis suis habeant. R. ad 2. Pontifices in citatis capitibus sola decreta Canonum memorant, neque Gratiani mentionem faciunt: constat autem tam ante, quam post Gratianum varios Canones prodiisse vim legis habentes, quin eandem in Decretum Gratiani universaliter refundant.

Dices 4. Licet Decretales Gregorii IX. à Raymundo ejusdem Pontificis Capellano, & Pœnitentiario sint collectæ. Item quatuor libri Institutionum Imperialium à Triboniano, Dorotheo, & Theophilo Doctoribus sint compositi: nihilominus tamen hi libri indubitanter legis auctoritatem obtinent: ergo etiam licet Decretum Gratiani à Gratiano compilatum sit, tamen auctoritatem legis habebit. R. Conc. ant. neg. consequ. disp. est: quia Decretales Gregorii IX. & quatuor libri institutionum non à dictis privatis compilatoribus, sed à Pontifice, & Imperatore, quorum jussu, & mandato compositi sunt, suam auctoritatem desumunt, qualem auctoritatem Gratiano in componendo suo libro non constat datam fuisse: Sicut à pari: antiquitus certi Jurisperiti, & Doctores fuerunt, quibus ab Imperatore

tore autoritas de jure respondendi, & dubias quæstiones decidendi dabatur, eorumque decisiones *responsa prudentum* dicebantur, & pro lege custodiebantur §. 8. *Inst. de J. N. G. & Civ.* Ex quibus prudentum responsis 50. Digestorum libri repleti sunt : cæteri vero Doctores, qui talem potestatem à summo Principe non habent, per suas responsiones jus aliquod facere non possunt, sed tantum præexistens allegare, & probabilibus rationibus confirmare.

Dices 5. Licet aliquæ Decretales Epistolæ in collectione Decretalium à Raymundo sint compilatæ, quæ non reperiuntur inter Epistolas Innocentii III. aut Alexandri III. tamen habent vim legis : ergo etiam licet à Gratiano in Collectione sui Decreti aliqui Canones à Pontificibus non approbati reperiantur, tamen habebit vim legis. *R.* Conc. ant. neg. consequ. disp. est : quia cum totum Corpus Decretalium à Gregorio IX. sit approbatum, in dubium revocari non debet autoritas illarum Epistolarum Decretalium : totum corpus Decreti Gratiani autem à nullo Pontifice legitur approbatum : ergo.

Dices 6. Pontifex in approbatione præfixa in fronte Decreti Gratiani, intitulat hoc Decretum *Jus Canonicum* : verba ejus sunt : *Nos opportune providere volentes, ut hoc jus Canonicum sic expurgatum ad omnes ubique Christi fideles sartum perveniat* : sed Jus Canonicum simpliciter habet vim, & autoritatem legis Ecclesiasticæ : ergo. *R.* Decretum Gratiani vocari quidem à Pontifice Jus Canonicum, sed non secundum omnes & singulas partes, verum solum secundum eas, quæ de se natæ sunt habere vim legis Ecclesiasticæ : ob quas etiam defacto agnoscitur esse pars prima universi Juris Canonici in corpore Juris clausi.

Dices 7. Non minus in fronte Decreti Gratiani conspicitur approbatio summi Pontificis secundum omnes sui partes, ac in fronte Decretalium : ergo si hæ sunt authenticæ, & vim legis habent quoad omnes sui partes : etiam hoc Decretum Gratiani. *R.* Conc. ant. neg. consequ. quia magna intercedit diversitas inter approbationem Decreti & Decretalium : nam in Decretalibus approbatio cadit super ipsa contenta sub nomine Constitutionum Apostolicarum, & Epistolarum Decretalium ; in Decreto vero non
cadit

cadit approbatio super ipsa contenta, sed tantum super emendationem prohibendo, ne aliquid addatur, mutetur, vel imminuatur, absque eo quod omnia, & singula in eo contenta ullo verbo approbentur, vel confirmentur.

Dices 8. Si ea, quæ in Decreto continentur, tantum autographorum auctoritatem habent, sequitur, quod non sit major auctoritas Decreti Gratiani, quam Bullarii Romani: nam etiam constitutiones in isto contentæ ad primævam suam auctoritatem revocantur, & autographorum vim habent: atqui sequela est absurda: quia Decretum Gratiani habet in scholis publicum usum, & in judiciis, imo ab ipsis summis Pontificibus in suis posterioribus constitutionibus allegatur: non autem Bullarium Romanum: ergo. R. neg. seq. quia Decretum Gratiani propter approbationem Gregorii XIII. saltem hoc habet, quod mereatur omnimodam fidem, Canones in ipso relatos cum suis correspondere originalibus: ideoque illa saltem, quæ ex Pontificum, & Conciliorum Generalium Decretis in ipsum relata sunt, vim legis habere: quantam tamen fidem ob defectum similis approbationis Bullarium Romanum non habet: ideoque nisi Bulla abunde probari possit esse authentica, ei in iudicio fides non habetur.

Dices 9. Decretum Gratiani juxta Dicta non habet majorem vim, quam originalia: atqui non omnia illa originalia habent vim legis pro tota Ecclesia: ergo nec Decretum Gratiani, etsi ad primævam revocetur auctoritatem, min. constat. quia plures, & forte plerique Canones non tam sunt constitutiones universales, quam rescripta ad casus singulares, & privatorum solum consultationes: aut ad jus, quod partibus tantum litigantibus fuit redditum. R. Et hos Canones universim esse recipiendos, ut expresse statuitur in *Can. sancta 3. dist. 15. Item Decretales Epistolæ*, quas *Beatissimi Papæ diversis temporibus ab Urbe Romana pro diversorum Patrum consultatione dederunt, venerabiliter suscipiendæ sunt. Quod idem dicitur in can. 1. versus fin. dist. 19. Can. omnia Decretalia 12. caus. 25. q. 1. Item cap. ex multa 9. de voto.* in quo ultimo Innocentius III. sic ad Cantuariensem Archi-Episcopum scribit: *Ex consultatione quam ad inquisitionem tuam super negotio cruce signatorum olim edidimus, viam invenisti ad alias quæstiones, & utrum, quod in ea dici.*

dicatur, Jus constituat generale. &c. Ad hoc igitur respondemus, quod in consultatione nostra jus editur.

Dices 10. Hos textus citatos esse intelligendos de rescriptis, & Epistolis Decretalibus Pontificum, quibus *jus dubium* antea jam constitutum solum declaratur: non vero de Epistolis *Jus novum* continentibus, quarum plures sunt Decreto Gratiani insertæ: hæc quippe, quando ad solas privatorum interrogationes emanarunt, vim legis universalis habere nequeunt: cum omne *Jus novum*, ut universim obliget, debeat publice promulgari, qualiter non fuerunt promulgatæ Epistolæ ad privatos rescriptæ. R. Cum clarissimo P. Böckn.: textus adductos sine discrimine loqui de *omnibus Decretalibus* ad aliorum consultationem scriptis, quarum tamen pleræque (ut ex corpore juris cernitur) juris novi constitutivæ sunt, cum jura anteriora non habeantur. Et in cit. *cap. ex multa*. Pontifex ad propositum dubium, utrum, quod ad consultationem ab eo responderetur, *Jus constituat Generale?* absolute decidit: *quod in consultatione nostra jus editur*: ut adeo pateat, quod dictis Decretalibus jus edatur, & constituatur, nec mere jus constitutum declaratur. Promulgatio autem tam sollemnis, & publica, qualis hodie usurpatur, prisco illo ævo moris non erat, imo nec semper poterat saltem commode fieri ob persecutiones fidelium: aut quia Pontifices ob frequentiam emergentium casuum (cum nondum fuerit jus plerisque negotiis præfinitum) continuo requisiti singulas Epistolas promulgare nequierant: respondentium tamen Pontificum voluntas fuit determinare, quid in ejusmodi casibus sit observandum ab omnibus, & in omni loco, non à particulari persona, vel loco. Imo vicem promulgationis tunc subit divulgatio, & traditio.

Observandum 4. Quibusdam Decreti Gratiani Canonibus hanc vocem: *palea* præfigi: quæ paleæ nihil aliud sunt, quam additiones quædam Decreto Gratiani insertæ. Et hæc paleæ (sive à Discipulo Gratiani Palea dicto: sive Cardinali alicui inscriptæ) probabilem tantum, ut aliorum Doctorum assertiones, auctoritatem habent.

Observandum 5. In fine Decreti Gratiani legi 47. Canones *penitentiales* ex variis juribus collectos; qui sunt quædam regulæ
dire-

directivæ ad pœnitentias delinquentibus imponendas. Verum nostra ætate, frigefcente namque mundo, & charitate, in desuetudinem venerunt, & jam effectum illorum supplet Indulgentiarum multitudo, quanta tunc temporis nondum fuerat, quod hi Canones conditi fuerant, & vigeant. Et licet dicti Canones hodie in usu non sint: eorum tamen notitia viris Ecclesiasticis valde necessaria est, ut Confessarii peccatorum gravitatem agnoscant, & pro arbitrio sibi relicto pœnitentiam salutiferam pœnitentibus imponent. Utile proinde erit hos Canones pœnitentiales sæpius relegere, & mente revolvere.

Observandum 6. Post Decretum Gratiani, quod in reverentiam antiquitatis primam in corpore Juris sedem accepit, plures adhuc composita fuerunt collectiones usque ad Gregorii IX. tempora, quæ tamen in corpus juris Canonici non fuerunt illata. Demum ne tam diversa volumina confusionem parerent, & aliquando sua Canonum certitudo in Scholis, ac foro haberetur: Jussu Gregorii IX. ejusque Autoritate S. Raymundus de Pennafort ejus Capellanus & Pœnitentiarius Ord. Præd. resectis superfluis novas illas compilationes in unam redegit, ipsiusque Gregorii Constitutiones addidit: & hoc est opus Decretalium in V. libros: his in titulos: istis in capita vel capitula distributum. Et hi libri hodie publice in Scholis exponi solent. Hoc opus sortitur nomen Decretalium, quia ejus maxima pars ex Epistolis Decretalibus Innocentii III. & Alexandri III. Pontificum jurisperitissimorum, ac aliorum Pontificum desumpta est. Publicatum fuit hoc opus 1334.

Observandum 7. In primo libro Decretalium, postquam summus Pontifex de constitutionibus, rescriptis & consuetudine, adeoque in genere de obligatione juris scripti, & non scripti, sive consuetudinarii præmisit, mox tractat de electione Prælatorum, ordine Clericorum, potestate, & jurisdictione Judicum Ordinariorum, & delegatorum, & arbitrorum, pactis etiam & transactionibus, item restitutionibus judicialibus. In secundo libro totus processus judiciarius in prima, & secunda instantia traditur, qui propter bonum ordinem, & æquitatem in utroque foro tam Sæculari, quam Ecclesiastico, observatur. In tertio libro

*libro agitur de vita, & honestate Clericorum, de beneficiis Ecclesiasticis, de feudis, & plerisque contractibus tam super rebus Ecclesiasticis, quam profanis, & laicalibus: item de decimis, sepulchris, aliisque juribus, & immunitatibus Ecclesiarum. In quarto libro Causæ, & quæstiones matrimoniales deciduntur. In quinto denique libro diversa delicta cum modo accusandi, inquirendi, ac puniendi recensentur. Item pro Coronide de verborum significatione, & regulis juris agitur: quæ materiarum summa hoc versiculo indicatur: *Judex, Judicium, Clerus, Sponsalia, Crimen.**

Observandum 8. In citatione Decretalium Gregorii IX. Initium, vel numerus capituli, & simul titulus allegatur v. g. *C. ex literis, titul. de consuetudine*: legitur sic: *capite ex literis, titulo de consuetudine*: quidam etiam omittunt particulam illam *cap.* & ponunt tantum principium capitis v. g. *ex literis, titulo de consuetudine*. Titulus autem si notus non est, proprio indice titulorum (qui plerumque ad principium Decretalium habetur) inquirendus est, ut sciatur, in quo libro, & quoto ejus libri numero sit positus. Antiquitus quando soli erant Decretales Gregorii IX. iique separatim, & extra Decretum Gratiani, semper ad allegationem tituli solebat addi hæc particula *extra*, & quidem brevitatis causa hoc signo X etiam nulla librorum mentione facta v. g. *C. 1. 3 de elect.* Item *C. quoties X de pactis*: quasi essent extra Decretum Gratiani, quod prius tempore fuit: quæ particula etiamnum hodie, quando in uno Corpore juris sunt Decretum, & Decretales, nonnunquam usurpari solet: & per eam proprie Decretales Gregorii IX. indicantur, ad distinctionem aliarum partium, ne quis existimet, per illam particulam X *Extravagantes* designari.

Observandum 9. Decretales Gregorii IX. habere vim & auctoritatem juris Ecclesiastici indubitati, ac decisivam in judiciis. Ratio est: quia hæ decretales una cum textibus in iis contentis iussu, & auctoritate summi Pontificis fuerunt compilatæ, editæ, approbatæ, & promulgatæ, atque pro norma in judiciis, & scholis tenen-

nendæ propositæ, ut docent in fronte Decretalium appositæ lité-
ræ: ergo. Contra hoc observandum.

Dices 1. In Decretalibus Gregorii IX. reperiuntur quædam
Decretales Innocentio III. & Alexandro III. adscriptæ, quæ ta-
men inter eorum Epistolas non reperiuntur: ergo sunt suppositi-
tiæ, adeoque vim legis habere nequeunt. R. Quod licet aliquæ
Decretales, seu capitula non reperiuntur inter epistolas dictorum
Pontificum (uti dicitur esse textus *in cap. translato. Item cap.
Ne innitaris. de constitut. pluresque alii*) nihilominus tamen ea obli-
gent ex eo, quia Gregorius IX. hæc omnia approbavit: sicut vim
legis habent ea, quæ in jure Civili approbavit Justinianus. Imo
licet aliquæ decisiones in Decretalibus relatæ in nullis Pontificum,
aut Conciliorum libris reperiantur, ut textus *in cap. Nullus. Item
cap. miramur de servis non ordinandis. Item cap. de prudentia. de
donat. inter virum &c.* nihilominus tamen illæ propter eandem ratio-
nem autoritatē juris habent: quia cum in libris Decretaliū authorita-
te Gregorii IX. compilatis reperiantur, approbatæ ab ipso existunt.
Pariter capitula in Decretalibus reperta, quæ ex Conciliis mere
Provincialibus transumpta sunt, uti *cap. nulli 5. de rebus Eccles.
alien.* Item *cap. nullus 1. de pignor. &c.* vim legis universalis ha-
bent, non quidem, ut sunt Canones Conciliorum Provincialium,
sed ut modo sunt textus juris communis.

Dices 2. Gregorius IX. in suo præmio profitetur posito an-
te Decretales, se suas Decretales edidisse resectis superfluis, ut
illis, quæ propter nimiam similitudinem, & quædam propter contra-
rietatem &c. confusionem inducere videbantur. : & tamen ipsemet
contrarias sibi decretales suæ compilationi inferuit, ut patet con-
ferenti *cap. quia nonnulli 3. de Cler. non resid.* Cum *cap. referen-
te 7. & cum cap. de multa 28. de præb.* Item *cap. relatum 19. cum
cap. seq. de offic. deleg.* Atqui inter Decretales contrarias neque-
unt ambæ simul habere vim legis: ergo. R. Quod si Gregorius
suæ compilationi contrarias sibi Decretales inferuerit, quæ ad in-
vicem conciliari nequeant, hoc ideo fecerit, ut indicaret, quid pro
diversis temporibus de jure observandum fuerit, ne, si ultima so-
lum constitutio juri communi infereretur, praxis prior contraria,
quæ tamen jus illius temporis pro se habuerat, damnetur ini-
qui-

quiritatis. Ita res se habet quoad incompatibilitatem beneficiorum, & privationem beneficii inde natam, ut patet *ex tit. de præbend.* Ita etiam quoad cessationem potestatis judicis delegati per mortem concedentis, & iudicium, quandonam res sit integra, nec ne, ut constat *ex tit. de offic. Jud. deleg.* Unde nec ista contrarietas iurium inducit superfluitatem, nec contradictorium resolutionis.

Observandum 10. *Tertia principalis pars* Corporis Juris Canonici clausi inscribitur *Sextus Decretalium*, eo quod post V. libros Decretalium Gregorii IX. in lucem editus sit à Bonifacio VIII: Summo Pontifice: qui circa annum Christi 1294. (quo forsan inchoavit) vel ut alii volunt circa annum 1300. (quo forsan complevit) novam collectionem fieri curavit, & partim suas, partim Prædecessorum suorum post Gregorium IX. imo etiam ipsius Gregorii IX. novellas constitutiones, atque Decretales, ac præcipue duorum Generalium Conciliorum Lugdunensium, alterius sub Innocentio IV. circa annum Domini 1245. alterius sub Gregorio X. circa annum Domini 1273. celebratorum decreta collegit, & in V. libros, sicut Gregorius IX. distribuit, & libros in titulos. Quia vero hunc librum compilationi Gregorianæ seorsim superadjecit, inde factum est, quod sub nomine *Sexti Decretalium* citari soleat, quasi esset sextus liber specialis. Citationes hujus libri fiunt, sicut in Decretalibus Gregorii, nisi quod addatur *ly in 6.* v.g. *præsenti de pactis in 6.* legitur sic: *Capite præsenti: titulo de pactis in Sexto* (subintelligitur) *Decretalium.* Ut vero sciatur liber, & titulus, videndus est index titulorum ante Decretales Gregorii IX. positus: quia hic librum & titulum Decretalium Gregorii: & simul etiam Sexti Decretalium Bonifacii indicat.

Observandum 11. Decretales Bonifacii VIII. habere vim, & auctoritatem juris Ecclesiastici indubitati, ac decisivam in iudiciis, non minus ac Decretales Gregorii IX. Ratio est: quia & hæ Decretales una cum textibus in iis contentis jussu, & auctoritate summi Pontificis fuerunt compilatæ, editæ, approbatæ, atque promulgatæ, ut docent in fronte appositæ literæ: ergo.

Observandum 12. *Quartam partem principalem* Corporis Juris Canonici clausi esse *Clementinas*, sic dictas à suo Authore Clemente V. Pontifice. Bonifacio enim VIII. successit, quidem Be-

nedictus IX. immediate: quia vero is nonnisi mensibus octo sedit, ideo dicunt Canonistæ, quod eidem successerit Clemens V. qui eodem servato ordine multas constitutiones tum in Concilio Vienne[n]si in Gallia sub suo præsidio anno Christi 1310. celebrato, tum etiam ante, & post illud à se editas in unum congeffit volumen, quod tamen morte præventus in lucem edere non poterat. Quare Joannes XXII. ejus Successor dictas Clementinas anno Christi 1317. evulgavit, & Apostolica autoritate pro judiciis, & scholis roboravit, ut patet ex præmio Clementinarum: adeoque non minus ac Decretales Gregorii IX. & Bonifacii VIII. Sextus Decretalium vim legis obtinent. Continentur autem Clementinæ in V. libris divisæ in titulos, & capitula: citantur uti Decretales Gregorii, & Sextus Decretalium Bonifacii VIII. cum hac solum ab iis differentia, quod citationi addatur in *Clementinis*. v.g. *Exivi de Paradysso Clement. un. de V.S.* legitur sic: *Exivi de paradysso, Clementina unica, de verborum significatione.* Vel sic: *C. dudum de sepult. in Clem.* legitur sic: *Capite dudum titulo de sepulturis, in clementinis.* Item *C. sicut de Appellat. in Clem.* legitur sic: *In Clementinis, capite sicut: titulo de Appellationibus.* Quando autem ponitur *Clem. un.* legitur in *Clementia unica*, quia titulus ille habet tantum unum capitulum, vel ad summum duo capitula: ut *Exivi de Paradysso* &c. Liber, capitulum, & titulus Clementinarum æque reperitur in indice titulorum posito ante Decretales Gregorii IX.

Observandum 13. *Quinta* denique & *Sexta* pars juris Canonici clausi sunt *Extravagantes Joannis XXII.* Et *Extravagantes Communes.* Post Clementinas enim promulgatas Joannes XXII. suas edidit constitutiones numero 20. Illo defuncto anno Christi 1334. à subsequentibus Pontificibus variæ adhuc prodiverunt constitutiones, quæ cum non mererentur proprium voluminis nomen ob paucitatem, & quia antehac extra Corpus juris incerta quadam sede vagabantur, licet postea juxta ordinem librorum, & titulorum, qui habetur in Decretalibus Gregorii IX. in Corpus Juris redactæ sint, pristinum tamen nomen retinuerunt *Extravagantium*: unde quidem priores *Extravagantes Joannis XXII.* posteriores vero *Extravagantes communes* dicuntur. *Extravagantes communes*

continentur V. libris (licet quartus liber deficiat) divisis in capitula & titulos. Moduscitandi harum Extravagantium est idem ac Clementinarum, solum quod addatur in *Extravagantibus Joannis XXII.* aut in *Extravagantibus communibus* : v.g. & vag. ad Conditorem can. de V. S. Joannis XXII. legitur sic : in *Extravaganti*, vel *extravagantibus ad conditorem Canonum*, de verborum significatione Joannis XXII. Hæ enim sillabæ xv significant *Extravagamtem constitutionem*. Item C. super *Cathedram*. de sepult. xv com. legitur sic : *Capite super Cathedram*, titulo de sepulturis *Extravagantium communium*.

Observandum 14. *Extravagantes Joannis XXII.* habere vim, & auctoritatem legis : ac decisivam in judiciis. Ratio est : quia à Joanne XXII. non solum editæ, sed etiam corpori juris insertæ sunt.

Observandum 15. *Extravagantes Communes*, etsi non satis constet, an alicujus summi Pontificis decreto publicatæ, & in Corpore juris circumferri mandatæ sint : quia tamen sunt decisiones diversorum summorum Pontificum, famosorum Juris Consultorum Romanorum Glossis, & notis illustratæ, & à multis temporibus possessionem in Corpore juris acceperunt : pro authenticis haberi.

Observandum 16. Recentioribus Exemplaribus corporis juris Canonici annecti *Septimum Decretalium* opera eruditissimi viri Petri Matthæi Jurisconsulti Lugdunensis in lucem editum : qui varias Bullas, & constitutiones Pontificias congeffit, & secundum formam Decretalium in libros, & titulos digessit. Verum etsi hoc opus meras constitutiones Pontificias contineat, quia tamen sine mandato, aut approbatione alicujus summi Pontificis, privata tantum industria editum est, non censetur ex omni parte authenticum : nam tales Bullæ, si debito modo promulgatæ, vel in usum deductæ non fuerint, aut non constet, an cum suis originalibus in omnibus, & per omnia correspondeant, in rigore non obligant, nisi producantur in forma authentica cum plumbo, & subscriptione.

Observandum 17. Etiam in Corpore juris Canonici inveniri *institutiones juris Canonici* à Joanne Paulo Lancelotto Perusino

con-

conscriptas, & in IV. libros divisas: verum nec hæ sunt authenticæ, utpote à nullo Pontifice approbatæ. Nec obstat, quod Lancellottus has institutiones Pio Pontifici dedicaverit, & prævia inscriptione: & quod in Aula Romana mandato Pontificis ab illustribus viris fuerint recognitæ. Non inquam obstat, nam neque dedicatio, neque talis recognitio eas authentizavit, aut legis, vel obligandi vim tribuit. Aliud est de *institutionibus juris Civilis*, quas (ut jam superius dictum) Tribonianus, Dorotheus, & Theophilus composuere, quia eas ipse Imperator Justinianus legit, & recognovit, & plenissimum legum robur eis attribuit. *S. pen. Instit. in præmio.*

Observandum 18. In Corpore Juris etiam inveniri *Rubricas, Summaria, & Superscriptiones, ac Glossas.* Per *Rubricas* intelliguntur illæ superscriptiones, quibus tituli librorum, distinctionum, legum, seu statutorum prænotantur, ac per verba generalia exprimunt illud, de quo potissimum ibidem tractatur: & dicuntur *Rubricæ*, eo quod antiquitus rubro charactere communiter scribi consueverint. Item *Rubrum* ad distinctionem *Nigri*: per *Nigrum* intelligendo textum, per *Rubrum* autem titulum librorum, legum, vel statutorum: Sic fit dum quæritur, an valeat argumentum à rubro ad nigrum. *Summaria* dicuntur, quibus capitula summantur, horumque contentum in brevem summam redigitur: seu quæ continent summam brevem materiæ in textu subiecto comprehensæ. *Glossæ* dicuntur additiones, vel annotationes explicativæ materiæ contentæ.

Observandum 19. *Rubricas Decreti Gratiani* non esse authenticas, seu non habere vim legis decisivam. Ratio est 1. quia nec ipsum Decretum Gratiani universim est authenticum, ut ex observando 3. hujus §. constat. 2. Quia *Rubricæ illæ* sunt incerti auctoris (quamvis aliqui dicant earundem Authorem fuisse Speculatorem) potestate legislativa destituti. 3. Quia sunt potius quædam summaria Canonum, quam *Rubricæ*: ergo.

Observandum 20. *Rubricas Decretalium* tam Gregorii IX. quam Bonifacii VIII. &c. esse authenticas, & habere vim legis decisivam. Ratio est quia *Rubricæ Decretalium* additæ sunt auctoritate Pontificia, & una cum nigro subiecto eodem textu ap-
pro-

probata, ut desummitur ex Procemiis Decretalium tum Gregorii IX. tum Bonifacii VIII. Unde Rubricæ Decretalium (idem est de Rubricis legum Civilium respectu fori sæcularis) rectè allegantur in judiciis , serviuntque ad causarum decisionem : præfertim , quando perfectam continent orationem : v. g. hæc : *Ne sede vacante aliquid innovetur.* Item *Ne Clerici vel Monachi Sæcularibus negotiis se immisceant &c. Quod quisque juris in alterum statuerit , ut ipse eodem utatur.* L. 2. ff. tit. 2. &c. Tunc enim etiam possunt allegari dispositive , & tanquam jus certum. Ex quo deducitur 1. quod à rubro ad nigrum , seu à rubrica ad textum bonum ducatur argumentum , dummodo rubrum non contradicat nigro , ut contingit , quando Rubrica loquitur generaliter v. g. *ne sede vacante aliquid innovetur :* & textus sub illa positus continet casum specialem exceptum , ut est textus *cap. 1. in 6.* ubi ab ista regula excipitur casus , quo collatio præbendarum spectat ad Episcopum , & Capitulum simul : tunc enim non licet à Rubro ad nigrum argumentari , sed standum est nigro , utpote magis speciali , simulque posteriori. Deducitur 2. Quod Rubricæ Decretalium (uti & LL. Civilium) utiliter allegari possint ad quadruplicem effectum. 1. *Dispositive* , quando continent orationem perfectam , ut antecederet dictum est , tunc enim vim juris certi habent. Dicitur : *quando continent orationem perfectam :* nam si perfectam orationem non contineant , ut istæ : *De Summa Trinitate , & fide Catholica , de Constitutionibus , de Rescriptis &c.* cum ob imperfectionem sensus , sive orationis , quam habent , de nullo disponant , allegari *dispositive* nequeunt , benè tamen *declarative , extensive , & arguitive.* 2. *Declarative :* hoc est : quotiescunque verba Canonis , legis , vel statuti , adeoque nigri obscura , vel ambigua sunt , possunt , ac debent declarari per rubricam iis præfixam : unde in proverbium abiit , quod *Nigrum per Rubrum explicetur.* 3. *Extensive :* quando enim Rubrica est generalior Nigro , continetque sensum perfectum , neque nigro positive contradicit , tunc licet nigrum sit specialius , Rubricam tamen non restringit : sed potius nigrum specialius per rubricam generaliiori modo loquentem ampliatur , & extenditur : cum tunc ipsamet rubrica sit loco textûs. Excipitur , nisi per rubricam ge-
ne-

neraliter loquentem oriretur correctio nigri, aut contradictio inter rubricam, & nigrum: tunc enim nigrum velut posterius, & magis speciale restringit rubricam: nam nigrum tantum recipit à rubrica interpretationem, vel amplitudinem, quando nigrum est dubium: non vero quando nigrum est clarum. Pariter excipitur: nisi consuetudo, vel stylus tali extensioni obstat, nam consuetudo est optima legum interpres: vel nisi ex extensione nigri sequatur aliquid durum, absurdum, aut iniquum contra, vel præter significationem verborum, & mentem statuentium: nam in materia odiosa locutio indefinita non æquipollet universali, sed strictissime debet intelligi. *C. odia 15. de R. J. in 6.* 4. *Arguitur*: quatenus non solum ex verbis, sed etiam ex situatione, sive ordine ipsarum rubricarum elicitur verus sensus Canonis, vel legis sub eadem positæ: sic ex eo, quod materia de Executoribus, & de conservatoribus à Sede Apostolica deputatis ponatur sub rubrica *de offic. Jud. deleg.* Glossa arguit, quod etiam isti habeant jurisdictionem delegatam. Quæ hic dicta sunt de rubricis Decretalium, etiam dicta sint de rubricis Novellarum Justiniani.

Observandum 21. *Summaria capitulorum* (idem est de summariis legum Civilium) non sunt authentica, neque habent vim legis. Ratio est: quia summaria non sunt de textu, sed pro commoditate legentium ex scriptis diversorum Doctorum addita sunt, qui in ipsis summariis non raro allegantur, nempe *Abbatis Panormitani, Joannis Andreae, Dominici &c.* Ergo summaria sunt quidem doctrinalia, non tamen authentica, nec habentia vim decisivam in judiciis, nisi in quantum concordant cum textu subsequente. Interim tamen in magna æstimatione sunt habenda, cum ista summaria constituantur ex his, quæ Canonum, vel legum expressa sonant verba: & per hoc distinguuntur summaria à Notabilibus, quia hæc constituuntur ex iis, quæ tacite intelliguntur.

Observandum 22. *Superscriptiones* positæ super Decretales sunt omnino authenticae, & vim legis habent decisivam in judiciis, atque ex illis in jure validum est argumentum. Ratio est: quia totum volumen Decretalium à Pontifice est approbatum, & in illo omnia superflua sunt resecta: ergo cum relictæ sint superscriptiones capitulorum, etiam ipsæ censendæ sunt authenticae: v.g. *cap.*

de Rescript. Honorius III. Cantuariensi Archi-Episcopo, & conjudicibus suis. Item cap. 1. de Decim. in 6. legitur hæc superscriptio : Gregorius IX. Fratribus Prædicatoribus, & Minoribus.

Observandum 23. Glossa non habet vim legis decisivam. Ratio est : quia à privatis Doctoribus, nempe *Bernardo, Tancredo, Joanne Andrea, Odofredo &c.* textui Canonum apposita est, qui privati Authores potestate legislativa destituti sunt : Ergo. Interim magna est Glossæ autoritas, imo major cujuscunque alterius Doctoris privati cæteris paribus.

PARAGRAPHUS SEXTUS.

DE

PARTIBUS JURIS CANONICI NON CLAUSI.

EXtra Corpus Juris Canonici (ut ex observ. 1. prioris §. constat) sunt *Concilium Tridentinum : Declarationes Cardinalium ejusdem Concilii interpretum : Bullarium Romanum : Decisiones Rotæ Romanæ : & regulæ Cancellariæ Apostolicæ.* de quibus sigillatim in præsentî §. agendum : igitur

Observandum 1. Attentis illis, quæ §. 2. antecedente sub observando 2. Colligitur 4. de Concilio dicta sunt : novissimum ex Conciliis Generalibus est *Œcumenicum Concilium Tridentinum* sex Cardinalium, quatuor Legatorum, trium Patriarcharum, triginta duorum Archi-Episcoporum, ducentorum viginti octo Episcoporum, quinque Abbatum, septem Generalium Ordinum : indictum à Paulo III. die 11 Calendas Junii 1542. Pontificatus sui anno octavo : sub tribus summis Pontificibus, eodem nempe Paulo III. Tridenti in Germania anno 1545. inchoatum : sub Julio III. continuatum : & Pio IV. Pontifice, Imperatore Carolo V. & Ferdinando I. anno 1563. finitum, & absolutum, contra emergentes Lutheri, aliorumque hæreses, & pro morum reformatione summo Ecclesiæ bono legitime congregatum, duravit per 18. annos

annos, nempe ab anno 1545. usque ad annum 1563. In quo Concilio sub Paulo III. decem Sessiones: sub Julio III. sex Sessiones, & sub Pio IV. novem Sessiones celebratæ sunt, ut universim viginti quinque Sessionibus constet: quæ plurimas Ecclesiæ Catholicæ, & toti Christianitati saluberrimas, ac maxima maturitate deliberatas constitutiones, tum articulos fidei, tum morum reformationes concernentes complectuntur: in iisque Lutherani, & Sacramentarii, alique Sectarîi damnati sunt, & mores reformati.

Observandum 2. In Concilio Tridentino (sicut etiam in aliis Conciliis) distinguendum esse inter *Decreta Dogmatica*, & *Reformatoria*. Illa concernunt fidem, hæc mores. Priora instar Evangeliorum ab omnibus Christianis tenenda sunt, quam primum legitime alicui sunt proposita. Posteriora vero obligant quidem universalem Christi Ecclesiam, sed solum tunc, quando sunt legitime promulgata, nec per desuetudinem, aut consuetudinem contrariam legitime præscriptam abrogata, neque ipsis per privilegium quoddam speciale, locale, vel personale, derogatum est. Ita communis & certa Doctorum Catholicorum sententia. Et ratio est, quia Concilium hoc in Spiritu sancto Authoritate Apostolica est congregatum: ejusque omnia Decreta à Pio IV. in Consistorio secreto per Constitutionem *Benedictus Deus* confirmata. Par ergo hujus Concilii cum cæteris Ecumenicis Conciliis est auctoritas. Unde cum dicitur: Concilium Tridentinum in Gallia, in Ungaria, vel alibi non esse receptum: non est intelligendum de Decretis Dogmaticis (hæc enim nullus nisi hæreticus, vel Schismaticus valet refutare) sed de Decretis Reformatoriis, quæ saltem in quibusdam locis sive ex privilegio, sive ex consuetudine legitime præscripta non obligant.

Observandum 3. Distributum esse Concilium Tridentinum (ut jam supra dictum) in 25. Sessiones, in quibus tres ordines observandi sunt: 1. ponitur *doctrina* per sua capita distributa. 2. *Canones*, seu *Decreta* pro illa doctrina ordine digesta. 3. stabilitur *Reformatio disciplina Ecclesiasticæ*. Ubi observandum est, quod in Sess. 24. post Canones doctrinales subjungatur duplex ordo reformationis. Prima est reformatio *Matrimonii*. Secunda reforma-

tio *Ecclesiastica*. Hinc in allegationibus citatur illa cum addito *Matrimonii*: hæc vero sine ullo addito nomine *reformationis*. Pariter in sess. 25. decreta citantur sub nomine sess. 25, *Reformatio* vero cum duplex sit, nimirum *Regularium*, & reformatio absoluta, simili quoque modo allegari solent, nempe illa cum addito *Regularium*: hæc vero sine addito.

Observandum 4. Pium IV. Pontificem prohibuisse sub pœna interdicti ingressus Ecclesiæ, & excommunicationis latæ sententiæ in Bulla super confirmatione Oecumenici Concilij Tridentini, quæ incipit: *Benedictus Deus: ne scilicet quis attentet interpretari decreta dicti Concilii*. Quæ prohibitio intelligenda est de interpretatione Concilii totius, vel partis ejusdem directe intenta per editos ex instituto sive scriptos, sive typis editos commentarios, annotationes, Glossas, scholia, in ejus capitula, decreta, textum &c. Sic si quis typis vulgaret Concilium Tridentinum, & apponeret locis Concilii in margine, vel in corpore suam explicationem: talis censendus esset contravenire prohibitioni Pontificiæ, & incideret in excommunicationem latæ sententiæ. Unde cum olim quidam Jurisperitus edidisset glossam typis excusam idioma Hispanico ad integrum Corpus Concilii Tridentini: Sacra Congregatio declaravit, eum incidisse in excommunicationem in constitutione Pii IV. inflictam. Ita Fagnanus in cap. cum venissent de judiciis num. 57. Imo hic Author refert, quod suo tempore, cum in sacra Congregatione examinatum esset, quid agendum de remissionibus, quas typis impressas edidit Augustinus Barbosa ad universa decreta, & habentur adjunctæ declarationibus Cardinalium super Tridentinum: quamvis proprie remissiones illæ Concilium non interpretentur, sed simpliciter referant suis quosque locis Authores, qui singula Decreta interpretati sunt: tamen cum relatum esset à Referente, & negari non posset, quin hæc sit implicita interpretatio ex aliorum sententia, & species quædam annotationum ad Concilii Decreta: Sacra Congregatio die 27. Aprilis 1621. de mandato Gregorii XV. decrevit, hujusmodi remissiones indici librorum prohibitorum esse adjiciendas, prout etiam fuerunt adjunctæ. *Dictum fuit hanc prohibitionem esse intelligendam de inter-*

interpretatione directe intenta : nam si non *directe*, & *ex instituto* declaratio & interpretatio doctrinalis Concilii intendatur, sed tantum indirecte, incidenter, & vi connexionis, quam habet aliquod Tridentini Decretum cum occurrente quaestione scholastica, aut forensi : tunc similis declaratio, aut interpretatio non contravenit prohibitioni Pontificiae, nec facit incidere in censuras à Pio IV. latas. Ita sentiunt communiter tam Canonistæ, quam Moralistæ. Cujus ratio melior reddi non potest, quam communis usus, & observantia, optima legum interpret. *cap. cum dilectus de consuet.* Item *L. Si de interpretatione. 37. ff. de LL.* Plena enim sunt volumina harum interpretationum Concilii Tridentini ita *incidenter factarum* in operibus impressis tam Theologorum, quam Jurisperitorum, inspectante, sciente, nec unquam reprobante Roma. Generalia proinde hæc prohibitionis verba : *Ullumve omnino interpretationis genus super decretis Concilii quocunque modo edere* ; consuetudo interpretata est, esse intelligenda *de quocunque genere interpretationis directæ, & ex instituto* : non vero *de quocunque genere interpretationis indirectæ, & incidenter factæ*. Cæterum sicut indirecta interpretatio, seu per incidentiam fieri potest tam in scriptis, quam in libris impressis : ita fieri potest directæ interpretatio, ex proposito, & instituto in omnia, vel aliqua Concilii decreta verbotenus in scholis : cum non verbalem declarationem & interpretationem, sed in scriptis editam (in qua præsentius est confusionis, & perversionis periculum, quod Pontifex cavere vult) interdicit, & prohibeat.

Observandum 5. Præcisâ igitur omni facultate *directe* interpretandi Concilium Tridentinum, manet ea potestas solummodo penes summum Pontificem : ab ejus enim confirmatione unice prodiit jus Tridentini : unice ergo ab eo debet procedere quoque interpretatio, aut ab iis, quibus Pontifex specialiter committit, uti defacto commisit Congregationi Cardinalium dicti Concilii : quam etiam Congregationem Pius IV. constituit anno 1564. Et Sixtus V. confirmavit per constit. quæ incipit : *immensa* edita 11. calend. Feb. 1587.

Observandum 6. *Declarationes Cardinalium Concilii Tridenti-*

ni interpretum habere auctoritatem legis universalis, & vim constitutionis generalis, etsi editæ fuerint in aliquo particulari casu: earumque declarationum eandem esse rationem habendam (ut ipsamet S. Congregatio declaravit) ac si ab ipso Pontifice immediate emanassent: si sequentes conditiones concurrunt: 1. Ut comprehendatur in ipsa declaratione, eam fuisse factam consulto summo Pontifice, quia Sixtus V. in facultate interpretandi Concilium Congregationi concessa, expresse addit clausulam: nobis tamen consultis &c. 2. Ut vere constet, eas declarationes fuisse editas in forma authentica, solitoque sigillo, & subscriptione Eminentissimi Cardinalis Præfetti, & Secretarii ejusdem Congregationis munitas: quia enim compertum est plurimas falsas declarationes, & subinde in eadem quæstione sibi contrarias circumferri, mandavit Urbanus VIII. ne declarationibus Cardinalium sive impressis, sive manuscriptis fides adhibeatur in judicio, vel extra, nisi in authentica forma, ut mox dictum, appareant. 3. Ut in ea declaratione non excedatur declarandi facultas, nec per eam amplietur, aut restringatur decretum Concilii: sed Cardinales tantum declarent, & interpretentur: non vero dispensent, aut ultra verborum proprietatem legem augeant, nisi desuper habito speciali mandato summi Pontificis, cujus specialis mandati etiam in declaratione mentio inferatur: sicut hanc formam Pius V. & Gregorius XIII. in suis Bullis Congregationi præscripserunt. 4. denique, ut similes declarationes publice promulgentur, cum ad obligationem legis requiratur promulgatio. Si proinde declarationes Cardinalium Concilii Tridentini interpretum omnes prædictas quatuor conditiones habeant, licet ad instantiam particularium personarum emanaverint, nihilominus tamen eas pro lege communi, aut declaratione legis esse observandas, uti alias Summorum Principum in causis particularibus controversis decisiones. Contra hanc resolutionē

Dices 1. Lex ferri debet, & solet per verba præceptiva. Item ut lex obliget, debet publice promulgari juxta illud: leges instituuntur, cum promulgantur. Can. in istis 3. dist. 4. atqui declarationes hujus Congregationis non sunt per verba præceptiva, vel prohibitiva, sed per verba: censuit, censemus: quæ tantum denotant sensum, vel judicium alicujus de re aliqua. Item non publi-

eantur, vel promulgantur instar legum, sed tantum petentibus solent simpliciter reddi: ergo hæ declarationes non habent vim legis. *R.* Conc. maj. neg. min. quoad utramque partem. Nam Senatus Romanus (cujus autoritate dicta Congregatio pollet arg. can. Ecclesia 7. XVI. q. 1.) iisdem verbis *Censuit, censemus*: uti consuevit aliquid jubendo, vel vetando, *L. Senatus* 52. ff. de *contract. Empt.* Pariter etsi olim declarationes hæ neque imprimi, neque in locis publicis more aliarum constitutionum novarum Pontificiarum affigi consueverint, ex occultis quibusdam, & rationabilibus causis, hodie tamen practicatur contrarium, omnesque declarationes in forma authentica affiguntur.

Dices 2. Ut declaratio legis vim habeat legis, necesse est, ut fiat ab eo, qui potestatem legis condendæ habet juxta *C. inter alia* 31. de *sent. excom.* Unde *jus prodiit, interpretatio quoque*, quæ vim juris habet, *procedat*: sed non constat, quod *S. Congregatio* ni potestatem condendæ legis Sedes Apostolica concesserit: ergo. *R.* quod facultas interpretandi Concilium sit concessa Congregationi ab ipso Papa; neque declarationes fiunt, nisi consulto summo Pontifice: adeoque locus est regulæ juris 72. in 6. *Qui facit per alium, est perinde, ac si faciat per se ipsum.*

Dices 3. Declarationibus *S. Congregationis* regulariter non apponitur tempus, aut locus: ergo validæ esse nequeunt: invalidæ siquidem sunt constitutiones Papales non continentes locum, & tempus: ergo. *R.* Expressionem temporis, & loci solum requiri in editione novæ legis, non vero in legis editæ declaratione: hæc enim declaratio legis retrahitur ad tempus conditæ legis, cui inest, & ab illius promulgatione vim obligandi habet. Cujus declarationem dat Imperator *Novel. 145. fin.* ubi de tali legum suarum declaratione loquitur ita: *Quam interpretationem non in futuris tantummodo casibus, verum in præteritis etiam valere sancimus, tanquam si nostra lex ab initio cum interpretatione tali à nobis promulgata fuisset.*

Dices 4. Multæ inveniuntur Cardinalium declarationes sibi contrariæ, ut patet ex declarationibus impressis, & manuscriptis, quæ circumferuntur: imo etiam testante ipsamet *S. Congregatio*

ne in Decreto Gregorii XV. jussu edito : ergo vim obligandi non habent : arg. L. ubi pugnancia 188. ff. de R. J. R. dist. ant. multæ inveniuntur Cardinalium declarationes sibi contrariæ apocryphæ, aut falsæ, conc. ant. veræ, & authenticæ, neg. ant. & consequ. Solutio ex terminis patet. Imo si etiam authenticæ declarationes essent, ad speciem solum contrariæ viderentur, facileque ad invicem conciliari possent : aut si contrarietas vitari nequiret, posterior derogabit Priori.

Dices 5. Etsi Judices, & Magistratus habeant à Principe jus interpretandi legem, & secundum illam causas decidendi, tamen eorum definitiones, & interpretationes parendi necessitatem omnibus non imponunt, sed tantum iis, pro quibus emanarunt : arg. cap. *quamvis* 25. de sent. & re judic. Item L. *res inter* 2. C. quib. *res judic. non noc.* Ergo pariter, etsi S. Congregatio facultatem interpretandi, & judicandi habeat à Papa, illa tamen interpretatio, & definitio solum habebit rationem legis pro partibus, pro quibus emanata est, non vero omnibus parendi necessitatem imponet. R. Conc. ant. neg. consequ. quia jurisdictio judicum, & Magistratuum plerumque restricta est ad certos limites personarum, & territorii : ideoque prorsus distincta est à jurisditione Principis, qua universis suis subditis jus valet dicere. At jurisdictio S. Congregationis non est restricta ad certas personas, neque ad certum territorium, sed est tam late patens, ac ipsa auctoritas Pontificis, cum sola hac distinctione, quod jurisdictio S. Congregationis dependeat à Pontifice : jurisdictio vero Pontificis à nullo dependeat. Item cum sola distinctione materiæ, circa quam versatur, dum nempe jurisdictio Papæ & quidem privative etiam se extendit ad causas fidei : jurisdictio vero S. Congregationis solum ad causas morum.

Observandum 7. Quod in præcedente observando 6. dictum est de declarationibus Cardinalium Concilii Tridentini interpretum, idem fere dicendum esse de aliarum Congregationum Romanarum (nempe Congregationis *super negotiis Episcoporum*, & *Regularium*, Congregationis *Rituum*, Congregationis *de indice librorum prohibitorum*, Congregationis *de propaganda fide*, Congre-

gregationis *S. officii inquisitionis* contra hæreticam pravitatem, &c.) declarationibus : quod nempe tunc solum habeant vim Juris, seu legis, quando explicant jus commune, & si habeant 4. Conditiones in mox observando 6. enumeratas.

Observandum 8. *Bullarium Romanum* esse seriem omnium summorum Pontificum, eorumque diversas Bullas, & constitutiones complectens : fuit primo opera Laertii Cherubini jurisconsulti Romani compilatum, deinde ab Angelo Maria Cherubino ejus filio, Religioso Casinensi tempore Urbani VIII. cum novissimis Bullis denuo editum. Est quidem hoc opus Urbano VIII. dedicatum, ut in præfatione ad lectorem refertur, & quod ductu, & auspicio Sixti V. Laertius Cherubinus id primo evulgaverit : nulla tamen apparet expressa, & authentica alicujus summi Pontificis approbatio, vel decretum de eo recipiendo, nisi in principio libri solum Urbani VIII. privilegium concessum Bibliopolæ, ne hoc opus aliquis sine ejus licentia imprimat, aut vendat : quod utique nullam specialem auctoritatem libro tribuit, illum inter legales libros numerandi : alias omnes libri, qui Romano Pontifici dedicantur, vel ejus hortatu in lucem eduntur, aut simile privilegium Typographicum à Pontifice, vel Imperatore habent, legales forent, quod tamen nullus dixerit. Unde *Bullario*, seu Bullis in Bullario contentis probabilis quidem fides in scholis adhiberi potest ; cæterum autem censentur nomine *extravagantium*, quæ in judiciis, ubi de rebus magni momenti, & præjudicii ageretur, non aliter facerent plenam probationem, quam si ab allegante in authentica forma producerentur. Universaliter denique quoad constitutiones Pontificias extravagantes attendendum est : utrum sint antiquæ, & ante compilationem, ac editionem Libri VI. Decretalium emanatæ ? vel post libri VI. Decretalium editionem ? si antiquiores fuerint Libro VI. Decretalium, admittendæ non sunt, nec faciunt jus, etiam si de earum cum originalibus concordantia, & promulgatione legitima constaret : & hoc ex eo, quia Bonifacius VIII. in sua constitutione, quæ incipit : *Sacrosancta* Anno 1298. cum libro VI. Decretalium edita statuit, non recipiendas, nec pro decretalibus habendas Prædecessorum suorum constitutiones, quæ texto illo libro clausæ non reperiuntur. Si autem sint emanatæ

K

post

post libri sexti editionem, habebunt vim legis universalis, quando in authentica forma producuntur, quod pro tota Ecclesia lata, rite promulgata, usu recepta, & cum originalibus suis correspondentes fuerint: secus non.

Observandum 9. *Bullam Pontificiam* diffetere à *Brevi Apostolico* per hoc, quod *Bulla* sit scriptura in membrana, plumbo de funibus pendente munita, salutationem cum narratione, & concessionem Papæ &c. continens: *Breve* vero sit diploma, seu rescriptum à Papa (aut Pœnitentiarario Magno) emanatum, atque sit Scriptura modica, in parvis concessa negotiis, in papyro frequenter scribi solita, cera rubra annuloque Piscatoris figillata, ac signo Secretarii notata, & subscripta.

Observandum 10. *Rota Romana* est summi Pontificis in causis litigiosis tribunal, seu iudicium. Decisiones Rotæ Romanæ etsi magnam habeant authoritatem extra curiam Romanam, & communi prævaleant opinioni, attamen probabiles tantum, & Magistrales sunt: & solum inter partes litigantes jus faciunt, non vero jus universale: nec alii iudices secundum eas judicare tenentur, nisi deficientibus melioribus juris fundamentis, uti quatuor insignes Rotæ Auditores fatentur, nempe Felinus, Præpositus, Bellamera, & Cassadorus. Imo ipsa Rota sæpius contra eas iudicat. Si autem sæpius secundum eas fuerit iudicatum, & super eadem juris quæstione uniformes, & sæpius repetitæ fuerint Rotæ decisiones, faciunt consuetudinem, & stylum, seu jus ad instar styli in ipsa curia Romana: *L. cum de interpret. ff. de LL.* non vero extra Curiam Romanam. Contra hoc

Dices *Cap. in causis 19. de sentent. & re judic.* dicitur: *in causis, quæ summi Pontificis iudicio deciduntur, & ordo juris, & vigor æquitatis est subtiliter observandus: cum in similibus casibus cæteri teneantur similiter judicare.* Sed iudicio summi Pontificis deciduntur, quæ deciduntur à Rota: ergo. Item *L. fin. cod. de LL.* dicitur: *Si Imperialis Majestas causam cognitionaliter examinaverit, & partibus cominus constitutis sententiam dixerit, omnes omnino iudices, qui sub nostro imperio sunt, sciant, hoc esse legem non solum illi causæ, pro qua producta est, sed & omnibus similibus:* ergo. R. Hos juris textus esse intelligendos præcise de decisione lata ab ipsa
met

met Persona Principis , non vero de decisione senatus ejus , vel Vicarii judicis. Etsi enim Camera Imperialis Spyrensis , nunc Wezlariensis Cæsarem repræsentet , sitque Consistorium Augusti , nihilominus tamen ejus sententiæ definitivæ universale jus Cæsareum non faciunt : quia Assessoribus Cameræ data fuit potestas ab Imperatore secundum leges judicandi , non vero novas leges faciendi : uti constat ex juramento , quod deponunt , quando in Assessores recipiuntur , ubi in specie jurare tenentur , quod secundum Imperii constitutiones secundum jus commune , & laudabiles locorum consuetudines judicare velint. *L. 1. Ordin. Cam. tit. 57.* Ergo etiam in nostro casu decisiones Rotæ Romanæ jus universale Pontificum non faciunt.

Observandum 11. *Regulæ Cancellariæ Apostolicæ* sunt certæ quædam constitutiones , seu ordinationes Pontificum , in quibus norma , & ordo in rebus gerendis apud Cancellariam præscribitur : sicut in foro politico etiam habentur ordinationes Cameræ Imperialis. Aliæ sunt *speciales* , quæ literarum expeditionem in curia faciendam concernunt. Aliæ sunt *Generales* , quæ agunt de reservationibus Apostolicis , de dispensationibus , de indulgentiis impetrandis , & concedendis , de certis beneficiis per Papam conferendis , eorumque resignationibus , & annuali , vel triennali possessione &c. Appellantur *Regulæ Cancellariæ* , quia secundum illas judicandum est omnibus , ad quos ejusmodi causæ & negotia pertinent in curia , seu Cancellaria Pontificia. Item quia magna illorum pars concernit literarum Papalium expeditionem , quæ fit in Cancellaria , & in ea publicantur.

Observandum 12. *Regulas Cancellariæ Apostolicæ speciales* nullo modo constituere jus universale : Ratio est : quia hæ solis officialibus Cancellariæ præscribunt normam , qua expediri debeant literæ Papales in Cancellaria , suntque restrictæ ad hunc determinatum effectum , ac locum : ergo extra Curiam Apostolicam non ligant ; dicitur : *extra Curiam Apostolicam non ligant* : quia certum est , quod Curiam Apostolicam ligent , & ab ea observari debeant : cum ob hunc finem Curia publicentur. Econtra *Regulas Cancellariæ Apostolicæ Generales* jus universale constituere , ita qui-

dem, ut si circa dispositiones beneficiales quacunque tandem in Curia Ecclesiastica, Patriarchali, Metropolitana, Episcopali &c. eis contraventum fuerit, actus sit ipso jure nullus. Ratio est 1. quia ex persona conditoris metienda est lex, an generalis sit, vel specialis: nisi ex tenore suo determinatum locum (ut est de regulis Cancellariæ specialibus dictum) afficiat: *cap. fin. de constit. in 6.* Atqui conditor harum regularum est Pontifex habens universalem jurisdictionem in Ecclesiam: ergo regulæ Cancellariæ Apostolicæ generales constituunt jus universale, seu legem universalem. Ratio est 2. quia materia legis modificat legem, & determinat limites illius: nam materia odiosa restringit: favorabilis vero ampliat legem: juxta *cap. odiosa de R.J. in 6.* Atqui materia regularum Cancellariæ Apostolicæ generalium est favorabilis, materia enim sunt beneficia, dispensationes, aliæque gratiæ Pontificiæ: ergo. Ratio est 3. quia ab his regulis excipiuntur à Pontifice Cardinales: ergo omnes cæteri comprehenduntur, atque arctantur: cum exclusio unius sit inclusio alterius *L. cum Prætor. ff. de judiciis*: ergo. Contra hoc

Dices: Vera lex debet esse perpetua, & promulgata: sed Regulæ Cancellariæ etiam generales non sunt perpetuæ, cum expirent morte Pontificis statuentis: neque promulgantur nisi in Curia Romana: ergo Regulæ Cancellariæ Apostolicæ generales non habent vim legis universalis. *R. 1.* licet regulæ Cancellariæ Apostolicæ etiam generales non sint omnimode perpetuæ, habent tamen sufficientem stabilitatem hoc ipso, quod durent ad vitam legislatoris, & nunquam expirent sine certa spe resurrectionis paulo post futuræ. *R. 2.* quantum ad perpetuitatem Regulas Cancellariæ Apostolicæ generales à communi aliarum legum conditione deviare, non quidem ex propria natura, quia etiam ipsæ nate sunt perpetuari, sed ex voluntate Pontificis in earum præstationibus declarari solita illis verbis: *& suo tempore duraturas.* Quoad publicationem *R.* quod neque Regulæ Cancellariæ obligent ante promulgationem in conscientia, seu quoad culpam, & pœnam: licet ob expressam Pontificis declarationem obligent quoad nullitatem actus in contrarium gesti, scilicet provisionem beneficalium contra earum præscriptum scienter, vel ignoranter factarum.

PARAGRAPHUS SEPTIMUS.

DE

Conciliis Generalibus tam legitimis, quam illegitimis in particulari. Item de Conciliis partim approbatis, partim reprobatis.

Cum Jurium Ecclesiasticorum Candidatum præprimis scire oporteat Canones, & leges: quapropter cum magnam earum partem constituent Concilia Generalia, operæ pretium est, ad illa in particulari, & in specie dignoscenda descendere. Nam de Conciliis in communi recolligenda sunt dicta §. 3. sub observando 2. Collig. 4. &c.

De Conciliis Generalibus legitimis.

Observandum: Canones Generalium Conciliorum, seu Concilia Generalia incæpisse temporibus Constantini Imperatoris: prioribus namque annis fervebat persecutio, & plebem docendi non dabatur facultas, inde Christianitas in diversas scissa est hæreses: quia non erat licentia tam generalis Episcopis in unum conveniendi, nisi tempore Constantini Imperatoris: ipse enim dedit facultatem Christianis libere se congregandi.

Primum ergo Generale Concilium est *Nicenum I.* sub Sylvestro Pontifice, & Constantino Magno Imperatore. Inchoatum est hoc Concilium anno Christi 325. (juxta Bellarminum 327.) & productum est usque ad annum 330. qui fuit annus Sylvestri Papæ 15. & Constantini Imperatoris 20. Convenere impensas, & vehicula suppeditante pietissimo Imperatore ex toto Oriente 318. Episcopi. Ex Occidente autem tantum adfuere tres Apostolicæ Sedis legati. Tres fuere causæ hoc Concilium congregandi.

Prima fuit ob hæresim Arii Alexandrini Presbyteri, qui Filium Dei non esse ab æterno, nec Deum verum de Deo vero, sed

ex nihilo creatum, minorem Patre, voluntate, naturaque mutabilem impie asseruit: quæ hæresis Ariana cum in dies latius serpere cœpisset, multos, magnosque asseclas, atque inter eos duos *Eusebios* Nicomediensem, & Cæsareensem nacta fuisset, fortius aliquod & universalius remedium exigebat.

Secunda fuit ob antiquam controversiam jam dudum agitatam, de tempore nempe celebrandi Festi Paschalis. Quidam enim, Asiatici præsertim, contenderant jam tempore Victoris I. Papæ, decima quarta lunæ primi mensis cum Judæis celebrandum esse Pascha. Unde *Quarto Decimani* dicti, jam pridem ab eodem Victore I. aliisque Episcopis ritum Romanæ Ecclesiæ, Dominicam proximam juxta traditionem Apostolorum statuentibus sequi jussi:

Tertia causa fuit tumultus *Meletii* Lycopoleos in Ægypto Episcopi, qui funesto schismate scidit Ecclesiam. Hic etenim propter plura crimina, ac præsertim Idolorum cultum, à S. Petro Alexandrino Episcopo in frequenti Synodo depositus, in eundem & successores suos furens, munere Episcopali contumaciter fungi perrexerat, multis, qui præterea *Meletiani* dicti sunt, in partes suas pertractis.

Ob hanc ergo triplicem causam hoc Concilium indictum, & celebratum est, in eoque Arius cum asseclis, & hæresi sua ab universo Episcoporum concilio est damnatus, ac vindicata Filii Divinitas, conscriptumque ab Osio Cordulensi in Hispania Episcopo, & præsentem huic Concilio tamquam legato Sedis Apostolicæ Nicænum symbolum fuit, quo Dei Filius asseritur Deus de Deo, lumen de lumine, Deus verus de Deo vero *ὁμοούσιος*, seu consubstantialis Patri. Hoc symbolum Nicænum est conscriptum, & approbatum ab hoc Concilio usque ad illa verba: *Cujus Regni non erit finis*. Reliqua verba, quæ habentur in symbolo, addita sunt à secundo Generali Concilio, seu Constantinopolitano I. ad confutandam præcipue Macedonii hæresim, Spiritui sancto Divinitatem abnegantis.

Pariter in hoc Concilio quoad secundam causam definitum est, Pascha non esse cum Judæis celebrandum decima quarta lunæ mensis primi (erat autem mensis primus *Nisan* dictus apud Hebræos,

cujus decima quarta lunæ, seu dies plenilunii, incidebat vel in ipsum diem æquinoctii verni, vel proxime post æquinoctium) sed statutum, ut Pascha semper celebretur die Dominica proxime sequente plenilunium, quod primo occurrit post æquinoctium Vernum. Hoc autem æquinoctium à Concilio Nicæno fixum est (moraliter ac civiliter) in diem 21. Martii. Unde si plenilunium incideret in 20. Martii, adeoque uno die ante æquinoctium, deberemus adhuc per integrum mensem lunarem expectare, nempe per 29. dies, usque ad primum plenilunium post æquinoctium, videlicet usque ad 18. Aprilis. Et si illa dies esset Dominica, adhuc expectandum esset per 7. dies usque ad 25. Aprilis, in quam incidit Festum S. Marci: quo die in hoc casu juxta Concilium Nicænum celebrandum esset Pascha. Econtra vero, si plenilunium incideret in ipsam diem æquinoctii, nempe in 21. Martii, & sequens dies, nempe 22. Martii, esset Dominica, hac die jam deberet Pascha celebrari. Adeoque Pascha nunquam celebrari potest ante 22. Martii, neque post 25. Aprilis.

Quoad tertiam causam in hoc Concilio decisa est Causa *Meletii*, statutumque, ut retento nudo Episcopi nomine maneret Lycopoli, abstinens omni Episcopali munere, & functione.

De hoc Nicæno Concilio hoc speciale legitur apud Fagnanum *tit. de Sum. Trinit. & fid. Cathol. ad c. 1. n. 6.* miraculum: quod duo Episcopi jam vita functi à reliquis Patribus ad sepulchrum requisiti, propria manu eidem Concilio subscripserint in hæc verba: Chrysanthus, & Mausonius, qui cum Patribus omnibus in sancta, prima œcumenica Nicæna synodo consentimus, quamvis corpore translati, manu tamen propria nos quoque libello subscripsimus. Ita refert Nicephorus *lib. 8. Historiæ Ecclesiasticæ. cap. 23.*

Secundum Generale Concilium est *Constantinopolitanum I.* anno 381. temporibus Theodosii Senioris pientissimi Principis, & Damasi Papæ Romani Constantinopoli celebratum. Convenerunt ad hoc Concilium ex diversis Provinciis orientalibus 150. Episcopi. Ex occidentalibus nemo aderat, sed Damasus Papa eodem tempore Romæ congregavit Concilium ex occidentalibus Episcopis; atque sic duo hæc Concilia locis quidem disjuncta, ani-

mis

mis tamen, & sententiis unita, in unum Concilium generale coaluerunt. Causa autem hujus Concilii fuit hæresis *Macedoniana*, sic dicta à *Macedonio*, quem Constantius, Arianorum malis artibus depulso Paulo, in Constantinopolitanam sedem intrusit. Hic non contentus cum Arianis Filium Divinum Patre minorem facere, ut novi quid parturiret, atque ulterius porrigeret blasphemiam, Spiritum S. Creaturam esse docebat, nulla in eo agnita Divinitate: unde ipsius sectatores *Pneumatomachi* appellabantur, hoc est, Spiritus Sancti oppugnatores. Impium hoc dogma, atque hæresis *Macedoniana* ab hoc Concilio fuit condemnata: additaque Symbolo Nicæno reliqua verba (ut dictum superius) incipiendo à verbis illis: *Et in Spiritum Sanctum* &c. ad rejiciendam tam hæresim *Macedonianam*, quam alias hæreses: pro cujus notitia serviet explicatio verborum Symboli.

Dicitur 1. *Et in Spiritum S. Dominum, & vivificantem, ex Patre procedentem, cum Patre & Filio adorandum* &c. Hoc inquam dicitur contra *Macedonium*, *Aetium*, & *Eunomium* Spiritui Sancto Divinitatem detrahentes.

Dicitur 2. *Factorem cali, & terræ, visibilibus omnium, & invisibilibus*, Contra *Marcionitas*, & *Manichæos*, qui asserebant duo rerum principia, unum bonum, alterum malum.

Dicitur 3. *Natum ante omnia Sæcula*, Contra *Photinum*, qui Verbum Divinum non æternum, sed in utero Virginis primo cæpisse docuit.

Dicitur 4. *Natus ex Maria Virgine*, Contra *Apollinarem*, delirantem, Christum carnem suam de cælo tulisse.

Dicitur 5. *Cujus regni non erit finis* Contra *Millenarios*, temporale ac terrestre Christi regnum commiscentes.

Dicitur 6. *Consubstantialem Patri* contra *Arianos*, *Semi-Arianos*, *Homæousios*, qui Filium similis cum Patre substantiæ esse dicebant, & *Heterousios*, qui neque ejusdem, neque similis cum Patre substantiæ, sed diversæ esse volebant. Item contra *Constantium Imperatorem*, qui edicto vetuit, Christum dici *Homousion*, seu consubstantialem, ut Catholici docebant, quos propterea *Homousianos* appellabant.

Denique in hoc symbolo fit distinctio Divinarum Personarum contra *Sabellium*, qui unam tantum in Trinitate Personam esse volebat.

Notandum: quamvis hoc fidei symbolum (quod hodie ddm in Missa legitur) potius sit symbolum *Constantinopolitanum*, dicitur tamen communiter symbolum *Nicenum*, quia ab hoc non differt, nisi (ut supra dictum) quod aliqua verba sint addita, aut magis explicata, ut per illud manifestius variæ hæreses rejiciantur.

Tertium Generale Concilium est *Ephesinum I.* anno 431. (vel secundum Bellarminum 434.) contra *Nestorium* celebratum temporibus Theodosii Principis Junioris, & Cælestini I. Papæ Romani. Convenere ad hoc Concilium Ephesi 200. Episcopi Orientales cum Cyrillo Alexandrino Patriarcha Præsidente hujus Concilii nomine, & autoritate Cælestini Papæ. Fuit *Nestorius* Monachus Antiochenus, Theodori Mopsvesteni discipulus. Post obitum Sisinii Theodosius Junior Arcadii filius hunc Nestorium ad regendam Ecclesiam Constantinopolitanam accersivit veluti virum, qui veteris disciplinæ imaginem referret. Hominem mentitus, impietatem suam manifestavit, dum docuit, Beatam Virginem MARIAM non Dei, sed hominis tantummodo esse Genitricem: hinc Christum in duas distraxit hypostases, ac personas, in duos filios in duos Christos, unum quidem purum Deum ex Patre Deo, alterum vero purum hominē ex homine. Hinc vetuit B.V. MARIAM appellari *Theotocōn*, seu Dei Genitricem, substituitque vocem *Christotocōn*. Hoc proinde Concilium Generale Ephesinum I. Nestorium, duas personas in Christo asserentem, iusto anathemate cum sua hæresi damnavit. Nestorius vero, cujus impiam linguam vermes depascebant, misere interiit, documento cum Ario futurus posteris, non impune os impium in cælum poni.

Quartum Generale Concilium est *Chalcedonense*. anno 451. contra Eutychetem celebratum est temporibus Martiani Principis, & Leonis I. Papæ Romani. Convenere ad hoc Concilium Chalcedonense 630. Episcopi præsidentibus pro more Concilio legatis Sedis Apostolicæ: Aderat etiam actione 6. Martianus Imperator cum Pulcheria conjuge (quæ erat Theodosii soror succedens

dens in imperio, & quæ Martianum ignobili quidem stirpe in Thracia prognatum, & virtute militari clarissimum, & optime Catholicum in sponsum, & consortem imperii assumpsit) non ut tanquam Judex in fidei controversiis suffragium ferret, sed ut tanquam defensor turbas compesceret, ut ipse innuit Imperator Patres alloquens. Fuit *Eutyches* Archimandrita Monasterii cujusdam Constantinopoli: hic ut ab errore Nestorii de duabus in Christo personis deflecteret, in extreme oppositum scopulum impegit, unamque tantum in Christo naturam post unionem astruebat sic arguendo: *In Christo una tantum datur Persona: atqui natura & persona sunt idem: ergo etiam una tantum datur in Christo natura: quia videlicet natura divina & humana in Christo ita sunt inter se confusæ, ut Divina natura humanam absorberet, sicque post unionem sola Divina natura in Christo extitit.* Hanc hæresim cum Eutychete, ejusque defensore Dioscoro quondam Alexandrino Episcopo, rursus Nestorio cum reliquis hæreticis hoc Concilium Generale Chalcedonense damnavit una Patrum sententia.

Quintum Generale Concilium est Constantinopolitanum II. anno 553. contra Origenem, & origenistas. Celebratum est temporibus Justiniani Imperatoris, & Vlgilii Papæ Romani. Convenere ad hoc Concilium 160. Episcopi Præsidente ex consensu Vigili Eutychio Constantinopolis Patriarcha. Plures fuere Origenis, & Origenistarum errores: nempe animas omnes fuisse ab initio mundi creatas, seu fuisse Angelos, & pro qualitate delicti in varia corpora tanquam in carceres mitti. Item verbum non esse vere, sed tantum participative Deum. Infernum nihil esse nisi conscientiaæ terrorem. Dæmones, damnatosque aliquando salvos futuros. Christum etiam pro diabolis passum &c. Hi errores cum aliis Theodori Mopsvesteni, Theodoreti impiis scriptis, & Ibae ad Marim epistola ab hoc Concilio sunt damnati.

Sextum Generale Concilium est Constantinopolitanum III. anno 681. contra Monothelitas. Celebratum est temporibus Constantini Pogonati Imperatoris, & Agathonis Papæ Romani. Convenere ad hoc Concilium 289 Episcopi, Præsidentibus Sedis Apostolicæ legatis Theodoro, & Georgio presbyteris, & Joanne Dia-

Diacono. Habitum etiam est Romæ pro priori contra *Monothelitas* Concilium particulare 125. Episcoporum Occidentalium. Cum Eutychiani viderent suam de una tantum in Christo natura hæresim damnatam esse à Synodo Chalcedonenſi, aliam excogitarunt; unam tantum in Christo voluntatem, unamque operationem admittendo; dicebant enim: quia una tantum in Christo est persona, unus volens, unus operator: una quoque in ipſo voluntas, unaque operatio ſit, oportet, eaque non humana, ſed Divina ſolum, cum etiam persona tantum ſit Divina. Ex quo patet, perinde eſſe, ſive hæc hæreſis nova dicatur, ſive nova quædam hæreſis Eutychianæ propago: cum enim aperte tantum unam in Christo voluntatem aſſerat, unam pariter naturam tacita illatione perſuadet. Novo tamen nomine iſti Novatores ſignati ſunt, atque ab una voluntate, quam adſtruebant, *Monotheliæ* dicti ſunt. Ab hoc Concilio damnata eſt hæc hæreſis cum ſuis deſenſoribus, & fautoribus.

Septimum Generale Concilium eſt Nicænum II. anno 787. contra Iconomachos, ſeu imaginum impugnatores. Celebratum eſt temporibus Conſtantini & Irene Imperantium & Adriani I. Papæ Romani. Convenere ad hoc Concilium 350. Orientales Episcopi Præſidentibus Sedis Apoſtolicæ legatis, Archi-Presbytero Eccleſiæ S. Petri, & Abbate S. Sabæ. Poſtquam hæreſis in oriente adverſus Chriſtum Dominum per plura ſæcula rabiem ſuam exprompſerat, modo cum Arianis eum Patri conſubſtantialem negans, modo cum Neſtorio in duas eum personas dividens, modo cum Eutychianis in unam naturam, aut cum Monothelitis in unam eum voluntatem conſtringens: Nicæniſ, Epheſiniſ, Chalcedonenſibus, ac Conſtantinopolitanis fluminibus contrita fuerat: tandem adverſus Chriſti, Sanctorumque imagines furere cepit, naſta ad hoc potentem adiutorem Leonem Iſauricum Imperatorem imperiali edicto ſacras imagines proſcribentem: quo miſere pereunte pejor ejus Filius Conſtantineſ, cui ob ſædaturum, cum ſalutaribus undis tingeretur, ſacrum lavacrum Copronymi nomen adhæſit, immani crudelitate ſacras icones, ſanctorumque perſequi cultum perrexerit: ſed & hic ultrices inter flammas exæſtuans, horrendo cum ejulatu infelicem animam expuit: Leo IV. Porphyrogenitus Coprony-

mi filius, sacrarum imaginum hostem se professus est, sed & simili exitu finem vitæ imposuit vidua Irene relicta, & sub ejus tutela Constantino filio decenni. Ab hoc Concilio usus, ac veneratio SS. Imaginum jam inde ab Ecclesiæ exordiis recepta, ac traditione continua propagata est asserta, contradicentes vero hæretici declarati, & anathemate perculsi sunt.

Octavum Generale Concilium est Constantinopolitanum IV. anno 869. Contra *Photium* Patriarcham Constantinopolitanum ut intrusum. Celebratum est temporibus Basilii Imperatoris, & Adrianii II. Papæ Romani. Convenere ad hoc Concilium 102. Episcopi Præsidentibus legatis Pontificiis. Ab hoc Concilio damnatus est Photius, ejusque affectæ: & etiam damnata est opinio de duabus hominis animabus, quam Photius tenuisse dicitur, tanquam S. Scripturæ & SS. Patribus contraria. Probabiliter Concilium istud eos damnat, qui duas animas rationales in homine asserunt: licet enim hoc Concilium videatur universaliter duas animas rejicere, ratio tamen, quam affert ex S. Scriptura, tantum contra duas animas rationales pugnat.

Nonum Generale Concilium est Lateranense I. sic dictum à palatio Lateranensi Romæ: hoc fuit primum Concilium generale ex occidentalibus: Celebratum est anno 1122. temporibus Calisti II. Papæ Romani, & Henrici V. Imperatoris. Convenere ad hoc Concilium 300. & ultra Episcopi, Præsidente ipso Papa per se. In hoc Concilio pax reddita est inter Ecclesiam, & Imperium circa investituras, atque unanimi consensu concordata Wormatiæ inita sunt approbata, & confirmata, declaratis simul omnibus Burdini Pseudo Pontificis actis irritis. Item adornata nova expeditio pro recuperanda ex integro terra sancta.

Decimum Concilium Generale est *Lateranense II.* anno 1139 celebratum temporibus Innocentii II. Papæ Romani, & Lotharii II. Imperatoris, vel Regis Romani Conrad. Convenere ad hoc concilium circiter 1000. Episcopi, Præsidente Papa per se. Actum est in hoc concilio contra Antipapas *Petrum Leonis*, qui Anacletus II. dici voluit, & Gelasio II. succedere: & victorem IV. mortuo Petro à Schismaticis obtrusum, aliosque Antipapas: atque rescissa sunt acta Pseudo-Pontificum; in hoc item

Con-

Concilio damnati sunt hæretici, videlicet *Petrus de Bruis*, hujusque discipulus *Arnaldus Brixienfis*: qui dicebant, Baptismum non prodesse parvulis; templa esse destruenda; confringendas cruces, &c. Tandem etiam in hoc concilio editi sunt canones pro restauranda Ecclesiæ disciplina per tot Schismata collapsa.

Undecimum Concilium Generale est Lateranense III. anno 1179. celebratum temporibus Alexandri III. Papæ Romani, & Friderici I. Imperatoris. Convenere ad hoc Concilium circiter 302. Episcopi Præsidente Papa per se. In hoc Concilio primò statuta est norma eligendi Pontificem: rescissaque sunt acta Pseudo-Pontificum: nempe Octaviani sub nomine Victoris V. Quidonis Cremensis Episcopi sub nomine Paschalis III. Joannis Abbatissamiensis sub nomine Calisti III. Secundo in hoc Concilio damnata est hæresis Catharorum, Waldensium, & Albigenfium. Waldenses à Petro Waldo mercatore Lugdunensi exorti, initio genus quoddam vitæ monasticæ affectarunt, sed cum à Sede Apostolica fuissent reprobati, jugo excusso in omne genus vitiatorum, hæresumque sunt prolapsi: dicebant quippe, Romano Pontifici non esse obediendum: ejus Decreta nullius esse momenti: à judicio sanguinis omnibus abstinendum: laicos justos consecrare, & absolvere à peccatis posse: Sacerdotes vero impios potestatem consecrandi, & absolvendi amittere: consecrabant semel in anno, dicendo septies Pater noster: indulgentias, purgatorium, invocationem Sanctorum, dies festos, jejunia, salutationem Angelicam, symbolum Apostolorum contemnebant: urente carnis libidine omnem commixtionem esse licitam: omne juramentum esse illicitum: in libris veteris testamenti non contineri verbum Dei: quamlibet faminam suæ sectæ esse verum Sacerdotem, qui consecrare possit. Albigenfes propago quædam Waldensium in Albigenfio in Gallia sunt exorti. Docebant isti cum Manichæis duo esse rerum principia, bonum nempe seu Deum, & malum sive Diabolum, quem credebant omnia corpora creasse. Negabant confessionem peccatorum, purgatorium, infernum, resurrectionem corporum, funeralia, Ecclesiam, baptismum, Eucharistiam, extremam unctionem &c. abjiciebant. Transmigrationem animarum

in corpora etiam brutorum prædicabant. Christum non fuisse verum Deum, & hominem. Ante adventum Christi nullos fuisse bonos. Nullum esse peccatum originale. Ablata non esse restituenda &c. Tandem tertio in hoc Concilio pro reformatione morum plurima statuta sunt.

Duodecimum Concilium Generale est *Lateranense IV.* anno 1215. celebratum temporibus Innocentii III. Imperatoris. Convenire ad hoc concilium 400. Episcopi: 70. Archi-Episcopi: 12. Abbates: 800. Priores, Decani, Præpositi, cum legatis Imperatoris occidentalis & orientalis, aliorumque Regum, Principum, Rerumpublicarum, ac Civitatum: Præsidente Papa per se. In hoc Concilio est primo conditum decretum sacræ expeditionis instaurandæ pro recuperanda terra sancta. In hoc concilio secundo damnati sunt Albigeneses. Item damnatus est libellus, quem contra Petrum Lombardum scripserat Joachimus Abbas de mysterio SS. Trinitatis: ubi assererat, nullam rem esse, quæ sit Pater, & Filius, & Spiritus S. Unitatem naturæ in tribus personis non esse veram, & propriam, sed quasi collectivam, & similitudinariam, quemadmodum dicuntur multi homines unus populus, & multi fideles una Ecclesia. Non tamen ab hoc Concilio damnata est persona Joachim: quia omnia sua scripta Sedi Apostolicæ obtulit, ejus judicio aut approbanda, aut reprobanda, cum protestatione propria manu subscripta, quod firmiter teneat eam fidem, quam Romana tenet Ecclesia. Etiam damnata ab hoc Concilio sunt perversissima dogmata impii *Almarici*. Erat hic Carnotensis Hallus, qui viginti errorum est convictus: quorum unus erat, Christi corpus non magis esse in pane, quam in qualibet alia re &c. Corpus ejus exhumatum, & exustum est, ejus autem sectatores, quos inter erat Aurifaber, qui se Prophetam dicebat, Parisiis vivi sunt concremati. Tandem in hoc Concilio pro disciplina Ecclesiastica Canones 70. sunt sanciti, qui in V. libros Decretalium Gregorii IX. sunt relati. Circa hoc Concilium specialiter

Advertendum: quod, quando in S. Canonibus simpliciter fit mentio de generali Concilio, etiamsi nomen Pontificis non exprimitur, semper intelligatur de hoc *Lateranensi IV.* ut in cap. *Quia*

nonnulli de Cler. non resid. In c. 2. de statu Monach. &c. Et ideo constitutio rubricæ de summ. Trinit. & fid. Cath. inscribitur : Innocentius III. in Concilio generali, id est in Concilio Lateranensi IV. Hoc autem ideo est : quia cum paulo ante fuisset celebratum aliud Concilium Lateranense sub Alexandro III. idque jam ubique appellaretur Concilium Lateranense etiam sine ulla Pontificis mentione, ut in cap. 2. in inscript. de statu Monach. & sæpe alibi : adeoque ad constituendam differentiam inter hæc duo Concilia, hoc posterius fuit simpliciter nuncupatum Generale : quod insinuatur in Clem. unic. de immunit. Eccles. in illis verbis : in Lateranensi & Generali Concilio : ubi ad differentiam Concilium Alexandri III. vocatur Lateranense, & Concilium Innocentii III. Generale.

Decimumtertium Concilium Generale est Lugdunense I. dicitur ab urbe Lugduno in Gallia, quæ delecta est, cum in Italia armis Friderici Imperatoris, & Gibellinorum eidem adhærentium omnia essent turbata. Celebratum est anno 1245. temporibus Innocentii IV. Papæ Romani, & Friderici II. Imperatoris. Convenere ad hoc Concilium 140. Episcopi Præsidente ipso summo Pontifice per se. In hoc Concilio excommunicatus, & depositus est Imperator Fridericus II. seu Barbarossa, Papæ rebellis : Decreta item est nova expeditio cruciata adversum Saracenos in terram sanctam : atque editi complures canones ad disciplinam Ecclesiæ spectantes, quos Bonifacius VIII. Sexto Decretalium libro inseruit.

Decimumquartum Concilium Generale est Lugdunense II. celebratum est anno 1274. temporibus Gregorii X. Papæ Romani, & Rudolphi I. Imperatoris. Convenere ad hoc concilium 500. Episcopi aliique Patres ultra 500. Præsidente Papa per se. In hoc concilio damnata est hæresis Græcorum dicentium, Spiritum S. non procedere à Filio, sed à solo Patre. Item facta est unio cum Græcis, quorum Imperator Michael Paleologus ipsemet erat præsens : Et simul actum est de recuperanda Palæstina.

Decimumquintum Concilium Generale est Viennense dictum ab urbe Vienna in Galliis. Celebratum est anno 1311. temporibus Clementis V. Papæ Romani, & Henrici VII. Imperatoris. Con-

venere ad hoc concilium 300. Episcopi Præsidente Papa per se. Principalis causa hujus concilii congregati erat ad abolendum ordinem Templariorum, propter nimios abusus, & impietatem factum Ecclesiæ noxium. Fundatus erat hic ordo Equestris Templariorum anno 1118. Jerosolymis sub primo illius Magistro Hugone de Paganis, qui cum octo aliis vota Religiosa emisit in manibus Patriarchæ Jerosolymitani: & quia juxta templum habitabant in domo à Balduino II. concessa ipsis, Templariorum nomen ipsis adhæsit. Finis hujus instituti erat, Christianos præcipue ad S. Christi sepulchrum peregrinantes à Barbarorum, latronum, & piratarum incursum defendere: quo in munere cum strenuam per plures annos operam posuissent adeo, ut non pauci sanguinem etiam pro Christo funderent, tandem à pio suo, ac Religioso instituto degeneres, immensis opibus aucti, ex illustrissimis familiis congregati, toto orbe propagati, eo malitiæ sunt prolapsi, ut Christum abnegarent, ejusque imaginem conspuerent, occulta cum Saracenis & Turcis fœdera pangerent, seque nefandis impietatis, ac libidinis flagitiis polluerent, ipso Ordinis Magistro & Duce, & complice flagitiorum. Horum, aliorumque gravissimorum sceleurum cum apud Clementem V. Pontificem essent accusati, is, an vera essent, diligenter tum per se, tum per Cardinales, & Episcopos inquisivit. Comprobata sunt omnia, per diversas Provincias Italiæ, Germaniæ, Galliæ, Hispaniæ, Angliæ institutis processibus, testium ferè 2000. depositione, ac ipsa 72. Equitum confessione. Sublatus ergo est ordo ille non per modum definitivæ sententiæ, sed per viam provisionis, seu ordinationis Apostolicæ, ut loquitur Pontifex: prohibitumque, ne quis pro Templario se gerere deinceps præsumat sub excommunicatione ipso facto incurrenda. Bona Templariorum Clemens V. addixit Ordini Equitum S. Joannis Hierosolymitani (qui hodie Melitenses dicuntur) in hoc Concilio, ut patet ex sententia de extinctione in concilio lata.

Altera causa Concilii fuerunt varii errores *Petri Joannis, Fratricellorum, Dulcinistarum, Beguardorum, & Beguinarum* tunc grassantes. *Petrus Joannis* erat discipulus *Joachimi Abbatis*: negabat ille animam rationalem esse formam humani corporis: item gratiam

riam, & virtutes in baptismo infundi : contra vero asseruit, Christi latus adhuc viventis esse lancea percussum. *Fraticelli* (dicti etiam *Dulcinistæ*, à Dulcino quodam, cujus concubinam de Spiritu S. concepisse impie delirabant) promiscuos concubitus in locis occultis exercebant : visionem beatam animarum usque ad novissimum judicii diem differri asseriebant. *Beguardi*, & *Beguinae* docebant, hominem in hac vita ad tantam perfectionem venire posse, ut reddatur penitus impeccabilis, & gratiam ulterius augere non possit, alias enim fore, ut perfectior fieret Christo. Hominem in hoc perfectionis gradu posse corpori concedere, quid quid lubet : nec amplius esse subiectum præceptis ; talem jam in hac vita tenere finalem beatitudinem. Intellectualem naturam per se ipsam esse beatam, nec indigere lumine gloriæ ipsam elevante ad Dei visionem beatificam : virtutum actus exercere esse hominis imperfecti, non autem perfecti : actum carnalem non esse peccatum, eo quod ad eum inclinet natura : hominem perfectum contemplativum non debere Christo Eucharistico reverentiam exhibere, ne contemplatio turbetur. Omnes isti errores damnati sunt ab hoc Concilio.

Actum etiam est in hoc Concilio de expeditione in terram sanctam : & edita multa alia Decreta pro disciplina Ecclesiæ : & Canones, qui in unum volumen congesti vocantur *Clementinæ* : quæ habentur in jure Canonico post sextum Decretalium.

Decimumsextum Concilium Generale est *Florentinum* : hoc Concilium anno 1438. Ferrariæ est inchoatum, Florentiæ 1439. propagatum, & tandem Romæ 1445. est finitum. Celebratum est temporibus Eugenii IV. Papæ Romani, & Alberti II. Imperatoris. Convenere ad hoc Concilium Episcopi occidentalis, & orientalis Ecclesiæ, Præsidente Papa per se. Unita fuit in hoc Concilio orientalis & occidentalis Ecclesia : ab utraque Definitum, Spiritum S. à Filio procedere : & bene symbolo additum fuisse *Filioque* : relicta tamen græcis est libertas, vocem illam *Filioque* symbolo suo inferendi, modo processionem Spiritus S. etiam à Filio credant. Definitum etiam in hoc Concilio est purgatorium &c. Facta quoque unio cum Armenis &c.

Decimumseptimum Concilium Generale est *Lateranense V.*

Inchoatum est anno 1512. sub Julio II. Papa Romano : finitum anno 1517. sub Leone X. Julii Successore, & Maximiliano I. Imperatore. Convenere ad hoc Concilium Patres 114. Præsidente Papa per se. In hoc Concilio damnatur Conciliabulum Pisanum, omniaque in eo gesta declarantur irrita. Definitum fuit, animam hominis esse immortalem, atque in singulis hominibus existere singulas, non vero unam tantum in omnibus. Assertum fuit, Pontificem super omnia Concilia potestatem habere &c.

Decimum octavum Concilium Generale est *Tridentinum*, Tridenti in Germania cœptum, Bononiæ continuatum, & Tridenti absolutum. Inchoatum est 1545. sub Paulo III. Pontifice : est continuatum sub Julio III. Paulo III. finitum est 1583. sub Pio IV. Pontifice, & Carolo V. ac Ferdinando I. Imperatoribus. Convenere ad hoc Concilium 255. Patres, Præsidentibus legatis Papæ. Dammati sunt in hoc Concilio Lutherani, Sacramentarii, alique Sectarii. Recolligantur dicta §. præcedentis.

De Conciliis Generalibus illegitimis.

Primum Generale Concilium illegitimum est *Antiochenum*. Celebratum est anno 345. sub Julio I. Papa Romano, & Constantino Imperatore Ariano. Hoc Concilium vel potius Conciliabulum coegerunt Ariani, ducibus Eusebiis, Nicomediensi scilicet, qui Constantinopolitanam sedem post Beritensem, & Nicomediensem invaserat : & Cæsareensi. Convenere circiter 90. Episcopi, alique omnes Ariani. In hoc Concilio depositio Athanasii ab Episcopatu Alexandrino, ejusque condemnatio est confirmata, intruso in Alexandrinam sedem Gregorio Capadoce homine impio, à quo omnes boni abhorruerunt. Depositus etiam est in hoc conciliabulo, & in Exilium ejectus Eustathius Patriarcha Antiochenus, invictissimus Nicænæ fidei defensor. Etiam in hoc Concilio via ad eversionem Concilii Nicæni I. patefacta est.

Secundum Generale Concilium illegitimum est *Mediolanense*. Celebratum est anno 355. sub Liberio Pontifice, Imperatore Constantio Ariano. Convenere ad hoc Concilium circiter 300. Episcopi.

scopi. Hoc Concilium legitime inchoatum, progressu tamen, & exitu illegitimum fuit: nam in eo omnia per vim acta sunt ab Ursacio, & Valente Arianis in pannonia Episcopis: qui in priori Mediolanensi Concilio habito, & à Catholicis celebrato, in quo confirmatum est symbolum Synodi Nicænæ: errores Arianos ejurarunt, symbolo subscripserunt, & ideo à Pontifice recepti, iterum reversi sunt ad Arianam perfidiam. Compulsi sunt à Constantio minis Episcopi Catholici subscribere condemnationi Athanasii: renitentes atrocissime vexati, flagellis cæsi, & in exilium missi sunt. Imo ipse etiam Papa Liberius à Conciliabulo isto depositus, & in Thraciam relegatus est, intruso ab Arianis in Sedem Apostolicam Felice Romanæ Ecclesiæ Diacono, qui Athanasii damnationi subscripsit.

Tertium Generale Concilium illegitimum est *Ariminense*, non illud, quod sub Liberio Pontifice anno 359. celebratum est, & ultra 300. Episcopi Catholici protestati sunt, se nulli alteri fidei formulæ subscripturos, nisi Nicænæ, simulque Valentem, Ursacium & Auxentium damnarunt. Sed quod celebratum est anno 373. sub Damaso I. Pontifice, & Constantio Imperatore. Convenere 600. Episcopi: in hoc Concilio sublatum est de symbolo nomen *Homousios*, hoc est consubstantialis, partim ex errore lingvæ, partim per fraudem Arianorum, quibus hoc concilium favebat.

Quartum Generale Concilium illegitimum est *Ephesinum II.* celebratum est anno 449. sub Leone I. Pontifice, & Theodosio Juniore Imperatore. Convenere circiter 128. Episcopi. Hoc concilium merito vocatum est latrocinium, quia omnia acta sunt vi: factione enim Dioscori S. Flavius Episcopus Constantinopolitanus in eo occisus est, legati Leonis Pontificis fugati, & Eutyches absolutus est, ejusque hæresis confirmata.

Quintum Generale Concilium illegitimum est *Constantinopolitanum*. Celebratum est anno 729. sub Gregorio II. Pontifice, & Leone Isaurico Imperatore. Huic Concilio interfuere plerique Laici, nullus Patriarcharum, excepto S. Germano, qui tamen non consensit, & ideo à sua sede Constantinopolitana dejectus est. Agebatur in hoc concilio contra Christi, Sanctorumque imagines.

Sextum Generale Concilium illegitimum est aliud *Constantinopolitanum*. Celebratum est anno 754. tempore Stephani II. vel III. Papæ, & Constantio Copronymo Imperatore. Convenere circiter 338. Episcopi, sed nullus adfuit Patriarcharum, excepto Psevdopiscopo constantinopolitano: definitum in hoc concilio fuit, Christi, Sanctorumque imagines omnino abolendas esse.

Septimum Generale Concilium illegitimum est *Pisanum* posterius. Celebratum est anno 1511. temporibus Julii II. Papæ, & Maximiliani I. Imperatoris. Congregatum est ab Imperatore, & Rege Galliæ, ac aliquot Cardinalibus contra Julium II. sed mox reprobatur in Concilio Lateranensi V. sub eodem Julio II. & Leone X.

Octavum Generale Concilium illegitimum est *Wittenbergense*: quod Lutherani Generale vocant. Celebratum est 1536. Convenere 300. Pastores Præsidente Luthero.

De Conciliis Generalibus partim approbatis, partim reprobatis.

Primum est *Sardicense*. Celebratum anno 351. sub Julio I. Pontifice & Constantio Imperatore Ariano. Convenerunt ad hoc Concilium 300. Episcopi occidentales, & 76. orientales. Hoc Concilium est appendix Concilii Nicæni I. In hoc Episcopi occidentales confirmarunt fidem catholicam, orientales autem stabant pro hæresi Ariana: & ideo horum acta rejecta sunt: non vero illorum, utpote qui nihil aliud statuerunt, quam, quod Concilium Nicænum confirmaverint, canonesque illius explicatos corroboraverint.

Secundum est *Sirmiese*. Celebratum Sirmii in Panonia anno 356. sub Liberio Pontifice, & Constantio Imperatore Ariano. In hoc ab Arianis Episcopis duplex fidei formula est conscripta: una, quæ positive nihil contra fidem continebat, & huic subscriptis Liberius Papa ærumnis & calamitatibus exilii pressus, atque cum aliquibus Arianis Episcopis, Catholicos se simulantibus, communicavit, consensitque etiam in depositionem Athanasii gravium criminum accusati. Altera formula plane Ariana fuit, asserens,

Pa.

Patrem majorem esse Filio honore, dignitate, ac Deitate: à voce vero *Consubstantialis* abstinendum esse, eo quod de illa nihil scriptum sit in sacris literis. Ecce effigiatum Dogma Lutheranorum in Arianis: *nihil credendum, quod non sit expressum in S. Scriptura.* In hoc Concilio Sirmienti succubuit ille tot palmarum Heros, tot Conciliorum Præses fortissimus, Magnus *Osius* Cordubensis in Hispania Episcopus prope jam Centenarius, dum infelix per vim, & tormenta ab Arianis impulsus secundæ eorum formulæ plane impiæ subscripsit, & Arianis Episcopis sacrorum communione fociatus est. Resipuit tamen ante mortem damnata Ariana hæresi, de vi ac plagis sibi illatis conquestus. Ut tamen Athanasium damnet, neque in lapsu illo suo adduci potuit.

Tertium Concilium est Trullanum, quod *Quini-sextum* appellatur: quia nec est quintum, nec est sextum, sed ex utroque Canones (ante non editos) collegit, & plures ex suo addidit, ut adeo 102. Canones Trullani prodirent. Dictum autem est *Trullanum*, quia aliquot annis post sextam synodum Generalem anno circiter 692. sub Sergio I. Pontifice, & Justiniano II. seu Juniore Imperatore Episcopi 211. in palatio, quod *Trullum* vocabatur, Constantinopoli convenerant, & dictos Canones ediderunt, nec Pontifice, nec ejus legatis præsentibus. Unde etiam Sergius Papa tanquam erraticam synodum reprobavit. Quare Canones isti per se non habent vim legis. Aliqui tamen postea approbati, & recepti sunt à Pontifice, aut legitimis conciliis: sic Canon 82. de pingendis S. imaginibus receptus est ab Adriano I. & synodo VII.

Quartum est Concilium Francofordiense. Celebratum est anno 794. sub Adriano I. Pontifice, & Carolo Magno Rege Francorum, tum nondum Imperatore. Convenere 300. Episcopi, legatis Papæ Præsidentibus. Hoc Concilium, in quantum ex errore damnavit VII. synodum, Adrianus I. reprobavit; in quantum vero definiivit, Christum non esse Filium Dei adoptivum, sed naturalem, illud approbavit.

Quintum est Constantiense, Constantiæ ad lacum Bodamicum celebratum ab anno 1414. usque ad annum 1418. sub Sigismundo Imperatore, adnitente ad tollendum schisma inter Gregorium XII.

Benedictum XIII. & **Joannem XXIII.** eorumque adhærentes exortum. Convenere 300. Episcopi, & 700. minores Prælati. Prædictis ergo tribus Antipapis abdicantibus, aut abdicatis, & depositis à Concilio electus est Martinus V. Hoc igitur Concilium recipitur à tota Ecclesia quoad sessiones ultimas, quibus præfuit Martinus V. & quoad ea decreta, quibus damnati sunt Wiclephistæ, & Hussitæ. Quoad ea vero, quibus concilii auctoritatem supra Pontificem extollere visum est, reprobaturum fuit à concilio Lateranensi V.

Sextum est Basileense, inchoatum 1431. Basileæ ad Rhenum sub Eugenio IV. Pontifice: absolutum vero Lausannæ ad lacum genevensen 1449. sub Nicolao V. Pontifice. Concilium hoc quidem legitime cœptum est, sed cum in Eugenium IV. summum Pontificem insurgeret, transtulit Pontifex hic concilium primum Ferrariam, deinde Florentiam, septem Episcopis cum uno Cardinale pertinaciter Basileæ, ac Lausannæ hærentibus, ac Amadæum Sabaudia Ducem sub nomine Felicis V. eligentibus. Tandem Nicolao V. Eugenii successori tam concilium illud, quam ipsius Pseudo-Papa se subjecerunt. Conciliabulum hoc reprobaturum fuit in Concilio Lateranensi V. sub Leone X. sess. XI. Exceptis quibusdam dispositionibus circa beneficia Ecclesiastica, quas Nicolaus V. approbavit.

De Concilio Pisano I. in quo anno 1409. convenere 180. Episcopi, & 900. minores Prælati, & in eo depositi sunt Gregorius XII. & Petrus de luna (qui sub nomine Benedicti XIII. Pontificatum invaserat) electusque Alexander V. dubium est, an sit Generale approbatum? an vero reprobaturum? Ratio dubitandi est, quia ex una parte communis fere est opinio Alexandrum V. in hoc concilio electum, & Joannem XXIII. qui Alexandro successit (viventibus adhuc Gregorio XII. & Benedicto XIII. in hoc concilio depositis) fuisse veros Pontifices: alias Borgia non Alexandrum VI. sed V. se nominasset. Contra vero S. Antoninus cum aliis Concilium hoc Pisenum pro illegitimo habet: in quo non sublatum schisma, sed auctum est. Ob quas causas hoc concilium dicitur nec manifeste approbatum, nec manifeste reprobaturum.

Et

Et hæc sunt Concilia omnia, quæ vel sunt, vel vocantur Generalia, & Oecumenica. Prima XVIII. sunt approbata à Pontificibus, & recepta ab omnibus Catholicis: nam de primis VIII. id constat ex Decreto Gratiani *dist. 16. can. Sancta octo.* De sequentibus IX. patet ex eo, quia illis præfuit Pontifex vel per se, vel per suos legatos. De Tridentino autem id patet ex confirmatione Pii IV.

Ex memoratis conciliis Græci recipiunt solum prima VII. Lutherani, & Calvinistæ prima VI. vel IV. Cæterum valde multa concilia Particularia, Nationalia, & Provincialia habita sunt, adeoque ut ultra 1600. in toto numerentur, quæ, si sint à Pontifice approbata, vel saltem in quantum sunt approbata, sunt infallibilia in decisionibus fidei, & quoad mores sunt universales.

PARAGRAPHUS OCTAVUS.

DE

CONVENIENTIIS, & DIFFERENTIIS JURIS CIVILIS CUM JURE CANONICO.

Observandum I. Convenientias, & differentias Juris Civilis cum Canonico esse multiplices, easque generatim ex omnibus quatuor causarum generibus desumi posse; ut mox clare patebit inductione.

Observandum 2. Quantum *ad causam finalem* utrumque jus convenire. Ratio est: quia utrumque jus intendit hominem dirigere in bonum commune: Canonicum videlicet in bonum commune Ecclesiasticum, seu concernens statum universalis Ecclesiæ, ejusque rectam gubernationem; Civile verò in bonum commune politicum, atque respiciens commoda, rectamque gubernationem totius Reipublicæ Civilis. Insuper conveniunt ex eo, quia utriusque juris præcepta sunt hæc: *honeste vivere, alterum non ledere, jus suum cuique tribuere*: prout notatur in *S. Juris præcepta. Instit. de just. & jur.* Et in proemio Decretalium Gregorii Papæ IX.

IX. Attamen ex parte ipsissimæ hujus causæ finalis ambo Jura plurimum inter se differunt. Primo quidem quoad modum inducendi in bonum commune: nam jus Civile intendit hominem inducere in bonum commune, prout congruit humanæ societati civiliter, & temporaliter vivendi: quod fit per legalem justitiam, & civilem amicitiam; at vero jus Canonicum intendit hominem dirigere in bonum commune, secundum quod congruit humanæ societati non solum civiliter, sed & spiritualiter, & christiane vivendi, ac tendenti ad ultimum finem: quod fit per veram justitiam christianam, atque observantiam mandatorum Dei, & Ecclesiæ, fidemque, quæ juxta Apostolum per charitatem operatur. Secundo ex parte causæ finalis ambo jura differunt, quia juris Canonici finis proximus, primarius, & principaliter intentus est cultus Divinus, atque observantia justitiæ in populo fidei: remotus vero, ac mediatius, ac ultimatus est vita æterna, sive consecutio cœlestis beatitudinis, quam adipiscunt fideles jus illud observantes: ac tandem finis minus principalis est bonum commune populi Christiani, quod ex recta observantia mandatorum Dei, & SS. Canonum toti communitati obvenit, dum tribuitur cuilibet, quod suum est. Econtra jus Civile respicit finem mere temporalem, videlicet politicam Reipublicæ gubernationem, civiumque pacificam inter se societatem, & quidem principaliter, neque ulterius, quantum ex se est, procedit: prout notavit Pontifex in *cap. Exiit. §. nec quisquam de V. S.* Fatetur hoc ipsum Justinianus Imperator *L. 1. §. 1. & 2. Cod. de Novo cod. faciend.* Accedit quod primi legum civilium conditores, videlicet Populus Romanus, & Imperatores etiamnum gentiles, veræque fidei lumine destituti, alium finem supernaturalem, atque æternam beatitudinem non agnoverint, neque respexerint.

Neque obstat, quod jus Civile doceat honeste vivere, justitiam colere, neminemque lædere, *§. Juris præcepta Instit. de just. & jur. ac alibi.* Item quod *jurisprudentia sit Divinarum, & humanarum rerum notitia, justis, atque injustis scientia*: ut dicitur *§. jurisprudentia Instit. eod.* Item quod etiam in ipso corpore juris civilis prout à Justiniano Imperatore Christiano in meliorem, & compendiosorem formam redactum est, plura habeantur de summa

Trinitate, & Fide Catholica, & de SS. Ecclesiis, Episcopis, Clericis: item de Hæreticis, eorumque pænis, ac hujusmodi: adeoque non videatur habere finem mere temporalem. Non inquam obstat: nam hinc solum sequitur, quod operam daturus in jure Civili sive addiscendo, sive pertractando possit huic suo labori finem supernaturalem ex propria pia intentione (qualis dicitur *finis operantis*) præstitui, & in Deum ut ultimum finem referre. Non tamen sequitur, hunc finem ex se jam intendi ab ipsomet jure civili: cum per se loquendo ordinetur solum ad conservandum bonum commune Reipublicæ, ipsosque hominum mores informandos, secundum quod expediens videbatur ad pacificam subditorum conversationem, statumque Reipublicæ tranquillum manutenendum. Unde ex allatis rationibus solum sequitur, quod jus civile per accidens respiciat salutem animarum (spiritualem, in quantum vitia cohibet, & honeste vivere docet, non tamen hunc finem per se & directe intendit. Igitur mens legum civilium, ipsorumque Imperatorum, dum quandoque alia immiscet de Religione, ipsisque Ecclesiis, & Clericis, alia non fuit, nisi curæ suæ à Deo commissis incumbere, procurandi temporalem suorum subditorum utilitatem, & communem Reipublicæ pacem, quæ per scissuras hæresum, & sacrarum rerum profanationem, atque impunitatem vitiorum vel maxime læditur, & conturbatur: ad altiora vero sese non extendit: quia alioquin jus civile, ipsique Imperatores se extendissent ultra potestatem suam, quam à Deo acceperunt: nam Christus Dominus actibus propriis, & dignitatibus distinctis, discrevit officia Potestatis Pontificalis, & Imperatoriæ. *Can. cum ad verum. & can. duo sunt. dist. 96. juncto cap. solite de Majorit. & obed.* Ita tamen, quod utraque potestas sese mutuo juvare debeat: & ut dicitur *Can. Princeps, cum sequent. causa XXIII. q. 5. Quod Sacerdotes efficere docendo non valent, disciplina terrore potestas secularis extorqueat.* De reliquo autem Principibus sæculi, ac Regibus Civilibus vires non suppetunt ad tractandum spiritualia, & res ad æternam vitam spectantes *arg. can. Bene quidem dist. 66. Et cap. Ecclesiæ S. Mariæ de constit.* Sed talia spectant ad jurisdictionem Ecclesiasticam, summumque Pontificem in terris Vicarium. Proinde citatæ leges de SS. Ecclesiis,

Clericis, ac hujusmodi disponentes, aliter non obligant, nisi quatenus ab Ecclesia sunt receptæ, & approbatæ. Ex quibus etiam patet, quomodo Jurisprudentia sit Divinarum, & humanarum rerum notitia; nam ipsa est talis notitia, quatenus circa res tum Divinas, tum humanas docet administrari justitiam, arceri injurias, juvatque ad gubernandam rempublicam, semper tamen stando intra limites suæ potestatis.

Observandum 3. *Quantum ad causam efficientem* convenit jus Civile cum Canonico quoad causam principalem remotam: utrumque enim jus procedit primario à Deo tanquam à supremo legislatore: *non est enim potestas nisi à Deo. Rom. cap. 13.* qui proinde, quod justum est, decernit, & promulgat omnia jura humana, remote tamen, ac mediate, videlicet mediantibus Romanis Pontificibus, & Imperatoribus, quibus ipsemet contulit potestatem legislativam. Cæterum ex parte causæ efficientis proximæ, seu immediatæ differentia est intra utrumque jus maxima. Nam jus Canonicum tum per SS. Apostolos, tum summos Pontifices legitimos S. Petri successores, Christi que in terris Vicarios, sive in Conciliis Generalibus, sive extra illud constitutum, eorumque authoritate in unum corpus redactum, & confirmatum fuit, idque potestate Ecclesiastica extendente se in universum orbem Christianum, & proxime, ac immediate à Deo accepta, uti fusius declaratur in *cap. solitæ 6. de Majorit. & obed. Item cap. Novit. 13. §. cum enim de judiciis. Item extravag. unam sanctam §. in hac de Majorit. & obed.* Econtra jus Civile vel per populum Romanum, vel per suos Imperatores (& quidem usque ad Constantinum Magnum Gentiles) sancitum, atque constitutum fuit, idque potestate mere Civili, & humana, utpote immediate proveniente à populo, qui per legem Regiam omne imperium suum, & potestatem in Imperatorem contulit: *L. 1. de constitut. Principum. Item §. sed & quod. Instit. de J.N. & C.* Simulque non pro toto orbe terrarum, sed pro solis Regnis, ac Provinciis Romano Imperio subiectis, prout inter alia constat. *ex cap. super specula 28. de Privileg.* ubi legitur: *quia tamen in Francia, & nonnullis Provinciis Laici Romanorum Imperatorum legibus non utuntur.*

Observandum 4. *Quoad causam materiale* Jus Civile convenit cum Canonico in hoc, quod utriusque juris objectum materiale remotum, sive materia circa quam, sint Personæ, Res, & Actiones sive judicia. De his quidem non tantum jus Civile per totum tractat. arg. L. 1. ff. de statu homin. ubi dicitur: *omne jus, quod utimur, vel ad personas pertinet, vel ad res vel ad Actiones*: sed etiam jus Canonicum, utpote in I. III. & IV. Decretalium præcipue tractans de Personis & rebus Ecclesiasticis: in II. autem & V. de actionibus tum Civilibus, tum criminalibus. Differt autem secundum causam materiale jus Civile à Canonico, quod istud præcipue versetur circa Personas, Resque sacras, & Ecclesiasticas, ut puta circa Episcopos, Clericos tum sæculares, tum Regulares, Ecclesias, & Ecclesiastica Beneficia, nec non Sacramenta N. L. &c. Ad rectam Ecclesiæ gubernationem, salutem animarum, & spiritualium fidelium profectum pertinentia, una cum annexis causis judiciariis, & actionibus huc spectantibus: & si quandoque nonnulla profana immisceat, v.g. agendo de contractibus, & testamentis, hæc ipsa præcipue in ordine ad memoratas personas, vel res sacras contemplatur, cavendo simul vel maxime, ne ulla in talibus peccandi labes irrepat, v.g. ne res Ecclesiæ illicitæ alienentur, ne in contractibus, vel testamentis, aut horum executione iniquitas committatur, &c. Econtra jus Civile versatur circa Personas, Res & actiones mere profanas, & civiles ac prout hæc constituunt ipsam rempublicam politicam, atque tranquillam ejus gubernationem, & pacificam duntaxat civium inter se conversationem respiciunt.

Observandum 5. *Quoad causam formalem* Jus Civile convenit cum Canonico in hoc, quod utriusque juris objectum formale sit homo dirigibilis secundum æqui, & boni rationem, ipsiusque juris præscriptum: ad hoc enim, ut homo taliter recte dirigatur, tractat utrumque jus & de Personis, & Rebus, & de Actionibus, in hoc proinde utrumque jus convenit. Differt autem jus Civile à Canonico taliter secundum rationem formalem considerando hominem: nam jus Civile considerat hominem ut dirigibilem in bonum commune reipublicæ politicæ, & ad pacificam civium inter se societatem, neque ultra progreditur. Jus Ca-

nonicum vero respicit hominem ut dirigibilem principaliter in Deum, atque consequendam ultimatē vitam æternam, & minus principaliter ut dirigibilem in bonum commune status Ecclesiastici, populi que Christiani: iuxta Glossam in Reg. 2. *Juris in 6.*

PARAGRAPHUS NONUS.

DE

DIFFERENTIIS, SEU CONTRARIETATIBUS SPECIALIBUS INTER JUS CANONICUM ET CIVILE.

Observandum: quod differentiæ, seu contrarietates speciales inter jus utrumque repertæ, generatim ad quinque capita reducuntur: vel enim concernunt materiam conscientiæ, & ubi periculum imminet peccati: vel res Ecclesiasticas, & spirituales: vel processum judicarium: vel res, seu materias profanas: vel pœnas delinquentibus debitas. De omnibus his speciatim differentiæ assignantur.

Et quidem Primò quantum ad materiam conscientiæ inter utrumque jus quindecim sequentes reperiuntur differentiæ, & contrarietates speciales juxta communem Authorum sensum.

I. De Jure Civili, Possessor malæ fidei res sic possessas præscribit tempore longissimo. *L. sicut.* Item *L. omnes.* Item *L. cum notissimi.* *Cod. de præscript. 30. vel 40. ann.* secus est de jure Canonico *cap. ult. de præscript.* ubi leges civiles allegatæ, velut nutritivæ peccati expresse vocantur. Item jus Civile requirit ad præscriptionem ordinariam bonam fidem tantum ab initio, & si postea superveniat mala fides, non impedit usucaptionem. *L. bona fides 48. §. Contrarium ff. de acquir. rer. dom.* ubi videtur manifestum peccatum foveri, dum conceditur retineri posse rem alienam, postquam noscitur aliena. At vero de jure Canonico toto tempore, quo usucaptio currit, bona fides requiritur, *cap. fin. de præscript.*
Item

Item *cap. Possessor. de R. J. in 6.* qui enim novit se rem alienam possidere, restitutioni obnoxius est *cap. saepe 18. X. de restit. spoliat.* Aliter se habet, si quis post usucaptionem completam resciat priorem rei dominum, tunc enim ad restitutionem amplius non tenetur, quia lex iusta ei plenum addixit dominium, quæ facit tutum in conscientia. Pariter juxta jus Canonicum *in cap. fin. de sepult.* Et *in cap. in literis de raptoribus* statuitur, ut hæredes defuncti, qui aliis in vita damnum intulit, ad exonerandam ejus conscientiam (non enim dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum) teneantur juxta vires hæreditatis ad se devolutæ illud damnum à defuncto datum refarcire. Econtra leges civiles non obligant hæredem ad damnum à defuncto datum, nisi in quantum ex tali damno v.g. furto, aut rapina, ad eum pervenit, vel lis cum defuncto jam constituta fuerit *L. unic. cod. ex delicto defuncti &c.* Unde si ex delicto defuncti nihil ad hæredes pervenit, nec cum defuncto lis contestata fuit, jus Civile absolvit hæredes illius. Licet nihil magis æquitas naturalis postulet, quam ut ex bonis defuncti damnum ejus culpa datum reparetur: imo jure naturali nec sunt bona defuncti, nisi hoc ære alieno, seu læsione deducta. Denique omis- sis pluribus aliis, quæ in diversis titulis occurrunt, sic jus Civile *in tit. ff. de concubinis.* Et *cod. eod.* Item *in Novel. 18.* permit- tit impune concubinatum, seu ut unica cœlebs à cœlibe habeatur citra affectum uxoris: cum tamen omnis conjunctio maris & fæminæ extra matrimonium sit peccatum mortale, eoque gravius, quo diuturnius. Qua de causa jus Canonicum prohibet, & dam- nat concubinatum *in can. audite. 6. dist. 34.* Item *can. meretrix causa 32. q. 4.* Imo Concilium Tridentinum novissime statu- it, qualiter adversus concubinos locorum Ordinarii per censu- ras, & invocationem brachii sæcularis procedere debeant *sess. 24. de reformat. matrim. cap. 8.* Item *sess. 25. cap. 14.* Neque obstat. *Can. is qui.* Et *can. Christiano. dist. 34.* Ubi ex sententia anti- quorum Patrum Christiano una tantum aut uxor, aut concubina permittitur. Non inquam obstat: quia ibi nomine concubinæ non intelligitur scortum (quod SS. PP. contra prohibitiones juris Divini permittere utique non potuissent) sed uxor, ducta quidem per verum consensum matrimonialem (qui ante Concilium Tridenti-

num absque alia solemnitate sufficiebat ad valorem matrimonii *cap. is qui. de sponsalibus*) est clandestine sine dotalibus instrumentis; qualis uxor in foro externo, ubi de matrimoniali consensu legitime non constabat, concubina præsumebatur *arg. can. aliter. caus. 30. q. 5.* & dicebatur, ut in annotatione in dictum *canonem qui dist. 34.* exponitur.

II. Differentia est: Pactum factum Patri à filia, dum nuptui tradebatur, quod contenta esse cum dote, ac nullum ad bona paterna velit habere regressum, non valet de jure Civili, quamvis sit juratum *L. pactum dotali. cod. de collationibus*: juncta *L. ult. cod. de pactis*: ubi pacta de suc cedendo, vel non succedendo velut contra bonos mores inita repelluntur. Secus dicendum de jure Canonico *cap. quamvis de pactis in 6.* eo quod observatio talis juramenti non vergat in æternæ salutis dispendium, neque retundet in alterius detrimentum.

III. Secundum Canones Juramentum in Pupillo doli capace servandum est, ac proinde valet: *arg. can. parvuli. caus. 22. q. 5.* Item *cap. 1. de delictis puerorum*. Secus videtur esse de jure Civili *arg. L. Sacramenta puerum. cod. si adversus venditionem*. Item *L. qui jurasse ff. de jure jurando*.

IV. De jure Canonico non licet jurare per creaturas *can. Considerato*. Item *can. si quis per capillum caus. 22. q. 1.* præterquam per S. Evangelia, Altare, & SS. Reliquias. *arg. can. si aliqua causa*. Item *can. habemus caus. 22. q. 1.* At spectato jure Civili licitum est jurare per creaturas, dummodo non juretur per capillos Dei, vel caput ejus, neque aliis verbis blasphemis *L. non erit juratum. ff. de jur. jur. juncta Authent. ut non luxurientur homines collat. 6.*

V. De jure Civili filiusfamilias sine Patris autoritate voto non obligatur. *L. si quis rem ff. de Pollicitat.* Secus est de jure Canonico *arg. can. puella. caus. 20. q. 1.* Item *can. puella. caus. 20. q. 2.* cum concordantiis.

VI. De jure Civili debent ordinandi aliquid offerre Episcopo ordinanti juxta *Authentic. de SS. Episcopis c. 3. collat. 9* Secus est de jure Canonico, imo id censetur Simoniacum. *can. ordinationes. caus. 1. q. 1.* Item *can. sicut Episcopum. caus. 1. q. 2.*

VII. De jure Canonico usuræ sub gravissimis pœnis prohibitæ sunt: & pertinaciter asserens, exercere usuras non esse peccatum, veluti Hæreticus punitur. *cap. 4. de usuris. juncta Clement. unic. eod. & alibi.* At secundum leges usuræ censentur licitæ. *L. 1. ff. de usuris ibi: placuit -- licitas usuras peti posse: juncta L. eos qui c. eod. cum concordantiis: vel saltem ibidem permittuntur.*

VIII. Secundum Canones non est licitum aliquid facere ad ostentationem virium *cap. unic. de torneamentis.* Bene tamen secundum leges. *L. solent.* Item *L. quibus rebus ff. de aleæ lusu.*

IX. De jure Civili licitum est Patri occidere adulterum in flagranti crimine cum filia deprehensum, dummodo & filiam occidat *L. Patri & seqq. ff. ad L. Juliam de Adulteriis.* Idemque permittitur Marito respectu cæterarum personarum, si deprehendantur in adulterio cum uxore sua *L. Marito ff. eod.* Utrumque horum execrantur Sacri Canones. *can. si non. licet. caus. 23. q. 5.* Item *can. inter hæc.* Item *can. admonere caus. 33. q. 2.*

X. De jure Canonico, quando conjux causa captivitatis; & peregrinationis, aut hujusmodi, diutius abest, non licet alteri conjugi novum matrimonium inire, donec certum nuntium acciperit de morte prioris conjugis. *cap. in præsentia 19. de sponsalibus.* Item *cap. Dominus 2. de secundis nuptiis.* Secus est de jure Civili, nam juxta hoc, si non constet priorem conjugem esse superstitem, sufficit expectare per quinquennium: quo elapso, & altero conjuge non comparente, permittitur novum matrimonium *Auth. de nuptiis §. sed & captivitatis. Collat. 4. cum concordantiis.*

XI. De jure Civili Matrimonium etiam consummatum dissolvitur quoad vinculum per ingressum Religionis: quia Religionem ingrediens quantum ad matrimonium videtur mori, *Auth. de nuptiis. §. distrabuntur. Collat. 4.* Secundum canones dissolvitur solum matrimonium ratum, non consummatum. *Cap. verum 2.* Item *cap. ex publico. 7. de conversione conjugatorum.*

XII. De jure Civili requiritur consensus Parentum ad validitatem matrimonii, adeo, quod sine eo nuptiæ non consistant, *L. Nuptiæ ff. de Rit. nuptiarum.* Item *L. Nec filium. cod. de nuptiis.*

iii. Secus est spectato jure Canonico, ubi talis consensus non requiritur, nisi de honestate, *can. sufficiat. caus. 27. q. 2.* Item *can. hoc sanctum. caus. 32. q. 2.* Juncto Concilio Tridentino *sess. 24. cap. 1. de Reformat. matrim.* ubi oppositum asserentes, anathemate damnantur.

XIII. De jure Civili possunt consobrini, seu duorum fratrum, vel sororum liberi, licite matrimonium contrahere, *L. celebrandis. cod. de Nuptiis.* Item *§. duorum fratrum Instit. cod.* Non sic de jure canonico, *cap. non debet, de consanguinit. & affinitat. ac alibi.*

XIV. De jure Civili cum ancillis, hoc est, mancipiis, non potest esse connubium, sive matrimonium, sed tantum contubernium, *L. cum Ancillis. cod. de incest.* ac proinde servi ob violatum contubernium adulterii crimine non possunt accusari. *L. servi cod. ad L. Jul. de Adulteriis.* Secus est de jure Canonico *cap. 1. & 2. de conjugio servorum.*

XV. De jure Civili vox unius testis non admittitur in quacunque causa, quantumvis testis ille sit magnæ authoritatis. *L. jurisjurandi cod. de testibus.* De jure Canonico ad dictum solius matris de impedimento deponentis impeditur matrimonium contrahendum, *cap. super eo. 22. de testibus.* Idque ad devitandum omne periculum peccati, si forsan subesset impedimendum dirimens. Sunt & aliæ adhuc differentiæ, quæ brevitatis causa omittuntur.

Quantum ad res Ecclesiasticas, & Spirituales præter jam enumeratas, novem adhuc inter utrumque jus dantur differentiæ. Et quidem

I. est: De jure Canonico gradus consanguinitatis ita computantur, ut duo fratres sint in primo gradu, & filii duorum fratrum in secundo gradu conjuncti: *Can. ad sedem.* Item *can. ult. caus. 35. q. 5.* De jure civili autem duo fratres in secundo gradu, & filii eorum in quarto consanguinitatis gradu existunt: *§. secundo gradu: & seqq. Instit. de gradibus cognat.* Item *cit. can. ad sedem. 35. q. 5.*

II. De jure Canonico Patronus Laicus præsentans indignum ad beneficium Ecclesiasticum non privatur ea vice jure præsentandi, sed jubendus est præsentare alium: *arg. cap. cum vos juncta*

Glossa *N. minus idoneæ*, de offic. ordin. Secus est de Jure Civili: nam juxta hoc devolvitur tunc jus præsentandi ad superiorem v.g. ad Episcopum: *authent. de Sanctissimis Episcopis §. si quis Oratorii collat. 9.*

III. De jure Civili Clericis censetur esse prohibitum, jurare *L. cum Clericis. Cod. de Episc. & Cleric.* De jure canonico econtra Clerici, imo Religiosi ex causa justa jurare possunt: *cap. cæterum. 5. de juram. calumn.* Item *cap. Etsi Christus 26. de jur. jur.*

IV. Secundum Canones, ille locus dicitur Religiosus, qui ad cultum Religionis autoritate Episcopi destinatus fuit. *cap. ad hæc 4. de Selig. domibus.* Item *can. Nemo Ecclesiam. de consecrat. dist. 1.* Econtra secundum leges locus dicitur Religiosus, in quo homo mortuus sepultus est. *L. locum. Et L. cum in diversis ff. de Religiosis, & sumpt. funer.*

V. De Jure Canonico fugiens ad Ecclesiam gaudet immunitate Ecclesiastica, nisi fuerit publicus latro, vel nocturnus depulor agrorum. *Cap. inter alia 6. de immunit. Eccles.* Aut nisi commiserit aliud crimen in Bulla Gregorii Papæ XIV. quæ incipit: *cum alias.* exceptum. De jure Civili ulterius dicta immunitate non gaudent homicidæ, adulteri, & raptores virginum. *Authent. de mandatis Principum §. sed neque collat. 3.*

VI. De jure Civili Imperator potest Ecclesiis, ac Personis Ecclesiasticis imponere collectas: *L. Nemini. cod. de sacrosanct. Eccles.* Secus est de jure Canonico: *cap. non minus.* Item *cap. Adversus de immunit. Eccles.* Item *Clement. unic. eod.*

VII. De jure Civili in alienatione rerum Ecclesiasticarum immobilium certæ solemnitates sunt observandæ, quæ præscribuntur in *Authent. hoc jus porrectum. cod. de sacrosanct. Eccles.* De jure Canonico autem illæ non requiruntur, sed sufficit, ac necesse est eas observare, quæ habentur toto titulo de rebus Ecclesiæ non alienandis, ac præsertim in *extrav. Ambitosæ eod.*

VIII. De jure Civili mortuorum corpora intra civitatem sepeliri est prohibitum. *L. Mortuorum. cod. de Religiosis, & sumpt. funer.* De jure Canonico sepeliuntur in Ecclesiis, & cæmeteriis. *Can. cum gravia.* Item *can. Nullus caus. 13. q. 2. & alibi.*

IX. Secundum Canones manifestus usurarius non potest te-

flamentum facere, & factum non valet, nisi de usuris satisfecerit, vel de satisfaciendo pro suarum facultatum viribus idoneam cautionem præstiterit. *cap. quamquam §. fin. de usuris in 6.* De jure civili hoc non reperitur statutum.

Quantum ad processum judicarium decem sequentia inter utrumque jus habentur discrimina.

I. De jure Civili ex pacto nudo non nascitur actio. *L. juris gentium. §. quin imo ff. de pactis.* Secus est de jure Canonico *cap. 1. §. 3. de pactis.* ubi dicitur, nudum pactum servandum esse adeo quod promittens ad ejus observationem constringi possit. Cum apud Deum non sit differentia juramenti, & simplicis loquelæ *c. 22. q. 5.*

II. De jure Canonico in omni rescripto Papæ subintelligitur illa clausula: *si preces veritate nitantur* licet expresse non apponatur. *cap. ex parte 2. de Rescriptis.* At vero de jure Civili clausula illa necessario est expresse apponenda, alioquin ea omissa valet Rescriptum. *L. Universa 7. cod. de diversis Rescriptis.*

III. De jure Canonico non est necesse in libello exprimere nomen actionis. *cap. Dilecti 6. de judiciis.* secus est loquendo de rigore juris Civilis, quo nemo in judicio sine actione expetitur. *arg. L. 1. §. 1. ff. de Edendo.* Item *L. 6. fin. ff. de negot. gest.*

IV. Secundum Canones judex ordinarius potest recusari ut suspectus ex causa justa, & rite probata coram Arbitris. *cap. cum speciali 61. de Appellat.* Secundum leges autem judex ordinarius ex toto recusari nequit, sed ipsi ratione suspicionis associatur Episcopus, ut ambo simul in causa procedant. *Auibent. si vero contigerit. cod. de judiciis.* Quidquid sit, an hoc, quod de associatione Episcopi dicitur, de consuetudine sit receptum, nec ne?

V. De jure Canonico non licet judici sæculari etiam in evidenter cognoscere de causa spirituali. *cap. tuam 3. de ordine cognition.* Item *cap. causam 4.* Item *cap. lator. 5. qui filii sint legitimi.* Secus foret secundum leges dicendum. *arg. L. cui jurisdictio ff. de jurisdict. omnium judicum.* Item *L. quoties. cod. de judiciis.*

VI. De jure Civili senes, & valetudinarii testimonium ferre inviti non compelluntur *L. inviti ff. de testibus.* Secundum Canones

nes autem ad detegendum peccatum proximi compelluntur tales ferre testimonium. *cap. si qui testium. 8. de testibus*, juncta Glossa *¶ Valetudinarii. Item can. quisquis. caus. 11. q. 3. Item cap. 1. de crimine falsi.*

VII. De jure Canonico potest à quocunque iudice appellari ad Papam, etiam omissis intermediis, *can. ad Romanam. caus. 2. q. 6. Item cap. si duabus 7. de Appellat. & alibi.* Secus est de jure Civili, ubi non recte appellatur ab inferioribus ad Imperatorem omissis mediis. *L. Imperatores 21. ff. ac Appellat.*

VII. Secundum Canones à sententia Episcopi debet appellari vel ad Metropolitanum *arg. cap. Duo sunt 9. de officio Oedin. vel ad summum Pontificem can. ad Romam. caus. 2. q. 6.* Secundum leges posset appellari ad iudicem sæcularem loci. *Authentica si quis litigantium. cod. de Episcopali audientia.*

IX. De jure Canonico, iudex, à quo appellatum est in una causa, potest pendente appellatione per appellantem ut suspectus recusari in alia causa. *Cap. ad hæc, si in qua 6. Item cap. proposuit 24. de Appellat.* Non sic de jure Civili. *L. unic. ff. apud eum à quo appellatur.*

X. Secundum leges, quando causa excedit summam centum aureorum, iudex delegatus sportularum nomine accipit duos aureos à qualibet parte in exordio litis, & alios duos in fine ipsius *Authent. de iudicibus §. Nec autem. collat. 6.* Secus de jure canonico, ubi præter moderatas expensas, ac sponte oblata modica esculenta, vel poculenta, sportularum nomine nihil recipere potest. *cap. cum ab omni 10. de vita & honest. Cler. Item cap. statutum §. insuper 11. de Rescriptis in 6.*

Quantum ad alias res, seu materias profanas extra processum judicarium inter utrumque jus septem habentur differentiæ.

I. est : Secundum Canones per *Novale* intelligitur illa terra, quæ de novo reducta est ad culturam, de cujus cultura in præteritum facta non extat memoria hominum. *Cap. quid per Novale 21. de V.S.* Secundum leges autem *Novale* est terra præcisa, quæ anno cessavit arari, ut postea uberiores fructus producat. *L. sylva cadua. ff. de V.S.* Et hinc si in privilegio, vel ultima vo-

Intate fiat dispositio aliqua de Novali, terminus iste erit interpretandus juxta stylum cujuslibet fori.

II. Secundum Canones *Provincia* dicitur, quæ habet unum Episcopum, vel decem, vel undecim suffraganeos Episcopos. *Can. Scitote. caus. 6. q. 3.* Secundum leges *Provincia* appellantur, quæ reguntur per proprios præsidēs. *arg. L. 1. & seqq. ff. de officio Præsidis.* Et cum hodie singulæ civitates habeant sua regimina, quælibet civitas potest dici *Provincia*: & sic qui sunt in eadem civitate, censentur esse in una *Provincia*, alias extra. *arg. L. ult. cod. Juncta glossa N. id est in una Provincia de præscripti. longi temporis.*

III. Secundum jus Civile ætas virilis interpretatur esse viginti quinque annorum, *L. 1. ff. de Minoribus.* Item *L. ult. cod. de his, qui veniam ætatis.* Secus dicendum est de jure Canonico, utpote ad ætatem virilem requirente triginta annos. *Can. Episcopus. dist. 77. ibi: Ante triginta annos, id est, antequam ad viri perfecti ætatem perveniat.*

IV. De Jure Civili requiruntur ad substantiam testamenti non privilegiati septem testes. *L. Hac consultissima.* Item *L. Si unus. cod. de testamentis* cum concordantiis. Secus de jure canonico. *Cap. cum esset 10.* Item *cap. Relatum 11. de testament.* Item secundum Canones, legatum rei alienæ non valet. *arg. cap. filius 5. de testament.* Secus est juxta leges, dum quis scienter legavit rem alienam *L. cum alienam rem. Eod. de legatis.* Et alibi.

V. De jure Civili non valet institutio hæredis nutu facta: nam nomen hæredis aut scriptura, aut voce per testatorem coram testibus exprimendum est, *L. Jubemus. cod. de testament.* Secus dicendum de æquitate canonica juxta Glossam in *cap. cum tibi 13. N. dispositionem de testament.*

VI. De jure Canonico potest quis voluntatem suam testandi committere in alterius dispositionem, *cap. cum tibi 13. de testament.* Secus dicendum de jure Civili, *L. Illa Institutio.* Item *L. captatorias. ff. de hæredibus instituendis.*

VII. De jure Civili filiis spuriiis, sive ex damnato complexu procreatis possunt parentes etiam alimenta negare, *Authent. ex complexu 6. de Incestis.* Item *Authent. licet Patri 5. fin. cod. de Nat*

Natural. liberis : juncto *cap. per venerabilem S. fin. qui filii sint legitimi*. Secus dicendum de jure canonico. *cap. cum haberet S. fin. de eo, qui duxit in matrimonium*.

Quantum ad pœnas, differunt ambo jura ab invicem plus, quam in aliis : novem solummodo hic adducuntur differentiæ.

I. est : De jure Civili vidua non potest nubere intra annum luctus absque pœna infamiæ. *L. 2. & seqq. cod. de secundis Nuptiis*. At de jure Canonico potest libere nubere, cui voluerit, sine pœna infamiæ, *cap. penult. & ult. de secundis nuptiis* : juxta permissionem Apostoli 2. *Corinib. 7.*

II. De jure Canonico bona hæreticorum confiscantur ipso jure *cap. cum secundum de hæreticis in 6.* Secundum leges ista pœna non incurritur.

III. Secundum Canones Actor petens plus re, loco, vel causa, condemnatur simpliciter in expensas, sive ad resarciendum damnum, ac interesse, quod ex sua plus petitione reo evenit. *cap. unic. de plus petitionibus*. At secundum leges condemnatur ulterius in triplo ejus, quod ob majorem quantitatem libello conventionis insertam, executoribus litium sportularum nomine præstandum fuit *S. Triplici vero. instit. de actionibus*.

IV. De jure Civili carcer est inductus ad custodiam, non ad pœnam. *L. aut damnum S. solent. ff. de pœnis*. Ubi idcirco redarguuntur Præsides, qui quosdam solebant ad perpetuos carceres damnare. Secus est de jure Canonico. *cap. quamquam 3. de pœnis in 6.* ubi delinquentes permittuntur puniri carceribus vel in perpetuum, vel ad tempus.

V. De jure Civili, si unus percussit primo, & vulneravit, alter vero vulneratum omnino occidat, primus non tenetur, nisi de percussione, & vulnere. *arg. L. huic scripturae. ff. ad legem Aquilianam*. Secus de jure Canonico. *arg. cap. si quatuor. juncta Glossa X. Quinque caus. 23. q. 8.* Item *cap. significasti cum Glossa X. Quod sic : de homicidio*.

VI. Secundum Canones fugiens e bello infamis est. *Can. infames. caus. 6. q. 1.* Secundum leges punitur capite. *L. Omne. S. Qui in acie. ff. de re militari*.

VII. Fabricator libelli famosi, aut hunc aliis manifestans juxta jus Civile punitur pœna capitis. *L. unic. cod. de libellis famosis.* Secus est de jure Canonico, ubi talis punitur pœna excommunicationis, aut flagellationis. *Can. Qui in alterius.* Item *can. Si quis inventi. caus. 5. q. 1.*

VIII. De Jure Civili (consideratis tamen simul septem illis modis, videlicet causa, persona, loco, tempore, qualitate, quantitate, & eventu, de quibus habetur *L. aut facta. ff. de pœnis*) Sacrilegi capite plectuntur *L. Sacrilegi. ff. ad legem Juliam Peculatus.* Incendiarii ignibus necantur. *L. qui edes ff. de incendio.* Pecans cum fœmina contra naturam capite plectitur *L. cum vir. cod. ad legem Juliam de Adulteriis.* Et pleraque alia crimina graviora de rigore juris Civilis pœna mortis puniuntur. Secus est de jure Canonico, ubi talium criminum rei, si, Clerici fuerint, excommunicantur, vel à suis officiis, & beneficiis suspenduntur, incarcerationantur, deponuntur, aut omnino degradantur, & traduntur curiæ sæculari, vel mittuntur in exilium, aut etiam ad triremes. Laicis vero criminosis tum pœna excommunicationis, aut interdicti, tum publica pœnitentia imponitur: prout liquet tum ex canonibus SS. Apostolorum, illisque, qui Canones pœnitentiales dicuntur: tum ex decursu totius juris Canonici.

IX. Tandem pœna sanguinis per leges frequenter injungi consuevit: at vero generaliter loquendo, per sacros Canones nunquam imponitur pœna sanguinis, hoc est mortis corporalis, vel mutilationis. Siquidem Ecclesia criminosos non materiali gladio, sed spirituali feriri jubet. Et hinc, si per Canones sermo fiat de morte, prout fit *cap. 1. de homicidio.* id non de morte corporali, sed de morte Civili, atque Ecclesiastica, hoc est, de excommunicatione majori accipiendum erit. *arg. cap. per Venerabilem G. sunt autem.*

Et hæ sunt specialiores differentię juris Canonici, & Civilis adeo scitu necessarię, ut sine earum cognitione perfecta nemo jurisprudentiæ Candidatus evadat, oleumque perdat, & operam, si his incognitis perfectam juris cognitionem habere præsumat. Ita Perezius in suis institut. Imperial.

PARAGRAPHUS DECIMUS.

DE

Concordatione Juris Civilis cum Canonico, & regulis circa contrarietatem utriusque Juris observandis.

Cum inter jus Civile, & Canonicum (ut ex præcedentibus constat) quandoque confederatio, & quædam affinitas, ac convenientia: quandoque vero contrarietas inveniatur, ut Canonista rite procedere valeat, sequentes regulas communiter à Doctoribus traditas observet, est necesse.

Prima regula est: Quando leges non contradicunt canonibus, tunc mixtim & leges, & Canones allegantur in utroque foro. Idque patet ex recepta praxi tribunalium, atque Juris Consultorum passim in utroque foro tales probationes admittentium, vel adducentium. Idem desumitur ex *can. si in adjutorium dist. 10.* Unde Canonista merito allegat leges etiam ubi concurrunt Canones: nam fortior videtur ille casus, illaque decisio, ubi duplex concurrit dispositio Juris.

Secunda regula est: Quotiescunque casus aliquis dubius est in jure Civili, jure autem canonico clare decisus, etiam in foro civili decisio juris Canonici est observanda. Econtra, si aliquod jus dubium, & obscurum est in jure Canonico, vel indecisum (pro ut præsertim circa contractus, feuda, & pacta non pauca in Canonibus sunt decisiones) jure vero Civili illud clare decisum reperiatur, simulque materia illa sit profana, non spiritualis: tunc in foro etiam Ecclesiastico ejusmodi decisio juris civilis est servanda. Et hoc clare habetur *cap. 1. & 2. de novi operis nuntiatio.* ubi Pontifex vulgatum illud pronuntiat: *sicut leges non dedignantur sacros canones imitari, ita & sacrarum statuta Canonum Principum constitutionibus adjuvantur*: ubi glossa *W.* adjuvantur, notabiliter infert: *Et ita in causa Ecclesiastica leges possumus allegare*
ut

ut etiam si canones deficiant, possit judicare secundum leges Imo quandoque etiam in materia spirituali leges civiles in foro Canonico procedunt, non tamen aliter, quam si expresse à sacris Canonibus recipiuntur, atque à Pontifice canonizantur: quamquam hujusmodi leges pro tunc non tam leges Civiles, quam mutato nomine Canones rectius appellentur.

Tertia regula est: Si inter jus Canonicum, & Civile sit contrarietas, vel diversitas manifesta, eaque sit de re profana, nec attingat conscientiam, vel peccatum, ut circa solemnitates testamentorum, judiciorum, contractuum &c. tunc quodlibet jus in suo foro servandum est: nimirum in terris Summo Pontifici subiectis jus Canonicum: in terris vero Imperii sæcularis jus Civile. *Can. cum ad verum. dist. 96.* In causis tamen Clericorum etiam temporalibus, & extra territorium Romani Pontificis juri Canonico est insistendum. *Cap. cum Clericis 9. de foro compet.* Sed hic textus non procedit eo casu, quo Clericus Actor convenit laicum coram judice sæculari: quo casu, sicut Clericus actor forum rei laici, ita etiam ejusdem fori leges sequi debet; ut proinde illa verba in *cap. 9. cit.* posita, si Clerici contra aliquos, vel aliqui contra ipsos causas habuerint &c. intelligantur eo sensu, si Clerici Parisienses (de quibus illud Capitulum inscriptum est) contra aliquos alios Clericos, coram judice tamen Ecclesiastico actionem instituant.

Quarta regula est: Ubi de re Conscientiæ, & materia peccati agitur, si inter jus Canonicum & Civile differentia sit, tenendum est jus Canonicum etiam in terris imperii: id est, si jus Civile foveat peccatum, uti sunt leges permittentes malum, tunc apud Christianos ob salutem animæ relicto jure Civili ad jus Canonicum, si fieri possit sine turbatione Reipublicæ, recurrendum est: universi enim Catholici Doctores fatentur, saltem in spiritualibus, & ubi de salute animæ agitur, summi Pontificis jurisdictionem tanquam Christi Vicarii, & communis animarum Pastoris, etiam in terras imperii, & totum mundum extendi: ut patet ex *cap. solite de M. & O.* Item *cap. Novit. de judiciis.*

Quinta regula est: Quando materia est pure spiritualis, & Sacramentalis, servandum & sequendum est jus Canonicum relicto jure

jure Civili omnimode, & universim: cum spiritualia, & sacramentalia tractare, & definire non ad sæcularem, sed spiritualem, & Ecclesiasticam potestatem pertineat? *cap. decernimus 2. de judiciis* quia materia sacramentorum est spiritualis, ergo extra jurisdictionem Legislatoris laici. Quare licet jure Civili invalidum sit matrimonium, quod à liberis utriusque sexus contrahitur sine consensu Parentum, in quorum patria potestate existunt: *Instit. de Nuptiis in princ.* Item *L. 2. & 18. de ritu nuptiarum.* Jure tamen Canonico, & novissime jure Concil. Trid. *sess. 24. de reformat. matrim. c. 1.* si non simpliciter licitum, saltem validum pronuntiatur tale matrimonium. Similiter licet de eodem jure Civili uxori de mariti absentis vita dubitanti, post quinquennium, *L. uxore 6. ff. de divortiiis*: imo de jure Codicis post quadriennium, *L. uxor 7. Cod. de repudiis.* Novæ nuptiæ sint concessæ: pro quo certam observandam formam præscribit *Authent. bodie quantiscunque Cod. de repudiis.* Nihilominus tamen Jus Canonicum requirit ad novas nuptias contrahendas nuntium, aut probationem certam de morte mariti. *Cap. in præsentia 19.* Item *cap. Dominus 2. de secundis nuptiis.* Qua habita nullo modo necessarium est insuper etiam formam ab Imperatore incit. *authent. præscriptam* observare.

Sexta regula est: Si leges Civiles disponant de rebus, & personis Ecclesiasticis: & hæ leges Civiles sint *mere favorabiles*, nullam habentes annexam obligationem, nullum continentes odium, nullum mandatum contingens personas Ecclesiasticas, nec illis præscribentes certam formam servandam in suis negotiis: verbo si contineant merissimum privilegium, & gratiam statui Ecclesiastico concessam, tunc absque dubio hæ leges Civiles valent, & subsistunt. Talia privilegia sunt v.g. quod contra Ecclesiam Romanam nonnisi centum annis, contra alias Ecclesias nonnisi 40. annis possit præscribi. *Authent. quas actiones. Cod. de SS. Ecclesiis.* Si vero hæ leges Civiles respiciant quidem favorem Ecclesiarum, nihilominus tamen contineant simul aliquam obligationem, sive mandatum datum personis Ecclesiasticis, aut præscribant formam in negotiis Ecclesiasticis, aut denique aliquam jurisdictionis speciem involvant: tunc hæ leges Civi-

les non valent, nec aliter vim obligandi habent, nisi ultro ab Ecclesia fuerint approbatæ, & receptæ: ne prætextu favorabilis constitutionis potestates sæculares jurisdictionem in Ecclesiasticos usurpent, ut clare decisum est in cap. Ecclesia 10. X. de constitut. Et tales leges favorabiles quidem, continentes tamen aliquam obligationem, sive mandatum, sive jurisdictionis speciem sunt v. g. *L. 14. cod. de SS. Ecclesiis* in qua inhibetur personis Ecclesiasticis alienatio rerum Ecclesiæ sub pœna privationis officii. Item *L. 47. de Episcopis & Cler.* in qua præscribitur forma observanda in electione Abbatum, &c. sed hæ leges non aliter vim habent, nisi quatenus à Sacris Canonibus sunt receptæ. Tandem si leges Civiles contineant odium Ecclesiarum, aut Personarum Ecclesiasticarum: aut sint mere dispositivæ de iisdem; Certissimum est apud Doctores, illas leges nullius esse roboris. *Can. denique cum seqq. dist 96.* Item *cap. Ecclesia 10. de Constitut.* Item novissime in *Conc. Trid. sess. 25. de reformat. cap. 20.* ubi cavetur, ne à personis sæcularibus Ecclesiæ, & personarum Ecclesiasticarum immunitas Dei ordinatione, & Canonicis sanctionibus constituta violetur.

DE ANTINOMIA, SEU CONTRARIETATE CANONUM.

QUOD in partibus juris Canonici Canonum, seu Constitutionum inter se antinomia, seu contrarietas, ac repugnantia sæpius reperiatur, extra dubium est, ut perlustranti facile constabit: ut ergo hæc Canonum antinomia tollatur sequentia sunt advertenda.

Primo: Si contrarietas reperiatur in unius, & ejusdem Pontificis, seu Authoris compilatione v. g. si uterque contradicens Canon sit in *Decretalibus*, vel in *Sexto*, aut *Clementinis*: tunc omni modo allaborandum est, ut apparens contrarietas per congruam interpretationem conciliationem accipiat, quod à potiori non admodum difficile erit, modo exacte consideretur glossa, & di-

diversitas Casus, circa quem uterque Canon disponit: in una enim eademque legum compilatione non debet esse contrarietas: quia enim ab uno eodemque legislatore simul, & semel omnes Canones in eadem compilatione contenti, publicationem, & robur acceperunt, habentur, ac si ab uno ore profluxissent, quod sibi ipsi non contradicit *arg. text. L. 2. §. Contrarium autem cod. de vet. jur. enuch.* Et notat. *Glossa in proem. Decretalium, verb. contrarietatem.*

Secundo: Si tamen etiam in eadem compilatione reperiatur aliqua contrarietas, & posterior Canon meminerit Canonis prioris, ejusque terminos correctorios expresse contineat, concedenda omnino erit antinomia. Exemplum esto in *cap. 2. & 3. de Censibus in 6.* ubi in priori *cap. 2.* Gregorius X. sub pœna prohibet, ne à visitantibus procuratio in pecunia accipiatur: in posteriori vero *cap. 3.* Bonifacius VIII. meminit hujus prohibitionis, & eam ob multa incommodorum, ut ait, *dispendia* abrogat. Unde

Tertio: Si inter Canones priorum, & posteriorum compilationum manifesta sit contrarietas, v.g. inter Canones Gregorii IX. & decretales Bonifacii VIII. in 6. aut inter Clementinas &c. tunc Canon posterior derogabit priori, stabiturque posteriori decisioni: quia jus posterius derogat priori. *Cap. fin. de sent. excomm. in 6.*

Quarto: Si dubia sit Canonum contrarietas, tentanda est reconciliatio per commodam aliquam interpretationem, quantum videlicet fieri potest, salva verborum proprietate, ac ratione recti sermonis: quoniam expedit jura juribus concordare, ut evitetur jurium correctio, & contrarietas. *Cap. cum expediat 29. de Elect. in 6.* Hic

Notandum: Triplicem esse interpretationem pro SS. Canonum elucidatione adhibendam: nempe *Doctrinalem, usualem, & authenticam.* *Doctrinalis*, seu *Magisterialis*, quæ vel à Professoribus & Magistris Scholarum, vel Scriptoribus illustribus adhibetur ad elucidanda verba obscura alicujus Canonis, Rescripti, vel privilegii, de qua procedit *L. unic. c. de Professoribus in urbe Constant.* *Usualis* est: quæ innititur consuetudini. *Authentica*

est, seu *judicialis*, quæ à solo legislatore circa canonem adhibetur tanquam exprefiva, atque declarativa sensus, & mentis suæ in particulari, & non præviso casu, juxta *L. ult. c. de legibus*. Quando ergo aliquis Canon, vel constitutio Apostolica, aut privilegium laborat ambiguitate, aut dubio arduo, tunc interpretatio authentica adhibenda est, & à Sede Apostolica ut legislatrice petenda: quia juxta *C. inter alia de sent. excomm.* Item *L. fin. C. de LL.* illius est interpretari legem, cujus est condere. Quod si autem ad Sedem Apostolicam non possit fieri accessus pro capienda interpretatione authentica, & aliunde urgeret necessitas utendi canone, constitutione, aut privilegio, tunc operans juti poterit interpretatione doctrinali.

PARAGRAPHUS UNDECIMUS. DE GNOMIS, SIVE REGULIS JURIS CANONICI.

Observandum 1. Gnomæ, seu regulæ jurisprudentiæ, quas Quintilianus *memorabiles quasdam sententias* appellat, in corpore juris tum Canonici, tum Civilis ad finem adjectæ conspiciuntur. In præsentī solum Regulæ juris Canonici explanantur, quæ nempe in Decretalibus Gregorii IX. & Sexto Decretalium specialibus continentur titulis: explicatione illarum, quæ in corpore juris Civilis, puta titulo Digesti ultimo habentur, Civilistis relicta.

Observandum 2. Regulam juxta Paulum *J. C. L. 1. ff. de regulis juris.* esse illam, quæ rem, quæ est, breviter enarrat, non ut ex regula fiat jus, sed ex jure quod est, regulam sumatur. Unde per regulam juris intelliguntur breves sententiæ, axiomata, seu propositiones generales, deductæ ex legibus, & sacris Canonibus, quæ velut quædam principia generalia deserviunt ad Causas rite decidendas. Ex eo siquidem, quod per leges, & Canones in diversis locis varii casus particulares sibi invicem consimiles decidan-

dantur, regula conficitur, & generalis quædam sententia pro communiter contingentibus breviter efformatur. Sic in exemplo: SS. Canones multis in textibus prohibent, ne quis illicito ingressu v. g. Simoniaca procuratione, violento modo, propria autoritate, ambitione, vel alia via beneficium aliquod occupare præsumat: inde nata est regula in cap. beneficium 1. de R.J. in 6. *Beneficium Ecclesiasticum non potest licite sine canonica institutione obtineri.* Item tam in SS. Canonibus, quam legibus Civilibus licet alteri per alterum contrahere, iudicium subire, juramentum præstare, jus dicere, eligere, &c. inde sequens regula prædit cap. potest 68. de R.J. in 6. *Potest quis per alium, quod potest facere per se ipsum.*

Observandum 3. Has regulas esse duplices: aliæ dicuntur *authentica*, quæ autoritate Apostolica juri Canonico sunt insertæ, & vim legis habent. Tales sunt præsertim, quæ in 6. Decretalium ad finem ponuntur. Aliæ dicuntur *didascalica*, *doctrinales*, & vulgo *Brocardica* (rectius *Burchardica* à Burchardo Canonum compilatore) Item Burchardica (subintellige effata) dicuntur, quæ à juris consultis, vel aliis Doctoribus ex variis juris textibus, ac dispositionibus, vel etiam Philosophorum dictis depromptæ sunt, nec continentur specialiter in corpore juris, nec sunt authentizatae in vim legum à legislatore, sed sunt axiomata, & propositiones Ictorum: uti sunt: *legibus, non exemplis iudicandum est. Actiones sunt singularium. Privatio supponit habitum. Non entis nullæ sunt qualitates. Qui vult antecedens, vult etiam consequens &c.* Pluraque alia, quæ adducuntur etiam in decisionibus Rotæ Romanæ, in specie decisione 582. n. 9. Et decisione 1028. n. 2. Et decisione 1137. n. 2.

Observandum 4. Has regulas plerasque pati exceptiones: adeoque etiam in jure valere illud notum apud Grammaticos: *Nulla regula sine exceptione.* Nomine vero exceptionis intelligitur omnis alia dispositio juris, quam communiter per regulam enuntiatur. Vim exceptionis à regula tria usu trita declarant axiomata. Primum est: *Exceptio declarat regulam:* hoc ipso enim, quod exceptio de regula sit, ex qualitate exceptionis apparet, de quo genere regula sit intelligenda. Secundum est. *Exceptio firmat re-*

gulam in contrarium in casibus non exceptis, ita ut sub regula comprehensi censeantur, quos exceptio inde non subtrahit: ex cuius Axiomatis tamen generalitate merito excipiuntur casus omnino exceptis similes, & quicumque alii, de quibus aliqua ratione verisimile est, disponentem de ipsis idem sensisse, quod de aliis expresse exceptis. Tertium est: *Exceptio non ampliat regulam*, hoc est, non facit, ut ejus dispositio comprehendat aliqua, quæ exceptione non facta regula non comprehendisset: quia exceptio ex natura sua regulæ detrahit, non addit: ab ea aliquid eximit, non includit aliquid, quod illa exceptione cessante non inclusisset.

Observandum 5. Regulas juris Canonici esse adhuc duplices: aliæ sunt, quæ in Decretalibus Gregorii IX. enumerantur: & sunt undecim positæ ad finem libri V. Decretalium. Aliæ vero sunt: quæ in sexto Decretalium enumerantur, & sunt octuaginta octo positæ post librum sextum Decretalium. Utrarumque explicatio in præsentī suscipitur.

Explicantur Regulæ Decretalium Gregorii IX.

1. *Omnis res, per quasunque causas nascitur, per easdem dissolvitur.* Hæc regula attribuitur Auctori operis imperfecti, quem multi esse volunt S. Chrysostomum, desumptaque videtur esse ex regula 35. juris Civilis, quæ sic habet: *Nihil tam naturale est, quam eodem genere quodque dissolvere, quo colligatum est: ideoque verborum obligatio verbis tollitur: nudi consensus obligatio contrario consensu dissolvitur.* Valet ista regula vel maxime in contractibus, & obligationibus mere temporalibus, quæ tantum ex positiva humani juris constitutione, aut mutuo partium consensu, & voluntate contrahentium vim suam habent. Fallit autem in iis, quæ jam non sunt in potestate voluntatis humanæ, sed ab altiori dependent. Sic fallit 1. in matrimonio præsertim consummato, quod est divina voluntate indissolubile. 2. in Sacramentis præsertim characterem imprimentibus. In hostia consecrata, cujus consecratio revocari, & retractari nequit. 3. In vinculo spirituali Episcoporum, quod, etsi per Metropolitanum consti-

tui

tui possit, dissolvi tamen non potest *ex cap. 1. de Translat. Episc.* Item in electo rite Pontifice, cujus jurisdictio auferri non potest, neque deponi valet ab electoribus, exceptis casibus hæresis, amentia, &c.

II. *Dubia in meliorem partem interpretari debent.* Hæc tantum est regulæ rubrica: nam regula alioquin ita habet: *Estote misericordes, sicut & Pater vester celestis misericors est, nolite judicare, & non judicabimini.* In hac regula præcipi videtur, ut ea facta, circa quæ dubium est, quo animo fiant, in meliorem partem interpretentur. Quod enim scriptum est: *Ex fructibus eorum cognoscetis eos*, de manifestis dictum est, quæ non possunt bono animo fieri: ut stuprum, blasphemia, furta, ebrietates, &c. de quibus nobis permittitur judicare. Consentit regula *Juris 9. in ff.* Item *reg. 30. in 6. Semper in obscuris, quod minimum est, sequimur.* Procedit itaque hæc regula in actibus, ubi personæ habilitas, vel inhabilitas, bonitas vel malitia, ac ipsius actus valor vel nullitas non satis apparet: Personæ proinde habilitas, bonitas, & actus valor tamdiu præsumitur, quoad contrarium probetur. Hæc regula fallit 1. in actibus manifeste malis. 2. in casibus, in quibus agitur de malo avertendo, vel bono conservando, ubi abundans cautela non obest.

III. *Utilius scandalum nasci permittitur, quam veritas relinquatur.* Hæc regula non aliud videtur dicere, quam quod propter scandalum prætermittendum sit quidem omne, quod prætermitti potest: modo salva maneat triplex veritas: nempe *veritas vitæ*, quæ in quovis homine honestis moribus: *veritas justitiæ*, quæ in judicibus administratione justitiæ: & *veritas discipline*, quæ in superioribus exacta observantiæ cura absolvitur. De hac triplici veritate regula procedit, sed pro eo casu, quo sine peccato quodpiam ejuscemodi officium omitti non potest, cum non sit faciendum malum, sive peccatum, vel omissione debiti officii, ut eveniat bonum, multo minus, ut evitetur aliud malum, scandalum scilicet passivum alterius culpa committendum. Verbo, hæc regula præcipue intelligenda est, ut veritas non omittatur, quando urget præceptum sub peccato ad veritatem: quia si tunc veritas derelinquitur, Deus offenditur. Fallit hæc

hæc regula 1. in omittendis actibus non præceptis, & rebus, ubi veritas est tantum de consilio: sic ad vitandum scandalum pusillorum opus aliquando bonum, sed supererogatorium omitti potest ob charitatem. Fallit 2. in veritate justitiæ, & disciplinæ saltem temperanda, si ex ipso alterutrius rigore subditorum mala graviora prudenter timeantur.

IV. *Quod non est licitum in lege, necessitas facit licitum: sive Propter necessitatem illicitum efficitur licitum.* Hæc regula intelligenda est de illis, quæ tantum illicita sunt jure positivo sive Divino, ut v.g. sabbathum custodire, est præceptum jure divino positivo: Machabæi tamen sine sua culpa sabbatho pugnabant, sive jure positivo Ecclesiastico: ut missam audire, jejunium observare, est præceptum jure Ecclesiastico, tamen ægrotus missam non audiens, aut jejunium non observans, non habebitur reus præcepti, sed causa rationabilis, & necessitas eum excusabit. Fallit hæc regula 1. in actibus, qui jure naturali illiciti sunt, & ideo prohibita, quia mala, ut hæresis, blasphemia, adulterium &c. quæ nunquam sunt licita. Fallit 2. in actibus, etsi præcepto tantum humano vetitis si cederent in contemptum potestatis, & ipsius legis.

V. *Quod latenter, aut per vim, aut alias illicite introductum est, nulla debet stabilitate subsistere, seu: Illicite factum obligationem non inducit.* Quia talia illicite facta, aut fiunt clam, & latenter, & ideo de malo sunt suspecta: aut fiunt per vim, & metum gravem, & sic ipso jure sunt nulla, & revocari debent juxta tit. 40. lib. 1. *Decret. de his, quæ vi, metusque causa fiunt.* Fallit hæc regula in iis, quæ contra legem solum prohibentem, & non simul irritantem facta sunt: nam multa fieri prohibentur, quæ si fuerint facta obtinent roboris firmitatem. cap. 16. de regular.

VI. *In ipso causæ initio non est à quæstionibus inchoandum.* Seu: *Tormenta indiciis non precedentibus inferenda non sunt.* Id est, nullus debet torqueri, nisi præcesserit semiplena probatio. Nec per tormenta veritas inquirenda est: cum tormenta, sive tortura, aut uti in jure Civili dicitur *Quæstio*, adhiberi non debeat ad veritatis indagationem, nisi in subsidium, quod aliter veritas haberi non possit, & quod semiplena præcesserit probatio. Quibus

bus non obstantibus reus de fuga suspectus incarcerari initio statim potest, quæ incarceration, nisi admodum diuturna, & aspera, nomine questionum non venit.

VII. *Quidquid in sacratis Deo rebus, & Episcopis injuste agitur, sacrilegium reputatur, quia sacra sunt, & à quoquam violari non debent.* Seu: *Sacrilegus est offendens rem, vel personam Ecclesiasticam.* Duæ ideo sunt species sacrilegii juxta Stephanum I. Pontificem, qui hanc regulam posuit: una scilicet in rebus Deo sacratis: altera in Personis Deo consecratis: sub rebus Deo sacratis, etiam loca sacra intelliguntur. Qui ergo violat rem, vel locum Deo sacratum, aut Personam Deo consecratam, committit sacrilegium. Fallit hæc regula 1. circa Personas dum hæc clericali privilegio jure, vel facto privatae sunt. 2. Fallit circa res, si sacræ esse desinant, vel in casu communis necessitatis. 3. fallit circa loca sacra, si iidem execrata sint.

VIII. *Qui ex timore facit præceptum, aliter facit, quam debeat, & ideo jure non facit.* Seu: *Qui facit aliter, quam debet, facere non dicitur.* Intelligenda est hæc regula hoc sensu: qui facit rem præceptam ex timore servili, non amore justitiæ, quam positive excludit, sed timore tantum pænæ, à qua sola hic & nunc movetur, dicitur non facere. Tradita est hæc regula à S. P.N. Augustino.

IX. *Desceat peccator, quia offendens in uno, factus est omnium reus.* Intelligenda est hæc regula, quod per unum peccatum in ratione aversionis à Deo eundem quoad substantiam reatum incurrat, scilicet pænæ æternæ peccator, quem incurrit de omnibus reus: sed non quoad intensionem, vel ut tantum puniretur propter unum peccatum, quantum puniretur, si omnia præcepta violasset. Verbo, intelligenda est hæc regula quoad præcipuum effectum peccati gravis, nempe privationem gratiæ, & pænam damni, quæ perinde ob unum, quam ob omnia peccata gravia incurritur: non vero quoad malitiam ipsam, & pænam sensus.

X. *Non potest esse Pastoris justa excusatio, si lupus oves comedit, & Pastor nescit.* Seu: *Ignorantia non excusat Prælatum in peccatis subditorum.* Hæc regula est effatum S. Gregorii: nec fallit, nisi ignorantia plane sit invincibilis: neque enim ignoran-

tia excusat, quando quis tenetur diligenter indagare, custodire, & prævare sibi commissos à lupis, & peccatis juxta obligationem suam, & per ignorantiam non facit, aut negligit.

XI. *Indignum est, & à Romanæ Ecclesiæ consuetudine alienum, ut pro spiritualibus facere quis homagium compellatur.* Hæc regula procedit de homagio proprie tali, quod est juramentum fidelitatis, quo Domino temporali directo subiectio ad certas operas, & præstationes temporales promittitur, & promittentem Vasallum promissarii efficit: præstare enim talia obsequia pro spiritualibus, est Simoniacum. Non tamen procedit de homagio improprie accepto, quo Clerici Episcopis, & Episcopi Romano Pontifici fidem suam obstringunt. Neque procedit de illo homagio, quo Clerici ratione temporalium fundorum, & regulares dominis directis itidem temporalibus obligantur.

Explicantur Regulæ Juris, quæ in sexto Decretalium continentur.

1. *Beneficium Ecclesiasticum non potest licite sine institutione Canonica obtineri.* Sensus hujus regulæ est: Deficientibus requisitis ad Canonicam institutionem, quæ sunt 1. Collatio à Superiore Ecclesiastico non Laico 2. Investitura. 3. Inductio in beneficii possessionem ab eo, qui habet potestatem. 4. Decens personæ habilitas, ut nempe sit Clericus, vel Clericus non conjugatus, 5. ut observetur solennis institutionis forma, & alia à jure præscripta: deficientibus inquam his requisitis non erit Canonica institutio, nec sic beneficium obtineri poterit, neque jus percipiendi fructus ex bonis Ecclesiasticis, seu beneficii acquiritur, occupatur, vel retinetur, idque respective, nec licite, nec valide. Beneficium Ecclesiasticum proinde obtineri non potest 1. *Transactione*: quia hæc non fit sine datione alicujus rei, in qua Simonie periculum est: etsi illicita non sit aliqua compositio de expensis factis, aut de jure controverso accedente Superioris auctoritate. 2. *Neque Præscriptione*: hæc enim ut legitima sit, bona fides, & justus titulus requiritur: at qui contra Canones beneficium

cium obtinet, bonam fidem habere non præsumitur. 3. Neque per sententiam : nam ut in causa carnalis matrimonii iudicis sententia non transit in rem iudicatam, ita nec in causa spiritualis matrimonii, quod suo modo est inter beneficiatum, & Ecclesiam ratione beneficii, & officii. Excipitur casus regulæ 36. Cancellariæ de triennali : cum scilicet quis absque Simoniaci ingressu beneficium invalide adeptus, per triennium illud pacifice possedit : quo casu postea & valide, & licite illud retinet, Sede Apostolica omnem defectum sanante.

II. *Possessor malæ fidei ullo tempore non præscribit.* Hoc est : qui scit rem, quam possidet, alienam esse, is rei illius per viam præscriptionis nunquam dominus fieri potest. Rationem regulæ dat Innocentius III. in *Concil. Gen. Lateran. IV. cap. fin. de præscript.* inquit : *quoniam omne, quod non est ex fide (intellige conscientia) peccatum est, synodali iudicio definimus, ut nulla valeat absque bona fide præscriptio tam Canonica, quam Civilis.* Quo textu & aliis consimilibus, ut *cap. 5. de præscript.* Item *cap. fin. de constitut.* Item *cap. penult. de consanguinitate.* Corrigitur Jus Civile, quod bonam fidem tantum ad inchoationem, non item continuationem, sed neque ad longissimi temporis præscriptionem requirit §: 11. *Instit. de usucap.* Item *L. 7. cod. de præscript. 30. ann.* Procedit autem regula de mala fide quocunque tempore oborta : nec patitur ullam exceptionem : nam ea exceptio, quam aliqui ex *cap. Placuit 1. de præscript.* allegant, non est ad rem : cum ibidem in favorem fidei Christianæ locus, quem aliquis Episcopus ad fidem converterit, tali Episcopo attribuitur : quo fit, ut iusto titulo Canonis locum illum alioquin in aliena diæcesi positum, suæ Diæcesi triennio præscribere possit.

III. *Sine possessione præscriptio non procedit.* Sensus est : ad præscribendum requiritur possessio in initio, in continuatione, & in fine præscriptionis, ita ut non fiat interruptio possessionis rei. Hæc regula etiam procedit de quasi possessione incorporalium : ex eaque recte infertur eum qui rem aliquam possidere non valet, ut Laicus jura spiritualia, præscribere illam non posse.

IV. *Peccatum non dimittitur, nisi restituatur ablatum.* Hæc

regula non tantum quoad remissionem quoad Deum est intelligenda, nempe quod remissio non fiat, nisi restituatur ablatum, si restituendi facultatem quis habeat, vel nisi serium propositum habeat de re tali restituenda, ubi poterit, nisi talis restitutio remissa fuerit: neque tantum est intelligenda de furto, aut violenta ablatione: sed de quovis damno injuste dato: & quod potissimum hujus loci est, de vitio etiam reali, quo afficitur res furto ablata, ita ut res furto ablatae praescribi non possint, nisi per restitutionem Domino factam vitium fuerit purgatum. Hæc regula fallit in tot casibus, quot sunt causæ à restitutione, ac respective reparatione damni illati excusantes, quas Theologi morales recensent.

V. *Peccati venia non datur, nisi correcto.* Hæc regula intelligitur primo de venia culpæ, & æternæ pænæ, quod hæc scilicet non detur, nisi efficaciter pœnitenti, & emendato. 2. De pœna temporali, videlicet nisi juxta leges ordinatas punito, idque regulariter, nam in foro externo sæpe correctus puniri, & non correctus ob causas publicas à pœna liber dimitti debet.

VI. *Nemo potest ad impossibile obligari.* Hæc regula est intelligenda non modo de physice, sed etiam moraliter impossibili, quo sensu maxime veniunt, quæ turpia sunt, & peccaminosa, & quorum promissio etiam juramento confirmata non obligat.

VII. *Privilegium personale personam sequitur, & extinguitur cum persona.* Intelligitur hæc regula de privilegio, quod immediate personæ concessum est, & cujus causa proxima est persona. Sic Archi-Episcopus pallium, quod habet concessum à Pontifice, nequit relinquere successori, sed cum eo sepeliendum est.

VIII. *Semel malus semper præsumitur malus.* Hæc regula intelligenda est de eodem genere mali: nec enim qui semel adulter est, statim homicida, vel alio crimine obstrictus est, præcipue si de vitiis oppositis agatur, uti sunt avaritia, & prodigalitas. Dicitur autem *præsumitur*: hæc enim regula juris sola præsumptione nititur: hinc facile refellitur adhibita probatione in contrarium, ostendendo scilicet, eum, qui malus fuit, se emendasse:

dasse : nam tunc ulterius malus dici non debet, & præsumptio cedere debet veritati. Excepto perjuro, cui etiam post emendationem amplius non creditur. Econtra is, qui semel bonus fuit, semper præsumitur bonus.

IX. *Ratum quis habere non potest, quod ipsius nomine non est gestum.* Ratum habere dicimus, cum approbamus, quod nostro nomine est gestum : ergo si nostro nomine gestum non est, ratum habere non possumus. Procedit ergo regula 1. in delictis, quorum pænæ non incurruntur ab eo, qui illa approbat quidem ut simpliciter patrata, non autem nomine suo patrata: Casus habetur *cap. 23. de sent. excomm. in 6.* ubi approbans percussione Clerici non factam suo nomine, immunis ab excommunicatione declaratur. 2. in factis quibuscunque odiosis, & præjudicium afferentibus, quæ nomine meo facta non censentur, nisi speciali mandato ea fieri jusserim. *L. 6. §. 6. ff. de negot. gest.* Hæc regula fallit 1. si ratihabitio vim habeat novi consensus, ut in casu *can. fin. VII. q. 2.* ubi Urbanus Papa rescribit, ordinatum ab alieno Episcopo ministrare posse in ordine suscepto, si proprius Episcopus ordinationem ratam habeat. 2. in casu *c. 28. V. quod si de Elect.* ubi Electores contenti electionem ratam habere posse dicuntur. 3. in casu *c. 3. de his, quæ sunt à Prælat. sine consensu cap.* ubi valida pronuntiatur alienatio, quam à Prælato factam Capitulum ratam habuit. 4. in casu *L. 7. §. penult. ff. ad SC. Maced.* ubi mutuum à filio acceptum consensu, & solutione patris confirmatur. 5. in casu *L. 1. ff. de receptis : & L. 1. c. de his, qui latron.* ubi receptores furum, & latronum ob præsumptam adeo ratihabitionem puniri jubentur.

X. *Ratihabitionem retrahere, & mandato non est dubium comparari.* Ne ista regula contradicat priori, intelligenda est, si videlicet illud, quod ratum habeo, nomine meo gestum est. Verus ergo sensus regulæ est : quodcumque aliquid ab alio nomine meo gestum postea ratifico, & approbo, idem est, & eisdem habet effectus juris, ac si à me ei prius expresse fuisset mandatum, seu verum ad id ei dedissem mandatum. Ita desumitur ex *C. penult. de sent. excomm. in 6.* Item ex *L. si fundus 16. §. 1. ff.*

de pignor. Item *L. 1. §. de jecisse 12. ff. de vi, & vi armata.* Sic in exemplo, si quis equum sine meo mandato, nomine tamen meo emit, & possessionem ejus accipit: & ego postea ratam habeo, seu ratifico, & approbo hanc emptionem equi, idem ego acquirō dominium, & possessionem equi, ac si equus ab altero emptus fuisset expresso à me habito mandato. Item si quis sine meo mandato, nomine tamen meo percussit Clericum, & ego postea ratam habeo hanc percussionem, æque excommunicatus sum, ac si prius ad hanc percussionem dedissem mandatum. Item si alius meo etiam infcio, meo tamen nomine aliquem dejecit à possessione, & ego hoc postea ratifico, perinde teneor ad possessionem restituendam, & resarcienda damna illata, sicut tenerer, si id à principio mandassem. Pro primo exemplo stat *arg. L. si ego 24. ff. de Negot. gest.* Pro secundo exemplo stat *textus expressus c. penult. de sent. excomm. in 6.* Pro tertio exemplo stat *c. cum ad sedem 15. de Restit. spoliat* Item *L. 1. §. sed & si 14. ff. de vi, & vi armata.* Poro Ratihabitio non tantum æquiparatur mandato, sed etiam retrahitur tam ad tempus, quam locum, in quo actus nomine meo fuit gestus, ita ut actus non primum à tempore ratificationis, sed jam à tempore, & die quo nomine meo fuit gestus, validus esse, & effectum suum habere censeatur, & propter contractum nomine meo gestum, & ratihabitu non in loco ratihabitionis, sed in loco actus gesti forum sortiar. Et hæc regula procedit de omni actu, & contractu, imo etiam de ipsis delictis, dummodo delictum sit tale, quod nomine alterius committi potest: Secus est in delictis, quæ nomine alterius fieri nequeunt, uti sunt delicta libidinis, adulterium, stuprum, &c. hæc enim sicut alteri demandari nequeunt, ita etiam ab alio facta proprie ratihaberi non possunt. Fallit hæc regula 1. si ratihabitio cedat in præjudicium tertii, ut v. g. ratihabitio gestorū à falso procuratore, qui in judicio alioquin vicit, sed ea parte condemnata repelli etiam post sententiam potest *L. 24. cod. de probat.* 2. Si mandatum speciale ab initio actus ad ejusce substantiam requirebatur, ut in casibus regulæ 18. dicitur infra, & in rescriptis justitiæ *cap. 28. de rescript.* 3. Si ratificans, quo tempore actus

patratus est, natura impeditus fuit ad illum mandandum, ut si quis adultus factus rati habeat homicidium suo infantis nomine patratum, non fit irregularis. 4. In plerisque delictis, nisi ea sint in futurum pendentia, & rati habens ad eorum executionem concurrat.

XI. *Cum sunt partium jura obscura, reo favendum est potius, quam actori.* Contingit autem hoc duobus modis: vel quia actor nihil probavit: vel quia utrinque probationes sunt æquales: ad priorem modum pertinet illa juris sententia: *Actore non probante reus absolvitur, etiamsi nihil præstiterit cap. fin. §. fin. de jure jurando.* Quoad posteriorem modum, ubi æqualis utrinque est probatio: quoad decisionem sequi solet id, quod traditur *cap. 3. V. quod si amborum. de probat. Promptiora sunt jura ad absolvendum, quam condemnandum.* Fallit hæc regula 1. in casu, quo actor fovet causam favorabilem v.g. pro matrimonio, libertate, dote, aut testamento. In hujusmodi enim casibus stante dubio actori potius, quam reo favendum est. 2. In omni causa pia, si eam tuetur actor, quia causæ piæ etiam inter favorabiles causas veniunt. 3. Si actor est in possessione, quia juxta *regulam juris 65. in 6. In pari causa potior est conditio possidentis.*

XII. *In judiciis non est personarum acceptio habenda.* Hæc regula judicem monet, ne in administranda justitia deferat personæ in dignitate, vel officio constitutæ, ex favore, vel odio recedendo à justitia, vel saltem à modo recedendi in judicio: sed deposito omni affectu odii, favoris, præmii, timoris, causam ex æquo cognoscat. Non prohibetur autem judex remoto affectu interdum personæ habere rationem in judicio, si ita lex jubeat, vel disponat, ut in minoribus 25. annis ratione contractuum sine curatore initorum, aut restitutionis in integrum. In mulieribus ratione SC. Vellejani, Filiisfamilias ratione SC. Macedoniani. In pæna mitiganda ob personarum dignitatem.

XIII. *Ignorantia facti, non juris excusat.* Facti ignorantia dicitur, cum quis ignorat id, quod factum est. Ignorantia vero juris dicitur, cum quis ignorat, quod a jure constitutum, vel comprehensum est. Hæc regula intelligenda est de ignorantia
non

non proprii facti, sed alieni, siquidem ignorantia proprii facti veniam non meretur per L. quamquam 7. ff. ad SC. Vellejanum. Cum enim facta aliena infinita sint, & plerumque etiam prudentissimos fallant, nulla culpa ignorantia adscribi debet: nisi essent facta ita notoria, & gravia, ut sine summa negligentia ignorari non possint. Volunt etiam aliqui, quod ignorantia juris excuset, seu non noceat, si non agatur de lucro, sed damno rei vitando: imo etsi de lucro, si ignorans sit miles, fœmina, aut rusticus, vel alius simplex, qui jurisconsulti, quem consulat, defectum habuit, nec aliunde instructus fuit.

XIV. *Cum quis in jus succedit alterius, justam ignorantia causam censetur habere.* Hæc regula æque intelligenda est de ignorantia facti alieni, quæ excusat. Unde sensus regulæ est, qui vel in universum jus alterius v.g. ex testamento, vel ab intestato: aut quo ad res particulares in jus alterius succedit v.g. legatarius, Fidei Commissarius, Donatarius, Emptor, imo etiam Prælati in dignitate, officio, beneficio succedentes, cum hi æque ac hæredes facta antecessorum, utpote aliena, invincibiliter ignorare præsumantur: justam ignorantia causam habere censentur, in casu si conveniantur ab aliquo ut v.g. solvant debitum antecessoris, vel restituant rem ab ipso ablatam: non autem in casu, quo successor ipse contra alium actionem instituit, tunc enim ignorantia ei non opitulatur, cum quivis ad judicium provocans certus esse debeat de facto suo: hinc deliberatoria dilationes dantur reo, non actori.

XV. *Odia restringi, & favores convenit ampliari.* Sensus hujus regulæ est: leges, Canones, statuta, Rescripta, dispositiones odiosæ, id est, illæ, quæ vel à jure communi exorbitant, vel principaliter in odium & pœnam tendunt, stricte sunt interpretandæ, & propterea non extendendæ, sed restringendæ sunt. Econtra favorabiles, illæ videlicet, quæ principaliter in favorem alicujus factæ sunt, late sunt explicandæ. Sic quia *Canon si quis suadente diabolo* principaliter in favorem status Clericalis est conditus, late est interpretandus, adeoque etiam ad conversos, seu Religiosos laicos est extendendus. Econtra quamvis vi Concilii Tridentini excommunicationem incurrant, qui fœminas ad ingredien-

diendam religionem cogunt, tamen hanc excommunicationem non contrahunt cogentes masculum ingredi Religionem : quia Tridentina dispositio tanquam odiosa ad personas non expressas extendi nequit.

XVI. *Decet concessum à Principe beneficium esse mansurum.* Nomen beneficii hic late sumitur pro privilegio, & quidem reali, ne Regula hæc contradicere videatur regulæ VII. Sensus ergo hujus regulæ est : Beneficia, privilegia, & aliæ gratiosæ concessionis Principum sine determinatione temporis, vel clausula restrictiva concessa durare, & manere debent : personalia quidem usque ad mortem privilegiati : realia vero stabiliter, ita ut neque à successore auferri conveniat, neque cessent sine justa, & gravi causa : cum æque Princeps ex suo consensu obligetur ac privatus propter æquitatem, & rationem naturalem dictantem, ea quæ semel placuere, esse servanda. Dicitur autem in hac regula *Decet*, non *Debet*, ut indicetur, quod per Principem *absolute* possit revocari.

XVII. *Indultum à jure beneficium non est alicui auferendum.* Hæc regula præcedenti non multum est dissimilis : eundem enim effectum beneficium habet, sive sit à Principe, sive à jure (cujus Author Princeps est) concessum. Sensus regulæ est : quod indultum beneficium, vel privilegium ex lege, vel jure competens, à nullo homine, etiam judice auferri valeat, nisi à supremo legislatore ex gravi causa : Sicut enim Princeps interdum ex causa beneficium suum revocat, ita & juris beneficium nonnunquam aufert, nonnunquam moderatur, uti videre est in beneficiis SC. Macedoniani, & Vellejani : quæ licet juris beneficia sint, multis tamen casibus restringuntur ex causa *L. 2. & 5. cod. ad SC. Macedonianum.*

XVIII. *Non firmatur tractu temporis, quod de jure ab initio non subsistit.* Hæc regula procedit in actibus juridicis, ut testamentis, contractibus, præscriptionibus, beneficiis &c. Actus, qui à principio ipso jure invalidus, & nullus est, solo tractu, & lapsu temporis non fit validus, nisi tali actu tractu temporis adveniant omnia ad valorem necessaria. Nam sicut tractus temporis non

facit ex actu à principio valido, invalidum : ita nec facit ex actu à principio invalido validum.

XIX. *Non est sine causa, qui rei, quæ ad eum non pertinet, se immiscet.* Sensus hujus regulæ est : qui rem alienam, in quam nullum jus habet, invadit : officium assumit, artem exercet suo statui non convenientem extra casum necessitatis, aut absque habita sufficiente scientia, peritia : ille peccat, & ad reparationem damnorum, si quæ inde sequantur, tenetur. Sic peccant indocti assumentes officium Judicis, Advocati, Medici &c. Item Clerici exercentes chyrurgiam, & casu aliquem occidentes sunt irregulares, quia immiscunt se actui suo statui inconvenienti.

XX. *Nullus uti pluribus defensionibus prohibetur.* Sensus regulæ est : Nullus reus in judicio conventus prohibetur pro eadem re, vel jure suo conservando plures etiam diversas, & sibi contrarias adhibere exceptiones, non quidem eas simul & semel, sed successive proponendo, ita ut si una non valeat, vel insufficiens sit, alia allata sufficiens maneat. Et quidem hæc regula de Reo solum, non de actore intelligenda est : quia defensio est juris naturalis : quæ autem hujus juris sunt, magis favorabilia sunt, adeoque etiam causa Rei favorabilior est, quam actoris. Fallit hæc regula, si quis lege specialiter prohibeatur : v.g. quia conventus de noxa servi, vel pauperie quadrupedis falso negasset, se habuisse hunc servum, vel hanc quadrupedem, jam alia exceptione uti non posset per *L. 21. §. fin. ff. de noxali act.* Et *L. 1. §. 14. ff. si quadrup. paup. fec.* Item, si debitor propriam scripturam, aut numeratam pecuniam, creditor acceptum pignus neget, & de mendacio convincantur, aliam defensionem afferre prohibentur. *Auth. contra. C. de non numerat. pecun.* Et *Auth. item possessor C. qui potior in pignore.*

XXI. *Quod semel placuit, amplius displicere non potest.* Hæc regula maxime procedit de contractibus civilibus, matrimonio, Professione Religiosa, SS. Ordinibus, electione Prælati, arbitri item & compromissarii &c. Fallit tamen hæc regula 1. si in contractu Civili dissolvendo utraque pars consentiat, excepto matrimonio. 2. si causa nova, nec prævisa superveniat. 3. in ultimis voluntatibus, quia hæc ambulatoriæ sunt ad vitæ supremum

exitum. 4. In Judice, qui sententiam suam interlocutoriam revocare potest.

XXII. *Non debet aliquis alterius odio pręgravari.* Hoc est: non debet alter ob alterius delictum damnum pati, v.g. si Pater commisit delictum excommunicatione dignum, non debet etiam filius excommunicari. Fallit hæc regula in crimine læsæ Majestatis, item hæresis, ob quæ filii cum parentibus etsi inæquali pæna puniuntur. Item in pæna interdicti loco alicui inflicta: item sic dictis repressaliis legitima autoritate concessis: ubi innocentes cum nocentibus gravantur. Item in illegitime natis.

XXIII. *Sine culpa, nisi subsit causa, non est aliquis puniendus.* Hæc regula simul & exceptionem continet: generaliter enim tradit, neminem sine culpa sua esse puniendum, exceptionem subdit, nisi subsit causa, quæ innocentem puniendum suadeat, ut visum in regula præcedente.

XXIV. *Quod quis mandato facit Judicis, dolo facere non videtur, cum habeat parere necesse.* Sensus est regulæ: cum superioribus, Magistratibus, & Judicibus obediendum sit, quando videlicet non mandant contra Deum, contra leges, nec limites suæ jurisdictionis excedunt, parendo mandato illorum, doli, & culpæ reus non est: secus est, si non habeat parere necesse, prout ille laicus, qui de mandato Abbatis Monachum verberavit, excommunicationem incurrit, quia non habuit necesse parere.

XXV. *Mora sua cuilibet est nociva.* Hæc regula maxime procedit de moroso debitore, & sensus est: dilatio in faciendo id, quod quis tenetur, & potest facere, & interpellatus seu monitus à die, vel ab homine, culpabiliter non facit, est nociva talis mora, quia tunc tenetur morosus debitor de casu etiam fortuito: v.g. aliquis habuit alterius equum, & non restituit, dum monitus potuit, si pereat equus, ipsi perit.

XXVI. *Ea, quæ sunt à judice, si ad ejus non spectant officium, viribus non subsistunt.* Sensus est: quæcunque acta sunt à Superiore, vel Judice sive Ecclesiastico, sive sæculari, si ejus non subsunt potestati, irrita sunt, & nulla: sic à judice incompetente invalida sunt acta: item invalide judicat extra suum territorium.

XXVII *Scienti, & consentienti non fit injuria, neque dolus.* Hæc regula procedit, si consensus sit liber, & à metu gravi immunis. Isti duo termini *scienti*, & *consentienti* sumuntur copulative, ita ut quis sciat, & simul consentiat. Præterea consentiens debet posse cedere juri suo. Hinc hæc regula fallit in casu, quo Clericus consentit, ut coram judice laico conveniatur, contra privilegium non suum, sed sui status. Item si Clericus percutiatur etiam consentiens in percussione, percutiens adhuc excommunicatur, ob mox dictam rationem.

XXVIII. *Quæ à jure communi exorbitant, nequaquam ad consequentia sunt trahenda.* Per ly *Exorbitare* intelligitur deviare, discordare, aut defletere. Unde hæc regula procedit de privilegiis contra jus, ultra eorum tenorem non extendendis: hoc est, quæ à jure communi defleunt, non sunt extendenda ad alias personas, aut casus. v.g. Laicis conceditur Jus Patronatus, quod est privilegium præsentandi ad beneficium, non extendendum, quod etiam Laici possint judicare de jure Patronatus. Excipiuntur casus, quibus privilegia puri favores sunt, proinde amplianda.

XXIX. *Quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari.* Sensus est: quod ad omnes spectat, ab omnibus debet approbari, seu recipi: si ad omnes spectat ut singulares personas, & distributive, omnes debeant consentire v.g. si plures habeant dominum in fundum, non potest eidem imponi servitus, nisi singulorum intercedat consensus; si autem ad omnes spectat collective, & ut unus universitatis, & communitatis membra, sufficit, ut major, seu sanior pars consentiat.

XXX. *In obscuris minimum est sequendum.* Obscura hic dicuntur, quorum sententia incerta est, quæque nunc in hanc, nunc in aliam partem pertrahi possunt. Ne igitur res per obscuritatem pereat, benigne receptum est, ut saltem id, quod in sententia minimum est, hoc est, minus recto nocet, sequamur, cum procliviores esse debeamus ad liberandum, quam condemnandum. Sensus ergo hujus regulæ est: quando in lege, statuto, aut alia dispositione sensus ita obscurus est, ut neque ex natura actûs, neque ex antecedente, aut subsequente tenore verborum, neque ex consuetudine loci, nec ex aliis circumstantiis vera legis-

litoris, vel aliter disponentis voluntas ac intentio saltem verifimiliter satis appareat, id, quod minimum, hoc est, quod minus obligat, vel gravet, sequi debemus: qui sequendo minimum, minus errandi periculum est. Hæc regula communiter vacatur *subsidiaria*, id est, in subsidium, casu quo aliunde de veritate satis non constat.

XXXI. *Eum, qui certus est, certiorari ulterius non oportet.* Sensus est, qui plenam scientiam, & certitudinem habet ipsius rei, qualitatum & circumstantiarum, non est ei de tali re, qualitate, & circumstantiis nova certioratio facienda: quia id frustra fieret. Sic non tenetur venditor certiozem facere emptorem de defectu rei venditæ, v.g. equum esse cæcum, si venditor sciat talem defectum emptorem non ignorare.

XXXII. *Non licet Aëtori, quod Reo licitum non existit.* Ratio hujus regulæ est: quia Rei partes sunt favorabiles, quam Aëtoris, & sic non permittendum Aëtori, quod Reo non permittitur: unde quia non licet Reo post recognitionem depositionum à testibus proditarum ulterior testium reproductio: ergo neque Aëtori. Fallit hæc regula 1. In petitione extraordinarii Judicis, quæ Aëtori, non reo conceditur *L. 1. cod. de debitoribus*. 2. In electione Judicis, si causa ad plures pertineat, quæ item aëtori non reo permittitur. *L. fin. C. ubi in rem actum*. 3. In emendatione libelli aëtori, non reo concessa *L. 83. §. 1. ff. de verb. oblig.*

XXXIII. *Mutare consilium quis non potest in alterius detrimentum.* Quando videlicet ex mutatione voluntatis, vel placiti alteri impedimentum, vel detrimentum sequitur. Et intelligenda est regula: si alicui acquisitum est jus in re, & ad rem irrevocabiler, per novam mutationem consilii, ab eo auferri non potest. Et procedit regula in electionibus completis, contractibus celebratis, collationibus, & præsentationibus ad beneficia &c. A contrario vero sensu hujus regulæ infertur, si nullum detrimentum sit, nulla captio alterius, mutationem consilii impune fieri posse, uti in depositio, mandato, societate &c.

XXXIV. *Generi per speciem derogatur.* Genus apud Juris Consultos non accipitur pro genere logico, seu Dialectico, sed pro eo, quod plura singularia nomine suo comprehendit, sive sit

Species logica ut homo, equus &c. sive aliud æque late patens, ut v.g. hoc nomen *fundus*, importans quidquid solo continetur, est genus ad prædium, agrum, possessionem &c. quæ sunt species, & inter se differunt. Species vero juxta legistas dicitur id, quod prædicatur de pluribus individuis sive Philosophice, ut homo de Petro, Paulo &c. sive legaliter, ut v.g. ager de hoc, vel illo agro. Sensus ergo hujus regulæ est, quod generi per speciem, id est, toti per partem, universali per particulare derogatur: v.g. Petro est legatum dolium, & Paulo vinum, hoc extrahendum est à dolio, & dandum Paulo, licet vinum sit species contenta sub genere, & toto, nempe sub dolio. Procedit hæc regula in legibus, mandatis, Rescriptis, testamentis, contradibus &c. Fallit autem hæc regula 1. in rescriptis gratiæ, & privilegiis, ubi speciale non derogat generali, nisi illius mentionem faciat. 2. Cum per genus jam est jus quæsitum tertio, v.g. si alicui jam hypothecata sint omnia bona, & in genere, non valet specialis hypotheca alicujus prædii alteri facta. L. 6. C. qui potior in pig.

XXXV. *Plus semper in se continet, quod est minus.* Sensus est: qui potest majus, vel cuilibet, quod est plus, licebit & id, quod est minus: seu qui potest totum, potest & partem, si illud plus, majus, vel totum sint in eodem genere, & cæteris paribus cum minori, vel parte. v.g. Sacerdos potest absolvere à mortalibus, ergo & venialibus. Petrus donat Paulo bovem: ergo & pellem, & ossa. Titius legat Petro 100. florenos, & per errorem scribit 200. florenos: valebit legatum quoad centum florenos: quia minus continetur in majori. Fallit hæc regula 1. in aditione hæreditatis: cum enim hæres possit adire totam hæreditatem, nequit adire tantum aliquam ejus partem cæteris relictis. L. 7. ff. de R. J. 2. In procuratore per generale mandatum constituto, cui non licet ea curare, quæ speciali mandato indigent. *cap. qui ad agendum, de procurat. in 6:*

XXXVI. *Pro Possessore habetur, qui dolo desit possidere.* Sensus est: quicumque rem possessam relinquit, seu desinit possidere, dolo scilicet, calliditate, fallacia & malitia propria in præjudicium tertii; potest nihilominus tanquam verus Possessor juridice conveniri:

niri: quia per fictionem juris pro vero possessore habetur, & nemini fraus, & dolus patrocinari debet. Sic v.g. qui rem mala fide possidens adverteret illam vindicatum iri à domino, eam destruit, vel dittrahit, aut in alium malitiose transfert, perinde in iudicio convenitur, ac si eam actu haberet.

XXXVII. *Utile non debet per inutile vitiari.* Sensus hujus regulæ est: quidquid ex se, sive de jure validum, vel alias ad efficiendam, firmandam, aut assicurandam rem aptum, & conducentis est, valorem, & vim suam non amittit adjunctione, vel accessione alicujus de jure prohibiti, aut invalidi, vel alias inepti. Sic donatio profana inter vivos 500. solidos excedens, & sine insinuatione apud judicem facta, non vitiatur, seu invalidatur quoad summam à jure permissam, sed quoad excessum dumtaxat. *L. Sancimus 34. c. de donat.* Pariter etsi inter eligentes unus excommunicatus irritum dederit votum, non irritantur vota aliorum, nec vitiatur, vel invalidatur electio per majora valida vota celebrata. Hæc ergo regula procedit in donationibus ultra 500. solidos inter vivos nulla insinuatione facta apud judicem: in stipulationibus & contractibus, in quibus plus spondetur, quam petitur, in electionibus, in testamentis &c. Fallit autem hæc regula 1. si inutile non possit separari ab utili, ut sit in servitute aquæ ducendæ. 2. in testimoniis, ubi testis in uno capite mendax ex toto rejicitur *can. 17. q. 9.* 3. in instrumento publici Notarii ex parte falso. 4. in sententia judicis ad plus quam petitum sit, condemnante. *L. 27. ff. fam. hercisc.* 5. Generatim, cum utile & inutile sunt contraria, & vitium in re continent.

XXXVIII. *Ex eo non debet quis fructum consequi, quod nunc exitit impugnare.* Hæc regula procedit de impugnatione judiciali rescriptorum, testamentorum, instrumentorum &c. Eo ipso enim, quod quis impugnet valorem & fundamentum juris sui, non debet inde aliquod commodum habere, quia censetur illi juri tacite renuntiassse: qua de causa repellitur à consecutione legati in testamento sibi relictæ, qui ipsum testamentum veluti falsum impugnavit, & si legatum accepit, repetetur ab eo, & Fisco tradetur. Excipitur 1. nisi ante sententiam definitivam ab impugnatione desistat *L. 8. §. 14. ff. de inoff. testam.* 2. nisi alieno non suo

nomine, nec plene libere, sed ex officio impugnavit v.g. hæredis alias instituendi tutor & curator. L. 30. ff. de inoff. testam.

XXXIX. *Cum quid prohibetur, prohibentur omnia, quæ sequuntur ex illo.* Hæc regula procedit non solum de iis, quæ simpliciter prohibentur, sed etiam de iis, quæ simul irritantur. Unde sensus regulæ est 1. quando aliquid simpliciter duntaxat tanquam minus honestum, minusque licitum absque nullitate prohibetur, etiam simpliciter prohibita, & illicita, non autem invalida censentur omnia ea, quæ ex principali prohibito ob necessariam connexionem, & dependentiam ordinarie sequuntur, saltem si eadem de his uti de illo militat ratio. v.g. dum Mæchia prohibetur, prohibitus quoque censetur omnis illicitus concubitus. Sensus regulæ est 2. Quando aliquid non tantum simpliciter ut illicitum, sed etiam ut invalidum prohibetur, similiter prohibentur, ut illicita & invalida, quæ ex tali principali prohibito ob necessariam connexionem, & dependentiam sequuntur. v.g. quia alienatio rerum Ecclesiasticarum sine debita solemnitate prohibetur ut illicita, & invalida: etiam quævis donatio ut illicita, & invalida prohibetur.

XL. *Pluralis locutio, duorum numero est contenta.* Sensus regulæ est: quandocunque in lege, statuto, rescripto, instrumento, vel quacunque alia dispoitione terminus pluralis v.g. plura, pluræ, pluries &c. indistincte ponitur, sufficit numerus dualis, seu duorum, v.g. Papa dispensat cum aliquo, quod possit habere plura beneficia, numerum non exprimendo, ista pluralitas nonnisi de duobus beneficiis, & quidem non curatis intelligi debet. Item lego servo libertatem post annos numerum non exprimendo, intelligitur post duos annos. Excipitur nisi majorem numerum Jura expresse requirant: sic ad codicillum quinque, ad testamentum septem requiruntur testes.

XLI. *Imputari non debet ei, per quem non stat, si non faciat, quod per eum erat faciendum.* Sensus hujus regulæ est: qui legitime impeditus, nempe vel gravi morbo, captivitate, aut alia iusta & rationabili causa, vel evidenti Ecclesiæ, ac reipublicæ utilitate, non facit, quod alias facere deberet, propterea nec pænam, nec damnum sentire debet. Sic Clericus beneficiatus gravi morbo detentus choro non assistens, tamen lucratur distributio-

butiones. Fallit hæc regula in lucris, & favoribus conditionatis: item si quis sua culpa incidat in casum, propter quam facere non potuit, quod debuit.

XLII. *Accessorium naturam sequi congruit principalis.* Principale hic dicitur, quod in re præcipuum est, & quasi causa illius, quod accedit. Sensus ergo regulæ est: tanta est dependentia accessorii à principali, ut inducto, concessio, prohibito, annullato, sublato, vel confirmato principali, etiam inductum, concessum, prohibitum, annullatum, sublatum, vel confirmatum censeatur accessorium. Ut v.g. quando alicui comittitur causa matrimonii dijudicanda tanquam causa principalis, dijudicanda etiam comittitur causa dotis velut accessoria. Fallit hæc regula 1. quando in principali, & accessorio diversa reperitur ratio: sic etsi principalis obligatio solvendi usuras sit nulla, tamen si juramento firmata est, accessorium juramentum servandum erit: ita clare *cap. Debitorum 6. de jure jurando*. Cur autem accessoria juramenti obligatio sit observanda, est specialis ratio Divinæ reverentiæ, quæ tunc juramentum compellit, qualis ratio in simplici promissione non reperitur. Fallit 2. quoad pia legata inserta testamento ad causas profanas nulliter facta: quia illa, etsi accessoria, valent, licet principale, nempe testamentum sit nullum: quia & in accessoriis legatis piis specialis invenitur ratio, videlicet Religionis. Fallit 3. in casibus, in quibus jura aliter specialiter disponunt: ut in casu, quo ob adulterium uxoris matrimonio tanquam principali quoad thorum sublato, non tollitur dos, sed penes solum virum manet, etsi dos accessorium matrimonii sit.

XLIII. *Qui tacet, consentire videtur.* Sensus regulæ est: qui tacet in favorabilibus, consentire videtur: qui vero tacet in præjudicialibus, & odiosis, tunc consentire videtur, quando contradicendo, & expresse dissentiendo facile potest impedire id, de quo agitur, & in contrarium nulla conjectura apparet. Sic v.g. parentes contrahentes pro filiis, ipsis præsentibus, tacentibus, & non contradicentibus, sponsalia (etsi forsan prolibus odiosa) censentur filii consentire: & ideo ex sic contractis sponalibus oritur impedimentum publicæ honestatis. Pariter etsi servum amittere res sit Domino præjudiciosa: si tamen eo sciente, & non contradi-

cente servus ordinatur, valet ordinatio, servus liber evadit, & dominus illum amittit. Can. si servus sciente. 20. dist. 54. Item Capitulum pro consentiente habetur, si tacet, & non contradicat alienationi à Prælato factæ.

XLIV. *Is, qui tacet, non fatetur, sed nec utique negare videtur.* Hæc regula differt à priori in hoc: quia in priori regula agitur de consensu, an, & quando ex taciturnitate præsumi possit: in præsentī vero regula agitur de confessione, & negatione, & nonnisi in casu interrogationis procedit, utrum videlicet confiteri, vel negare censeatur, qui ab alio interrogatus nihil respondet, sed tacet. Sensus ergo regulæ est: dum quis tacet, quando non tenetur loqui, & potest loqui, nulla posita conjectura extrinseca, quæ negationem, vel confessionem indicet, talis neque negat, neque affirmat. v. g. si quis extra vel etiam in judicio à non judice interrogatus an non hunc, vel illum percussit? an non hoc, vel illud abstulerit? si taceat, nec fateri, nec negare censeatur. Cur autem tacens præsumatur consentire, non vero tacens præsumatur confiteri? ratio est: quia consensus est actus voluntatis eligentis, & quiescentis, qui actus adesse merito præsumitur, dum quis contradicere facile potuit, & non contradixit, sed tacuit; confessio vero consistit in assertionē veri aut falsi, quorum nullum asserit, qui tacet. Fallit hæc regula, dum quis in judicio à judice legitime interrogatur: sic enim interrogatus, qui tacet, pro confessio habetur. *L. de etate II. §. 4. de interrog. in jur. faciend.*

XLV. *Inspicimus in obscuris, quod est verisimilius, vel quod plerumque fieri consuevit.* Sensus regulæ est: Quandocunque vera intentio, mens, & voluntas statuentis, agentis, contrahentis, disponentis &c. aliunde certo, vel sufficienter non apparet, illud sequendum, judicandum, & tenendum est, quod prudenter, & æquo animo, consideratis considerandis ad cognoscendam veritatem servantibus circumstantiis veritati magis consentaneum, seu conforme apparet: vel quod in hujusmodi, de quibus quæritur, actibus, negotiis, aut dispositionibus communiter, & ordinarie fieri solet, ac in regione fieri consuevit. *arg. L. semper in stipulat. 34. ff. de reg. jur.* Sic contra mulierem longo tempore post contra-

ctum

ctum matrimonium cohabitantem cum viro, & contra matrimonium suum reclamantem, seque non esse cognitam asserentem, præsumitur, quod sit cognita, eo quod hoc sit verisimilius. Can. si quis 3. caus. 33. q. 1. Item pater filio hæredi extraneum substituens, præsumitur substituisse sub conditione, si filius sine liberis, vel impubes decesserit. L. 6. C. de instit. & substit.

XLVI. *Is, qui in jus succedit alterius, eo jure, quo ille, uti debet.* Dicitur in jus succedere hæres, bonorum possessor, fiscus vero quoad bona fisco illata. In Dominium vero puta rerum singularium succedere dicitur donatarius, legatarius, emptor &c. Illi in jus universum succedunt alteri, vicemque ejus sustinent, unde & omnes actiones tam activæ, quam passivæ in ipsos transeunt: & quod defuncto profuit, vel nocuit, similiter & illis prodest, vel nocet. Quoad singularium rerum successores eadem ratio est in iisdem rebus, ut cum causa sua transeant in successorum: hinc fit, ut quæ auctori circa eandem rem petendam, vel defendendam competebant, eadem competant & ejus successori. Excipiuntur privilegia personalia, quæ personæ defuncti cohærent v.g. usufructus, usus, habitatio, actiones pænales necdum mortæ à defuncto, revocationes donationum propter ingratitudinem &c. quæ ad alium non transeunt.

XLVII *Præsumitur ignorantia, ubi scientia non probatur.* Hæc regula procedit de ignorantia facti alieni: in illis nempe casibus, in quibus nec scire, nec indagare rem aliquis tenetur, neque publice de ea constat, nec casus est juris naturalis, hujus enim juris scientia præsumitur, nisi ignorantia probetur. Sic si quis in Clericum Clericaliter non incedentem, indeque ex præsumptione ignorans eum esse Clericum, manus violentas injiciat, non excommunicatur. C. si vero 4. de sent. excom. Fallit hæc regula in iis, quæ sunt publica & notoria: & etiam in iis, quæ quis etiam in facto ex officio indagare, & scire tenetur: inde facti ignorantia non excusat Pastorem. C. quamvis 10. de R. J.

XLVIII. *Locupletari non debet aliquis cum alterius injuria, vel jactura.* Hæc regula etsi in sensu disjunctivo loquatur, tamen in sensu copulativo est intelligenda: adeoque verus sensus regulæ est, quod nemo debeat cum damno & injuria alterius locupletari;

non vero, quod nemo debeat cum damno & detrimento alterius citra ejus injuriam, adeoque iusto titulo locupletari: alias innumeri casus ab hac regula essent reprobati, qui in jure pro iustis habentur: nempe legitimæ præscriptiones, omnia lucra in bello iusto reportata, innumera commoda ex variis contradibus cum alterius detrimento iuste acquisita &c. Dicitur autem quis cum injuria, & jactura alterius locupletari, qui rem alienam iniuste accipit, retinet, pro suo commodo utitur, propriisque rebus parcit &c. Et hæc regula fundatur non solum in jure positivo, sed etiam naturali: neminem lædere iniuste: suum cuique tribuere, relinquere, & non iniuste auferre. Procedit proinde regula hæc de personis etiam privilegiatis, ut sunt pupilli, minores, republicæ, Principes, Fisci, Ecclesiæ, quia & hæc juri naturali subjectæ sunt. Fallit hæc regula 1. quoad forum externum in casu, quo quis alteri chirographum dedit de mutuo ab eo accepta pecunia: in hoc enim casu chirographum habens exigere potest pecuniam in chirographo contentam, licet eam mutuo nondum dederit, si debitor chirographum intra biennium non repetat, & de non numerata pecunia nullam exceptionem faciat. *L. contrahibus 14. c. de non numerat. pecun.* Fallit 2. quoad forum externum in casu, quo quis cohæres judicialiter agnitus partem hæreditatis accipit, eam restituere non amplius tenetur, etsi postea plene constet, eum verum hæredem de jure non fuisse. *L. cum putarem 36. ff. famil. Erisund.* Dicitur quoad forum externum: quia in foro conscientiæ, qui pecuniam repetit, & acquirit, quam mutuo non dedit, illam pecuniam retinere non potest, sed restituere tenetur. Item qui sciens se hæredem non esse, etsi in foro externo talis agnitus sit, partem hæreditatis acceptam restituere tenetur: nisi talis bona fide credens se hæredem esse, litem inceperit, & causam lucratus fuerit, quia tunc autoritate rei judicatæ dominium rei iuste acquirit eo fere modo, quo in præscriptione.

XLIX. *In panis benignior est interpretatio facienda.* Hoc est, quod in dubio, an gravior, vel levior pæna sit infligenda, benignior sit facienda interpretatio, & levior assignanda: si autem certa pæna sit in jure statuta, ista est dictanda, nisi aliquando justa cau-

causa, & ratio oppositum suaderet. Sic v.g. si pro aliquo delicto assignetur pœna carceris, sine expressione an perpetua, vel temporalis esse debeat: interpretatur, quod temporalis. Fallit hæc regula 1. in pœna excommunicationis, hæc enim, si à Canone feratur, non minor, sed major intelligenda est. *c. 59. si quem. de sent. excom.* Fallit 2. in Contumacia, contra quam iudex procedere potest pœna, quæ magis timeri debet. *c. & S. fin. ut lite non contest.* Fallit 3. in materia interdicti, quia si interdicatur civitas, etiam suburbia censentur interdicta, ne in vilipensionem legis ab interdicta civitate facile confugiatur ad suburbia. Pariter si interdicatur Ecclesia, etiam Capellæ, & Cæmeterium eidem contigua manent interdicta. *c. si civitas 17. de sent. excomm. in 6.* Fallit 4. in delictis atrocibus, & in futurum pendentibus, ut v.g. est rebellio, & hæresis. *L. 5. Si aliquis. C. de Episc. & Cler.*

L. Actus legitimi conditionem non recipiunt, neque diem. Actus legitimus vocatur, qui à lege vel introductus est, ut sunt hæredis institutio, adoptio, emancipatio, hæreditatis aditio &c. Vel à lege certam formam recepit, ut stipulatio: vel denique à lege approbatus est, ut emptio, venditio, locatio, aliique contractus juris Gentium. Non tamen, omnes hactenus hac regula comprehenduntur, siquidem maxima eorum pars conditionem recipit: sed tantum illi, qui in lege actus legitimi ff. hoc titulo 77. de R. J. recensentur, ut est emancipatio, acceptilatio, hæreditatis aditio, servi optio, & datio Tutoris. His additur adoptio, quæ diei adjectione vitiatur. Item electio, & postulatio, quæ fiunt per vota conditionata. Item matrimonium, cui conditio contra substantiam adjecta est. Sensus proinde regulæ est: quod actus, gestum, dispositio, aut contractus, qui à lege, vel natura formam accepit, & sub eadem forma fuit approbatus, & confirmatus, non recipiat conditionem, neque diem, id est, non est capax alicujus conditionis, & diei, quæ possint suspendere eorum effectum in futurum eventum, vel in tale tempus, & si talis apponatur conditio, statim actus invalidantur, & fiunt irriti. Sic v.g. eligo in Provinciale Titium, si à majore parte capituli electus fuerit, penitus hæc electio reprobatur. Sic neque valet matrimonium, quod ad certum usque diem contractum est. Hæc regula fallit in con-

tractibus, ut sunt emptio, venditio, qui non vitiantur per appositionem conditionis, atque diei, quia non habent à lege certam verborum formam, sed ex voluntate hominum eorum forma pendet. Fallit etiam in censuris Ecclesiasticis, quibus & conditio addi potest v.g. nisi parti læsæ tali tempore, vel die satisfeceris, scias te excommunicatum.

LI. *Semel Deo dicatum, non est adusus humanos ulterius transferendum.* Sensus est: quod quæ semel sunt Deo consecrata, & ab eo accepta, non debeant applicari usibus profanis. Deo dicatæ dicuntur ædes sacre, altaria, cæmeteria divino cultui consecrata, quæ & idcirco humano commercio sunt exempta. *cap. 2. de immunit. Eccles. in 6.* Adeo ut ne quidem ligna Ecclesiæ dirutæ, vel collapsæ in usum laicorum transferri possint, sed vel Ecclesiæ, sive monasterio applicanda, vel igne exurenda sunt. *Can. ligna de Consecrat. dist. 1.* Comprehenduntur & sub hac regula monasteria, & hospitalia Episcopi auctoritate erecta. *Can. quæ semel. caus. 19. q. 3.* Item *cap. ad hæc 40. de Relig. dom.* Pariter comprehenduntur calices, patenæ, vestes, libri, aliaque instrumenta Ecclesiastica. *Can. Altaris cum 4. canonibus seqq. de consec. dist. 1.* Sic non licet ex veste sacra crumenam conficere pecuniariam. *can. 42. ibidem.* Fallit hæc regula 1. pro casu necessitatis, qua laborat Ecclesia *can. 2. caus. 10. q. 2.* Fallit 2. pro casu necessitatis proximi, ut tempore belli, pestis &c. *can. Aurum caus. 20. q. 2.* Fallit 3. in iis, quæ invito domino Ecclesiæ obvenerunt. *Can. 9. & 10. dist. 54. c. 2. de serv. non ordin.*

LII. *Non præstat impedimentum, quod de jure non sortitur effectum.* Per illa verba, *quod de jure non sortitur effectum*: regula idem vult dicere, ac quod de jure nulliter, & invalide factum est, consequenter omni juris caret effectu. *Non præstat impedimentum*, id est, prorsus non impedit, quin alius actus valide fieri queat. Sensus proinde regulæ est: quidquid de jure nullum, & invalidum est, nullatenus impedit, quin alius actus valide, & licite fieri queat. Sic v.g. sponsalia cum minore septennio, adeoque nulliter contracta, non impediunt, quo minus postea cum matre prioris sponsæ matrimonium inire valeat, nisi forsitan prior sponsa post septennium adeptum in priora sponsalia consenserit.

C. literas 4. de despon. impub. Pariter sponsalia ex defectu consensus nulla nullum præstant impedimentum publicæ honestatis, sicque non impediunt, quo minus quævis contrahentium pars cum consanguinea alterius sponsalia, & matrimonium valide, ac licite contrahere valeat. *Can. si verum. caus. 31. q. 2. juncto c. Accessit 5. de despons. impub.* Item etsi liberum cuius sit suum revocare testamentum, tamen inchoatio secundi testamenti, quo testator primum revocare intendit, huic non obest, si antequam secundum perficiat, morte præveniatur. *S. Ex eo, 7. instit. quibus modis testament. infirm.* Nam imperfectum testamentum sine dubio nullum est: consequenter primum testamentum non infirmat. Fallit hæc regula in matrimonio rato: hoc quippe, etsi invalidum sit (dummodo tale non sit ex defectu consensus) parit impedimentum publicæ honestatis. Item fallit in procuratore, si novus constitutus est, tunc enim prioris procuratio est revocata, etsi posterius constitutus munus hoc recusaret. *C. non injuste 14. de Procuratore.*

LIII. *Cui licet, quod est plus, licet utique, quod est minus.* Hujus regulæ explicatio habetur superius in regula XXXV. explanata.

LIV. *Qui prior est tempore, potior est jure.* Hæc regula non tantum pertinet ad collationes beneficiorum Ecclesiasticorum, in quibus, cui prius collatum est, præfertur posteriori, ut habetur *cap. Si tibi absens de præbendis in 6.* Ad collegia, ut quo tempore quis in collegium receptus, eo ordine consideat, & suam sententiam dicat, ut habetur *cap. 1. de Majorit. & obed.* verum & ad hypothecas, pignora, ut prior tempore sit & re, ac præsentia prior: licet posterior specialem, prior vero tantum generalem accipiat, aut posteriori insuper pignus traditum, priori vero tantum hypotheca constituta sit. Excipitur 1. nisi posterior ad conservandam vel reficiendam rem hypothecariam mutuo dederit, *L. interdum 5. ff. eod.* 2. nisi posterior ad emendam aliquam rem hac conditione mutuam pecuniam dederit, ut eidem specialiter maneat obligata. *L. licet 7. c. eod.* 3. Nisi habeat hypothecam publico instrumento erectam, prior vero tantum privatam, nec tribus testibus munitam cum sua subscriptione. *L. Scripturas 11. c. eod.*

cod. 4. Nisi posterior esset causa specialiter privilegiata. In his enim casibus posterior hypothecarius præfertur priori.

LV. *Qui sentit onus, sentire debet commodum, & contra.* Hæc regula bimembris est, vel potius duas in se regulas continet: prior est, *qui sentit onus, sentire debet commodum.* Altera: *qui sentit commodum, sentire debet onus.* Sic v.g. quia emptor rei venditæ etsi necdum traditæ, periculum, ac interitum sustinere debet, de jure etiam percipit fructus, & commoda rei emptæ, nempe ex auctione pretii, alluvione, vel alia ratione provenientes §. 3. *Instit. de empt. & vendit.* Pariter quia Parochus onus, & labores habet in administrando Sacramenta, & alia divina Parochianis, ab eisdem etiam de jure, & consuetudine competentia commoda percipit, etiam in casu, quo parochianus extra Parochiam sepulturam eligit c. 1. *de sepult.* Contra quia Clerici non residentes non sentiunt onus in serviendo Ecclesiæ, & peragendo divina, nec commoda, seu fructus beneficii percipere possunt, & si quos perceperint, restituere tenentur. C. *ad audientiam* 15. *de Cleric. non resid.* Fallit hæc regula, quando ex propria institutione, & ex natura rei, vel ex speciali juris dispositione alicui muneri, vel officio onus est annexum sine commodo v.g. sede vacante, ubi onus, labor, nempe jurisdictio Episcopalis, & administratio transit ad capitulum, & tamen fructus Episcopales interea currentes ad Capitulum non pertinent, sed successori reservantur, vel in utilitatem Ecclesiæ impenduntur. C. *quia sæpe* 40. *de elect. in 6.* Idem est in tutela, præsertim legitima, ubi fratres tenentur sustinere onus tutelæ sororis sine commodo. L. 1. *in fin. ff. de legit. tutor.* Idem in mandato, quia mandatum gratuitum, & sine mercede esse debet. L. 1. §. 4. *ff. Mandati.*

LVI. *In re communi potior est conditio prohibentis.* Sensus regulæ est, quando res, vel negotium, de quo agitur ad singulos distributive pertinet, ita, ut singulis seorsim, & in particulari conveniat: & de hujusmodi re alienanda, immutanda, destruenda &c. inter dominos dissensio est, is, vel illi præferendi sunt, atque ei, vel eis acquiescendum, qui prohibent, vel contradicunt, dissentiant, aut se opponunt, etsi unicus tantum esset. v.g. duo communem habent fundum, & unus domum in illo ædificare, vel

eundem omnino alienare vult: alter vero prohibet, dissentit, seu contradicit: hic præfertur, eique acquiescere oportet *arg. L. Sabinus 28. ff. de communi dividunt.* Pariter si Matrimonio jam consummato unus velit vovere castitatem, & alter prohibeat, contradicat, hujus contradictio, & prohibitio prævalet. *c. Quidam 3. de convers. conjug.* Item quia jus eligendi Prælatum ad omnes Capitulares etiam ut singulos pertinet, non potest electio per compromissum celebrari, vel extraneus ad suffragandum admitti, si vel unus tantum contradicat. *C. quia propter 24. de Elect.* Fallit hæc regula 1. in societate, cum Socii non interest actum alterius poni, vel non poni, cum quivis merito pati debeat id, quod sibi non nocet, & alteri prodest *L. 1. §. 11. ff. de aqua, & aqu. pluv. arcend.* Sic v.g. Socio permittitur Scalam, quæ removeri potest, ad communem parietem facere quia alteri non nocet *L. fistulam 19. §. 2. ff. de servitut. præd. urban.* Fallit 2. cum prohibente uno alter re communi fruitur ad talem usum, ad quem de se apta nata est, ut patet in sepultura communi pluribus: licet unus contradicat, ne alter ibi sepeliatur. *L. Si plures 41. ff. de Religios. & sumpt. fun.*

LVII. Contra eum, qui legem dicere potuit apertius, est interpretatio facienda. Per legem hic præcipue intelliguntur pacta, conditiones, vel obligationes, quæ contractibus opponi solent, quia hæc in jure vocantur *leges*, scilicet privatæ *L. contractus 23. ff. de R. I.* Sensus ergo regulæ est: quando in Contractibus, seu aliis actibus, pacta, conditiones, vel aliæ obligationes quasi leges ad alterum obligandum per verba obscura, dubia, vel ambigua apponuntur, interpretatio facienda est contra eum, qui hujusmodi leges apposuit: quia sic obscure loquens, cum potuerit clarius loqui, præsumitur dolose, & malitiose ita loqui ad alios decipiendos. Sic v.g. promittit quis alteri solvere debitum die prima Augusti: interpretari debet pro mense proximo Augusti contra promittentem, quia æquivoce est locutus de die prima Augusti fors post aliquos annos. Valet hoc potissimum in Civilibus, quia in Criminalibus obscura locutio, & probatio in favorem rei habet valorem contra accusatorem.

LVIII. Non est obligatorium contra bonos mores præstitum Juramentum.

ramentum. Hoc est: juramentum, quod est contra aliquam legem, seu de re peccaminosa etiam venialiter, est contra bonos mores, & ideo non obligat, cum juramentum non sit vinculum iniquitatis: Sic v.g. non obligat juramentum factum de occidendo parentem: de pellenda è domo uxore cum liberis &c. Fallit hæc regula in alienatione fundi dotalis, solutione usurarum &c. ubi juramento standum, quamvis postea repetitioni locus sit. *C. licet de jur. jur. in 6.*

LIX. Dolo facit, qui petit, quod restituere oportet eundem. Hoc est: Dolo, seu malitiose facit, qui rem petit, quam non potest retinere, sed tenetur restituere utpote possessor malæ fidei. Sic v.g. usurarius dolose agit petendo à debitore mutuatorio solutionem usurarum, quas non potest petere, imo habitas jam tenetur restituere, & cogi potest ad eas restituendas. *Can. nullus. Caus. 14. q. 4.* Fallit hæc regula in possessoris, in quibus spoliatus, rem, qua spoliatus est, petere potest, etsi statim spoliatori proprietario spoliū reddere debeat. Fallit 2. in eo casu, quo peto id, quod alii, non eidem à quo peto, restituere debeo: Sic Comodatarius rem repetit à fure, quamvis domino eandem restituere debeat: Item vir à socero dotem petit, etsi eam uxori & liberis ejus restituere debeat.

LX. Non est in mora, qui potest exceptione legitima se tueri. Sensus est: Differens aliquid facere, vel præstare, si habeat legitimam exceptionem, seu justam causam in jure divino, naturali, aut humano directe, vel indirecte fundatam, non est in mora culpabili, nec subiacet pænis, quas talis mora post se trahit, nempe refarciendi damna, & incommoda ex tali mora secuta: cum per exceptionem elidere possit obligationem agendi, vel non faciendi. Sic exceptio legitima est pacti de non petendo, doli mali, metus, jurisjurandi &c. de quibus in titulo ff. de Exceptionibus. Item si quis valetudine, tempestate, ignorantia facti alieni, vi fulminis, vel alias juste impeditus fuerit: hæc enim à mora excusant.

LXI. Quod ob gratiam alicujus conceditur, non est in ejus dispendium retorquendum. Hæc regula procedit in privilegiis, quæ prodesse, non obesse privilegiatis debent. Et sensus regulæ est: quod alicui conceditur ut gratia, & favor pro commodo, ac utilitate

litate, non debet ei esse oneri, incommodo, vel præjudicio. Sic quia in favorem Minorum statutum est, quod non possint stare in iudicio sine autoritate Tutoris adeo, ut si nihilominus sine tutoris autoritate litigent, & contra ipsos feratur sententia, hæc de jure nulla sit: attamen si sententia in favorem Minorum litigantium sine autoritate tutoris fertur, valida existit. *L. Non comminus 14. C. de Procurat.* Fallit hæc regula in gratiis, quæ non motu proprio, sed ad instantiam petentis sunt concessæ *C. cum omnes 6. de constit.*

LXII. *Nullus ex consilio, dummodo fraudulentum non fuerit, obligatur.* Sensus regulæ est: Qui alteri sive petenti, sive non petenti consilium bona fide præbet, nullatenus tenetur ad reparanda damna, vel sustinenda incommoda, quæ ex tali consilio præter intentionem sequuntur: in hoc enim consilium distinguitur à mandato, quod mandatum sit causa moralis operis positi: Consilium autem ad sui sequelam non obligat. *L. 2. ff. Mandati §. 6. ibi. Nemo ex Consilio obligatur &c.* Procedit hæc regula etiam in casu, quo Consilium bona fide datum in damnum tertii redundat: v. g. suadet quis iuste alicui, ut adeat hæreditatem, qua suasionem non facta hæres aliquis tertius factus fuisset. Item dat quis iustum Consilium, ut instituat actionem de recuperando prædio sibi debito, quod alias retinisset injustus detentor. Si autem Consilium non bona sed mala fide, dolo, fraude, vel malitia quis præbet, tenetur ad reparanda damna, etsi non ratione consilii dati, cum illud sequi nemo teneatur, bene tamen ratione fraudis *C. sedes 15. & C. ex tenore 16. de Rescriptis ibi. quia fraus, & dolus alicui patrocinari non debent.* Unde si consilium fraudulentum quis dedit circa contractum, vel quasi contractum v. g. emptionem, venditionem &c. talis damnum reparare tenetur, quod inde secutum est, illi, cui tale consilium dolosum dedit. Si vero consilium quis dedit ad maleficium, seu delictum, vel quasi tale v. g. ad perpetrandum homicidium, furtum, adulterium, diffamandum &c. damnum inde secutum non illi, cui delictum suavit, sed tertio reparare debet: idque non ex actione doli mali, sed actione maleficii, aut delicti quod suavit v. g. si furtum suavit, actione furti tenetur *L. Si quis 52. §. 21. ff. de Furtis.* Si adulterium suavit, tenetur lege Julia de adulterio *L. Hæc verba le-*

gis 12. ff. ad leg. Jul. de adult. coercend. Hæc regula fallit in Medicis, Advocatis, Assessoribus, & aliis, qui ex officio consilium dare debent, hi enim non tantum ex fraude, vel dolo, sed etiam ex imperitia tenentur, si eorum consilia malum habeant exitum: Cum tales imperiti consilium damnosum subministrantes culpam latam committant, quæ culpa lata in jure æquiparatur dolo. L. 1. §. ff. Si Mensor falsum modum dixerit. ibi. lata culpa plane dolo comparabitur.

LXIII. *Exceptionem objiiciens, non videtur de intentione adversarii confiteri.* Sensus est: Reus objiiciens exceptionem, non confitetur quidquam de mente actoris, sed ejus intentionem potius infringit. v. g. accusatus de homicidio patrato potest excipere dicendo, si occidi, feci cum moderamine inculpatæ tutelæ, & tunc non fatetur secundum intentionem Actoris. Unde reus nunquam exceptionem puram facere debet, ne sibi onus, probandi arcessat: sed potius factum negare, aut conditionaliter exceptionem objicere debet: v. g. petenti à me pecuniam, quam non accepi, non debeo respondere: jam solvi, vel adest pactum de non solvendo: sed respondere oportet: nego me tibi debere: vel si debui, solvi tibi: sic enim onus probandi adversario relinquitur.

LXIV. *Quæ contra jus fiunt, debent utique pro infectis haberi.* Proædit hæc regula de iis tantum, quæ contra leges irritantes, vel formam substantialem actibus quibusdam v. g. testamentis præscribentes fiunt: non vero de iis, quæ contra leges simpliciter tantum prohibentes fiunt: nam multa fieri prohibentur, quæ, si fuerint facta, roboris obinent firmitatem. Cap. ad Apostolicam 16. de Regular. ut vel in matrimoniiis cum impedimento impediendo contractis apparet.

LXV. *In pari delicto, vel causa potior est conditio possidentis.* Sensus regulæ est: quando duo in eodem delicto rei sunt v. g. si onus ex delicto dat, & alter ex delicto accipit, melior est conditio possidentis, nempe accipientis, ita ut restituere amplius non teneatur: v. g. Titius dat Cajo judici 100. florenos, ut ferat injustam sententiam, Titius à Cajo judice 100. florenos datos repetere amplius nequit, & Cajus Judex in possessione acceptorum 100. florenorum, adeoque melioris conditionis est. arg. can. Non sane 15. caus. 14. q. 5. Item L. 3. ff. de condict. ob turp. caus. Pariter qui ob fornicationem

meretrici dat pecuniam, eam repetere nequit. *L. 4. pr. ff. cod. & §. 3.* Hæc regula etiam extenditur ad illos, qui parem causam habent absque delicto: v. g. si duo eandem rem bona fide emunt, ille cui res est tradita, prævalet. Item si duobus eadem res obligatur nesciendo, cui prius, melior est conditio possidentis rem. Item si in iudicio utriusque partis testes sunt pares, præferuntur testes possessoris. *C. ex literis 3. §. Quodsi de probat.* Fallit hæc regula 1. in Simonia reali, ubi possessor tenetur restituere *arg. cap. 11. de Simon.* Fallit 2. in Lenocinio, quo vir uxorem prostituens dotem perdit. *L. cum mulier. 47. ff. soluto Matrim.*

LXVI. *Cum non stat per eum, ad quem pertinet, quominus conditio impleatur, haberi debet perinde, ac si impleta fuisset.* v. g. legavit quis 100. florenos Monasterio sub conditione, ut in illius Monasterii Ecclesia sepeliatur: talis moritur excommunicatus, adeoque in illa Ecclesia sepeliri non potest, nihilominus hi 100. floreni dandi sunt Monasterio, quia per Religiosos talis Monasterii non stetit, quod sepeliri non potuerit ibidem. Major huius regulæ explicatio habetur ex regula **XLI.** explanata.

LXVII. *Quod alicui suo non licet nomine, nec alieno licebit.* Sensus huius regulæ est: Quod quis prohibente jure Divino, naturali, aut humano licite facere non potest suo nomine, id nec alieno nomine, id est, nec per alium pro se, nec in propria persona pro alio licite facere poterit. Sic v. g. quia non licet mihi nomine meo, & in propria persona innocentem occidere, furtum, aut usuram committere, ita neque alieno nomine, id est, nec per alium pro me, nec pro alio committere licebit. Item Clerico non licet proprio nomine exercere sænus, ita nec eidem licebit nomine alieno. Fallit hæc regula, quando ratio prohibitionis in mea persona existens cessat, seu non reperitur in aliena persona v. g. etsi mihi non liceat contrahere cum mea consanguinea matrimonium, possum tamen cum ea nomine alieno, seu pro alio, qui consanguineus, vel affinis non est, ut procurator ipsius contrahere. *C. ex parte 14. de restit. Spoliat.* Et *C. fin. de Procurat. in 6.*

LXVIII. *Potest quis per alium, quod potest facere per se ipsum.* Sensus huius regulæ est: qui aliquid v. g. contractum, actum, negotium, causam &c. per se ipsum valide, & licite facere, vel tracta-

re potest, id ipsum etiam valet per alium ad hoc idoneum, & debite qualificatum valide, & licite facere. Sic uti per me ipsum emere, vendere, locare, litigare, acceptare beneficium &c. possum, ita idem possum facere per alium. Dicitur in hac regula: per *alium* intellige, idoneum, & qualificatum, nempe necessaria scientia, potestate præditum: hinc licet Episcopus per se, aut per alium Episcopum suum subditum ordinare possit, non tamen id potest per simplicem Sacerdotem, cum hic ad id non sit idoneus, utpote carens potestate ordinandi. Fallit hæc regula in actibus, qui factum personale proprium requirunt, ut est v.g. residentia Episcoporum, recitatio officii Divini, accusatio suorum peccatorum sacramentalis, præsentia in choro ad distributiones obtinendas, penitentia peragenda, confectio testamenti, & hæredis institutio ad causas profanas, adoptio, arrogatio &c. Fallit etiam tunc, quando inter partes specialiter conventum est, ut non per alium, sed per se ipsum res fiat.

LXIX. *In malis promissis fidem non expedit observari.* Sensus est: peccaminosa promissa, quæ sine peccato impleri nequeunt v.g. furtum, adulterium &c. non esse observanda: quia *iniqua est promissio, quæ scelere adimpletur can. in malis. caus. 22. q. 4.* quare ex ejusmodi promissione nulla nascitur obligatio, nec quidem si juramentum acceperit: imò mala promissa in jure inter impossibilia recensentur in *L. Filius 15. ff. de condit. instit.* Unde verbum *expedit* in hac regula ad necessitatem trahendum est. Dicitur autem *in malis promissis*, non enim negat regula fidem servandam in illis, quæ male quidem promissa sunt, per dolum v. g. aut metum, extorta, quæ tamen sine dispendio salutis servari possunt maxime, si juramentum acceperit: cum aliud sit malum promissum esse, quod simpliciter observari non potest: & aliud sit male promissum quid esse, cujus tamen observatio culpabilis non est.

LXX. *In alternativis debitoris est electio, & sufficit alterum adimpleri.* Per *ly alternativa* significantur *disjunctiva*, suntque illa, quæ cum disjunctione *vel*, *aut*, aliave simili particula proferuntur, & opponuntur *copulativis*, quæ particula *Et*, *Ac*, *Aique* & simili exprimuntur. Sensus ergo regulæ est: quando in contractibus, ultimis voluntatibus, vel aliis dispositionibus plura *alternative*, seu *disjunctive* adimplenda, vel præstanda continentur,

in libero arbitrio debitoris, seu illius est, qui adimplere, seu præstare debet, quid ex illis præstare velit: & sufficit, si unum ex illis faciat, aut præstet. Sic v.g. promittit quis alicui dare pecuniam vel frumentum: in promittentis tanquam debitoris arbitrio est, utrum pecuniam, vel frumentum dare velit, & satisfacit dando unum ex his pro suo libitu. Pariter testator legat alicui pecuniam vel domum: liberum erit testari tanquam debitori, aut ejus hæredi, utrum ex his dare velit. Fallit hæc regula 1. in alternativis remediorum, seu actionum judicialium, ubi actoris est electio, quali actione experiri, & debitum extorquere velit *L. 2. § 3. ff. de eo, quod certo loco*. Fallit 2. in alternativis pænarum à jure statutarum, ubi judicis est electio. *Cap. fin. ut lite non contest.* Fallit 3. in alternativis gratiarum à Principe factarum, ubi recipientis tanquam creditoris, non Principis tanquam debitoris, est electio *C. cum Dilecti 6. in fine de donat.* Fallit 4. in alternativis locorum, ubi creditor eligit locum, in quo solutio facienda sibi est *L. 2. § 3. ff. de eo, quod certo loco*.

LXXI. *Qui ad agendum admittitur, est ad excipiendum multo magis admittendus.* Sensus est: qui potest in judicio agere, multo magis potest exceptionem facere. Sic quia sponsus ob fornicationem sponsæ potest instituere actionem, ut à sponsa divertere posset, multo magis poterit excipere, ne eam recipere cogatur. Pariter maritus respectu uxoris adulteræ. Fallit hæc regula 1. in spoliatione etiam à domino (nisi in flagranti) facta, quia spoliatus ante omnia est restituendus *c. 1. & 2. de restit. spoliat.* Fallit 2. in deposito, in quo depositarius, licet illi actio ad rem depositam competat, deponenti exceptionem opponere non potest. *C. fin. de deposit.* Et *L. 11. cod. depositi*.

LXXII. *Qui facit per alium, est perinde, ac si faciat per se ipsum.* Verificatur regula per fictionem juris, videlicet quando actus efficiendus est talis naturæ, ut ejus executio in alium transferri possit v.g. solutio debiti facta creditori à debitore per tertiam personam, habet se ex fictione juris, ac si facta fuisset ab ipso debitore, cum talis actus sit transferibilis in alium. Secus dicendum, si talis actus in alium transferri nequit, v.g. contritio unius ut justificativa non transfertur in alium. Universaliter hæc regula

la non verificatur in actibus personalibus. Videatur regula explanata LXVIII.

LXXIII. *Factum legitime retractari non debet, licet casus postea eveniat, à quo non potuit inchoari.* Hæc regula procedit in actibus natura perpetuis, matrimonio, professione Religiosa, beneficio. Et sensus regulæ est: quod debeant permanere in suo robore actus facti juxta leges, etiamsi postea aliquid superveniat, quod si antea, vel ab initio accidisset, eorum validitatem impedivisset. Sic v.g. non dirimitur matrimonium legitime contractum per superveniens impedimentum dirimens affinitatis &c. Intelligitur autem hæc regula, nisi effectus ejus, quod legitime factum est, ad impossibile redigatur, sic sponsalia licet legitime sint contracta, dissolvuntur tamen per subsequens cum alia matrimonium, quia sponsalia in eum casum deveniunt, quo effectum sortiri nequeunt. Fallit hæc regula in iis, quæ causam successivam habent, ut v.g. dispensatio ob imbecillitatem, qua cessante, illa cessat.

LXXIV. *Quod alicui gratiose conceditur, trahi non debet ab aliis in exemplum.* Hæc regula concordat cum regula VII. XXVIII. superius explanata.

LXXV. *Frustra sibi fidem quis postulat ab eo servari, cui fidem à se præstitam servare recusat.* Sensus regulæ est: quod leges privatæ, quales sunt contractus, etsi absolutissimis verbis exprimantur, conditionate tamen obligent inter se contrahentes, ita ut ab uno facto contractu, vel non servata illius conditione, alter neque ex pacto illi servare fidem teneatur, etsi fides addicta jure jurando sit addicta: quilibet enim contractus hanc tacitam involvit conditionem: stabo contractu, modo alter fidem à se promissam servaverit: Et procedit regula, etsi causa, vel necessitate impeditus quis non servet fidem. *L. Ex conducto 15. §. 6. ff. locati.* Hinc in transactionibus, si quis cum aliquo transegerit sub conditione v.g. aliquid dandi elapso anno; si transactarius non solvat elapso tempore præfixo, potest transactor elapso tempore recedere à transactione, & litem fidem frangenti movere. Fallit hæc regula in contractu cum pupillo sine auctoritate tutoris inito *L. Julianus 13. §. 29. ff. de action. empr.* hunc enim contractum pro libitu frangere potest pupillus, alter vero eundem servare tenetur:

& hoc in favorem ætatis pupillaris a jure specialiter sancitum est : quod cum emens à pupillo scire potuerit, & debuerit, sibi imputare debet, quod cum illo sine autoritate tutoris contraxerit.

LXXVI. *Delictum personæ non debet in detrimentum Ecclesiæ redundare.* Sensus regulæ est: ob unius membri, etiam capitis, delictum cujusunque status sive Ecclesiastici, sive sæcularis, non debet gravari Ecclesiæ, neque communitas: adeoque non tenetur Ecclesiæ, aut communitas damna exinde illata, vel secuta rescire, aut penam aliquam subire, nec damnum sibi illatum sustinere: quia delicta suos debent tenere auctores. *C. Quæsiuit. 2. de his, quæ à majori parte capit. juncta L. Sancimus. 22. c. de penis.* Hinc res Ecclesiæ cujusdam Episcopi ex delicto depositi Ecclesiæ redditæ fuerunt, ut habetur *Can. Si Episcopum. 3. caus. 16. q. 6.* Hinc damnum per Abbatem, Generalem, Provincialem, Priorem, vel subditum alteri causatum, non debet à Monasterio resciri: v.g. non tenetur Monasterium de deposito, quod superior suscepit custodiendum, si pereat, vel deterius fiat: nisi depositum verum sit in utilitatem Monasterii, vel ex eo factum sit locupletius. Hæc regula etiam extenditur ad Procuratorem producentem falsū instrumentum, ac si esset ab ipso Superiore confectum. *C. Cum venerabilis 6. §. ad hæc. de Except.* Fallit hæc regula in delictis omissionis à Superiore, vel aliis personis factis, hæc siquidem etiam Ecclesiæ præjudicant *arg. can. Placuit 15. caus. 16. q. 3. Item c. 1. & seqq. de Præscript.* Hinc delictum Prælati omittentis repetere rem Ecclesiasticam, nocet Ecclesiæ eatenus, quatenus contra eundem debito tempore currit præscriptio. Fallit etiam, quando Prælatus delinquit cum consensu capituli, & communicato Concilio *arg. C. cum Dilectus 2. de ordin. cognit.*

LXXVII. *Rationi congruit, ut succedat in onere, qui substituitur in honore.* Sensus regulæ est: quicumque alicui succedit in dignitate, vel alio munere honorifico, eidem etiam succedit in onere, seu obligationibus annexis, easque uti Antecessor adimplere, & præstare tenetur. Sic Prælatus, qui succedit in honore, succedit etiam in onere solvendorum debitorum, à Prælato antecessore in utilitatem Ecclesiæ, & communitatis contractorum. Excipitur, nisi onus, vel conditio onerosa adhæreat personæ antecessoris, nam

tunc succedens in honore, non etiam succedit in tali onere. *arg. L. legatum. 24. ff. de Adimend. legat.*

LXXVIII. *In argumentum trahi nequeunt, quæ propter necessitatem aliquando sunt concessa.* Sensus regulæ est: in iis, quæ propter necessitatem aliquando permittuntur, aut conceduntur, non esse formandam consequentiam: sed potius quod pro necessitate temporis statutum est, cessante necessitate relinquendum *Can. quod pro 41. caus. 1. q. 1.* Sic matrimonium in 3. & 4. gradu hoc tempore prohibitum est *Conc. Trid. sess. 24. c. 3. 4. & 5.* olim passim licuit, quia personarum minor erat numerus. Idem constat de polygamia. Concordat hæc regula cum regula XXVIII. & LXXIV.

LXXIV. *Nemo potest plus juris in alterum transferre, quam sibi ipsi competere dignoscatur.* Hoc est: sicut nemo potest dare, quod non habet, sic nec plus de jure potest dare alteri, quam ipse habet: & ideo vendendo rem non meam, licet bona fide possessam, emptorem non efficio dominum rei, cum nec ipse dominium habeat.

LXXX. *In toto partem non est dubium contineri.* Concordat cum regula XXXV. explanata. Dicunt juristæ: licet alicui omne aurum, & argentum legetur, tamen nummi, & pecuniæ ex auro, & argento cussæ non censentur legatæ, cum tamen videantur species, & pars illius. *L. Cum aurum 19. pr. ff. de auro & argento legato.* adeoque pars non semper continetur in toto. *R.* pecuniam, & nummos cussos non esse species, & partes auri, vel argenti massivi, cum hoc nomine in jure ordinarie non veniant. *L. Quintus. 27. §. 1. ff. eod.* Excipitur, nisi aliud aurum, vel argentum non haberet testator, quam pecuniam, & nummos. *arg. L. Pediculis. 32. §. 4. ff. eod.* Pariter si quis pro pignore dedit sylvam, navis ex arboribus sylvæ fabricata non censetur oppignorata: ubi tamen arbores sunt pars sylvæ. *L. si convenerit. 18. §. 3. ff. de Pignor. actione.* *R.* quando materia transit in materiata, id est, si ex rudi materia fiat artificiosa, uti ex rudibus arboribus fabricata est navis, assumit novam speciem, adeoque nec eadem cum rudi materia species, nec pars illius amplius esse censetur.

LXXXI. *In generali concessione non veniunt ea, quæ quis non efficit*

esset verisimiliter in specie concessurus. Sensus regulæ est: quando aliqua in genere conceduntur, non intelliguntur concessa etiam illa, quæ quidem tanquam species sub tali genere alias comprehenduntur, tamen talia sunt, de quibus verisimile est, (cum sint res arduæ, & speciale præjudicium afferentes) quod ea in specie concedere nullatenus intenderit generaliter concedens: quia ea, quæ speciali nota sunt digna, si specialiter non notantur, ex industria censentur omissa L. Item apud 15. §. 27. ff. de Injur. Sic v.g. in generali concessione administrationis bonorum non comprehenditur facultas donandi, alienandi res pretiosas *cap. fin. de offic. Vicar. in 6.* Pariter sub generali potestate legati etiam à latere non comprehenditur translatio Episcoporum C. *Quod. translationem 4. de off. leg. &c.*

LXXXII. *Qui contra jus mercatur, bonam fidem præsumitur non habere.* Contra jus mercari censetur omnis ille, qui contra præscriptum legis sive divinæ, sive humanæ, sive Canonicae, sive Civilis, ejusque prohibitionem procedit, & agit, sive in emptione, sive in venditione, sive in præscriptione, &c. & censetur mala fide procedere. Sic contrahens cum pupillo sine autoritate tutoris, quod à lege prohibetur, etiam si adsit ignorantia, non potest præscribere contra pupillum, quia mala fides præsumitur, & ignorantia juris non excusat: secus foret, si haberet taliter contrahens ignorantiam facti, putans eum esse puberem. L. Pro emptore 2. §. 15. Pro emptore.

LXXXIII. *Bona fides non patitur, ut semel exactum iterum exigatur.* Sensus regulæ est: Creditor, qui solutionem debiti jam semel petiit, & obtinuit, eam ulterius petere, seu exigere bona fide, seu bona conscientia non potest. Fallit hæc regula, quando una exactione, & præstatione debiti non extinguitur ulterior obligatio ejusdem, uti v.g. patet in exactione tributorum, vestigalium certis temporibus, vel toties, quoties currus onerati transeunt, persolvendorum. Fallit etiam in causa dotis, hanc enim semel acceptam, secundo nubens filia denuo exigere potest, si prima vice vi pacti ad patrem rediit. *Authent. sed quavis. C. de Rei uxor. act.*

LXXXIV. *Cum quid una via prohibetur alicui, ad id alia non debet admitti.* Sensus regulæ est: quando aliquid absolute, uni-

versaliter, & manente causa perpetua prohibetur, similiter omnis via, & omne id, per quod immediate pervenitur ad illud, prohibetur. Sic Pater non potest administrare bona à Matre filiis relicta, si ipsa in testamento prohibeat, ne Pater tanquam Pater administret, volens filios esse emancipatos, nec ut Curator ea administrare valet. *L. scire oportet 21. §. 1. ff. de Tutor. & Curat. datis.* Pariter quia Prælatus electus administrationi se ingerere nequit ante confirmationem *C. Nosti. 9. de Elect.* nec sub titulo æconomi, vel procuratoris res administrare valet. *C. Avaritia. 5. de Elect. in 6.* Item prohibitus rem aliquam alienare, etiam prohibetur in pignus obligare. Fallit hæc regula tunc, quando aliquid est prohibitum non simpliciter & ratione sui, sed quoad certam viam duntaxat, vel modum acquirendi prohibitum, quia per aliam viam, & modum pervenire ad illud licite, & valide quis potest. Sic licet Episcopus jam alligatus alicui Ecclesiæ prohibeatur aliam Ecclesiam assumere via electionis, non tamen prohibetur via postulationis. *C. fin. de postulat. Prælat.* Pariter licet prohibitum sit, ne Clerici illegitime nati ad prælaturas eligantur, tamen via postulationis ad eandem pervenire possunt. *C. Innotuit 20. de Elect.*

LXXXV. *Contractus ex Conventione legem accipere dignoscuntur.* Sensus regulæ est: Contractus determinatam formam sortiuntur ex partium contrahentium pacto, & voluntate. Unde qualiter, quo modo, quo tempore, quo loco, quibus sub conditionibus Contractus aliquis obliget, dependet ex speciali contrahentium pacto, seu conventionione, qua legem mutuo obligantem sibimet imponunt. Sic esto Depositarius ex legibus de dolo, & culpa lata tantum teneatur, si tamen partes conveniant, potest obligari etiam ex levi, & levissima culpa: imo etiam de casu fortuito. Fallit hæc regula, quando Conventio contrahentium fit contra formam substantialem, seu essentialem Contractus à jure præscriptam, seu si est contra jus commune, & publicum. *arg. L. leges 7. C. de leg. & constit. Princ.* Item *L. Jus publicum 38. ff. de Pactis.* Ideo regula debet intelligi de conventionione circa accidentalia: Sic quia de essentia cujusvis contractus est consensus, quævis conventio irrita habetur, ubi verus deest consensus. Fallit etiam hæc regula, si con-

ventio contrahentium est turpis, vel re de turpi, inhonestā, aut impossibili de jure, vel de facto. C. fin. de Pactis.

LXXXVI. *Damnum, quod quis sua culpa sentit, sibi debet non aliis imputare.* Sensus regulæ est: Damnum vel jacturam lucri, quam quis sentit ex sua culpa vel causa, quam ipsemet libere præbuit, sibi & non aliis imputare debet: Sic si Procurator indebitum solvit, sibi non domino damnum imputare debet. L. si quis 23. ff. de Negot. gestis. Pariter qui absque inventario hæreditatem adit, indeque damnum sentit, sibi suæque improvidentiæ, non aliis imputare debet. L. fin. C. de jure deliberandi. Item Clericus, cui primo vocatura Præbenda per sedem Apostolicam fuit concessa, si eam, quæ primo vaccat, petere negligit, sibi imputare debet, quod carentiam totius gratiæ incurrat C. si Clericus 11. de Præbend. in 6.

LXXXVII. *Infamibus portæ non pateant dignitatum.* Infamia est duplex: *juris*, & *facti*. Infamia juris est, quæ ex dispositione ipsius juris contrahitur ob certa delicta, idque vel statim ipso facto, vel per sententiam judicis: & hac infamia inquinati dicuntur infames infamia juris, vel infames de jure: qui de jure Civili infames sunt, etiam infames de jure Canonico habentur Can. Omnes. 2. caus. 6. q. 1. nisi infamia per jus Civile introducta à jure Canonico sit sublata, ut factum est circa secundo nubentes intra annum luctus. C. penult. & ult. de secund. Nupt. Infamia facti est, quæ non quidem ex juris dispositione, sed ex talibus factis, & delictis contrahitur, propter quæ bona opinio, atque existimatio apud probos, & honestos viros gravatur: & hac infamia notati vocantur infames infamia facti; debent autem ad hanc infamiam concurrere vera facta, delicta, non putatitia, conjecturalia, & quæ sæpius à malevolis, & passionatis personis affinguntur. Jam ex hoc facile eruitur sensus regulæ. Solum advertendum quod infamia solius facti, quæ emendatione aboletur, etiam ab obtinendis dignitatibus, ac honoribus non impediatur. Nec obstat §. fin. instit. de except. Infames ad munus Procuratoris admitti. Non inquam obstat, quia munus Procuratoris, nisi Principis sit, inter dignitates non computatur, sed de jure inter vilia munera reputatur arg. L. si quis 34. C. de De-curionib. dicitur de jure: quia de consuetudine hodierna, quæ juri humano prævalet C. fin. de consuet. munus Procuratorum fere æque

honorificum habetur, quam Advocatorum, & personas infamia notatas non recipit.

LXXXVIII. *Certum est, quod is committit in legem, qui legis verba complectens, contra legis nititur voluntatem.* Sensus regula est: Contra legem delinquit, verusque transgressor legis habetur, qui voluntatem, mentem, seu intentionem legis, sive potius legislatoris sufficienter perspectam habens, contra ejus mentem fraudulentè interpretatur, & observat legem. Sic si prohibitum sit, ne evehatur frumentum è Provincia, evehens farinam utique contra legem facit, vel in fraudem legis. Item Usurarius non quidem in pecunia, sed in re alia usuras accipiens, in legem peccat.

Quæritur: quomodo differant à Regulis juris proverbialia? R. in hoc: quia non ex jure, sed ex consuetudine, communique hominum opinione fidem & assensum meruerunt proverbialia: & ideo vim regulæ juridicæ non obtinent, licet ad causarum decisionem allegari non prohibeantur; quemadmodum ipsimet Jurium conditores allegare consueverunt, ut constat *ex cap. Esi Judæos 13. de Judæis*: Ubi Innocentius III. de Judæis ad hospitium nostrum receptis asserit: *Eam ab illis retributionem impendi, quam (juxta vulgare proverbium) mus in pera, serpens in gremio, & ignis in sinu suis consueverunt hospitibus exhibere.* Aliisque pluribus locis.

Abbreviaturæ Titulorum.

IN

JURE CANONICO.

Primi Libri Decretalium Gregorii IX. Tituli XLIII.

I. De sum. Trin. & fid. ca. lege de summa Trinitate, & fide Catholica.	IV. De Consue. lege de Consuetudine.
II. De Constit. lege de Constitutionibus.	V. De postula. Præ. lege de postulatione Prælatorum.
III. De Rescript. lege de Rescriptis.	VI. De Ele. & ele. po. lege de Electione, & electi potestate.

- VII. De Transla. Epi. *lege de* Translatione Episcopi.
 VIII. De Aut. & usu pal. *lege De* Autoritate, & usu palii.
 IX. De Renunc. *lege De* Renuntiatione.
 X. De sup. neg. Præ. *lege De* sup. plenda negligentia Prælatorū.
 XI. De Temp. Ordi. & qual. ordin. *lege De* temporibus ordinationum, & qualitate ordinandorum.
 XII. De scr. in or. fa. *lege De* Scrutinio in Ordine faciendo.
 XIII. De ordi. ab Epi. qui re. *lege De* ordinatis ab Episcopo, qui renuntiavit Episcopatuī.
 XIV. De Æta. & quali. & ord. præf. *lege De* Ætate, qualitate & ordine præficiendorum.
 XV. De Sa. unc. *lege De* Sacra Unctione.
 XVI. De Sa. non ite. *lege De* Sacramentis non iterandis.
 XVII. De Fil. presby. ord. vel non. *lege De* Filiis Presbyterorum ordinandis, vel non.
 XVIII. De ser. non ordi. & eor. Manum. *lege De* servis non ordinandis, & eorum Manumissione.
 XIX. De ob. ad Rati. ord. vel non. *lege De* obligatis ad Rationem ordinandis, vel non.
 XX. De corp. viti. ord. vel non. *lege De* corpore vitiatis ordinandis, vel non.
 XXI. De Biga. non ordi. *lege De* Bigamis non ordinandis.
 XXII. De Cle pe. *lege De* Clericis Peregrinis.
 XXIII. De off. Arch. *lege De* officio Archidiaconi.
 XXIV. De off. Archipre. *lege De* officio Archipresbyteri.
 XXV. De off. Pri. *lege De* officio Primicerii.
 XXVI. De off. Sa. *lege De* officio Sacristæ.
 XXVII. De off. Cuf. *lege De* officio Custodis.
 XXVIII. De off. Vic. *lege De* officio Vicarii.
 XXIX. De off. & po. Jud. del. *lege De* officio, & potestate Judicis delegati.
 XXX. De Off. le. *lege De* officio Legati.
 XXXI. De off. Jud. or. *lege De* officio Judicis Ordinarii.
 XXXII. De off. Jud. *lege De* officio Judicis.
 XXXIII. De Maj. & obe. *lege De* Majoritate, & Obedientia.
 XXXIV. De Trev. & pa. *lege De* Trevga, & Pace.
 XXXV. De Pac. *lege De* Pactis.
 XXXVI. De Transac. *lege De* Transactionibus.
 XXXVII. De Postul. *lege De* Postulando.
 XXXVIII. De Procur. *lege De* Procuratoribus.
 XXXIX.

XXXIX. De Syndi. *lege* De Syndico.

XL. De his, quæ vi. me cau. fi. *lege* De his, quæ vi, metusve causa fiunt.

XLI. De in integr. re. *lege* De in integrum Restitutione.

XLII. De Alien. ju. mu. cau. fac. *lege* De Alienatione judicii mutandi causa facta.

XLIII. De Arb. *lege* De Arbitris.

Secundi Libri Decretalium Gregorii IX.

Tituli XXX.

I. De Judi. *lege* : De Judiciis.

II. De fo. compe. *lege* : De Foro competente.

III. De Li. ob. *lege* : De Libelli oblatione.

IV. De Mu. pe. *lege* : De Mutuis Petitionibus.

V. De Li. Contes. *lege* : De Litis Contestatione.

VI. Ut li. non contes. non proce. ad Testi. rec. vel ad sent. def. *lege* : Ut lite non contestata non procedatur ad Testium receptionem, vel ad sententiam definitivam.

VII. De Ju. calum. *lege* : De Juramento Calumniæ.

VIII. De Dila. *lege* : De Dilationibus.

IX. De Fer. *lege* : De Feriis.

X. De Or. Cog. *lege* : De Ordine cognitionum.

XI. De Plus peti. *lege* : De Plus Petitionibus.

XII. De Cau. pos. & prop. *lege* : De Causa Possessionis, & Proprietatis.

XIII. De Resti. spol *lege* : De restitutione spoliatorum.

XIV. De Do. & Contum. *lege* : De Dolo & Contumacia.

XV. De Eo, qui mit. in pos. cau. rei ser. *lege* : De eo, qui mittitur in possessionem causa rei servandæ.

XVI. Ut li. pen. nil. inn. *lege* : Ut lite pendente nil innovetur.

XVII. De seq. posses. & fruc. *lege* : De sequestratione Possessionum, & Fructuum.

XVIII. De Confes. *lege* : De Confessis.

XIX. De Proba. *lege* : De Probationibus.

XX. De Test. & Attest. *lege* : De Testibus, & Attestationibus.

XXI. De Test. cog. vel non. *lege* : De Testibus cogendis, vel non.

XXII. De fi. instru. *lege* : De fide instrumentorum.

XXIII. De Præsum. *lege* : De Præsumptionibus.

XXIV. De Jurcjur. *lege* : De Jurjurando.

XXV. De Excep. *lege* : De Exceptionibus.

XXVI.

XXVI. De Præscript. *lege* : De Præscriptionibus.

XXVII. De sen. & re jud. *lege* : De sententia, & re iudicata.

XXVIII. De Ap. recus. & rela. *lege* : De Appellationibus, Recusationibus, & Relationibus.

XXIX. De Cler. pereгри. *lege* : De Clericis Peregrinantibus.

XXX. De Confir. uti. vel inuti. *lege* : De confirmatione utili, vel Inutili.

Tertii Libri Decreratium Gregorii IX.

Tituli L.

I. De vi. & ho. Cle. *lege* : De vita & honestate Clericorum.

II. De Cohab. Cle. & Mu. *lege* De cohabitatione Clericorum, & mulierum.

III. De Cler. Conjug. *lege* : De Clericis conjugatis.

IV. De Cler. non resi. in Eccl. vel Præ. *lege* : De Clericis non residentibus in Ecclesia, vel Præbenda.

V. De Præb. & dig. *lege* : De Præbendis, & dignitatibus.

VI. De Cler. ægro. vel debil. *lege* De Clerico ægrotante, vel debilitato.

VII. De insti. *lege* : De institutionibus.

VIII. De conces. Præ & Eccl. non vac. *lege* : De concessione Præ-

bendæ, & Ecclesiæ non vacantis.

IX. Ne Se. va. ali. inuo. *lege* : Ne Sede vacante aliquid innovetur.

X. De his, quæ fi. à Præ. sine Conf. cap. *lege* : De his, quæ fiunt à Præbato sine consensu capituli.

XI. De his, quæ fi. à maj. par. cap. *lege* : De his, quæ fiunt à majori parte capituli.

XII. Ut Eccl. benef. sine dim. conf. *lege* : Ut Ecclesiastica Beneficia sine diminutione conferantur.

XIII. De Re. Eccl. alie. vel non *lege* : De Rebus Ecclesiæ alienandis, vel non.

XIV. De Preca. *lege* De Precariis.

XV. De Commo. *lege* : de commodato.

XVI. De Depo. *lege* : De deposito.

XVII. De Empt. & Ven. *lege* De Emptione, & Venditione.

XVIII. De lo. & condu. *lege* : De locato, & conducto.

XIX. De Re. permu. *lege* : De Rerum permutatione.

XX. De Feu. *lege* : De Feudis.

XXI. De Pig. & aliis caut. *lege* : De Pignoribus, & aliis cautionibus.

XXII. De Fidejuf. *lege* : De Fidejussoribus.

XXIII. De solu. *lege* : De solutionibus.

XXIV. De Dona. *lege* : De donationibus.

XXV. De Pec. Cle. *lege* : De peculio Clericorum. X XXVI.

- XXVI.** De Test. & ult. vol. *lege* : De Testamentis, & ultimis voluntatibus.
- XXVII.** De suc. ab intes. *lege* : De successionibus ab intestato.
- XXVIII.** De sepul. *lege* : De sepulturis.
- XXIX.** De Paroch. & alie. Paroch. *lege* : De Parochiis, & alienis Parochianis.
- XXX.** De Deci. primi & ob. *lege* : De Decimis, primitiis, & oblationibus.
- XXXI.** De Reg. & trans. ad R. e. *lege* : De Regularibus, & transfuentibus ad Religionem.
- XXXII.** De con. Conju. *lege* : De conversione Conjugatorum.
- XXXIII.** De conv. Infid. *lege* : De conversione Infidelium.
- XXXIV.** De Vo. & Vo. R. e. *lege* : De Voto, & Voti Redemptione.
- XXXV.** De Sta. Mo. & Can. R. e. *lege* : De Statu Monachorum, & Canonicorum Regularium.
- XXXVI.** De Reli. Do. ut Epi. sint subj. *lege* : De Religiosis Domibus, ut Episcopo sint subiectæ.
- XXXVII.** De Capel. Mo. & alior. Relig. *lege* : De Capellis Monachorum, & aliorum Religiosorum.
- XXXVIII.** De jur. Pat. *lege* : De jure Patronatus.
- XXXIX.** De Cens. exac. & pro-
- cu. *lege* : De censibus, exactionibus, & Procuracionibus.
- XL.** De Conse. Eccl. vel Al. *lege* : De Consecratione Ecclesiæ, vel Altaris.
- XLI.** De cele. Mis. Sac. Euch. & Di. off. *lege* : De celebratione Missatum, Sacramento Eucharistiæ, & divinis officiis.
- XLII.** De Bap. & ejus eff. *lege* : De Baptismo & ejus effectu.
- XLIII.** De Pres. non Bapt. *lege* : De Presbytero non Baptizato.
- XLIV.** De custo. Euch. Chri. & alio. Sac. *lege* : De custodia Eucharistiæ, Chrismatis, & aliorum Sacramentorum.
- XLV.** De Reli. & Ve. San. *lege* : De Reliquiis, & Veneratione Sanctorum.
- XLVI.** De ob. Je. *lege* : De observatione Jejuniarum.
- XLVII.** De Pur. post. par. *lege* : De Purificatione post partum.
- XLVIII.** De Ec. ædi. vel repa. *lege* : De Ecclesiis ædificandis, vel reparandis.
- XLIX.** De Immu. Ec. cœm. & re. ad eas pert. *lege* : De Immunitate Ecclesiarum, cœmeteriorum, & rerum ad eas pertinentium.
- L.** Ne Cle. vel Mo. sac. neg. se immis. *lege* : Ne Clerici, vel Monachi secularibus negotiis se immisceant.

Quart' Libri Decretalium Gregorii IX.

Tituli XXI.

- I. Despon. & mat. *lege*: de sponsalibus & matrimonio.
- II. De despon. impu. *lege*: de desponsatione impuberum.
- III. De Clan. despon. *lege*: de clandestina desponsatione.
- IV. De spon. du. *lege*: de sponsa Duorum.
- V. De condi. ap. in desp. vel in al. contr. *lege*: de conditionibus appositis in desponsatione, vel in aliis contractibus.
- VI. Qui Cle. vel Vo. mat. cont. pos. *lege*: Qui Clerici, vel voventes matrimonium contrahere possunt.
- VII. De eo, qui dux. in mat. quam pol. per adul. *lege*: De eo, qui duxit in matrimonium, quam polluit per adulterium.
- VIII. De con. lepro. *lege*: de conjugio leproforum.
- IX. De con. fer. *lege*: de conjugio fervorum.
- X. De Na. ex lib. ven. *lege*: de Natis ex libero ventre.
- XI. De cog. spi. *lege*: de cognatione spiritali.
- XII. De cog. le. *lege*: de cognatione legali.
- XIII. De eo, qui cog. conf. ux. suæ, *lege*: de eo, qui cognovit

consanguineam uxoris suæ, vel sponsæ.

- XIV. De consan. & af. *lege*: de consanguinitate, & affinitate.
- XV. De Fri. & male. imp. coe. *lege*: de Frigidis, & maleficatis, & impotentia coeundi.
- XVI. De mat. cont. con. interd. Ec. *lege*: de matrimonio contracto contra interdictum Ecclesiæ.
- XVII. Qui fi. sint legi. *lege*: Qui filii sint legitimi.
- XVIII. Qui ma. ac. pos. vel con. il. test. *lege*. Qui matrimonium accusare possunt, vel contra illud testificari.
- XIX. De divor. *lege*: de divortiis.
- XX. De do. int. vi. & ux. & de do. post. div. rest. *lege*: de donationibus inter virum & uxorem, & de dote post divortium restituenda.
- XXI. De se. Nu. *lege*: de secundis Nuptiis.

Quinti Libri Decretalium Gregorii IX.

Titulis XLI.

- I. De Accus. Inqu. & denun. *lege*: De accusationibus, inquisitionibus, & denuntiationibus.
- II. De calum. *lege*: de calumniatoribus.
- III. De sim. & ne ali. pro spi. exig. vel prom. *lege*: de Simonia,

- nia, & ne aliquid pro spiritua-
libus exigatur, vel promittatur.
- IV. Ne Præl. vi. su. vel Ec. sub
ann. cen. conc. *lege*: Ne Præla-
ti vices suas, vel Ecclesias sub
annuo censu concedant.
- V. De Magi. & ne ali. exig. pro.
lie. doc. *lege*: de Magistris, & ne
aliquid exigatur pro licentia
docendi.
- VI. De Judæ. Sara. & eor. ser.
lege, de Judæis, Saracenis, & eo-
rum servis.
- VII. De Hære. *lege*: de Hæreticis.
- VIII. De Schism. & ord. ab eis.
lege: de Schismaticis, & ordina-
tis ab eis.
- IX. De Aposta. & reiter. bapt.
lege: de Apostatis, & reiteran-
tibus Baptisma.
- X. De his, qui fi. oc. *lege*: de his
qui filios occiderunt.
- XI. De Infant. & lang. exp. *lege*:
de Infantibus, & languidis ex-
positis.
- XII. De Homic. vol. vel cas. *lege*:
de homicidio voluntario, vel
casuali.
- XIII. De Tornea. *lege*: de Tor-
neamentis.
- XIV. De Cle. pug. in du. *lege*: de
Clericis pugnantibus in duello.
- XV. De sagit. *lege*: de sagittariis.
- XVI. De Adult. & stu. *lege*: de
adulteriis, & stupro.
- XVII. De Rapt. incend. & viol.
Ec. lege: de Raptoribus, incen-
- diariis, violatoribus Ecclesia-
rum.
- XVIII. De Fur. *lege*: de Furtis.
- XIX. De usur. *lege*: de usuris.
- XX. De cri. fal. *lege*: de crimine
falsi.
- XXI. De sort. *lege* de fortilegiis.
- XXII. De Collu. dete. *lege*: de
collusione detegenda.
- XXIII. De delic. pu. *lege*: de de-
lictis puerorum.
- XXIV. De Cle. Vena. *lege*: de
Clerico Venatore.
- XXV. De Cle. percus. *lege*: de
Clerico percussore.
- XXVI. De maledi. *lege*: de male-
dici.
- XXVII. De Cle. excom. depo.
vel interd. minis. *lege*: de Cle-
rico excommunicato, deposito,
vel interdicto ministrante.
- XXVIII. De Cle. non ord. mi.
lege: de Clerico non ordinato
ministrante.
- XXIX. De Cle. per fal. prom. *le-
ge*: de Clerico per saltum pro-
moto.
- XXX. De eo, qui fur. ord. sus.
lege: de eo, qui furtive ordinem
suscepit.
- XXXI. De Exces. Præ. & subd.
lege: de excessibus Prælatorum.
& subditorum.
- XXXII. De Nov. ope. nunt. *lege*:
de novi operis nuntiatione.
- XXXIII. De Priy. & Exces. Pri-
vil.

vil. lege : de Privilegiis, & excessibus Privilegiatorum. XXXIV. De Pur. can. lege : de Purgatione Canonica. XXXV. De Pur. vul. lege : de Purgatione vulgari. XXXVI. De inju. & dam. da. lege : de injuriis, & damno dato. XXXVII. De pæn. lege : de pænis. XXXVIII. De Pæn. & Re. lege :	de Pænitentis, & Remissionibus. XXXIX. De sent. excom. lege : de sententia excommunicationis. XL. De V.S. lege : de verborum significatione. XLI. De Re. jur. lege : de Regulis juris.

Univerſum proinde in V. Libris Decretalium Gregorii IX. ſunt Tituli CLXXX. In Sexto Decretalium Bonifacii Papæ VIII. ſunt Tituli LXXVII. In Clementinis ſunt Tituli LII. In Extravag. Joannis Papæ XXII. ſunt Tituli XIV. In Extravag. Communibus ſunt Tituli XXXV. In ſeptimo Decretalium ſunt Tituli LXVIII. In Inſtitutionibus Lancellotti ſunt Tituli LXXXXVIII.

QUEDAM ASSERTIONES EXPOSITÆ JURIS CANONICI

DESUMPTÆ.

Ex Libri I. Decretalium Gregorii IX.

TITULIS I. ET II.

I.

Promoti ad Beneficia Ecclesiastica Curam animarum annexam habentia, tenentur ad emittendam publicam Fidei Professionem intra duos menses à die adeptæ possessionis, sine prævia monitione.

Hæc assertio duas habet partes: *Prima* est: quod Promoti ad Beneficia Ecclesiastica curam animarum annexam habentia teneantur ad emittendam publicam Fidei Professionem intra duos menses à die adeptæ possessionis. *Secunda* est: quod ad eam teneantur sine prævia monitione.

Quod primam partem concernit, observandum, quod per *Fidei* non intelligatur actus ille intellectus, quo assentimur firmissime veritatibus per Ecclesiam nobis à Deo propositis: neque habitus supernaturalis, ex quo ejusmodi actus eliciuntur: sed intelligitur summa quædam, & Collectio articulorum fidei, seu veritarum, quas Ecclesia non solum à nobis in specie credi cupit interius, sed etiam à Promotis ad Beneficia Ecclesiastica curam animarum annexam habentia, provis de canonicatu, vel dignitate in Ecclesia Cathedrali, ac promovendis ad Episcopatus per publicam professionem exterius profiteri præcipit; quos Articulos, & veritates Concilium Tridentinum, & Pius IV. qui illud confirmavit, in certam formulam redegit, secundum quam hodie professio fidei externa, & publica à prædictis fieri debet. Hoc observato

Ratio

Ratio 1. partis est nova dispositio Concilii Tridentini sess. 24. c. 12. de Reformat. Cujus verba sunt: *Provisi etiam de Beneficiis quibuscunque curam animarum habentibus teneantur à die adeptæ possessionis, ad minus intra duos menses, in manibus ipsius Episcopi, & eo impedito, coram Generali ejus Vicario, seu Officiali, Orthodoxæ suæ fidei publicam facere professionem: & in Romana Ecclesiæ obedientia se permansuros spondeant, ac jurent. Provisi autem de Canonatibus, & Dignitatibus in Ecclesiis Cathedralibus non solum coram Episcopo, seu ejus Officiali, sed etiam in Capitulo idem facere teneantur: alioquin prædicti omnes Provisi, ut supra, fructus non faciant suos, nec illis possessio suffragetur: Ergo Promoti ad Beneficia Ecclesiastica curam animarum annexam habentia tenentur ad emittendam publicam fidei professionem intra duos menses à die adeptæ possessionis. Et intelligitur etiam hæc dispositio Concilii de eo, qui etsi jam semel adepto tali beneficio Professionem fidei emisit, ad aliud tale beneficium promotus fuerit, quod iterum de novo eam facere teneatur: cujus ratio est: quia Concilium simpliciter præcipit, ut provisus de ejusmodi beneficio intra bimestre à die adeptæ possessionis faciat professionem fidei, non distinguendo, an hæc jam antea fuerit facta: ergo nec à nobis distinctio est adhibenda, c. quia circa. 22. de Privileg. Item L. de pretio, ff. de Publiciana in rem action. Ob quam rationem etiam ille ad noviter emittendam talem professionem fidei tenetur, qui beneficium tale jam possessum dimisit, iterumque ad idem promotus est, non obstante priori professione fidei: cum & talis iterum absolute provideatur de ejusmodi Beneficio.*

Quod autem ita promoti teneantur ad emittendam publicam fidei possessionem (quæ est secunda pars assertionis) sine prævia monitione. Ratio est: quia tempus ipsum à jure statutum vicem monitoris habet, & pro facienda fidei Professione interpellat: arg. cap. fin. de Locato. Ergo taliter promoti ultro se se tenentur offerre ad professionem fidei faciendam, absque eo, quod prævia requiratur monitio. Imò ita à S. Congregatione fuisse declaratum, refert Garcias de Benef. p. 3. c. 3. n. 19.

II.

Quam tamen fidei Professionem etiam emittere possunt per Procuratorem.

HÆc assertio clare colligitur ex *Can. optatum 4. dist. 100.* ubi Agrippinensis Episcopus arguitur, quod nec ipse fidei Professionem propria subscriptione munierit, nec aliquem, qui hanc jurjurando firmaret, miserit. Ubi supponitur, Episcopos mittere posse alios, illorum nomine Professionem facturos. Et Ratio est 1. quia quod quis facere potest per se ipsum, etiam facere potest per alium juxta *Reg. 68. in 6. nisi Canone, aut lege prohibeatur*: atqui Professio fidei nullo jure prohibetur edi per alium: imo per cit. *Can. optatum* satis clare ita edi permittitur: ergo. Ratio est 2. quia hæc Professio fidei nihil est aliud, quam juramentum solemne, quo assumptus ad dignitatem, aut Canonicatum, aut beneficium curam animarum annexam habens jurat Romanæ Ecclesiæ obedientiam, & fidelitatem: atqui juramentum ejusmodi edi per Procuratorem potest, ut ex ipso *can. optatum 4. dist. 100.* desumitur: & adhuc apertius liquet ex *cap. in pertractandis 3. de juram. calumn.* Et regula vulgata: *qui facit per alium, est perinde, ac si faciat per se ipsum*, ut habetur *cap. 72. de R. J. in 6.* Ergo.

Dices 1. Quod hæc Professio fidei non possit edi per Procuratorem, bis declaratum est à S. Congreg. Card. Et toties decisum est à Rota: & quidem in una Carthaginensi de Anno 1588. Ergo. *R. 1.* Nisi declarationes S. Congreg. Card. exhibeantur in forma authentica (uti defacto factum non est) esse apogryphas. Et si etiam in forma authentica exhiberentur, tunc explicandæ forent, quod promotus non possit promero suo arbitrio nolle comparere coram Superiore ad fidei Professionem coram ipso deponendam: interim non legitur prohibitum, ne de Superioris quoque licentia, & consensu Procurator possit intervenire. Decisionibus Rotæ opponitur alia decisio Rotæ posterior, in una Varmienfi Canonicatus 18. Julii 1608. contrarium tenens: ex qua deducitur illas non esse authenticas, alias Domini Rotæ procul dubio eisdem more solito assurrexissent.

Dices

Dices 2. Juramentum habet addita hæc verba: Sic me Deus adjuvet, & hæc S. Dei Evangelia, ut refertur C. Ego 4. de Jurej. sed hæc verba non bene pronuntiari possunt à Procuratore, cum ipse non proprio, sed nomine sui principalis juret. R. Etiam juramentum hoc corporale præstari posse à Procuratore: non enim apparet, cur non ut cætera, ita etiam hæc finalia verba Procurator principalis sui nomine proferre valeat: imo juxta Can. Oportum 4. dist. 100. & Cap. In pertractandis 3. de juram. calumn. ita posse fieri decernitur.

Dices 3. Sæpe ex speciali indulto Sedis Apostolicæ designatur certus Episcopus, qui Professionem fidei à noviter ad Episcopatum promoti recipiat, ne is cum magno labore itineris, & expensis cogatur Romam tendere: sed hac commissione opus non foret, si Professio fidei edi per Procuratorem posset: quia laborem & expensas jam evitaret, si Procuratorem jam Romæ existentem constitueret. R. Hoc solum probare, quod cautius agat, qui ejusmodi indultum impetrat, non vero quod necessarium sit. Excipitur casus, quo per statuta specialia Ecclesiæ, vel Monasterii &c. Professio fidei personalis exigitur: secus non. Ita etiam practicatur in nostra S. Religione Augustiniana Excalceata, ubi finito Capitulo Generali, aut Provinciali nomine noviter electorum Superiorum etiam absentium Secretarius Capituli emittit Professionem fidei.

Dices 4. Juxta C. Pastoralis de Judiciis. Principales personæ non per Advocatos, sed per se ipsas factum in judicio proponere debent, nisi forte adeo sint indiscretæ, ut earum defectus de iudicis licentia per alias suppleatur. Item juxta L. post mortem §. 1. ff. de Adopt. Absens neque arrogare, neque adoptare, neque per alium ejusmodi solemnitatem peragere potest. Item juxta L. 2. Cod. de his, qui ven. et. impetr. Adolescentes, qui veniam à Principe impetrare volunt, debent ipsi per se comparere, & se viginti annorum metas implevisse probare. Item juxta L. un. C. de Assertionem tollenda: qui in servitute existens proclamatur ad libertatem, debet hoc facere per se, non per alium in possessionem inducere debet. Item juxta L. accusatore ff. de publ. judic. Ad crimen publici iudicii persequendum, aut defendendum, Procurator intervenire non potest. Item juxta Cap. quia Joannes 12. q. 5. C.

relatum. C. ad hæc de testam. Clericus, & Episcopus in vita per se de bonis Ecclesiæ disponere possunt, aliis vero, ut disponant post mortem, mandare non possunt. Ergo ex præcitatis textibus inferri videtur à pari multo magis Beneficiarios in propria persona debere deponere Professionem fidei, non vero per Procuratorem.

R. 1. Ex his textibus plus non probari, quam quod etiam Beneficiarius, aut quiscunque promotus ad Canonicatum, aut dignitatem teneatur personaliter deponere Professionem fidei, ubi ejus personalem præsentiam exigit lex, vel statutum speciale, uti in casibus assignatis id lex statuit: uti jam superius ad Dices 3. dictum est: ubi vero lex, vel statutum speciale id non exigit, etiam Beneficiarius per Procuratorem eam fidei Professionem emitteere potest. Ut tamen ad prædicta sigillatim solutio pateat.

R. 2. ad 1. Dictum *cap. Pastoralis* tantum loqui de Advocatis, ne illi factum proponant, sed tantum jus partium suarum deducant, demonstrent, ac defendant, hocque esse proprium & peculiare eorum officium, facti propositione partibus ipsis, vel Procuratoribus de veritate magis instructis relicta. Præterea, cum Advocati sæpius soleant suos Clientes à veritate propalanda per suggestionem ambiguae responsionis avertere, omnino consultum est, si judex partem ipsam litigantem respondere jubeat, ut videat, qua trepiditatione, quo vultu loquatur: *L. 3. ff. de testib.* Quæ omnia non currunt in nostro casu. Ad 2. de Arrogatione, & adoptione bene statuitur, ne per alium adoptionis, & arrogationis formulæ expediantur, cum juxta *L. si Paterfam. ff. de adopt.* ætas & opulencia arrogantis & arrogati consideranda sit, ne insidiosè illorum bona appeti videantur. Præterea caute exquirendum est, cujus vitæ, aut Religionis sit adoptans, ut hinc eruatur, an adoptio sit futura salubris, nec ne? quæ omnia personalem præsentiam postulare videntur. Idem dicendum ad 3., quod ad impetrationem veniæ ætatis præsentia adolescentis sit necessaria, ut Princeps ex aspectu, & moribus ejusdem intelligere queat, an satis prudentiæ habeat ad bona sua gubernanda: ut dicitur cit. ibi. *L.* Quæ iterum ad nostrum casum sunt impertinentia. Ad 4. de existente in servitute, ideo hoc ibi statuitur, ne facile servus Domino præjudicet, meliusque judex de causa assertæ libertatis pronuntiet, personalis respon-

responsio necessaria fuit non tantum proprie & vere servi, sed etiam pro servo habiti *L. non idcirco §. fin. ff. de judic.* Ad 5. optime inductum & statutum est, ut non per Procuratorem, sed per se novum Emphytevtam dominus in possessionem inducat, ne ratione illius novæ acquisitionis Dominus possit quoquo modo calumniari. Quæ omnia in nostro casu non sunt timenda. Ad 6. Procuratorem ad Crimen in iudicio intervenire non posse, partim, quod iudicium fieri posset elusorium, atque delicta impunita manerent, v. g. si reus per Procuratorem litigans, & capitalem in se sententiam paratam esse audiens, fugeret. Partim ut iudex ex conspectu rei de crimine accusati melius cognoscere possit, qua animi constantia, quo vultu, aut qua perturbatione loquatur. Interim licet inhibitum sit Procuratorem intervenire ad principalem defensionem, inhibitum tamen non est, eum intervenire ad proponendas excusationes, allegandas exceptiones dilatorias, & declinatorias pro reo. In casu nostro nihil simile reperitur. Ad 7. totum verum est, quia Clericus in bonis mobilibus, & Episcopus in fructibus suis æquiparantur usuariis, aut certe usufructuariis: usufructuariis quidem, dum vivunt, usuariis vero; dum testari volunt: sufficere ergo illis debet fructibus Ecclesiæ usos fuisse, quamdiu Ecclesiæ operam præstiterunt, non vero ad alios transferre. Simile nihil est in nostro casu.

Dices 5. Juxta *C. quia nonnulli de Cler. non resid.* Clericus, si fructus beneficii percipere velit, non per alium in officio suo servire, sed ipse personaliter in Ecclesia sua residere debet. Item juxta *Can. quem penitet. 88. de Penit. dist. 1.* Quilibet tenetur per se, & non potest per Procuratorem peccata sua confiteri: ergo à pari. *R. ad 1. Conc. ant. neg. conseq. Disp. est:* quia Clerici Beneficarii, si personaliter in Ecclesia sua non residerent, greges sibi commissos mercenariorum more viderentur deferere, atque ovium suarum custodiæ non intenderent, unde tamen stipendiis fruerentur: quæ ratio in casu nostro non militat. Pariter ad 2. *R. Conc. ant. neg. Conseq. Disp. est,* quia qui per se peccavit, per se quoque erubescere, & confundi debet, cum erubescencia ipsa partem remissionis habeat: quod in casu nostro non currit.

Dices 6. Si Promotus ad Beneficium Curatum edere posset Professionem fidei per Procuratorem, talis Procurator posset alium substituere.

statuere, eique demandare, ut in nomine promoti Professionem fidei emittat: atqui hoc non, ergo. Min. prob. Juxta *C. fin. de offic. & potest. Judic. deleg.* Ille, cui commissum est, ut aut excommunicare, aut absolvere, aut cum irregularibus dispensare possit, aliis hæc demandare (salva Legatorum autoritate) non potest: ergo etiam. Item juxta *L. inter artifices. ff. de solut.* Si quis navem à se fabricandam promiserit, & alius ædificat non consentiente stipulatore, non liberabitur exinde promittens: ergo à pari. Item Procurator ad matrimonium contrahendum constitutus alium deputare non potest, nisi hoc eidem specialiter concessum sit: ergo neque. R. Conc. maj. neg. min. ad 1. prob. Conc. ant. neg. consequ. Ratio est: quia cum tali solum nudum ministerium commissum sit, sine cognitione in re spirituali, electa fuit industria personæ. Præterea potestas delegandi pendet à jurisdictione, ideo is, qui nudum ministerium habet, subdelegandi licentiam non habet, cum propriam jurisdictionem non habeat, sed nudum ministerium: est ergo casus valde distinctus à nostro, qui nullam jurisdictionem requirit. Ad 2. prob. Conc. ant. neg. Conseq. Ratio est, quia inter artifices magna est differentia, & ingenii, & naturæ, & industriæ, ideoque in electione artificis eligitur industria personæ, ut ipsemet promissor opera sua perficiat. Ad 3. prob. dico: in matrimonio id fieri ob magnum periculum imminens ad evitandas multas fraudes: imo qui constituunt aliquem ad contrahendum matrimonium, certe fidelissimum eligunt, cui sua secreta pandunt, quæ alios scire nolunt. Quæ omnia sunt extra casum nostrum.

III.

Professionem fidei culpabiliter omittentes, fructus post duos menses à jure præscriptos provenientes non faciunt suos, adeo ut eos in conscientia teneantur restituere etiam ante sententiã declaratoriam.

HÆc assertio duas habet partes: 1. est, quod omittentes culpabiliter professionem fidei ultra reatum peccati mortalis, pænæque æternæ, ex jure Ecclesiastico in pœnam omissionis professionis

sionis fidei post duos menses à die adeptæ possessionis fructus non faciant suos, nec illis possessio suffragetur. 2. est: quod ante omnem sententiam judicis teneantur ad talium fructuum restitutionem.

Quod taliter omittentes Professionem fidei peccent mortaliter, satis indicat tum ipsa materiæ gravitas, tum verbum *teneantur* à Concilio Tridentino adhibitum, *arg. Clem. 1. §. nos igitur de V. S.* tum pœna gravis adjecta.

Quod vero taliter omittentes Professionem fidei præter hoc, quod peccent mortaliter, etiam incurrant pœnam amissionis fructum post duos menses à die adeptæ possessionis, clare decidit, & statuit Concilium Tridentinum *sess. 24. de Reform. c. 12.* Cujus verba dedimus supra in I. Assertionem. Hic proinde solum

Observandum 1. Pœnam hanc non incurri nisi à promotis ad canonicatus, aut dignitates Ecclesiarum Cathedralium, aut beneficia curata: unde nec promoti ad Canonicatus Ecclesiarum Collegiatarum, aut beneficia simplicia, aut obtinentes portiones in Ecclesiis etiam Cathedralibus hanc pœnam incurrunt, cum ad illam professionem emittendam Tridentini Decreto non adstringantur: lex siquidem Tridentini cum sit odiosa, ultra proprietatem verborum non debet extendi: lex autem Tridentini solum loquitur de provis, de beneficio Curato, vel Canonicatu, aut dignitate in Ecclesia Cathedrali.

Observandum 2. Hanc pœnam à taliter promotis non incurri, nisi post bimestre à die adeptæ possessionis talis Canonicatus, dignitatis, aut beneficii Curati elapsum: adeoque tantum fructus Canonici, dignitatis, aut beneficii post primum bimestre perceptos non faciunt suos, non autem priores intra primum bimestre decursos, & perceptos. Nam fructibus primo bimestri perceptis Tridentinum non privat, quia eorum acquisitionem conditioni possessionis emittendæ non alligavit. Vicissim autem, etsi quis, postquam per notabile tempus elapso primo bimestri professionem fidei neglexit, eandem postea emisit, fructus præteritos idcirco amissos non amplius recuperat: licet enim possessio ei tunc suffragetur ad acquirendos fructus futuri, non tamen ad recuperandos fructus præteriti temporis: quia quod semel deperditum, amplius propria virtute recuperari non potest; *arg. can. quam periculosum 8. VII. q. 1.*

Qua in re etiam allegatur decisio Rotæ in *Ovetensi mercedis* 12. Decemb. 1605. Imo nec Episcopus, nec capitulum possunt remittere restitutionem fructuum talium præteriti temporis: tum quia ita declaratum est à S. Congregatione: tum quia nullus inferior potest dispensare in lege Concilii Generalis, uti est hæc lex Concilii Tridentini. Recurrendum ergo esset ad Pontificem, qui solus remittere valet talem restitutionem fructuum, dummodo alia malitia non interveniat, & professio quamprimum emittatur.

Observandum 3. Hanc pœnam tantum incurri ab illis, qui *culpabiliter* omittunt professionem fidei: unde si quis ex ignorantia, inadvertentia, aut oblivione inculpabili intra tempus præscriptum non emisit professionem fidei, à peccato mortali est excusatus, & in conscientia fructus percipere poterit, cum Constitutio Tridentina illis fructus adimat, qui *tenebantur* profiteri: ignorantes vero, vel obliiti inculpabiliter non tenentur lege in actu secundo, sed excusantur: & ubi non est culpa, neque reatus est pœnæ. In foro tamen externo talis ignorantia, vel oblivio non excusat: ignorantia siquidem juris clari neminem excusat, *cap. Ignorantia* 13. *de Reg. J. in 6.* præsertim ubi agitur de lucro captando, uti hic, *L. Juris 7. ff. de J. & F. J.* Et quisque id nosse debet, quod ad suum statum, ac vitæ conditionem communi jure spectat, *arg. §. imperitia 7. Inst. de lege Aquil.*

Observandum 4. Terminum hunc duorum mensium à Concilio non fuisse constitutum ad finiendam obligationem, sed solum ad non ulterius differendam, aut pœnam ratione omissionis incurrendam. *Arg. cap. cum delicti 6. §. 6. de dol. & contum.* Ubi jussus ad certum tempus se judici præsentare, si tunc non potuit, vel non voluit, tenetur eo etiam elapso se judici præsentare, alioquin in contumaciam condemnandus. Ergo etiam hic, qui intra duos menses Professionem fidei emittere neglexit, tenetur illam postea, quamprimum poterit, emittere; secus pœnam hic & taxatam luiturus tamdiu, quamdiu eam emittere distulerit.

Observandum 5. Constitutionem Tridentinam, postquam statuisse, quod Promoti omittentes Professionem fidei, post bimestre *non faciant fructus suos*, addidisse etiam hæc verba: *nec illis possessio suffragetur*: quæ verba sic intelligenda sunt, quod nec tri-

ennalis possessio beneficii, Canonicatus, aut dignitatis sic promotis, & fidei professionem omittentibus possit quoad fructuum acquisitionem elapso bimestri: post quam triennem possessionem cæteroquin ex vulgata Cancellariæ regula contra Beneficiatos agi amplius nequit.

Observandum 6. Taliter omittentes professionem fidei ex constitutione Tridentina solum privari fructibus, non vero titulo, & proprietate sui beneficii: imo si illud integro triennio pacifice possederint, se in eo contra quoscunque manutenere valent per regulam Cancellariæ Apostolicæ *de triennali possessore*. Pariter non privari tales voce in Capitulo, nec jure præcedentiæ à die adeptæ possessionis, nisi aliud obstat, prout à S. Congregatione declaratum refertur. Neque eosdem privari quotidianis distributionibus, si divinis officiis debite intersint, cum hæ quotidianæ distributiones nomine fructuum, & proventuum beneficii non veniant. *cap. licet 32. de præb.* Et non semel decidit Rota, & S. Congregatio. Neque obstat, quod etiam distributiones quotidianæ fructus Præbendarum sint, & nonnisi de Præbenda provisus obveniant. Non inquam obstat: distributiones enim in materia odiosa, qualis est præsens, non veniunt fructuum nomine, cum exhibeantur Canonicis non tituli, sed præsentia, & ministerii personalis intuitu. Excipitur: nisi omnes redditus beneficii in distributionibus quotidianis consistant; tunc enim: ne dispositio Concilii sit frustranea, etiam de illis est intelligenda, cum tunc habeant rationem Grossæ.

Quoad 2. Partem Assertionis: quod Promoti omittentes Professionem fidei in conscientia teneantur restituere fructus post bimestre elapsum perceptos ante omnem sententiam Judicis declaratoriam. Ratio est 1. Quia constitutio Tridentina dicit: *fructus non faciant suos*: ergo nec revocabile quoddam dominium nanciscuntur, quale saltem necessariam foret, si ante sententiam declaratoriam illos percipere possent. Ratio est 2. Quia per prædicta verba Concilium Tridentinum fructuum acquisitionem impedit: ergo dum illos percipiunt, rem alienam percipiunt & percipiendo detinent: atqui res aliena ante omnem sententiam restitui debet: ergo. Contra hanc assertionem.

Dices 1. Hæc lex Tridentini est lex pænalis temporalis, &

positiva, sed lex pœnalis temporalis & positiva etiã latæ sententiæ non obligat ad subeundam pœnam ante sententiam declaratoriam criminis : ergo. maj. constat. imprimis hæc lex Tridentinæ est pœnalis temporalis, ut de se claret. Etiam est positiva, quia postulat pro sui executione actionem aliquam, nempe restitutionem fructuum : ergo. min. etiam patet : ex arg. c. cum secundum 19. de Hered. in 6.

R. 1. Ad hoc principale fundamentum AA. neg. maj. Lex siquidem hæc Tridentina non est pœnalis, sed conventionalis, quæ fructus conceduntur sub conditione emittendæ intra bimestre professionis : ut adeo cessante conditione nullum jus ad fructus competat.

Neque obstat, si contra hanc responsionem dicatur : dum sustinetur hæc lex Tridentina non ut pœnalis, sed Conventionalis, seu Conditionalis : manifeste præjudicet sibi ipsi ex eo, quia ut supradictum sub observ. 3. Inculpabiliter ignorantes non privari fructibus : quomodo enim non privabuntur, si privatio illa non sit pœnalis, sed conventionalis : cum sub conditione concessum, conditione sive culpabiliter, sive inculpabiliter non impleta, semper amittatur. Non inquam obstat : nam dictum est sub observ. 3. quod inculpabiliter ignorantes non priventur fructibus in foro interno, & conscientiæ : bene tamen in foro externo : in hoc enim ignorantia juris clari neminem excusat. Recolligantur dicta in observ. 3. supra posito.

R. 2. Ad principale fundamentum AA. Concedendo hanc legem Tridentinæ esse pœnalem, interim negando esse pœnalem positivam : illa siquidem verba : *fructus non faciant suos* : aperte innuunt, quod ipsa prima perceptio (intellige post bimestre elapsam) irritetur, ac proin est pœnalis negativa, & ipso jure impeditiva acquirendorum fructuum. Pro dilucidatione.

Notandum hac in parte nobis Adversarios confundere illam legem pœnalem, quæ simpliciter imponit restitutionem fructuum, & eam, quæ ipsam fructuum perceptionem impedit : prior quidem lex est pœnalis positiva : de qua si Concilium loqueretur, & solum restitutionem præciperet, indubie fructus (quos beneficiatus jam antea suos fecisset) non essent restituendi ante sententiam declaratoriam judicis. Atqui Concilium loquitur de tali lege pœnali,

quæ ipsam fructuum perceptionem impedit, & quos fructus Beneficiatus nunquam fecit suos, nec potuit suos facere: ergo loquitur Concilium de lege pænali negativa: quæ obligat ante sententiam Judicis.

Urgebis: æque non est suum, quod desiit esse suum, quam quod quis non fecit suum: sed lex pænalis statuens, ut aliquid etiam ipso jure desinat esse suum, non tamen obligat ad restitutionem ante sententiam declaratoriam criminis: ergo etiam lex pænalis impediens, ne quis rem faciat suam, obligabit ante sententiam declaratoriam. min. patet, ex *cap. Cum secundum 19. de hered. in 6.* ubi dicitur, quod hæretici, licet propter hæresim ipso facto dominium, & proprietatem suorum bonorum omittant, illudque Fisco acquiratur, possessionem tamen eorum usque ad judicis sententiam retineant, nec liceat Fisco antea ea apprehendere. R. neg. maj. quod in pænalibus æque non suum sit, quod desiit esse suum, quam quod quis non fecit suum: nam non facere suum est mera negatio, econtra per pænam definere esse suum fit per ablationem proprietatis à reo, ac translationem in Fiscum, sicque pæna hæc non est mere negativa, sed privativa, & suo modo positiva: unde ne lex ultra modum austera sit, uti esset, si ipse nocens teneretur ante sententiam rem propriam abdicare, semet spoliare, fisco tradere, relinquit ante sententiam declaratoriam adhuc dominium debilitatum. At vero talis rigor non est, si ante sententiam illud restitui debeat, quod suum nunquam fuit. Et tales pænæ non sunt insolitæ: ut patet de beneficiatis non residentibus, aut omittentibus Breviarium, qui pariter fructus non faciunt suos, & hinc alia etiam declaratione non secuta, eos sibi retinere nequeunt.

Obstabis: quod Beneficiatus omittens Breviarium fructus non faciat suos, eosque sibi alia etiam declaratione non secuta retinere nequeat, ratio est, quia Pius V. in Bulla, quæ incipit, *ex proximo*, id expresse statuit. Pariter, quod Clericus non residens fructus non faciat suos, eosque sibi alia etiam declaratione non secuta retinere nequeat, ratio est, quia id clare expressit Concilium Tridentinum *sess. 23. c. 1. v. si quis autem. de Reform.* Atqui quod Beneficiatus omittens professionem fidei fructus non faciat suos, eosque sibi alia etiam declaratione non secuta retinere nequeat, Con-

cilium Tridentinum non expressit: ergo. Unde hic optime applicanda venit Reg. Jur. 57. in 6. *Contra eum, qui legem dicere potius apertius, interpretatio est facienda.* R. Conc. maj. neg. min. licet enim in casibus in majori adductis major fiat expressio, quam in nostro casu, illa tamen expressio est abundans, ac solum explicat, quod aliunde in his continetur verbis: *fructus non faciant suos*: nempe quod hoc ipso tales fructus tanquam injuste percepti (cum percipere non liceat, quod suum quis facere nequit) sint restituendi. Unde clausula illa, *alia declaratione non secuta* (quæ in casibus in majoribus adductis exprimitur) in nostro casu jam ex natura rei subintelligitur: nam ad obligandum aliquem ad restitutionem ante sententiam, sufficit, quod is sit detentor rei alienæ.

Dices 2. Si quis possideat rem litigiosam, is à tempore litis contestatæ fructus suos amplius non facit, & tamen illos ante sententiam definitivam restituere non tenetur, sed licite eosdem percipit, & retinet usque ad litis exitum, *L. videamus 38. §. 7. ff. de usum.* Item *L. certum 22. C. de R. V.* Ergo licet fructus non faciat suos qui culpabiliter omittit professionem fidei, eos tamen ante judicis sententiam restituere non tenetur. R. Conc. ant. neg. Conseq. Disp. est: quia hoc ipso quod res sit litigiosa, deferri debet ad judicium, ubi inquisitione, & disquisitione probationum utriusque partis opus est, donec per sententiam definitivam judicis lis finitur, & parti vincenti res adjudicetur. In nostro autem casu non agitur de re litigiosa, sed per legem jam latam fructus beneficiorum adjudicantur non beneficiario, sed fabricæ Ecclesiæ, vel pauperibus loci: unde non est opus probationibus, adeoque nec sententia judicis: sicuti ad rem alienam restituendam sententia judicis non requiritur. Recolligantur dicta supra ad urgebis.

Quæritur: Cuinam fructus ob omissam professionem fidei applicandi sint? R. Id à Concilio non fuisse determinatum: interim verius est, applicandos esse fabricæ Ecclesiæ, aut pauperibus loci, si fructus sint à mensa Capitulari distincti, & separati: si autem fructus à mensa Capitulari non sint distincti, ac separati, spectant ad Capitulum, uti fructus non residentium, vel excommunicatorum. Ita colligitur ex Conc. Trid. sess. 23. de Reform. c. 1. Et sess. 22. c. 3.

Casus Practicus.

Titius fuit promotus ad Parochiam S. Ægidii: effluxerunt tres anni, quibus Titius nescio ob quas frivolas allegatas rationes nec accepit possessionem hujus Parochiæ, nec sub hoc tempore fidei Professionem emisit. Elapsis ergo tribus annis possessionem hujus Parochiæ accepit, & effluxis tribus mensibus à possessione accepta professionem fidei coram Capitulo, sede Episcopali vacante, emisit. Ex post infirmitate correptus, nec valens officio suo satisfacere, eidem resignavit, in ejusque locum successit alius. Hoc mortuo Titius Valetudini pristinae restitutus in concursu priorem suam adeptus est Parochiam. Nondum mensis erat elapsus, turbatus est in pacifica possessione Parochiæ, duravit lis per tres annos: tandem in ejus favorem sententia lata est, ac in pacifica possessione permanfit: toto tempore quo lis duravit professionem fidei non emisit: nec etiam lite finita: superfluum enim sibi videbatur eandem repetere, cum jam in prima sua promotione ad hanc Parochiam consuetam Professionem fidei emisierit. Ex post ob insignia sua merita promotus est ad Canonicatum: quo adepto anno jam elapso coram Episcopo præscriptam fidei professionem emisit.

Quæritur 1. An Titius, antequam accepisset possessionem suæ Parochiæ, obligatus fuerit emitte-re professionem fidei?

Quæritur 2. An Titius accepta possessione obligationi suæ satisfecerit emittendo professionem fidei sede Episcopali vacante coram Capitulo?

Quæritur 3. An Titius reassumptus ad eandem Parochiam iterato obligatus fuerit præscriptam emitte-re fidei Professionem? Et an in casu posito?

Quæritur 4. An Titius promotus ad Canonicatum debuerit professionem fidei emitte-re? Et si debuerit, an suffecerit anno elapso? Et quidem coram Episcopo?

Decisio Casus.

AD 1. Quæsitum R. quod Titius non fuerit obligatus emitte-re professionem fidei, antequam accepisset possessionem suæ Parochiæ, etsi per eum steterit possessionem non accepisse. Ratio est:

est: quia Tridentinum solum loquitur, quod provisi de beneficio Curato teneantur post bimestre à die adeptæ possessionis professionem fidei emitte. Et licet alias paria sint, provisum accepisse possessionem, vel per eum stare, quominus illam accipiat, ut dicitur *arg. c. Commissa 35. de Elect. in 6. Item licet Episcopus 28. de Præb. in 6.* Attamen in proposito Concil. Trid. solum eos obligavit ad emittendam fidei professionem, qui realiter adepti sunt possessionem beneficii Curati.

Ad 2. Quæsitum R. Titium accepta possessione obligationi suæ non satisfacisse omittendo professionem fidei sede Episcopali vacante coram Capitulo. Ratio est: quia Concil. Trid. requirit, ut provisi de beneficiis Curatis professionem fidei emittant in manibus ipsius Episcopi, vel eo impedito (coram Generali ejus Vicario, sive Officiali. Unde etiam sede Episcopali vacante prædicta professio fidei à Titio debuisset fieri non coram Capitulo, sed coram ejus Vicario. Nec obstat: quod Capitulum sede vacante succedat in jurisdictione Episcopi, ac fungatur vices illius. Non inquam obstat, nam tunc per Vicarium à Capitulo electum (quem Capitulum infra octidies post mortem Episcopi constituere, vel existentem confirmare tenetur) juxta mentem Concil. Trid. *sess. 24. c. 16. de Reform.* administratur jurisdictio illa: ac proinde magis per eum repræsentatur Episcopus, quam per Capitulum. *arg. C. Non putamus 2. de Consuetud. in 6.*

Ad 3. Quæsitum R. Titium reassumptum ad eandem Parochiam iterato obligatum fuisse emitte professionem fidei, non obstante, quod jam illam emisit in prima sua promotione ad hanc Parochiam. Ratio est: quia Titius absolute iterum provisus fuit de ejusmodi Parochia, atque adeo rursus professionem fidei emitte tenetur, cum hanc Concil. omnibus post adeptam talium beneficiorum possessionem indistincte præcipiat. Quia vero in casu proposito Titius nondum mense elapso turbatus est in pacifica sua possessione, non tenebatur professionem fidei emitte; Ratio est: quia ut incipiat currere tempus illud bimestre, non sufficit adeptam fuisse possessionem, sed requiritur possessio pacifica, id est, talis, ut in ejus exercitio quis non fuerit statim turbatus de jure, vel de facto, sed in eo steterit per unum vel duos menses sine turbatione, atque

que molestia, etsi dicta possessio pacifica deinde non duret continue.

Ad 4. Quæsitum R. Si Titius fuit promotus ad Canonicatum Ecclesiæ Cathedralis, omnino tenebatur emittere post bimestre professionem fidei, & quidem non solum coram Episcopo, sed etiam coram Capitulo. Ratio est: quia hæc omnia expresse requirit à promotis ad Canonicatum Cathedralem Concil. Trid. Nisi ipsemet Episcopus, aut ejus Vicarius præsens existeret in Capitulo, dum coram eo emittitur professio. Cum ergo Titius solum coram Episcopo & non Capitulo professionem fidei emisit, & quidem primo elapso anno, fructus non fecit suos: nec tamdiu faciet, donec etiam coram Capitulo professionem fidei emittat. Dixi Si Titius promotus fuerit ad Canonicatum Ecclesiæ Cathedralis: nam si tantum promotus fuerit ad Canonicatum Ecclesiæ Collegiatæ, ad professionem fidei non tenebitur: quia Concilium Trid. solum loquitur de Canonicatibus in Ecclesiis Cathedralibus.

IV.

Omnia lex etiam humana obligat in Conscientia!

PROPRIUS, ac præcipuus cujuscunque legis propriè dictæ effectus, est obligatio in conscientia, hoc est sub culpa coram Deo. Ratio eruitur ex illo D. Pauli ad Rom. 13. *Non est potestas nisi à Deo &c. itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit: qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt.* Et ut indicet, se loqui de Principibus, ac legibus eorum, mox addit, *Dei Minister est* (intellige Legislator) *vindex in iram ei, qui male agit.* Demum concludit: *ideo necessitate subditi estote, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam.* Præterea: Lex est rationabile præceptum Superioris impositum subditis: atqui tale dari non potest, nisi subditi obligentur parere præcepto: lex siquidem naturalis (quæ certo conscientiam afficit) dicat, quod subditus observare debeat, quæ legitime à legislatore jubentur. Imo si juxta Apost. Ad Ephes. 5. & 6. Uxor marito, liberi parentibus, servi Domino in Conscientia parere, ac mandata, quæ in privatæ solam familiæ emolumentum vergunt, exequi tenentur: quanto magis subditus in con-

scientia tenebitur obtemperare Principum legibus in Reipublicæ utilitatem constitutis? Denique, ne subditi temere vel legem oculis improbitate, ac clanculariis transgressionibus, quas à pœna immunes fore confidunt, eludant (non enim *inane & lusorium imperium esse debet*, L. ult. ff. *ne quid in loco publ.*) vel audaciores libere, & aperte prævaricentur, vinculo conscientia sunt coercendi.

Dices 1. Juxta Apost. Paulum 1. Timoth. 1. v. 9. *Iusto lex non est posita*: ergo iis saltem, qui iustitiam per baptismum adepti sunt, lex in conscientia obligans imponi nequit. 2. Juxta S. P. Aug. peccatum definitur, dictum, factum, vel concupitum contra, vel præter legem Dei: ergo qui transgreditur legem hominum, non peccat. 3. Inferior nihil potest in foro superioris: forum autem conscientia est forum superius, utpote Dei, qui solus cognoscere potest ea, quæ in conscientia alterius geruntur: non vero homo: ergo. 4. Pœna peccati mortalis est infernus: sed homo non potest talem pœnam imponere: ergo. 5. Potestas politica est temporalis, & pacem Reipublicæ externam tantum pro fine habet: sed ad hoc non est necessaria obligatio conscientia, utpote interior, & bonum cuiusque proprium attendens: ergo. R. ad 1. Iusto non esse legem positam ut invito, & tanquam onus: quia non metu pœnæ, sed charitate ad illam observandam allicitur. Ad 2. Verissimam esse illam definitionem peccati: nam licet aliqua peccata sint immediate contra legem humanam, mediate tamen sunt contra legem Dei præcipientis legitimo Superiori parendum. Ad 3. Perperam inferri, legislatorem humanam obligare non posse in Conscientia: alias nec maritus, pater, dominus in Conscientia possent obligare. Licet erga legislator politicus (nam aliud est de legislatore Ecclesiastico) directe non possit obligare in Conscientia, aut sub pœna inferni, bene tamen indirecte, quatenus nimirum mandato hominis conjunctum est præceptum Dei jubens sub pœna inferni obedire homini: ea ergo obligatio provenit à jure naturali ac divino, quo utroque jubemur iustis præceptis obtemperare. Per quod patet ad 4. Ad 5. Bonum politicum fundari debere in bonitate morali, cum utique & ad pacem exteriori, ac felicitatem temporalem Reipublicæ tuendam cives conscientia obstringantur.

Dices 2. Obligatio legis pendet à voluntate legislatoris: ergo si legislator non exprimat obligationem in conscientia, non censetur hanc imponere: nam ut dicitur C. contra eum 57. de Reg. Jur. in 6. *Contra eum pronuntiandum est, qui legem potuit apertius dicere, nec dixit.* Imo Ethnici leges nec unquam cogitant de tali obligatione: ergo. 2. Leges permittentes sunt veræ leges, & tamen non obligant: ergo. 3. Privilegia sunt leges *can. 3. dist. 3.* & tamen non obligant: quilibet enim favori suo recte renuntiat: ergo. 4. Consilium non obligat: atqui lex est consilium: quia lex quandoque non præcipere, sed consulere videtur, ut patet in C. commissum 16. de sponsal. ubi de eo, qui cuidam per verba de præsentis intra biennium matrimonium jurato spondit: dein privata lege ductus ad frugem melioris vitæ suspirat, respondit Alexander III. *quod tutius sit ei, religione juramenti servata, prius contrahere, & postea si elegerit, ad religionem migrare.* Ergo 5. Constitutiones plurium religionum, uti & nostræ Augustinianæ Excalceatæ, sunt leges, nec tamen ad culpam obligant: ergo. R. ad 1. Obligationem legis quidem pendere à voluntate legislatoris *quoad existentiam*: hoc est, ut lex existat, vel non existat, cum ponere, aut non ponere, vel etiam revocare legem possit: non tamen *quoad essentiam*: supposito enim, quod eam velit existere, ex lege divina, ac naturali consequente necessario obligabit in conscientia. Et cum lex naturalis etiam Ethnicis non desit, saltem implicite & virtualiter cogitant de obligatione conscientie, hoc ipso nimirum, quod justam legem promulgent. Adeoque licet Princeps non intenderet per legem suam obligare in conscientia, tamen re ipsa lex obligaret, non quidem ex intentione Principis legem ferentis, sed ex voluntate Dei præcipientis obedire superiori: cum juris naturalis, & positivi Divini lex sit: omni superiori legitime præcipienti obediendum esse. Ad 2. Leges permittentes in tantum obligare, in quantum latenter habent admixta præcepta, sine quibus non posset intelligi permissio. Hoc indicat Gloss. in L. legis virtus 7. ff. de LL. quæ utitur exemplo L. 1. C. de jur. & fact. ignor. ubi militi permittitur uti exceptionibus post sententiam contra se latam ob suam ignorantiam: nam illa permissio legis obligat Judicem, ut tales exceptiones admittat. Unde lex per-

mits

mittens non quidem obligat eum, cui aliquid permittitur: obligat tamen alios: ne eum jure permissio privent, aut impediunt. Hinc permissio proprie tantum est lex respectu aliorum, cui permissio non favet. Ad 3. Eadem est responsio: nam etiam obligat alios, ne privilegiatum impediunt uti suo privilegio. Imo Glossam in dictum Can. 3. sentire, privilegium secundum quid, non autem veram legem esse. Præterea distinguenda sunt privilegia: quædam sunt concessa intuitu alicujus boni communis, quibus privatæ personæ renuntiare non possunt. *C. si diligenti 12. de foro compet. Privilegio fori Clericus renuntiare non potest. L. Jus publ. 38. ff. de pactis: Jus publicum privatorum pactis mutari non potest.* Alia sunt privilegia concessa intuitu privati commodi ipsarum personarum, vi quarum certe privilegia leges dici non possunt, licet respectu aliorum, ne eas in usu suorum privilegiorum turbent, revera leges dici possint. Ad 4. Nomine legis interdum comprehendere totam dispositionem seu providentiam legislatoris circa gubernationem subditorum, & sic ad illum pertinet non tam præcipere, sed & consulere, ut sæpe observamus in lege Canonica, & Evangelica: eoque sensu non male dicitur legem non modo præcipere, sed etiam consulere, quamvis revera id non faciat ut lex, seu formaliter, sed concomitanter. Imo quandoque legem consulere unum effectum, alium sequi, nimirum, ut illud opus, quod consulitur, jure prohiberi non possit, nec tanquam malum refutari, & quoad hoc dici posse, legem illam retinere vim legis, & obligare. Ad 5. Constitutiones ejusmodi esse medium quid inter legem, & consilium: à Consilio habent, quia non ligant: à præcepto, quia procedunt modo imperativo.

Dices 3. Lex pure pænalis datur: sed hæc non obligat in conscientia: ergo. *R. 1. neg. maj.* quia lex pure pænalis in sensu proprio, & stricto accepta nulla existit, imo neque est possibilis. Ratio est: quia lex quæcunque vel præcipit aliquid, aut prohibet, directe vel indirecte, explicite vel implicite, formaliter aut virtualiter? vel nihil omnino præcipit, aut prohibet? si primum: jam non est amplius lex pure pænalis, sed mixta, non tantum obligans ad pœnam, sed etiam ad faciendum quod est præceptum, & omitendum quod est prohibitum, ut per se patet: nam transgressio legis

legis prohibentis, aut præcipientis, non est lex mere pænalis, ut omnes fatentur. Si autem nihil omnino nec directe, nec indirecte præcipit, aut prohibet, nulla omnino datur transgressio legis, nulla prorsus culpa, nullum delictum: ergo neque potest puniri pæna propriè dicta. Sic v.g. si venatio nullo modo est prohibita, ferripeta nullam legem est transgressus, nullum omnino delictum, aut quasi delictum commisit, consequenter nullam omnino culpam contraxit: quomodo itaque meruit pænam? quid pæna dignum commisit? quid in eo punitur? certe omnis pæna supponit aliquam culpam, alias pæna est injusta: nam juxta L. 131. ff. de V. S. pæna est noxæ, delictorum, & peccatorum vindicta, & coercitio: inde tritum illud: *supplicium est pæna peccati*. Ergo nulla dari potest rationabilis lex mere pænalis, utpote quæ puniret actionem permissam, & licitam, consequenter innocentem, sine omni delicto, & culpa. Neque dicatur, quod lex mere pænalis supponat culpam, non quidem in genere moris, seu theologicam, qua Deus offenditur, sed juridicam, & politicam, qua in regulas politiæ peccatur. Non inquam dicatur: nam ubi nihil prohibetur, aut præcipitur, ibi nulla negligentia aut incuria intercedit. Præterea reatus pænæ nequit excedere reatum culpæ: ergo nequit in conscientia reus esse pænæ, qui in conscientia non est reus culpæ: ergo. R. 2. Dato quod detur lex pure pænalis, hæc non est propriè lex, sed tantum secundum dici. Potest ergo Princeps, aut respublica statuere, ut qui v.g. exportat frumentum, certam pecuniam solvat: & quamvis exportans taxatam teneaturolvere pecuniam: hæc tamen solutio non habet rationem pænæ propriè sumptæ, licet habeat rationem pænæ improprie, ac late talis, accepta pro quocunque incommodo, vel damno juste subeundo, & sic nullam supponit culpam.

V.

Lex Ecclesiastica potest præcipere directe actum mere internum.

PROBATUR 1. Ecclesiastica, & Civilis potestas, cum sint diversi ordinis, differunt essentialiter: non quidem ratione causæ effici-

ficientis, cum utraque à Deo proveniat, atque in persona Summi Pontificis, qui simul supremus Pastor, & Princeps est, coadunetur: sed ratione causæ finalis; dum potestas Regalis ad externam, & politicam Reipublicæ incolumitatem: Sacerdotalis ad internam, spirituales, & æternam beatitudinem ordinatur: quod aperte demonstravit Innocentius III. c. 6. de Majorit. & obedient. Item Nicolaus Papa in *Can. cum ad verum* 6. dist. 96. Ergo cui concessus est finis, etiam concessa sunt media ad finem consequendum necessaria per *cap. præterea* 5. de off. & pat. jud. deleg. Item *L. cum jurisdict. subs.* Atqui potestas Ecclesiastica habet pro fine beatitudinem internam, & supernaturalem: ergo etiam ad obtinendam hanc beatitudinem habet opportuna media; atqui hæc media alia non sunt, quam actus interni, à quibus externi totam merendi, aut demerendi vim accipiunt: ergo actus interni cadunt sub dispositionem Ecclesiasticæ potestatis.

Neque dicatur, potestati Ecclesiasticæ ad assequendum finem supernaturalem sufficere facultatem præcipiendi actus internos indirecte, & modo sensibili, quatenus cum externis conjuncti sunt. Nam.

Contra est: Quod directe, & immediate ordinatur ad finem legislatoris, illud directe & immediate præcipitur: ideo enim legislator Civilis directe præcipit actum externum, quia hic directe servit ad finem à se intentum: atqui actus mere internus directe, & immediate ordinatur ad finem legislatoris Ecclesiastici, actus vero externus solum indirecte, & mediate, in quantum ab interno radicalem, & essentialem meriti virtutem emutuant: ergo. Præterea, nisi potestati Ecclesiasticæ tribuatur facultas directa in actus mere internos, non erit distinctio inter hanc, & potestatem Civilem, cum & hæc habeat facultatem indirecte præcipiendi actus internos juxta ipsos AA.

Probatur 2. Si quis die jejunii in animo suo dicat: *hodie non jejunabo*: peccat graviter, licet mutata postea voluntate jejunet. Contra qualem autem legem est hoc peccatum mere internum, nisi contra legem Ecclesiasticam prohibentem hunc actum internum: Ergo.

Probatur 3. Ecclesia jam sæpius præcepit, prohibuit, & punivit

nivit directe actus pure internos : ergo potest. ant. prob. Concil. Trid. sess. 13. in decreto de S. Euch. Interdicit : ne quis aliter credat de S. Eucharistia. Innocentius XI. mandavit in virtute S. obedientiæ, ne quis ullam ex 65. propositionibus ab eo damnatis in praxim deducat : multæ autem ex illis concernunt actus mere internos, v.g. fidem internam, spem, dilectionem Dei, & proximi. Hoc ipsum prohibet etiam Alexander VII. in damnatione 38. Propositionum.

Innocentius X. in Bulla damnationis propositionum Jansenii mandat, ut nemo aliter *sentiatur* : atqui *sentire* est actus mere internus : ergo. Denique Clemens XI. in Bulla *Vineam Domini Sabaoth* decernit, non satisfieri præcepto Ecclesiæ per silentium, sed requiri, ut etiam *interius* obsequantur, & propositiones Jansenii in animo pro vere hæreticis habeant : hanc esse veram orthodoxi hominis obedientiam, etiam *interius* obsequi. Qui aliter *senserit*, tanquam *Apostolicarum constitutionum transgressores* habendos esse, ac omnibus censuris in hæreticos latis subiacere. Hic

Observandum pro necessaria notitia : Jansenistas, ne ab Ecclesia separentur, & tamen doctrinæ Jansenii adhærere possint, variis technis ac figmentis Pontificia decreta eludere conatos esse. Modo quippe dicebant, propositiones illas 5. in libro Jansenii non reperiri, aut saltem non in eo sensu, in quo sunt damnatæ : modo aliis confictis interpretationibus elabi tentarunt. Cum autem SS. Pontifices novis mox constitutionibus, ac decretis confestim novæ effugia eliderent, tandem dicebant : Decretis Pontificiis satisfieri per *obsequiosum silentium*, ut ipsi vocabant : ad obedientiam Apostolicis constitutionibus debitam non requiri, ut quis propositiones Jansenii ut hæreticas *interius* damnet, sed satis esse, si de iis nihil loquatur, aut exterius manifestet.

Quocirca Clemens XI. anno 1705. edita Bulla *Vineam Domini*, etiam hoc effugium præcludit decernendo, non satisfieri constitutionibus Pontificiis per ejusmodi silentium : sed propositiones Jansenii vere *interius* in animo esse habendas pro hæreticis : hanc esse veram obedientiam voci Ecclesiæ *interius* obsequi : qui secus fecerint, transgressores esse Constitutionum Apostolicarum, & omnibus hæreticorum penis obnoxios.

Si dicatur 1. Pontifices sic tantum declarasse legem naturalem, aut divinam, contra quam pugnant propositiones Jansenii: non vero exinde probari eos præcepisse actus mere internos:

Contra est 1. Licet illæ propositiones sint contra jus divinum, tamen etiam Ecclesia vere illas prohibet, & interius etiam in animo pro hæreticis haberi jubet, requirendo obedientiam decretis Pontificiis præstandam, & adjiciendo pœnam excommunicationis transgressoribus. Certe obedientia Ecclesiæ præstanda præsupponit præceptum, aut legem Ecclesiæ, & transgressor legis Ecclesiasticæ esse non potest, nisi detur lex Ecclesiastica. Et quidem hæc lex versatur circa actus mere internos, nempe circa internam damnationem propositionum Jansenii, & judicium, quod sint hæreticæ. Ergo.

Contra est 2. Licet Lex divina, aut etiam naturalis eas propositiones prohibeat, attamen minime sequitur, quod non etiam ab Ecclesia sint prohibita: sicut ex eo, quod ea, quæ in Decalogo continentur, jure naturali sint prohibita, non sequitur, quod non etiam jure positivo divino, & humano sint prohibita: idem enim actus pluribus legibus prohiberi, aut præcipi potest. Et Ecclesia quoad hoc obedientiam sibi vult præstari: & inobedientes dicuntur veri transgressores Constitutionum Apostolicarum: ergo.

Contra est 3. Pontifex in eos, qui interius in animo propositiones illas non habent pro hæreticis, licet externe nihil faciant, sed omnino sileant, pœnam excommunicationis decernit tanquam in inobedientes transgressores Pontificiarum constitutionum, atqui hanc pœnam jus divinum, aut naturale non decernit: ergo habemus hic humanam legem punientem actus mere internos pœna præcise Ecclesiastica.

Si dicatur 2. Ecclesiam hic solum actus internos indirecte prohibere. Contra est: Ecclesia prohibet illas propositiones in animo foveri, & præcipit eas serio in animo damnari etiam tunc, quando nullus adest actus externus, quem prohibeat, aut præcipiat, aut puniat: ergo non indirecte, sed directissime actum mere internum præcipit, prohibet & punit.

Dices 1. Innocentius III. c. tua nos 34. de Simonia ait: Nobis datum est de manifestis tantummodo judicare. Item Can. cogitationis. dist. Pœnit. dicitur: Nemo patitur cogitationis pœnam: ergo.

R. Ad 1. Summum Pontificem in illo cap. non agere de actu pure interno, sed de actu mixto cum externo: agit quidem ibi Pontifex de *Simonia mentali*: sed negatur, quod detur *Simonia pure mentalis*: cum mentalis non ea vocetur, quæ sola voluntate, aut proposito committendi Simoniam constat (nam voluntas Simoniam committendi non est simonia) sed debet omnis Simonia vel pactum externum, vel dationem, aut acceptionem per modum pactationis continere: unde in ipso textu supponitur, cum prava intentione etiam dationem concurrere: sonat enim textus sic: *Si tamen is, qui talem donationem fecit, ea intentione ducatur, ut per temporalia bona, quæ offert, spiritualia possit adipisci &c.* ut adeo mentalis Simonia ea sit, qua nullum quidem exterius pactum initur, attamen aliquid temporale datur ea intentione, ut alter futurum hoc donum pactationis instar accipiat, atque in compensationem vicissim beneficium, aut quid aliud spirituale conferat: ergo casus est de actu mixto, ubi actus internus, & externus simul reperiuntur: cum vero ipsi AA. concedant, ac concedere debeant, posse ab Ecclesia legem ferri circa actus internos externis iunctos, certe relatus textus merito in ipsos AA. retorquetur, eisque respondendi incumbit necessitas. Attamen directe **R.** Ex hoc textu plus non inferri, quam Pontificem de internis, & quidem licet exterior actus accedat, si maligna intentio non satis appareat, non posse judicare, seu disponere in forma iudicii (cum hæc testibus, & instrumentis egeat) bene tamen quod possit de internis statuere in forma legis & constitutionis, ad quam opus non est strepitus forensi. Neque obstat, quod Simonia puniatur pænâ excommunicationis ipso facto independentem à sententia iudiciali incurrenda: ergo & in casu posito pænâ excommunicationis esset lata in Simoniam mentalem ipso iure. Non inquam obstat: nam non cuiusvis Simonia est irrogata pænâ excommunicationis lata sententia, sed tribus tantum Simonia speciebus, de quibus in tit. de Simonia: inter quas non est, de qua casus habetur in cit. c. tua nos 34. ideoque tantum coercenda foret pænâ iudiciali: inde Pontifex dixit: non aliter se de eisdem judicare, quam si delictum, & excessus esset manifestus, cum de occultis iudicium nequeat institui.

R. Ad 2. Nemo patitur cogitationis pœnam, hoc est, nemo

punitur propter cogitationem per sententiam specialiter in ipsum a iudice ferendam, potest tamen puniri per sententiam ipso iure iam universaliter latam: v.g. in omnes, qui propositionem Janse- nisticam in animo foverint. Unde Glossa ad hunc ipsum textum ait: sæpius actum cogitationis puniri, ut hæresim internam. Præ- terea Gratianus Canonem illum desumpsit ex iure Civili, quod tantum loquitur de suo foro: non autem de foro Canonico.

Dices 2. Recta fidelium gubernatio debet esse humana, visi- bilis, & sensibilis, sicut ipse status Ecclesiæ, & fidelium est huma- nus, visibilis, & sensibilis: atqui actus pure interni sunt invisibi- les, & insensibiles: ergo actus pure interni non conducunt ad re- ctam fidelium gubernationem: adeoque inaniter præciperentur. R. Ex hoc nimium probari: probaretur enim, quod actus interni nec indirecte, & ut cum externis conjuncti ab Ecclesia præcipi pos- sent: nam sicut actus internus ab externo separatus non cadit sub sensum, ita nec actus internus cum externo conjunctus. Num- quid enim baptizare, consecrare, absolvere, orare possum absque eo, quod nullam intentionem, & attentionem habeam, eaque ulli hominum innotescat? R. 2. dist. maj. Recta gubernatio fide- lium debet esse humana, visibilis, & sensibilis, si fiat relatio, & appellatio ad ipsam Ecclesiam gubernatricem, conc. maj. si fiat relatio, & appellatio ad fideles ab Ecclesia gubernandos, neg. maj. Cum enim fideles non tantum corpore, sed & anima con- stent; neque corpore, sed anima pasci, ac dirigi præsertim in sta- tu naturæ elevatæ a Deo jubeantur, certe directio, ac gubernatio ex parte subditorum fidelium potius insensibili, quam sensibili mo- do exerceri debebit: licet quoad causam efficientem, seu Ecclesiam directricem ejus directio sensibili modo, adeoque legibus Ecclesia- sticis non in mente retentis, sed publice promulgatis instituenda sit: cujus tamen directio ad actus internos etiam se extendit. In- stantia est de Sacramentis, quæ etiam in signis externis instituta sunt, effectus tamen mere internos pariunt. Nec obstat, quod fi- nis intrinsecus, & proximus rectæ fidelium gubernationis sit bona constitutio externa, ac sensibilis communitatis: quia hic finis est tantum inadæquatus, non adæquatus: finis enim adæquatus legis Ecclesiasticæ, adeoque rectæ gubernationis fidelium est bona consti- tutio

tutio communitatis Ecclesiasticæ tam in - quam externa: fideles enim petunt gubernari ad finem felicitatis æternæ non tantum per actus externos, sed vel maxime per actus internos. Unde etiam Ecclesia licet sit corpus visibile, principaliter est corpus etiam mysticum.

Dices 3. Si finis proximus legis Ecclesiasticæ esset spiritualis fidelium perfectio, & supernaturalis beatitudo, sequeretur, non fore distinctionem intrinsecam (sed solum extrinsecam ex causa efficiente) inter legem Divinam, & Ecclesiasticam: cum & illa eundem finem respiciat. R. Concedendo, legem Divinam, & Ecclesiasticam solum differre ex causa efficiente: Pontifex enim est Vicarius Dei.

Dices 4. Potestas legislativa debet esse conjuncta cum potestate coactiva, seu punitiva transgressorum: sed Ecclesia in actus mere internos non habet vim coactivam: ergo. R. 1. neg. maj. Ratio negati patet in lege naturali, quæ licet principium, & fundamentum sit omnium legum, solas tamen conscientias sine vi punitivæ constringit. Patet etiam in Summo Principe, qui lege propria quoad vim directivam tenetur, esto pœnam ex transgressione non reformidet. Deinde si potest dari lex humana mere pœnalis juxta AA. quæ tantum sub pœna obliget, quare non etiam mere directiva, quæ tantum sub culpa obliget, ita ut legislator humanus transgressori nullam pœnam imponat? R. 2. Conc. maj. neg. min. Legi siquidem Ecclesiasticæ latæ de actibus mere internis non deest vis coactiva, & coercitiva: nam incutit censuras latæ sententiæ: vel ob violatam legem transgressorem subjicit pœnæ in altera vita subeundæ.

Nec dicatur: Pœna in altera vita subeunda est alterius, & superioris fori, quam humani: neque infligi potest nisi à Deo: jam de ratione generica culpæ est, quod sit digna supplicio: cum ergo culpa contra legem Ecclesiasticam sit proprie culpa non tantum, quatenus *indirecte* est contra legem naturalem, & divinam, sed etiam specialiter, quatenus *directe* est contra legem Ecclesiasticam, ergo quoque proprium ac speciale meretur supplicium. Instantia est in lege Civili, quæ etsi pariter in conscientia obliget, ita ut culpa contra eam commissa tanquam *indirecte* offendens legem Dei ac naturæ, inducat reatum pœnæ alterius vitæ, nihilominus insuper, quæ *directe* est contra legem Civilem inducit reatum pœnæ propriæ in foro.

foro Civili. **R.** Pontificem, cum sit Christi Vicarius, atque inanimas fidelium imperium, ac pro terra & cælo ligandi potestatem acceperit, posse *directe* tam sub reatu culpæ in conscientia, quam sub reatu pænæ post mortem perferendæ obstringere: ex quo patet nullam de legislatore Civili quoad hoc esse instantiam: hic enim tale imperium, & potestatem non habet. Et licet inferior in foro superioris nihil possit, excipi debet, nisi ipse Superior inferiori concesserit, uti Deus Pontifici. Ex his

Colligitur Disparitas inter potestatem Ecclesiasticam, & Politicam: illa siquidem pro fine habet rectam gubernationem Ecclesiasticæ reipublicæ in ordine ad finem supernaturalem, beatitudinem nempe æternam: ad quem finem actus interni præprimis opportuni sunt, & necessarii. Finis vero potestatis politicæ est recta gubernatio reipublicæ sæcularis in ordine ad felicem ejus statum temporalem quoad externa procurandum, & conservandum, ut nempe per salubres leges pax, & tranquillitas civium foveatur, & justitia administretur: ad quem finem consequendum sufficit, si omnes reipublicæ cives quoad actus externos bene sint comparati; hinc invaluit axioma: *De internis non judicat Prætor.* Ex quo elucet altera disparitas: quia Princeps Politicus non habet aliam potestatem in populum, nisi quæ à populo in ipsum est translata: sed populus non habuit potestatem, & jurisdictionem in actus internos, & in quibus civis cum cive nullam habet communicationem. Econtra S. Pontifex, & Ecclesia suam potestatem Ecclesiasticam non accepit à populo, sed à Christo.

VI.

Leges vectigalium, & tributorum non sunt mere pænales, sed obligant in Conscientia ad restituendum tributum non solutum, vel defraudatum.

HAnc assertionem Ipse Salvator aperte confirmat, quando de necessitate tributa solvendi à Judæis quæsitus Math. 22. v. 21. dixit: *Reddite, quæ sunt Cæsaris, Cæsari.* Etiam D. Paulus, postquam ad Ephesios cap. 6. v. 5. docuit: leges in Conscientia stringere

per

per ea verba: *necessitate subditi estote, non solum propter iram* (hoc est, metum pænæ) *sed etiam propter Conscientiam*: mox Conscientiæ loco infert, *ideo enim & tributa præstatis, ministri enim Dei sunt, in hoc ipsum servientes; reddite ergo omnibus debita; cui tributum, tributum; cui vectigal, vectigal &c.* quomodo loquendi non pæna solvenda, sed quod erat ex iustitia debitum, explicatur.

Ratio autem est: quia lex vectigalium, & tributorum fundatur in iustitia commutativa, ex qua Principi, vel Magistratui pro sua sustentatione debetur compensatio, & redditus annuus ob onera publica, & curam regiminis publici ab iis, quorum gratia sustentetur: ergo. Imo tales defraudatores inferunt damnum suis confodalibus: nam vel merces suas sine solutione tributorum inventas vendunt eodem, vel leviori pretio, ac solventes vectigalia? si eodem: ergo lucrum summum, adeoque injustum, reportant: & ementes eorum loco vectigalia solvere tenentur non Principi, sed defraudatoribus: nonne summa hæc est injustitia? si leviori: damnum inferunt confodalibus, qui solventes tributa, tali levi pretio vendere nequeunt suas merces, adeoque eis mortuæ manent, emptoresque ab eis deficiunt: ergo.

Neque dicatur: his legibus communiter pænam esse adiunctam: adeoque eas æstimari mere pænales, consequenter legislatorem sola pæna esse contentum. Non inquam dicatur: quia in his legibus ferendis legislator utitur verbis præceptivis immediate directis ad ipsum actum directe ordinatum à lege v. g. solutionem vectigalium: ergo signum est, quod legislator intendat obligare ad ipsum actum præstandum, & non ad solam pænam, quæ adjecta non tam minuit, quam augeat obligationem. Quod exinde colligitur: nam ponamus, quod legislator prohibeat, vel præcipiat aliquem actum non statuendo transgressoribus pænam: certe ipse actus cadit sub obligatione Conscientiæ: adjectio ergo pænæ sub iisdem verbis præceptis directe de ipso actu, non mutat verba, & eorum significationem: ergo.

Neque ulterius dicatur: Consuetudine esse receptum, quod ejusmodi leges habeantur ut mere pænales. Non inquam dicatur: quia talis Consuetudo negatur, ubi tales leges feruntur sub verbis præceptivis.

Si denique dicatur: in dubio obligationis, & pœnarum mitiorem interpretationem esse faciendam: *R.* Regulam hanc admittendo, sed negando, quod, quando legislator utitur verbis præceptivis de ipso actu immediate, adsit dubium obligationis: nam supra quod immediate cadit præceptum, supra id immediate cadit obligatio.

Ergo stando huic sententiæ, aperietur via peccatis. *R.* Non legislatori id esse adscribendum, sed malitiæ transgredientium.

VII.

Ut lex Pontificia obliget, sufficit sollemnis promulgatio Romæ facta.

Ratio est: quia promulgatio sollemnis legis Pontificiæ in singulis Diœcesibus facienda neque requiritur ex natura rei, sed ipsius legis: quia ad naturam legis plus non requiritur, quam ut in urbe primaria publice communitati ita promulgetur, ut in tanto commercio urbis, & orbis voluntas legislatoris per Diœceses, & Provincias facile innotescat: quod fit, si lex Pontificia Romæ promulgetur, ac in acie Campi Floræ, & ad valvas Basilicæ Apostolorum more consueto affigatur. Neque ex jure positivo: quia textus talis juris circa legem Ecclesiasticam non extat; imo contrarium jure Canonico luculente est dicendum: ut patet expresso textu in *cap. 1. de postul. Prælat.* Ubi rejecta fuit excusatio Episcopi Antissiodorensis, qui legem interdicti à Pontifice pro tota Gallia Sancitam, & ab ejus Legato solum Viennæ in Gallia promulgatam observare neglexit eo prætextu, quod suam ad Diœcesim non pervenerint speciales literæ, ac mandatum; respondit siquidem Pontifex, necessarium id non esse, & quod, si aliqua constitutio semel publicata sit, id solum sufficit, ut ad ejus observantiam teneatur, qui noverit eam sollemniter editam, aut publice promulgatam. Ergo. Hæcque est praxis sedis Romanæ, cum Bulla Cænæ, Regulæ Cancellariæ &c. Romæ solum promulgentur, & tamen omnes ligent, & etiam extra Romam obligatio porrigatur: cum Curia Romana alias in causis exterorum inique judicaret secundum leges solum Romæ promulgatas.

Hic observandum: quod lex Pontificia solum Romæ sollem-

niter promulgata statim obliget in actu primo proximo omnes communitates cujuscunque Diœcesis, vel Provinciæ: ut tamen eas obliget in actu secundo, requiratur latitudo temporis, ut moraliter diffundi possit, hoc est, deduci in notitiam communitatum, ad quam autem nulla nova juridica, aut solemnitas requiritur publicatio: sed talis certa notitia facile hebetur per Regum legatos, Episcoporum Procuratores Romæ existentes, qui authenticas transmittunt copias.

Neque obstat *cap. 1. de N. O. N. Et can. 7. dist. 10.* Ubi deciditur: in iis casibus, in quibus nihil clare disponit jus Canonicum, bene autem Civile, istius dispositionem admitti posse, vel debere, in re, quæ non est spiritualis, nec contra immunitatem Ecclesiasticam, nec concernit peccatum: atqui lex Civilis *Novell. 66.* statuit, non obligare legem in ea Provincia, in qua non est promulgata: Et jus Canonicum de hoc nihil statuit: ergo. *R. 1.* neg. quod jus Canonicum de hoc nihil statuatur: contrarium enim patet ex *cap. 1. de post. Prælat.* in proba adducto. *R. 2.* dist. Et jus Canonicum *scriptum* de hoc nihil statuit, transeat. Et jus Canonicum *Consuetudinarium* de hoc nihil statuit, neg. Usus, praxis, & Consuetudo curiæ Romanæ, præterquam quod sit lex non scripta, satis declarat mentem, & voluntatem Pontificis, dum constitutionem aliquam ad omnes fideles directam, quæ est *Urbis, & Orbis*, publice Romæ promulgat. *R. 3.* SS. Canones, & SS. Pontifices, non quidem ex obligatione, & necessitate, sed ex imitatione, & congruentia, acceptare leges Civiles rationabiles, & justas in *causis Ecclesiasticis decidendis*, quando jure Canonico nihil constitutum est, qua tales causæ decidi possent: non vero in exercitio potestatis legislativæ, in modo condendi, ac ferendi leges, atque per eas fideles obligandi: quia cum Pontifex non arctetur juris Civilis legibus, non tenetur in publicatione legum suarum servare modum ab his præscriptum.

Neque obstat *2. cap. cum infirmitas 13. de Pœnit. & Remiss.* Ubi decernitur, quod Constitutio, qua Medici incurrunt pœnam excommunicationis: nisi infirmos ad quos vacati fuerint, ante omnia inducant ad S. Confessionem &c. non prius obliget, quam à Prælati Locorum fuerit promulgata: ergo. *R. 1.* neg. ant. Nam *cap. cit.* Pontifex non suspendit obligationem suæ Constitutionis usque ad

publicationem: sed tantum executionem gravis pænæ, nempe exclusionem ab ingressu Ecclesiæ; verba sunt hæc: *Si quis autem Medicorum hujus nostræ Constitutionis, postquam per Prælatos locorum fuerit publicata, transgressor extiterit, tandiu ab Ecclesiæ ingressu arceatur, donec pro transgressione hujusmodi satisfecerit competenter.* Ex quibus colligitur, publicationem Prælatorum non requiri, quasi ante ipsam Medicus non posset esse transgressor constitutionis, sed requiri, ne possit ad evitandam pænâ Censuræ Ecclesiasticæ ignorantiam legis allegare. **R. 2.** Ex hoc ipso, quod cap. cit. Pontifex addat clausulam specialem, pænâ in Medicos statutam non incurri in locis particulâibus ante promulgationem ibidem factam, habetur argumentum, quod, ubi talis clausula non additur, legem velit valere post promulgationem Romanam, & postquam sufficienter fuerit intimata. Cur enim adderetur aliquando illa clausula, si de jure communi lex non obligaret in Provinciis, nisi postquam ibidem fuisset promulgata? frustranea utique esset talis clausula. Certe exceptio tam specialis firmat regulam in contrarium quoad non excepta, seu quoad leges, quibus talis clausula non additur. Contra hanc responsionem.

Dices: Etsi *Novella 66.* particularis sit, & de LL. Testamentariis duntaxat præscripta, attamen ob paritatem rationis ad reliquas leges porrigitur: ergo etiam esto cit. cap. *cum infirmitas*, particulare sit, ac de Medicis tantum loquatur, ad alias tamen leges ob rationis paritatem erit extendendum: **R. 1.** neg. supp. consequ. quod sit identitas rationis inter hanc legem cit. cap. & alias Pontificias constitutiones. Nam Pontifex cit. cap. causam & rationem requisitæ publicationis per Prælatos locorum non expressit: ergo gratis dicitur, inter hanc & alias constitutiones esse identitatem rationis: quam, etsi daretur, contraria praxis curiæ Romanæ evertit. **R. 2.** Paritatem objectam de Legibus Imperatoriis nil evincere: eo quia *Novella 66.* extensio ad alias leges Imperatorias non tantum habet pro causa rationem paritatis, sed præcipue verba ipsius Rubricæ, ac tituli, quæ verba sunt generalia pro omnibus legibus, ut factæ novæ constitutiones post insinuationes earum post duos menses valeant. Est autem, receptum dogma apud juristas, quod

do Rubrica perfectum sensum habet, vim legis obrinet. Neque obstat specialitas textus, quia iste non est appositus ad limitandam Rubricam, sed tantum exemplificandam.

Neque obstat 3. Bulla Pii IV. quæ incipit: *sicut ad Sacrorum*, & ad Calcem Tridentini impressa habetur, in qua Pontifex expresse recipit *Novell.* 66. & propterea statuit, ut decreta ejusdem Concilii primum obligarent Calendis Maji à finito Concilio addita ratione, quia nimis durum videtur facta publicatione Romæ, statim obligari Decreto Pontificio quosvis fideles etiam remotissime disitos. *R.* Si Pontifex exprimat modum publicationis, & terminum inducendæ obligationis: eidem standum est, secus si nihil exprimat: ut in præsentī loquimur. Sic etiam *Concil. Trid. sess. 24. de Reform. Matrim. c. 1.* decrevit, in singulis Parochiis debere promulgari hanc legem, ac primum post triginta dies à facta ibidem promulgatione vim habere. Ad rationem additam *R.* quod solum asseramus, leges Pontificias Romæ solemniter promulgatas statim obligare in actu primo: distantia loci facere potest, ne detur obligatio in actu secundo ob ignorantiam inculpabilem legis.

Neque obstat 4. *Can. fin. dist. 18.* ubi dicitur, Constitutiones Ecclesiasticas non obligare nisi intra sex menses. Nam *R.* In hoc Canone sex mensium spatium non assignare cum ordine ad promulgationem legum, sed ad plenissimam instructionem Cleri, & plebis: ut nimirum singuli Episcopi intra sex menses omnes Clericos, & omnem Conventum suæ Diœcesis convocent, & eis omnia plenissime referant, quæ eodem anno in Concilio acta, vel definita sunt. Sicuti licet lex Evangelica Jerosolymis festo Pentecostes solemniter fuerit publicata, tamen deinde ab Apostolis per omnes urbis Provincias, imo hodiedum divulgatur, & prædicatur, non quod per hanc prædicationem lex constituatur, aut ejus vis obligativa, sed ut omnibus sufficienter notificetur.

Neque obstat 5. Promulgationem esse locutionem publicam ad communitatem: ergo debet non tantum fieri Romæ, sed in omnibus Diœcesibus. *R.* Locutionem Summi Pontificis satis esse publicam, si Romæ totius Orbis urbe principe publice fiat: unde facile per legatos, Procuratores, Nuntios, & Copias Authenticas transmissas omnibus Diœcesibus inotescere potest.

Faciunt hic aliqui discrimen inter leges Pontificias; & dele-

ge præcipiente, ac prohibente asserunt, eas post promulgationem Romanam obligare: ad legem vero irritantem, rescindentem, auferentem privilegia concessa, jurisdictionem &c. requirunt etiam promulgationem in Diœcesibus, ne cum publici boni dispendio & animarum emergant nullitates. Verum consequentia doctrinæ postulat, ut de omnibus idem doceatur, eas nempe post promulgationem Romanam obligare eos, qui sufficientem earum notitiam acceperunt: taliter enim caventur omnia incommoda alias emergentia.

Pro Coronide observandum: Plures Principes Catholicos, ut Regem Hispaniarum, & Galliarum habere privilegium, quo Bullæ Pontificiæ non solum absque publicatione in ipsorum ditionibus facta non obligant, sed neque sine Regio consensu publicari possunt. Sic etiam Ferdinandus III. Imperator 21. Novemb. 1641. demandavit, ut nulla Pontificia Bulla sine consensu suo promulgetur. Adducitur etiam consuetudo Germaniæ, aut potius benigna interpretatio, ut Pontificiæ Bullæ, præsertim irritatoriæ, abrogatoriæ, censuras Ecclesiasticas, & jurisdictionem fori pœnitentialis concernentes ante publicationem in Diœcesibus factam obligare non videantur: uti nec Tridentinum extra materiam fidei obligare cernimus in iis partibus, ubi non est promulgatum. Interim tamen semper dicere oportet, quod Lex Pontificia Romæ promulgata, quantum est ex parte sui, ac in actu primo, omnem vim obligandi habeat pro toto orbe Christiano: cur autem in actu secundo non statim omnes obliget, id non provenit ex defectu legis, aut promulgationis, sed ex defectu alicujus conditionis accidentalis, v. g. quia etiamnum ignoratur, aut acceptata non est, aut in desuetudinem abiit consentiente, vel tacite connivente Pontifice &c.

VIII.

Forenses per se, & ordinarie particularibus Ecclesiarum, aut locorum statutis non tenentur.

Oppositum huic assertioni defendi ut Theologus, prout videre est in meo Ttract. VI. de legibus jure, & justitia, part. I. q. 6. §. 3. Dico II. Ut tamen contraria juxta se posita magis elucescant, amodo assertionem expositam teneo. Antequam ejusdem allegetur ratio.

Certum est 1. Forenses, seu existentes extra suum territorium, non obligari lege territoriali, quamdiu extra illud existunt. Id expresse decernit Bonifacius VIII. *in cap. ut animarum tit. de LL. in 6.* Et ratio est: quia sicut agentia Physica, quæ operantur dependenter, à loco habent suam sphaeram activitatis, ita etiam agentia moralia dependentia à loco: atqui tale agens est lex territorialis: ergo habet determinatam sphaeram activitatis: ergo non producit obligationem suam extra territorium; maxime cum *in cap. fin. hoc tit. in 6.* subdatur ratio ex *L. ult. ff. de jurisdict. Cum extra territorium Jus dicenti non pareatur impune.*

Certum est 2. Forenses particulariter Ecclesiarum, aut locorum statutis obligari, si eo accesserint animo figendi ibidem *domicilium*: quia tunc non sunt forenses, sed incolæ subditi illius loci ratione domicilii ibidem fixi, cum animo stabiliter ibidem habitandi. Idem extenditur ad eos, qui eo accedunt animo figendi ibidem *quasi domicilium*, id est, cum animo saltem per majorem, aut notabilem partem anni ibidem habitandi: quia & hi sunt subditi illius loci.

Certum est 3. Etiam Forenses fieri subditos illius loci, per quem transeunt, ratione contractus, delicti, aut rei sitæ: unde si ratione horum ibi conveniantur, tenentur judicem illius loci agnoscere, ac judiciis secundum illius loci statuta, ac consuetudinem se subdicere.

Certum est 4. Etiam Forenses obligari legibus particularibus, & consuetudine locorum, quibus regulantur contractus, taxantur pecuniæ, ac rerum pretia. Item illis, quibus imponuntur vectigalia, telonia &c.

Certum est 5. Etiam Forenses obligari legibus particularibus loci, per quem transeunt, si illæ specialiter latæ sint in bonum illius loci ob necessitatem Reipublicæ, uti sunt, quæ prohibent, ne certæ merces inferantur, aut efferantur, ne forenses ultra tot dies commorentur, ne certum genus armorum feratur &c.

Certum est 6. Etiam Forenses obligari legibus universalibus, Ecclesiasticis, & Civilibus, si in loco, ad quem perveniunt, usu receptæ vigeant; sive deinde in eorum patria, aut in loco eorum domicilii vigeant, sive non vigeant: quia legibus communibus omnes tenentur, nisi in loco, in quo quis versatur, sint abrogatæ,
vcl

vel dispensatæ. Sic licet in Diœcesi tua pro quadragesima in constitutione carnis sit dispensatum, si tamen in aliam Diœcesim pervenias, in qua non est dispensatum, teneris à carne abstinere, ac jejuna- re ratione legis communis jejunii. Item Mediolanensis transiens per Germaniam tenetur etiam primis quatuor diebus quadragesimæ abstinere à carnibus, uti etiam Belga sabbathis intra Nativitatem Domini, & Festum Purificationis: licet in ipsorum patria contraria consuetudo vigeat.

Certum est 7. Etiam Forenses teneri legibus particularibus loci, si hæc latæ sint pro ipsis quoque extraneis: tunc enim sub conditione conceditur eis transitus, ut nempe illis legibus obtemperent: sicque transeundo tacite acceptant conditionem, ac prorogant jurisdictionem Principis vel Magistratus loci.

Certum est 8. Etiam Forenses obligari legibus particularibus loci, si alias daretur scandalum, vel occasio, ut etiam incolæ legem provaricentur, idque vi juris naturalis. Inde in assertione exposita additæ sunt particulæ *per se & ordinariæ*. Jam ergo

Ratio assertionis est: quia juxta *cap. ult. de foro compet.* modi regulares sortiendi forum tantum ponuntur delictum, contractus, domicilium, res sita; ibi: *licet ratione delicti, seu contractus, aut domicilii sive rei, de qua contra possessorem causa movetur, quibus forum regulariter quis sortitur &c.* Ergo transitus per locum non est modus *regularis* sortiendi forum: atqui si transeuntes promiscuè tenerentur legibus, sortirentur *regulariter* forum, quia deberent esse subjeçti jurisdictioni loci, ac posse cogi à judice ad observantiam, vel ob transgressionem puniri.

Ratio est 2. quia lex est aliquid morale: ergo lex territorii obligat illos, qui existunt in territorio moraliter: atqui Forenses non commoraturi, seu brevi discessuri ex loco non sunt moraliter loquendo in territorio: ergo lege territorii non obligantur. prob. min. subsl. 1. *argum. L. quæsitum 87. §. fin. ff. de legatis* 3. ubi dicitur: res, quæ in fundo legato casu existunt, non censentur esse in fundo: ergo etiam personæ, quæ casu in territorio sunt, non censentur obligatæ, quia non reputantur esse in territorio. 2. *argum. cap. ad nostram de Regular.* non censetur in Religione fuisse, qui post paucos dies exivit: ergo etiam non censetur in territorio esse

esse; qui est in territorio brevi discessurus. Unde in jure brevis mora habetur pro nulla *argum. cap. nam & ego 3. de V.S.*

Neque obstant textus in *can. quæ contra 2. dist. 8.* Item *can. illud 4.* Item *can. illa 11. dist. 12.* Item *can. 1. dist. 41.* Item *can. in nova 22. caus. 16. q. 7.* ubi dicitur, quod quisque consuetudini Ecclesiæ, ad quam venerit, accomodare se debeat. Nam *R. 1.* quod hi textus sunt desumpti ex SS. PP. quibus de se decisiva auctoritas non est. *R. 2.* Quod hi textus loquantur vel de illis, qui diutius saltem in loco morantur, vel observantiam ratio scandali, boni publici, aut aliud ex certis præsuppositis exposulat: Ut expresse patet ex *can. 11. dist. 12. cit.* ubi S. P. Augustinus verba hæc addit: *Si cuiquam non vis esse scandalo, nec quemquam tibi.*

Neque obstat *2. cap. fin. de feriis.* Et *cap. consilium 2. de observat. jejun.* ubi dicitur: In festivitatibus, & abstinentiis servandam esse consuetudinem Religionis. Nam *R.* Id intelligendum esse de subditis: vel si de peregrinis, tunc eo modo, ut supra dictum sub certum est *6. & 8.*

Neque obstat *3.* Forenses gaudent privilegiis locorum, per quæ transeunt, nec tenentur, leges communes, in patria quidem receptas, sed in loco transitus abrogatas, observare; ergo cum fiant locorum commoda, onera vicissim sustineant, oportet, quæ æquali passu cum commodis procedere æquitas, & æqualitas naturalis voluit, *cap. qui sentit. 55. de R. J. in 6.* Nam *R.* argumentum cum regula esse verum, quando commodum & onus ex eodem fonte fluunt: quod in nostro casu non est: cum vis obligandi requirat jurisdictionem, quæ in forenses, & transeuntes nulla est: participatio vero privilegii jurisdictionem non supponit. Præterea neque forenses carent oneribus, cum debeant servare leges communes, à quibus fortè in patria erant exempti: item quæ ad contractus pertinent, vel nominatim de extraneis sunt latæ, vel sine scandalo, aut Reipublicæ dispendio non possunt negligere &c. Non sunt ergo exleges.

Neque obstat *4.* Morantes in loco permanenter sunt subditi permanentes: ergo etiam morantes in loco transeunter, sunt subditi transeunter. Nam *R.* neg. confeq. Disp. est: quia morantes in loco permanenter, aut longo tempore, sortiuntur forum domicilii, aut quasi domicilii: sed morantes transeunter nec habent forum domicilii propterea, nec aliud, ergo loco non subijciuntur.

Gc

Ne

Neque obstat 5. Discedens ad breve tempus e suo territorio, ejusdem legibus brevi illo tempore stringi desinit: ergo vice versa, accedens ad breve tempus ad aliud territorium, obligabitur brevi eo tempore illius legibus. *R. neg. conseq.* Ratio est: quia ut quis obligetur legibus loci, debet tam esse *de territorio*, cum alioquin non sit subditus, quam *in territorio*, quia potestas legislatoris sui territorii tanquam certæ sphaeræ terminis est definita; alterutro deficiente nulla est obligatio. Quia ergo discedens e sua patria desinit esse *in illo territorio*, quamvis ad modicum tempus, absolvitur pro tunc ejus legibus: & quia accedens peregre ad alienum territorium non est *de illo territorio*, utpote in quo forum nullum sortiri supponitur, etiam ejus legibus non subjacet.

Dices: Juxta rationem 2. hujus assertionis datam: in jure brevis mora habetur pro nulla: ergo ad breve tempus discedens e proprio territorio, obligatur legibus particularibus sui territorii: aut si brevis mora absentiae non habetur pro nulla, quare ergo brevis mora praesentiae pro nulla haberi deberet. *R. Ex reg. jur. in 6.* Favores esse ampliandos, odia autem restringenda; est autem favor, ut discedens ex proprio territorio non obligetur legibus sui territorii: odium vero, ut obligetur legibus loci, per quem transit: esto ergo brevis mora discedentem e suo territorio deobliget legibus sui territorii: non tamen brevis mora accedentem ad alienum territorium obligabit legibus illius. Præterea antecedenter data ratio disparitatis etiam hic est applicanda.

Neque obstat 6. Forenses tenentur interdicto locali, ergo & aliis legibus territorii tanquam localibus. *R. neg. conseq.* quia leges territorii dicuntur *locales*, quatenus eos obstringunt, qui loci subditi sunt, & actu in loco, seu tam de territorio, quam in territorio sunt: cum absque subjectione nulla sit parendi necessitas: forenses autem, licet tempore transitus existant in loco, seu sint in territorio, non autem sunt de territorio, adeoque nec subditi loci. Interdictum autem locale dicitur, quatenus ipse locus eodem directe afficitur, quia inducit ex parte ipsius loci incapacitatem, ita ut nec infantibus, furiosis &c. qui cæteroquin legibus non tenentur, ibidem sepultura concedatur; hinc mirum non est, forenses quoque sepeliri in ejusmodi loco non posse.

Hæc omnia sint Judicio Ecclesiæ humiliter subjecta.

ASSER.

ASSERTIONES JURIS CANONICI

Ex Libri I. Decretalium Gregorii Papæ
IX. Titulis I. II. III. & IV, desumptæ.

I.

Promoti ad Beneficia Ecclesiastica curam animarum annexam habentia, tenentur ad emittendam publicam fidei Professionem intra duos menses à die adeptæ possessionis sine prævia monitione.

II.

Quam tamen etiam emittere possunt per Procuratorem.

III.

Eam culpabiliter emittentes, fructus post duos menses à jure præscriptos provenientes non faciunt suos, adeo ut eos in Conscientia teneantur restituere, & quidem ante sententiam declaratoriam.

IV.

Omnis Lex etiam humana obligat in Conscientia.

V.

Si est Ecclesiastica, potest præcipere actum mere internum dicte.

VI.

Ut Lex Pontificia obliget, sufficit promulgatio Romæ facta.

VII.

Leges vero Imperatoriæ non obligant in singulis Provinciis, nisi in eis fuerint specialiter promulgatæ, & tunc quidem non prius, quam post duos menses à die cujuslibet promulgationis.

VIII.

Leges Vexigalium, & Tributorum non sunt mere penales, sed obligant in Conscientia ad restituendum tributum non solum, vel defraudatum.

IX.

Advenæ, & forenses per se, & ordinarie particularibus Ecclesiarum, aut locorum statutis non tenentur.

X.

Qui ea solum mente è sua Diocesi egreditur, ut legem communitatem declinet, illicite agit.

XI.

Unde qui in locum, ubi Tridentinum promulgatum non est, eo solum animo ad tempus se transfert, ut absque Parocho, & testibus matrimonium inire valeat, legitimum non contrahit matrimonium.

XII.

Lex simpliciter actum irritans, cum quoque pro foro interno invalidum efficit.

XIII.

Econtra lex simpliciter prohibens aliquem actum, & non addens clausulam irritantem, nec personas reddens ad agendum inhabiles, actum non facit irritum, sed solum illicitum.

XIV.

Rescriptum tam iustitiæ, quam gratiæ per dolum ob-vel subreptitiè obtentum, est ipso jure nullum, & vitatur totaliter

XV.

Et quidem ante omnem sententiam.

XVI.

Consuetudo contra legem debet esse rationalis.

XVII.

Quæ introduci potest per actus formaliter peccaminosos.

XVIII.

Tempus ad complendam consuetudinem debet esse continuum, regulariter 10. annorum.

XIX.

Sine justa causa legislator in sua lege dispensat quidem valide, sed non licite.

XX.

Inferior autem dispensans sine justa causa in lege superioris (in qua ipsi alias dispensare concessum est) nec valide, nec licite dispensat.

O. A. M. D. G.